

Uniwersytet Warszawski
Wydział Prawa i Administracji
Katedra Postępowania Cywilnego

Przemysław Tacij

Dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

Rozprawa doktorska
przygotowana pod kierunkiem
dr. hab. Marcina Dziurdy prof. UW

Warszawa 2024

Spis treści

Skróty i skrótowce	10
1. Wprowadzenie	14
1.1 Ogólny opis przedmiotu badań	14
1.2 Cel rozprawy doktorskiej i hipotezy badawcze	16
1.3 Znaczenie przedmiotu badań	18
1.4 Metodologia przeprowadzonych badań	24
1.5 Struktura rozprawy doktorskiej	26
2. Pojęcie dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym	30
2.1 Podstawy prawne pojęcia dowodu z dokumentu	30
2.2 Nośnik umożliwiający zapoznanie się z treścią informacji	39
2.3 Informacja tekstowa	55
2.4 Ustalenie wystawcy dokumentu	66
2.5 Tekstowa forma dokumentowa	71
2.6 Klasyfikacja dowodów z dokumentów	79
2.7 Perspektywa międzynarodowa	83
3. Pozycja dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w ramach swobodnej oceny dowodów w polskim procesie cywilnym	89
3.1 Dowód w tekstowej formie dokumentowej a domniemania związane z dokumentem urzędowym	89
3.2 Dowód w tekstowej formie dokumentowej a domniemania związane z dokumentem prywatnym	98
3.3 Dowód w tekstowej formie dokumentowej a wyjątki od zasady swobody dowodzenia wszelkimi środkami dowodowymi	123
3.3.1 Ograniczenia w dowodzeniu wobec braku dokumentu zastrzeżonego do wykazania danego faktu	123
3.3.2 Ograniczenia w dowodzeniu wobec osnowy przedłożonego (istniejącego) dokumentu	130
3.3.3 Ograniczenia w dowodzeniu w postępowaniu gospodarczym	132
3.4 Wykładnia treści dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	144
3.5 Dokument w tekstowej formie dokumentowej jako środek dowodowy zmierzający „bezpośrednio” do rozstrzygnięcia sporu	147
4. Sposób przeprowadzania dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym	157
4.1 Postać dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej przedkładanego sądowi	157
4.1.1 Postać dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej innego niż zwykła (foto)kopia dokumentu pierwotnie sporządzonego na piśmie	157

4.1.2	Postać dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej będącego zwykłą (foto)kopią dokumentu pierwotnie sporządzonego na piśmie	170
4.2	Moment przedłożenia sądowi dowodu w tekstowej formie dokumentowej	189
4.3	Zobowiązanie strony i osoby trzeciej do przedstawienia dowodu w tekstowej formie dokumentowej	200
4.4	Język przedkładanego sądowi dowodu w tekstowej formie dokumentowej	223
4.5	Badanie prawdziwości dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	229
4.6	Wprowadzenie do materiału dowodowego dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej albo jego pominięcie	237
4.7	Zabezpieczenie dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	255
5.	Wnioski	261
5.1	Uwagi wprowadzające	261
5.2	Wnioski co do pojęcia dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym	263
5.3	Wnioski co do pozycji dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w ramach swobodnej oceny dowodów w polskim procesie cywilnym	274
5.4	Wnioski co do sposobu przeprowadzania dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym	286
5.5	Postulaty <i>de lege ferenda</i>	297
	Bibliografia	301
	Orzeczenia	319

Spis treści szczegółowy

Skróty i skrótowce	10
1. Wprowadzenie	14
1.1 Ogólny opis przedmiotu badań	14
1.2 Cel rozprawy doktorskiej i hipotezy badawcze	16
1.3 Znaczenie przedmiotu badań	18
1.4 Metodologia przeprowadzonych badań	24
1.5 Struktura rozprawy doktorskiej	26
2. Pojęcie dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym	30
2.1 Podstawy prawne pojęcia dowodu z dokumentu	30
(a) Uwagi wprowadzające	30
(b) Pojęcie dokumentu z kodeksu cywilnego	31
(c) Dokument w ścisłym i szerokim znaczeniu	35
2.2 Nośnik umożliwiający zapoznanie się z treścią informacji	39
(a) Uwagi wprowadzające	39
(b) Możliwość odtwarzania informacji (trwałość dokumentu)	39
(c) Dokumenty elektroniczne: nośnik, w którym zapisuje się informację, a informatyczny nośnik danych	49
2.3 Informacja tekstowa	55
(a) Uwagi wprowadzające	55
(b) Oświadczenia jako informacja	56
(c) Pojęcie tekstu	58
2.4 Ustalenie wystawcy dokumentu	66
(a) Uwagi wprowadzające	66
(b) Wystawca dokumentu a osoba składająca oświadczenie	66
(c) Możliwość ustalenia wystawcy dokumentu	69
2.5 Tekstowa forma dokumentowa	71
(a) Uwagi wprowadzające	71
(b) Tekstowa forma dokumentowa a inne formy	71
(c) Pojęcie podpisanego dokumentu elektronicznego	74
2.6 Klasyfikacja dowodów z dokumentów	79
2.7 Perspektywa międzynarodowa	83
(a) Uwagi wprowadzające	83
(b) Rozporządzenie eIDAS	83
(c) Wytyczne RE	84
(d) Regulamin IBA	86
(e) Reguły ELI/UNIDROIT	87
3. Pozycja dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w ramach swobodnej oceny dowodów w polskim procesie cywilnym	89
3.1 Dowód w tekstowej formie dokumentowej a domniemania związane z dokumentem urzędowym	89

	(a)	Uwagi wprowadzające	89
	(b)	Domniemania związane z dokumentami urzędowymi	89
	(c)	Forma dokumentu urzędowego	92
	(d)	Dowody w tekstowej formie dokumentowej jako przykłady dokumentów urzędowych lub zrównanych z nimi w mocy	93
	(e)	Wnioski <i>de lege lata</i>	97
3.2		Dowód w tekstowej formie dokumentowej a domniemania związane z dokumentem prywatnym	98
	(a)	Uwagi wprowadzające	98
	(b)	Dokumenty prywatne a dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	98
	(c)	Dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej a domniemania związane z dokumentem prywatnym	102
	(d)	Dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w braku zastosowania art. 245 k.p.c.	110
	(e)	Postulat <i>de lege ferenda</i>	118
3.3		Dowód w tekstowej formie dokumentowej a wyjątki od zasady swobody dowodzenia wszelkimi środkami dowodowymi	123
	3.3.1	Ograniczenia w dowodzeniu wobec braku dokumentu zastrzeżonego do wykazania danego faktu	123
		(a)	Uwagi wprowadzające 123
		(b)	Dowodzenie dokumentem w tekstowej formie dokumentowej wobec zastrzeżonej formy szczególnej <i>ad solemnitatem</i> i <i>ad eventum</i> oraz w szczególnych przypadkach ograniczeń dowodowych 124
		(c)	Dowodzenie dokumentem w tekstowej formie dokumentowej wobec zastrzeżonej formy szczególnej <i>ad probationem</i> 126
		(d)	Dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej a dyspozycja art. 246 k.p.c. 127
	3.3.2	Ograniczenia w dowodzeniu wobec osnowy przedłożonego (istniejącego) dokumentu	130
		(a)	Uwagi wprowadzające 130
		(b)	Zakres ograniczeń dowodu z osobowych źródeł dowodowych 130
	3.3.3	Ograniczenia w dowodzeniu w postępowaniu gospodarczym	132
		(a)	Uwagi wprowadzające 132
		(b)	Subsydiarny charakter dowodu z zeznań świadków 133
		(c)	Ograniczenie środków dowodowych do dokumentów 136
		(d)	Ograniczenia w związku z zawarciem umowy dowodowej 141
3.4		Wykładnia treści dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	144
	(a)	Uwagi wprowadzające	144
	(b)	Charakter treści dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej	144

3.5	Dokument w tekstowej formie dokumentowej jako środek dowodowy	147
	zmierzący „bezpośrednio” do rozstrzygnięcia sporu	
(a)	Uwagi wprowadzające	147
(b)	Rozstrzygnięcie sporu bez wyznaczania rozprawy	147
(c)	Wyrok zaoczny	148
(d)	Nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym	149
(e)	Nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym i elektronicznym	153
	postępowaniu upominawczym	
(f)	Europejskie postępowania w sprawach transgranicznych	153
(g)	Oddalenie powództwa jako oczywiście bezzasadnego	154
(h)	Postępowanie zabezpieczające	154
(i)	Wznowienie postępowania ze względu na następczo wykryty dowód	155
	z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	
4.	Sposób przeprowadzania dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym	157
4.1	Postać dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	157
	przedkładanego sądowi	
4.1.1	Postać dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	157
	innego niż zwykła (foto)kopia dokumentu pierwotnie sporządzonego	
	na piśmie	
(a)	Uwagi wprowadzające	157
(b)	„Oryginał” dokumentu	157
(c)	Sposób przedstawienia dowodu	159
(d)	Żądanie „oryginału” lub „odpisu” dokumentu na podstawie	167
	art. 129 k.p.c.	
(e)	„Odpis” dokumentu i jego uwierzytelnianie oraz odpisy	167
	dla przeciwnika	
4.1.2	Postać dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	170
	będącego zwykłą (foto)kopią dokumentu pierwotnie sporządzonego	
	na piśmie	
(a)	Uwagi wprowadzające	170
(b)	Pogląd o bezwzględnej konieczności złożenia oryginałów	171
	dokumentów	
(c)	Pogląd o konieczności złożenia oryginałów jedynie na żądanie	172
(d)	<i>Argumentum ex art. 485 § 4 k.p.c.</i>	173
(e)	Ocena <i>de lege lata</i>	175
(f)	Stanowisko judykatury	176
(g)	Zwykła kopia dokumentu lub nieprawidłowo uwierzytelniony	181
	odpis oryginału dowodu mimo żądania oryginału	
(h)	Kopia a system teleinformatyczny	183
(i)	Kopia a wnoszenie pism drogą elektroniczną	185
(j)	Digitalizowanie dowodów	187
4.2	Moment przedłożenia sądowi dowodu w tekstowej formie dokumentowej	189
(a)	Uwagi wprowadzające	189

	(b)	<i>Argumentum ex art. 235¹ k.p.c. i art. 128¹ k.p.c.</i>	189
	(c)	Postępowania bez przedkładania środków dowodowych	190
	(d)	Inne postępowania odrębne	190
	(e)	<i>Argumentum ex art. 126 § 1¹ k.p.c.</i>	191
	(f)	<i>Argumentum ex art. 129 k.p.c.</i>	193
	(g)	Zasada koncentracji materiału dowodowego	194
	(h)	Brak obowiązku wyznaczenia rozprawy	196
	(i)	<i>Argumentum ex art. 208 § 1 pkt 4 k.p.c.</i>	197
	(j)	Przedłożenie środka dowodowego w najwcześniejszym momencie	197
4.3		Zobowiązanie strony i osoby trzeciej do przedstawienia dowodu w tekstowej formie dokumentowej	200
	(a)	Uwagi wprowadzające	200
	(b)	Brak obowiązku przedstawienia dokumentu na zasadzie art. 248 k.p.c.	201
	(c)	Uprawdopodobnienie niemożności samodzielnego uzyskania dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	206
	(d)	Wymaganie istnienia żądanego dokumentu	209
	(e)	Wezwanie do udzielenia informacji na zasadzie art. 479 ¹¹³ § 1 k.p.c.	213
	(f)	Liczba egzemplarzy przedkładanego dokumentu	214
	(g)	Skutki nieprzedstawienia dokumentu na żądanie sądu	214
	(h)	Zabezpieczenie środka dowodowego w sprawach własności intelektualnej jako sposób pozyskania dowodu	215
	(i)	Wyjawienie i wydanie środka dowodowego w sprawie o naruszenie prawa własności intelektualnej	217
	(j)	Wyjawienie środka dowodowego na zasadzie art. 17 ustawy o roszczeniach z prawa konkurencji	218
	(k)	Wyjawienie i wydanie środka dowodowego na zasadzie art. 16a ustawy o pozwach zbiorowych i nast.	221
4.4		Język przedkładanego sądowi dowodu w tekstowej formie dokumentowej	223
	(a)	Uwagi wprowadzające	223
	(b)	Język polski jako język urzędowy	223
	(c)	Tłumaczenie przysięgłe	224
	(d)	Konsekwencje złożenia dokumentu w języku obcym	226
4.5		Badanie prawdziwości dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	229
	(a)	Uwagi wprowadzające	229
	(b)	Badanie prawdziwości dokumentu w tekstowej formie dokumentowej na zasadzie art. 254 k.p.c.	229
	(c)	Badanie prawdziwości dokumentu w tekstowej formie dokumentowej na zasadzie art. 257 k.p.c.	231
	(d)	Wznowienie postępowania ze względu na ingerencję w dokument w tekstowej formie dokumentowej	232
4.6		Wprowadzenie do materiału dowodowego dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej albo jego pominięcie	237
	(a)	Uwagi wprowadzające	237

(b)	Wniosek dowodowy dla dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	238
(c)	Dopuszczenie z urzędu dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	245
(d)	Brak wniosku dowodowego dla dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	246
(e)	Zmiana decyzji sądu co do dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	251
(f)	Wprowadzenie do materiału dowodowego dowodu z dokumentu w tekstowo-nietekstowej formie dokumentowej	252
4.7	Zabezpieczenie dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	255
(a)	Uwagi wprowadzające	255
(b)	Zabezpieczenie dowodu w trybie art. 310 k.p.c. i nast.	255
(c)	Pozaprocesowe zabezpieczenie dowodu przez komornika i notariusza	260
5.	Wnioski	261
5.1	Uwagi wprowadzające	261
5.2	Wnioski co do pojęcia dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym	263
(a)	Uwagi wstępne	263
(b)	Wnioski w zakresie podstaw prawnych pojęcia dowodu z dokumentu	263
(c)	Wnioski w zakresie pojęcia nośnika umożliwiającego zapoznanie się z treścią informacji	265
(d)	Wnioski w zakresie pojęcia informacji tekstowej	268
(e)	Wnioski w zakresie ustalenia wystawcy dokumentu	270
(f)	Wnioski w zakresie pojęcia tekstowej formy dokumentowej	272
(g)	Wnioski w zakresie klasyfikacji dowodów z dokumentów	273
(h)	Wnioski z analizy perspektywy międzynarodowej	273
5.3	Wnioski co do pozycji dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w ramach swobodnej oceny dowodów w polskim procesie cywilnym	274
(a)	Wnioski w zakresie objęcia dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej domniemanymi związanymi z dowodami urzędowymi	274
(b)	Wnioski w zakresie objęcia dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej domniemanymi związanymi z dowodami prywatnymi	275
(c)	Wnioski w zakresie ograniczeń w dowodzeniu faktów dowolnymi środkami dowodowymi z perspektywy dokumentu w tekstowej formie dokumentowej wobec braku dokumentu zastrzeżonego do wykazania danego faktu	280
(d)	Wnioski w zakresie ograniczeń dowodu z osobowych źródeł dowodowych wobec osnowy przedłożonego (istniejącego) dokumentu	282

(e)	Wnioski w zakresie ograniczeń w dowodzeniu w postępowaniu gospodarczym	282
(f)	Wnioski w zakresie wykładni treści dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	285
(g)	Wnioski w zakresie dokumentu w tekstowej formie dokumentowej jako środka dowodowego zmierzającego „bezpośrednio” do rozstrzygnięcia sporu	285
5.4	Wnioski co do sposobu przeprowadzania dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym	286
(a)	Wnioski w zakresie postaci dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej innego niż zwykła (foto)kopia dokumentu pierwotnie sporządzonego na piśmie	286
(b)	Wnioski w zakresie postaci dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej będącego zwykłą (foto)kopią dokumentu pierwotnie sporządzonego na piśmie	287
(c)	Wnioski w zakresie przedłożenia sądowi dowodu w tekstowej formie dokumentowej	291
(d)	Wnioski w zakresie zobowiązania strony i osoby trzeciej do przedstawienia dowodu w tekstowej formie dokumentowej	292
(e)	Wnioski w zakresie języka przedkładanego sądowi dowodu w tekstowej formie dokumentowej	293
(f)	Wnioski w zakresie badania prawdziwości dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	294
(g)	Wnioski w zakresie włączenia do materiału dowodowego dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej albo jego pominięcia	295
(h)	Wnioski w zakresie zabezpieczenia dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej	296
5.5	Postulaty <i>de lege ferenda</i>	297
(a)	Postulaty <i>de lege ferenda</i> w zakresie definicji dokumentu z art. 77 ² k.c.	297
(b)	Postulaty <i>de lege ferenda</i> w zakresie objęcia dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej domniemanymi związanymi z dowodami prywatnymi	297
(c)	Postulaty <i>de lege ferenda</i> w zakresie postaci dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej składanego przy użyciu systemu teleinformatycznego (lub ewentualnie portalu informacyjnego)	299
(d)	Postulaty <i>de lege ferenda</i> w zakresie momentu przedłożenia sądowi dowodu w tekstowej formie dokumentowej	299
(e)	Postulaty <i>de lege ferenda</i> w zakresie zobowiązania strony i osoby trzeciej do przedstawienia dowodu w tekstowej formie dokumentowej	299
	Bibliografia	301
	Orzeczenia	319

Skróty i skrótowce

W poniższym zestawieniu znajdują się rozwinięcia skrótów i skrótowców użytych wielokrotnie w niniejszej rozprawie doktorskiej; skróty i skrótowce stosowane jedynie we fragmentach pracy zostały rozwinięte w odpowiednich jej częściach.

k.c.	ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm.), także jako „kodeks cywilny”
k.k.	ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 ze zm.), także jako „kodeks karny”
k.p.a.	ustawa z 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 572), także jako „kodeks postępowania administracyjnego”
k.p.c.	ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1568), także jako „kodeks postępowania cywilnego” lub „ustawa procesowa”
k.p.k.	ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 37 ze zm.), także jako „kodeks postępowania karnego”
k.r.o.	ustawa z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.), także jako „kodeks rodzinny i opiekuńczy”
Karta Praw Podstawowych	Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. U. UE. C. z 2007 r. nr 303, str. 1 ze zm.)
kodeks cywilny	ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm.), także jako „k.c.”
kodeks karny	ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 ze zm.), także jako „k.k.”
kodeks postępowania administracyjnego	ustawa z 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 572), także jako „k.p.a.”
kodeks postępowania cywilnego	ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1568), także jako „k.p.c.” lub „ustawa procesowa”

kodeks postępowania karnego	ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 37 ze zm.), także jako „k.p.k.”
kodeks pracy	ustawa z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1465 ze zm.)
kodeks rodzinny i opiekuńczy	ustawa z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.), także jako „k.r.o.”
Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego	komisja powołana do opracowania projektów kodyfikacji utworzona w drodze rozporządzenia Rada Ministrów na zasadzie art. 12a i 15 ust. 2 ustawy z 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2012 r. poz. 392 ze zm.)
Konstytucja	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. nr 78 poz. 483 ze zm.)
MoP	„Monitor Prawniczy”
Nowelizacja z 2016 r.	nowelizacja wprowadzająca m.in. formę dokumentową do kodeksu cywilnego i odpowiadające jej zmiany w kodeksie postępowania cywilnego ustawą z 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1311) (weszła w życie w przeważającej części 8 września 2016 r.)
Nowelizacja z 2019 r.	nowelizacja wprowadzająca m. in. postępowanie gospodarcze oraz dalsze zmiany w postępowaniu dowodowym ustawą z 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1469) (weszła w życie w przeważającej części 7 listopada 2019 r.)
poprzedni kodeks postępowania cywilnego	Kodeks postępowania cywilnego – powstały z połączenia rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej z 29 listopada 1930 r. (Dz. U. nr 83, poz. 651) i z 27 października 1932 r. (Dz. U. nr 93 poz. 803), ogłoszonych jako tekst jednolity w obwieszczeniu Ministra Sprawiedliwości z 25 sierpnia 1950 r. (Dz. U. nr 43 poz. 394 ze zm.)
PPC	„Polski Proces Cywilny”
PPH	„Przegląd Prawa Handlowego”
prawo o aktach stanu cywilnego	ustawa z 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1378 ze zm.)

prawo o notariacie	ustawa z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1001)
prawo o ustroju sądów powszechnych	ustawa z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 334 ze zm.)
prawo restrukturyzacyjne	ustawa z 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1428)
prawo upadłościowe	ustawa z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 794)
PS	„Przegląd Sądowy”
PUG	„Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego”
regulamin urzędowania sądów powszechnych	Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 867 ze zm.)
rozporządzenie 861/2007	Rozporządzenie (WE) nr 861/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z 11 lipca 2007 r. ustanawiające europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń (Dz. U. UE. L. z 2007 r. nr 199, str. 1 ze zm.)
rozporządzenie 1896/2006	Rozporządzenie (WE) nr 1896/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 12 grudnia 2006 r. ustanawiające postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty (Dz. U. UE. L. z 2006 r. nr 399, str. 1 ze zm.)
rozporządzenie eIDAS	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 910/2014 z 23 lipca 2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE (Dz. U. UE. L. z 2014 r. nr 257, str. 73 ze zm.)
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SO	Sąd Okręgowy
SR	Sąd Rejonowy
TS	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

ustawa o doręczeniach elektronicznych	ustawa z 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1045)
ustawa o dostępie do informacji publicznej	ustawa z 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o dostępie do informacji publicznej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 204, poz. 1195 ze zm.)
ustawa o informatyzacji	ustawa z 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1557)
ustawa o komornikach sądowych	ustawa z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1458)
ustawa o pozwach zbiorowych	ustawa z 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1485)
ustawa o roszczeniach z prawa konkurencji	ustawa z 21 kwietnia 2017 r. o roszczeniach o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji (Dz. U. poz. 1132)
ustawa o świadczeniu usług drogą elektroniczną	ustawa z 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1513)
ustawa o usługach zaufania i identyfikacji elektronicznej	ustawa z 5 września 2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 422 ze zm.)
ustawa procesowa	ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1568), także jako „kodeks postępowania cywilnego” lub „k.p.c.”
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny
zasady techniki prawodawczej	rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 283)

1. Wprowadzenie

1.1 Ogólny opis przedmiotu badań

Przedmiot badań przeprowadzonych w niniejszej rozprawie doktorskiej stanowi dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym.

Przez dowody z dokumentu w formie dokumentowej rozumieć się będzie w pracy środki dowodowe zawierające oświadczenia woli oraz inne oświadczenia (np. oświadczenia wiedzy) składane w sposób odpowiadający wymogom stawianym formie dokumentowej określonej w art. 77² k.c. Zgodnie z przywołaną regulacją do zachowania tej formy wystarcza złożenie oświadczenia w postaci dokumentu, w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej oświadczenie; stosownie zaś do art. 77³ k.c. wspomnianym dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. Przedmiotem dysertacji będą więc dowody stanowiące nośniki informacji umożliwiające zapoznanie się z jej treścią, o ile (potencjalnie) możliwe będzie ustalenie autora, a jednocześnie niespełniające wymagań stawianych tzw. wyższym (silniejszym, bardziej rygorystycznym) formom¹ – przede wszystkim innym podstawowym² formom szczególnym, tj. formie pisemnej określonej w art. 78 § 1 k.c., elektronicznej określonej w art. 78¹ § 1 k.c., pisemnej z datą pewną określonej w art. 81 k.c., pisemnej z podpisem notarialnie poświadczonym określonej w art. 96 pkt 1 i 97 prawa o notariacie, aktu notarialnego określonego w art. 91 i 92 § 1-3 prawa o notariacie.

Z perspektywy przedmiotu prowadzonych badań w szczególności odróżnić należy formę dokumentową od formy elektronicznej w rozumieniu art. 78¹ k.c., która wymaga kwalifikowanego podpisu elektronicznego. Na zasadzie art. 78¹ k.c. do zachowania elektronicznej formy wystarcza złożenie oświadczenia woli w postaci elektronicznej i opatrzenie go kwalifikowanym podpisem elektronicznym. Po myśli art. 3 pkt 12 rozporządzenia eIDAS kwalifikowany podpis elektroniczny oznacza zaawansowany podpis

---

¹ W kwestii hierarchii form w kontekście zasady zastępowalności form słabszych formami silniejszymi zob. P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. serii K. Osajda, red. tomu W. Borysiak, wyd. 33, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 73 k.c., nb. 8.

² W doktrynie zauważa się, że poza wymienionymi „podstawowymi” szczególnymi formami czynności prawnych czasem wymagana jest do dokonania czynności specyficzna forma, np. dla zawarcia małżeństwa (art. 1 k.r.o.), testamentu allograficznego (art. 951 k.c.) czy testamentu własnoręcznego (holograficznego) (art. 949 k.c.) (P. Sobolewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 73 k.c., nb. 15; R. Strugała [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, wyd. 11, Warszawa 2023, Legalis, Komentarz do art. 73 k.c., I.6 i III.3).

elektroniczny, który jest składany za pomocą kwalifikowanego urządzenia do składania podpisu elektronicznego i który opiera się na kwalifikowanym certyfikacie podpisu elektronicznego, a elementy te w szczególności określa rozporządzenie eIDAS. Odnosić przy tym należy, że stosownie do art. 25 ust. 2 rozporządzenia eIDAS i tożsamej regulacji art. 78¹ § 2 k.c. oświadczenie woli złożone w formie elektronicznej jest równoważne z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej. Tymczasem – jak wskazano powyżej – zgodnie z art. 77² k.c. do zachowania dokumentowej formy wystarczy złożenie oświadczenia woli w postaci dokumentu, w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej oświadczenie, a jak to określa art. 77³ k.c., dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią.

W związku z treścią art. 243¹ k.p.c. prowadzone rozważania ograniczone będą do dokumentów tekstowych. Przepis ten przewiduje bowiem, że regulacje dotyczące dowodu z dokumentu stosuje się wprost do dokumentów zawierających tekst. Poza zakresem pracy pozostaną zatem – o ile nie będzie to konieczne dla wyводу dotyczącego głównego przedmiotu rozprawy – dowody określone w art. 308 k.p.c., w szczególności dokumenty niezawierające tekstu.

W celu jak najbardziej precyzyjnego określenia przedmiotu rozprawy intencjonalnie (świadomie) korzysta się w niej z pojęć prawa materialnego odnoszących się do czynności prawnych (w szczególności pojęcia „dokumentowa forma czynności”), przenosząc je w sferę rozważań dotyczących kwestii procesowych³. Jednocześnie jednak, aby właściwie zdefiniować opisywaną kategorię dowodów z dokumentów, z jednej strony dokonuje się rozszerzenia pojęcia formy dokumentowej na wszelkie oświadczenia, a zatem nie tylko woli, ale także

---

³ Jak zauważa I. Wolwiak, w doktrynie przyjmuje się, że pojęcie „forma” wiąże się z prawem cywilnym materialnym i określenie to nie jest na ogół używane w prawie cywilnym procesowym (I. Wolwiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 78). B. Kaczmarek-Templin wskazuje, że pojęcie „forma” odnosi się do czynności prawnych i odpowiednio do innych oświadczeń, a pojęcie „postać” powinno być używane w odniesieniu do techniki wytworzenia dokumentu (B. Kaczmarek-Templin, *Typologia dokumentów elektronicznych i przeprowadzania z nich dowodów* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023, s. 65; B. Kaczmarek-Templin, *Dowód z dokumentu* [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym. System Postępowania Cywilnego. Tom 2*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021, s. 1118).

np. wiedzy⁴, z drugiej strony zaś zawęży się przedmiot rozważań wyłącznie do dokumentów tekstowych⁵.

Przedmiotem pracy będzie zatem pozycja w postępowaniu sądowym takich środków dowodowych jak na przykład dowodu z tekstowej wiadomości wysłanej z poczty elektronicznej, tekstowej wiadomości z komunikatorów internetowych (np. WhatsApp, Messenger, Skype, Microsoft Teams), tekstowej wiadomości z czatów z innych aplikacji (np. Instagram) czy stron internetowych, a także zwykłej (foto)kopii oryginalnie podpisanego tekstowego oświadczenia. Założeniem jest przedstawienie analizowanego środka dowodowego w ujęciu modelowym; przykłady konkretnych dowodów podawane będą wyłącznie dla lepszego zobrazowania zagadnienia.

1.2 Cel rozprawy doktorskiej i hipotezy badawcze

Celem pracy jest analiza pojęcia, pozycji (mocy dowodowej) i sposobu przeprowadzania dowodu z wyżej określonej kategorii dokumentów w tekstowej formie dokumentowej.

Podstawową hipotezą badawczą dysertacji jest założenie, że natura dowodu w tekstowej formie dokumentowej i dotyczące go normy prawne zapewniają stronom polskiego procesu cywilnego możliwość realizacji uzasadnionych praw i pozwalają na dokonanie przez sąd zgodnych z prawdą ustaleń faktycznych.

Wobec powyższego w niniejszej pracy przedstawiona zostanie definicja dowodu z dokumentu oraz dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej. Analizie poddane zostaną prawa i obowiązki stron oraz obowiązki sądu związane z przeprowadzeniem takiego dowodu – w szczególności z perspektywy zadania stawianego dowodom, tj. oceny zasadności formułowanych w trakcie procesu stanowisk co do faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. W niezbędnym zakresie badane będą przy tym kwestie wspólne dla dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej i innych dowodów z dokumentów.

W założeniu ma się to przyczynić do rozwoju nauki dzięki stawianym wnioskom odnośnie do ram prawnych tej kategorii dowodów. Zostanie przy tym przedstawiona rewizja istniejących

---

⁴ Zob. art. 77² (w zw. z art. 77³ k.c.) dotyczący formy „czynności prawnych” i art. 65¹ k.c. dający podstawę do odpowiedniego stosowania przepisów o oświadczeniach woli do „innych oświadczeń”.

⁵ Zob. art. 243¹ k.p.c.

już poglądów oraz podane zostaną propozycje rozwiązania problemów prawnych dostrzeżonych w trakcie analizy, w tym propozycje uzupełnienia zauważonych braków.

Zakreślone powyżej zagadnienie rozpatrywane będzie na gruncie ogólnych przepisów o trybie procesowym postępowania rozpoznawczego; o ile nie będzie to konieczne dla wyводу dotyczącego głównego przedmiotu rozprawy, poza zakresem pracy pozostawać będzie pozycja takiego dowodu zasadniczo w postępowaniach odrębnych, w postępowaniu nieprocesowym, postępowaniu egzekucyjnym, a także w postępowaniach pomocniczych⁶, jak również w postępowaniach upadłościowych i restrukturyzacyjnych – w szczególności w zakresie w jakim w postępowaniach tych funkcjonuje system teleinformatyczny⁷. System ten wprowadza bowiem swoiste odrębności regulacyjne dotyczące między innymi sposobu przedstawiania sądowi dowodów, uzupełniania braków, poświadczania wersji elektronicznych za zgodność z ich oryginałem, które utrudniałyby syntetyczne ujęcie przedstawianej problematyki. Ponadto postępowania wyłączone z zakresu analizy, przynajmniej w części, nie mogą być co do zasady prowadzone w oparciu o dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej⁸. Status tej kategorii dowodów we wskazanych sprawach będzie jedynie wzmiankowy, jeśli będzie to konieczne dla prowadzonego wyводу. Zawężenie tematu pozwala na dogłębne przeprowadzenie badań oraz rzetelne rozwiązanie problemów bez uszczerbku dla analizowanego zagadnienia.

---

⁶ Co do pojęć: „postępowanie rozpoznawcze”, „proces”, „nieproces”, „postępowania pomocnicze” zob. J. Jodłowski, J. Lapierre, K. Weitz [w:] *Postępowanie cywilne*, J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, , wyd. 8, Warszawa 2016, s. 45-58.

⁷ System teleinformatyczny stosowany jest obecnie w postępowaniach odrębnych w elektronicznym postępowaniu upominawczym (art. 505³⁰ § 2 k.p.c. i nast.), częściowo w nieprocesie w postępowaniu wieczystoksięgowym (m.in. art. 626⁴ § 1 i 1¹ k.p.c.) oraz w postępowaniu rejestrowym m.in. art. 694^{2a} k.p.c.), częściowo w postępowaniu egzekucyjnym (m.in. art. 759² § 1 k.p.c.), częściowo w postępowaniu upadłościowym (art. 216a prawa upadłościowego i nast.) i częściowo w postępowaniu restrukturyzacyjnym (art. 196a prawa restrukturyzacyjnego i nast.); w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku funkcjonuje także system teleinformatyczny tworzony przez Krajową Radę Notarialną (art. 679¹ i art. 1142⁷ w zw. z art. 95i § 1 prawa o notariacie).

⁸ Zob.: np. art. 31 ust. 1 ustawy z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1984 ze zm.), art. 964⁴ § 1 k.p.c., art. 786 § 1 k.p.c., art. 788 § 1 k.p.c.

1.3 Znaczenie przedmiotu badań

Dowody z dokumentu stanowią dominującą część materiału procesowego w sporach cywilnych w Polsce i przede wszystkim w oparciu o nie ustala się stan faktyczny sprawy⁹.

W literaturze zajęto stanowisko, że nie ma dowodów lepszych ani gorszych¹⁰. Jest to trafne spostrzeżenie, ponieważ z założenia każdy typ środka dowodowego może pozwolić na ustalenie zgodnej z prawdą podstawy faktycznej, a ustawa procesowa wprowadza zasadę równorzędności środków dowodowych¹¹. Powyższy pogląd wyrażono w ramach dyskusji (prowadzonej jeszcze przed Nowelizacją z 2016 r.) dotyczącej mocy dowodowej dokumentów z podpisem własnoręcznym i podpisem elektronicznym. Stanowisko to można odnieść także do wszelkich innych środków dowodowych¹².

Jednocześnie funkcja dowodowa dokumentu w procesie cywilnym związana jest z przyznaniem dokumentom uprzywilejowanej pozycji wśród środków dowodowych¹³ – uznaje się bowiem, że zazwyczaj mają wartość stabilizującą i ograniczającą nieporozumienia co do treści dokonanych czynności, a cechować ma je trwałość¹⁴.

---

⁹ Tak np. M. Załucki [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Załucki, wyd. 4, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 8; Ł. Błaszczak, *Dowód z dokumentu tradycyjnego (papierowego) a dowód z dokumentu elektronicznego. Problem odrębności czy tożsamości środków dowodowych. Postulaty de lege lata i de lege ferenda* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023, s. 12; B. Kaczmarek-Templin, *Dowód... [w:] System...*, s. 1066. Wskazuje się, że dowód z dokumentu jest szczególnie cenionym i pożądanym środkiem dowodowym także w postępowaniu arbitrażowym (K. Czech, *Dowody i postępowanie dowodowe w międzynarodowym arbitrażu handlowym oraz inwestycyjnym. Zagadnienia wybrane*, Warszawa 2017, s. 175).

¹⁰ B. Kaczmarek, *Moc dowodowa dokumentu elektronicznego w postępowaniu cywilnym – polemika*, MoP 2008 nr 5, s. 251.

¹¹ Z. Resich, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz [w:] *Postępowanie cywilne*, J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, wyd. 8, Warszawa 2016, s. 481.

¹² Co do zasady nie ma przeszkód formalnych, aby sąd w ramach granic określonych art. 233 § 1 k.p.c. rozstrzygnął sprawę wyłącznie w oparciu o dowód z przesłuchania stron, choć w praktyce może to być rzadki przypadek.

¹³ T. Ereciński, *Z problematyki dowodu z dokumentów w sądowym postępowaniu cywilnym* [w:] *Studia z prawa postępowania cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Z. Resicha*, red. T. Ereciński, M. Jędrzejewska, Warszawa 1985, s. 74.

¹⁴ M. Załucki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 8; N. Krej, *Dowody elektroniczne w kontekście przedstawianego wniosku dowodowego o ich przeprowadzenie* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023, s. 115.

Przyjmuje się, że zapisana informacja umożliwia stronie uważniejsze rozważenie skutków prawnych, a także pozwala przechowywać i odtwarzać treść czynności prawnej, co może być przydatne dla późniejszego przedstawienia dowodu¹⁵. W doktrynie uznaje się, że dowód z dokumentu daje większą pewność poznania rzeczywistości aniżeli dowód ze świadków lub przesłuchania stron¹⁶. W literaturze i orzecznictwie znaleźć można nawet stwierdzenie, że dokumenty są dowodami najpewniejszymi¹⁷. Podkreśla się, że dokument utrwała treść czynności prawnej w momencie jej powstania, a następnie pozwala na jej przechowanie w niezmienionym kształcie; tym samym w postępowaniu dowodowym dokument umożliwia odtworzenie treści czynności prawnej w brzmieniu nadanym oświadczeniom woli w momencie jej składania¹⁸. W piśmiennictwie, jeszcze przed Nowelizacją z 2016 r., D. Szostek oraz M. Świerczyński wskazywali, że w przypadku dokumentów elektronicznych istotne jest, by spełniały funkcję dokumentu tradycyjnego, to jest, aby przede wszystkim gwarantowały właśnie prawdziwość i integralność źródłowej treści¹⁹.

Znajduje to też odzwierciedlenie w źródłosłowie wyrazu „dokument” – jego etymologię wywodzi się z łacińskiego słowa „documentum”²⁰; ma ono stanowić połączenie wyrazów: „do”, „dare” – dawać, przekazywać i „mens” – myśl, zamiar²¹. Dokumenty zawierają zapis oświadczeń, które – jak się zakłada – potem trudniej zmienić (choć można je interpretować), odzwierciedlają stan wiedzy i woli na dzień dokonywania oświadczeń (gdy tymczasem

---

¹⁵ M. Maciejewska-Szałas, *Kilka uwag o formie tekstowej i dokumentowej czynności prawnych*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018/tom XXXIX, s. 312, która powołuje się w tym zakresie na postanowienia Wspólnego Układu Odniesienia (*Draft Common Frame of Reference – DCFR*) opublikowane w *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, ed. von Bar, E. Clive, H. Schulte-Nölke, Outline Edition, Munich 2009, https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/2009_02_DCFR_OutlineEdition.pdf [dostęp: 31 października 2024 r.]; N. Krej, *Dowody...*, s. 113.

¹⁶ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, Legalis, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 1.

¹⁷ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1107; wyrok SA w Białymstoku z 7 lutego 2013 r., I ACa 814/12.

¹⁸ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1146.

¹⁹ D. Szostek, M. Świerczyński, *Moc dowodowa dokumentu elektronicznego w postępowaniu cywilnym*, MoP 2007 nr 17, s. 935.

²⁰ *Słownik języka polskiego. Tom II. D-G*, red. nac. W. Doroszewski, z-ca red. nac. S. Skorupka, Warszawa 1965, s. 222.

²¹ Tak też: *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, VII kadencja, druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*, s. 3; T. Demendecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-729*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019, Komentarz do art. 244 k.p.c.

zeznania świadków czy przesłuchanie stron może cechować ocena sytuacji z perspektywy zdarzeń, które nastąpiły po złożeniu oświadczenia), wreszcie – są z reguły bardziej przemyślane.

W związku z tym w przypadku dowodu z dokumentu ustawodawca przyjął w prawie procesowym w pewnym zakresie jego hierarchiczne pierwszeństwo²². Reguła, zgodnie z którą dany fakt może być wykazywany przez stronę za pomocą dowolnego środka dowodowego, doznaje pewnych ograniczeń w sytuacji, gdy zachodzi potrzeba udowodnienia określonej czynności, dla której prawo materialne przewidywało wymóg zachowania odpowiedniej formy²³. W postępowaniu gospodarczym ograniczenie do dowodzenia przede wszystkim dokumentami jest jeszcze silniej wyartykułowane²⁴. Ponadto dowód ze świadków lub z przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu obejmującego czynność prawną, dla której nie zastrzeżono określonej formy pod rygorem nieważności, może być dopuszczony między uczestnikami tej czynności tylko w wypadkach, gdy ze względu na szczególne okoliczności sprawy sąd uzna to za konieczne²⁵. Sąd może nawet na posiedzeniu niejawnym na podstawie wyłącznie złożonych przez strony pism procesowych i dokumentów rozpoznać spór²⁶, oddalić powództwo jako oczywiście bezzasadne²⁷ czy wydać nakaz zapłaty²⁸. Akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych²⁹. Ustawodawca – dostrzegając, że dokument jest na tyle istotnym środkiem dowodowym, iż to na nim sąd może oprzeć rozstrzygnięcie sprawy – zagwarantował, że jego podrobienie lub przerobienie jest jedną z właściwych podstaw wznowieniowych wskazanych wprost w przepisie ustawy procesowej³⁰.

W piśmiennictwie zauważa się, że regulując pozycję dowodu z dokumentu ustawodawca kierował się założeniem, iż dokument utrwała treść czynności prawnej w chwili jej powstania

---

²² I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 4; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory czynności sądowych i pism procesowych*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, Warszawa 2015, s. 509.

²³ Zob. art. 246 k.p.c. i art. 247 k.p.c.

²⁴ Zob. art. 458¹¹ i art. 458¹⁰ k.p.c.

²⁵ Zob. art. 247 k.p.c.

²⁶ Zob. art. 148¹ k.p.c.

²⁷ Zob. art. 191¹ k.p.c.

²⁸ Zob. np. art. 485 § 1-2¹ k.p.c. i art. 499 § 1 k.p.c.

²⁹ Zob. art. 3 prawa o aktach stanu cywilnego.

³⁰ Zob. art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c.

i umożliwia obiektywne otworzenie przed sądem treści czynności w jej pierwotnym ujęciu³¹. Jak stwierdza T. Ereciński, dzięki temu w postępowaniu dowodowym niweluje się ryzyko dokonania ustaleń faktycznych na podstawie zniekształceń, które są wynikiem indywidualnych cech świadków czy stron³². Niemniej w trakcie procesu zwykle oś sporu koncentruje się na wykładni treści dokumentu – najczęściej bowiem strony w postępowaniu przedstawiają inne rozumienie zapisanych oświadczeń, wobec czego postępowanie dowodowe sprowadza się do interpretacji tekstu, w tym ustalenia okoliczności złożenia oświadczenia³³. Dlatego argument, że dowód z dokumentu znacznie przyspiesza postępowanie, ponieważ nie wymaga rezerwowania czasu na przesłuchania czy dokonywanie (czasem wielokrotnych) wezwań na posiedzenia³⁴, może być w pewnym stopniu pozorny. W istocie zdekodowanie rzeczywistych treści oświadczeń złożonych w dokumencie często wymusza bowiem przeprowadzenia dowodu z zeznań świadków lub przesłuchania stron.

Wśród dowodów z dokumentów dużą grupę stanowią zaś obecnie te sporządzone w stanowiącej przedmiot niniejszej rozprawy tekstowej formie dokumentowej³⁵. Wskazuje się, że wraz z rozwojem i upowszechnieniem różnych form nowoczesnych środków komunikowania forma dokumentowa stała się już jednym z najczęściej wykorzystywanych sposobów składania oświadczeń woli³⁶. Normą jest teraz korzystanie z komunikatorów

---

³¹ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, wyd. 12, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 1.

³² T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Tom I, część pierwsza – postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2009, s. 714.

³³ Postanowienie SN z 8 grudnia 2011 r., IV CSK 180/11.

³⁴ Tak np. B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania. Przepisy ogólne i powiązane przepisy Księgi I KC. Tom I. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Warszawa 2022, Legalis, Komentarz do art. 74 k.c., nb. I.A.1.

³⁵ Rada Europy, *Electronic Evidence in Civil and Administrative Proceedings. Guidelines and explanatory memorandum*, Lipiec 2019 (<https://rm.coe.int/guidelines-on-electronic-evidence-and-explanatory-memorandum/1680968ab5>; wejście: 31 października 2024 r.), s. 13; W. Bijas, *Dowody z Facebooka w procesie cywilnym*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2017 nr 2, s. 25; K. Markiewicz, *Dokumenty i ich wtórniki w postępowaniu cywilnym*, PPC 2016, nr 3, s. 474-475; D. Szostek, *Form of Legal Acts after the Amendments to the Civil Code* [w:] *Legal Innovation in Polish Law*, red. J. Gołaczyński, W. Kilian, T. Scheffler, Warszawa 2019, s. 88; K. Flaga-Gieruszyńska, A. Klich, *The Status of Electronic Means of Evidence in Polish Civil Procedural Law* [w:] *Legal Innovation in Polish Law*, red. J. Gołaczyński, W. Kilian, T. Scheffler, Warszawa 2019, s. 97; J. Gołaczyński, *Wpływ rozporządzenia eIDAS na polskie prawo prywatne. Wybrane zagadnienia* [w:] *Media elektroniczne. Współczesne problemy prawne*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2016, s. 3; M. Skibińska, *Zasada swobodnej oceny dowodów* [w:] *Instytucje postępowania cywilnego. System Postępowania Cywilnego. Tom I*, red. Ł. Błaszczak, J. Studzińska, Warszawa 2024, s. 1038.

³⁶ W. Kocot, *Dalsza modernizacja kodeksowej regulacji formy pisemnej czynności prawnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016 nr 10, s. 6; A. Brzozowski [w:] *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz. Art. 1–*

internetowych zarówno w codziennym, prywatnym życiu, jak również w sferze profesjonalnej. Właściwie każdy używa urządzeń wykorzystujących nowe rozwiązania technologiczne, za pomocą których sporządzane są dokumenty w formatach cyfrowych, które potencjalnie mogą być i często są nośnikiem oświadczenia woli³⁷.

W praktyce zachowanie formy dokumentowej ma miejsce przy zawieraniu umów w drodze wymiany e-maili czy SMS-ów, w rezultacie wypełnienia formularza dostępnego na stronie internetowej sklepu czy w czasie korzystania z usług tzw. bankowości elektronicznej, tj. wówczas, gdy do złożenia oświadczenia woli dochodzi w postaci zdigitalizowanego dokumentu, który nie jest opatrzony podpisem elektronicznym z art. 78¹ § 1 k.c.³⁸. Formę dokumentową będzie miało również oświadczenie z podpisem powielanym mechanicznie (np. przy użyciu faksymile) czy kopia własnoręcznie podpisanego dokumentu³⁹. W rezultacie w materiale dowodowym żądań wynikających z umów budowlanych niejednokrotnie znajdują się wiadomości przesyłane przez aplikację WhatsApp, umowy w branży rozrywkowej często zawierane są na czacie dostępnym w aplikacji Instagram, do naruszeń dóbr osobistych dochodzi zaś przez portal X (wcześniej pod nazwą Twitter).

Dowody będące przedmiotem niniejszej rozprawy charakteryzują się istotnymi odrębnościami w stosunku do innych dowodów z dokumentów. Pomimo powszechności ich użycia literalnie czytane przepisy nie dają podstawy, aby korzystały one z domniemań określonych w art. 245 k.p.c. i art. 253 k.p.c. Kwestią sporną okazuje się również, czy dokumenty w tekstowej formie dokumentowej mogą być uznane za dokumenty urzędowe

---

449¹⁰, red. K. Pietrzykowski, wyd. 10, Warszawa 2020, Legalis, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 1; J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, cz. 2 (art. 56–125)*, red. J. Gudowski, Warszawa 2021, LEX, Komentarz do art. 77² k.c., pkt 9; Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 28; D. Szostek, M. Świerczyński, *Moc dowodowa dokumentu elektronicznego w postępowaniu cywilnym – odpowiedź na polemikę*, MoP 2009 nr 6, s. 327; M. Jesion, *Dowód z elektronicznego dokumentu prywatnego w postępowaniu cywilnym* [w:] „Prawo Mediów Elektronicznych” nr 1/2019, s. 5; W. Bijas, *Dowody...*, s. 25.

³⁷ M. Załucki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77² k.c., nb. I.2; N. Krej, *Dowody...*, s. 109-110; M. Nowak, P. Bury, *Specyfika nagrań jako dowodów w ramach postępowania cywilnego* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023, s. 123; K. Wręczycka, *Dowody elektroniczne w postępowaniu cywilnym* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji: nr 4149, Wrocław 2023, s. 193; M. Rusiński, *Dowód z dokumentu elektronicznego i wydruku w procesie cywilnym w świetle znowelizowanych przepisów kodeksu postępowania cywilnego*, PS 2017, nr 2, s. 61-62; M. Nowak, *Rodzaje dowodów elektronicznych w postępowaniu cywilnym*, PPC 2022, nr 3, s. 539-540.

³⁸ R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77² k.c., nb. 1.

³⁹ A. Brzozowski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77² k.c., nb. 2.

(lub za dokumenty o mocy zrównanej z nimi) i korzystać z domniemań zawartych w art. 244 k.p.c. i art. 252 k.p.c. Rozważenia wymaga, czy w określonych sytuacjach stanowią środek dowodowy zmierzający „bezpośrednio” (tj. bez oparcia się na innych dowodach) do rozstrzygnięcia sporu, np. są podstawą do wydania nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym.

Dyskusyjne jest, czy w pełni realizują funkcję klaryfikacyjną dokumentów⁴⁰. Ze względu na swój charakter często mogą bowiem być tworzone spontanicznie, bez przemyślenia, co powinno znajdować odzwierciedlenie w odpowiedniej wykładni składanych oświadczeń dokonywanej na zasadzie art. 65 k.c. (w odniesieniu do oświadczeń innych niż oświadczenia woli – w zw. z art. 65¹ k.c.), w tym także zmierzającej do ustalenia tego, czy intencją stron w ogóle było dokonanie czynności prawnej. Zauważalne są także rozbieżności co do tego, w jakiej postaci powinny być one przedkładane sądowi. Powszechność tego typu dowodów⁴¹ nakazywałaby zaś przyjąć taką wykładnię obowiązujących przepisów, aby w pełni mogło być realizowane prawo do dowodu. W doktrynie wskazuje się bowiem, że bezpośrednio wiąże się ono z realizacją prawa do sądu będącego zasadą konstytucyjną, a jednocześnie zasadą prawa międzynarodowego⁴².

Przed przystąpieniem do pracy zbadano stan nauki w omawianym zakresie. Dotychczas wydane monografie⁴³ jedynie częściowo poruszają zagadnienia, które są przedmiotem

---

⁴⁰ Funkcja klaryfikacyjna dokumentów polega m.in. na oddzieleniu dokonania czynności prawnej od stadiów poprzedzających (B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 73 k.c., nb I.A.2). Za tym, że w pełni realizują funkcję klaryfikacyjną opowiada się B. Swaczyna (B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77² k.c., nb I.A.1).

⁴¹ Co do popularności mediów społecznościowych, a w rezultacie mnogości dowodów przedkładanych z ich treści np. A. Kościółek (A. Kościółek, *Dowód z informacji zawartych w portalach społecznościowych (na przykładzie Facebooka)*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023, s. 98).

⁴² Ł. Błaszczak [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym. System Postępowania Cywilnego. Tom 2*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021, s. 20-23 i cytowana tam doktryna. W doktrynie wskazuje się, że w orzecznictwie konstytucyjnym utrwalilo się pojmowanie prawa do sądu jako trójelementowej konstrukcji, na którą składa się m.in. prawo do odpowiedniego ukształtowania postępowania sądowego zgodnie z wymaganiami sprawiedliwości i jawności (prawo do sprawiedliwego ukształtowania postępowania sądowego), a w ramach tego komponentu upatruje się – jako jednego z jego elementów – prawa do dowodu, w tym prezentacji dowodu w sądzie (P. Grzegorzczak, K. Weitz [w:] *Konstytucja RP. Komentarz*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, Legalis, Komentarz do art. 45 Konstytucji, nb. IV.2 i VII.4.).

⁴³ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód z dokumentu elektronicznego w procesie cywilnym*, Warszawa 2012; D. Szostek, *Nowe ujęcie dokumentu w polskim prawie prywatnym ze szczególnym uwzględnieniem*

niniejszej rozprawy doktorskiej, a co również istotne – dotyczą stanu prawnego sprzed około dekady⁴⁴. Nie poruszają także wyczerpująco i kompleksowo przedmiotowej problematyki z perspektywy prawnoprosesowej, co jest przedmiotem tej dysertacji. Tymczasem już w latach 80. ubiegłego wieku T. Ereciński dostrzegał brak badań nad strukturą środków dowodowych, wyrażając obawę, że może odbić się to niekorzystnie w przyszłości, gdy – jak trafnie przewidywał – zaistnieją możliwości wykorzystania w praktyce sądowej nowoczesnych środków informatycznych i przekąźnikowych⁴⁵. Analiza tematyki dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej potwierdziła, że zagadnienie to może pozwolić na nowatorskie ujęcie przedmiotu pracy, która nie będzie powielać dokonanych już ustaleń, tym bardziej, że zauważono wiele luk w stanie wiedzy i badań. Sytuacja taka pozawala zatem na stawianie oryginalnych wniosków *de lege lata* oraz *de lege ferenda*.

1.4 Metodologia przeprowadzonych badań

W badaniach zastosowano wielopłaszczyznowe podejście.

Przede wszystkim korzystano z metody formalno-dogmatycznej⁴⁶. Dokonano samodzielnej wykładni treści obowiązującego prawa, a także regulacji międzynarodowych niemających wiążącego charakteru, jednakże mogących stanowić wytyczne dla poszczególnych ustawodawstw (tzw. *soft law*). Opierano się w szczególności na analizie logiczno-językowej, tj. korzystano z reguł znaczeniowych, w tym dorobku semiotyki ogólnej, oraz innych dyrektyw wykładni językowej (w szczególności dyrektywy przestrzegania definicji legalnych, dyrektywy zakazującej wykładni homonimicznej i synonimicznej czy też dyrektywy nakazującej

---

dokumentu w postaci elektronicznej, Warszawa 2012; M. Maciejewska-Szałas, *Forma pisemna i elektroniczna czynności prawnych. Studium prawnoporównawczej*, Warszawa 2014; M. Marucha-Jaworska, *Podpisy elektroniczne, biometria, identyfikacja elektroniczna*, Warszawa 2015.

⁴⁴ Zostały wydane przed Nowelizacją z 2016 r. oraz przed Nowelizacją z 2019, jak również przed wejściem w życie rozporządzenia eIDAS obowiązującego w przeważającej części od 1 lipca 2016 r. oraz ustawy o usługach zaufania i identyfikacji elektronicznej obowiązującej w przeważającej części od 7 października 2016 r.

⁴⁵ T. Ereciński, *Z problematyki...*, s. 74.

⁴⁶ Co do pojęcia metody formalno-dogmatycznej: T. Barankiewicz [w:] *Metodologia dysertacji doktorskiej dla prawników. Teoria i praktyka*, red. H. Izdebski, A. Łazarska, Warszawa 2022, s. 113-114; G. Jędrejek, *Wykładnia przepisów prawa cywilnego materialnego i procesowego*, Warszawa 2020, s. 200-201.

uznawanie każdego zwrotu za istotny dla zrozumienia przepisów⁴⁷), jak również z reguł poprawnego myślenia oraz rozumowań prawniczych. Normy dekodowano także według metod wykładni systemowej (w szczególności z uwzględnieniem dyrektywy odnoszącej się do zupełności i niesprzeczności prawa oraz dyrektywy nakazującej dokonywanie wykładni zgodnie z systematyką zewnętrzną i wewnętrzną aktu prawnego, zwanej *argumentum a rubrica*⁴⁸) oraz celowościowej (funkcjonalnej, teleologicznej), a także autentycznej.

Następnie zastosowano metodę krytyczną (tj. analizę piśmiennictwa), wnioski konfrontowano bowiem ze stanowiskami wyrażanymi w doktrynie, a także przygotowywanymi przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego oraz Ośrodek Badawczy Adwokatury projektami nowelizacji przepisów. Posługiwano się metodą empiryczną w tym znaczeniu, że dokonywano analizy ustaleń w oparciu o orzecznictwo sądów powszechnych i Sądu Najwyższego.

Ponadto przeprowadzono badania z zastosowaniem metody hermeneutycznej⁴⁹, mając na uwadze opis i wyjaśnienie kontekstu historycznego, społecznego i kulturowego, a także korzystano z metody aksjologicznego badania prawa⁵⁰, tj. oceniano pozycję dowodu w świetle wartości ukształtowanych doświadczeniem życia w polskiej wspólnocie społecznej i kulturowej. Dekodując normy, stosowano również metodę historycznoprawną.

Świadomie zdecydowano o odstąpieniu od szerokiego zastosowania metody komparatystycznej. Celem analizy porównawczej jest poszukiwanie możliwego rozwoju własnego prawa i myśli prawnej⁵¹. Przeprowadzenie wielopłaszczyznowej analizy dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w świetle systemów prawnych innych jurysdykcji, która korespondowałaby z problematyką przedstawianą w niniejszej rozprawie doktorskiej, nie byłoby możliwe w ramach niniejszej dysertacji. Ze względu na szczegółowość materii omawianej w pracy porównanie takie musiałyby być fragmentaryczne, a z tego powodu nieoperatywne. Dokonanie zdawkowego, wybiórczego opisu pojęcia, miejsca (mocy dowodowej) i sposobu przeprowadzania takich dowodów w obcych jurysdykcjach – zdaniem

---

⁴⁷ P. Jabłoński, P. Kaczmarek, *Reguły egzegezy tekstów prawnych* [w:] *Instytucje postępowania cywilnego. System Postępowania Cywilnego. Tom 1*, red. Ł. Błaszczak, J. Studzińska, Warszawa 2024, s. 148-152.

⁴⁸ P. Jabłoński, P. Kaczmarek, *Reguły...*, s. 152-154.

⁴⁹ Co do pojęcia metody hermeneutycznej: T. Barankiewicz [w:] *Metodologia...* s. 114-115; G. Jędrejek, *Wykładnia...*, s. 200-201.

⁵⁰ Co do pojęcia metody aksjologicznego badania prawa: T. Barankiewicz [w:] *Metodologia...*, s. 117-119.

⁵¹ T. Barankiewicz [w:] *Metodologia...*, s. 124-126.

autora – nie przyczyniłoby się do rozwoju polskiej jurysprudencji, w tym odpowiedzi na stawiane w rozprawie pytania czy analizę istniejących już poglądów.

Jak zauważa Rada Europy, na poziomie globalnym, europejskim czy krajowym jeszcze nie zostały wypracowane odpowiednie standardy dotyczące dowodów elektronicznych; nadal obserwowane są znaczące braki w prawie i praktyce dotyczącej dowodów elektronicznych⁵², a zatem również w zakresie dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej. Odwoływanie się do nieukształtowanych obcych regulacji obciążone byłoby przy tym dużym ryzykiem nietrafnej recenzji prawa – tym bardziej, jeśli weźmie się pod uwagę, że nawet na gruncie krajowym status dowodów z dokumentów w tekstowej formie dowodowej mający wynikać z przepisów polskiego prawa w pewnym stopniu odbiega od polskiej praktyki sądowej, co wykazuje się w niniejszej rozprawie.

W konsekwencji perspektywę międzynarodową przedstawiono przez pryzmat regulacji Unii Europejskiej, stanowiących element polskiego porządku prawnego, tj. rozporządzenia eIDAS, oraz wytycznych organizacji międzynarodowych, które wpływać mogą na ustawodawstwo polskie, wykładnię przepisów oraz wprowadzanie dobrych praktyk, tj. wytycznych RE⁵³, Regulaminu IBA⁵⁴ oraz Reguł ELI/UNIDROIT⁵⁵. Na obecnym, wstępnym etapie kształtowania się przepisów prawnych dotyczących dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej właśnie te regulacje mają kluczowe znaczenie nie tylko dla analizy obecnego stanu prawnego w Polsce, ale i dla formułowania postulatów *de lege ferenda*.

1.5 Struktura rozprawy doktorskiej

Niniejsza rozprawa doktorska obejmuje pięć rozdziałów (w tym Wprowadzenie oraz Wnioski) podzielonych na podrozdziały dla zachowania przejrzystości rozważań.

---

⁵² Rada Europy, *Electronic...*, s. 13.

⁵³ Rada Europy, *Electronic...*

⁵⁴ *International Bar Association, IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration*, (przyjęty uchwałą z 17 grudnia 2020 r.) (<https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=def0807b-9fec-43ef-b624-f2cb2af7cf7b>; wejście: 31 października 2024 r.).

⁵⁵ *European Law Institute and UNIDROIT, European rules of civil procedure* (przyjęty 23-25 września 2020 r.)

(https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/ELI_UNIDROIT_Model_European_Rules.pdf; wejście: 31 października 2024 r.).

W niniejszym rozdziale I przedstawiono przedmiot pracy, tj. ogólny zarys pojęcia dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, jak również określono cel badań, wyjaśniono decyzje co do zakresu badań i przedstawiono hipotezy badawcze. Zaprezentowano także znaczenie podejmowanego zagadnienia, opisano metodologię i zreferowano strukturę pracy.

Zgodnie z przyjętym założeniem trzy centralne rozdziały dysertacji dotyczą:

- pojęcia dowodu z dokumentu i dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym,
- pozycji (mocy dowodowej) dowodu z takiego dokumentu w ramach swobodnej oceny dowodów w polskim procesie cywilnym,
- sposobu przeprowadzania przedmiotowego dowodu w polskim procesie cywilnym.

Kwestie wspólne dla dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej i innych środków dowodowych omówiono w niezbędnym zakresie ze szczególnym uwzględnieniem odrębności związanych z przedmiotem rozprawy.

W rozdziale 2 przedstawiono pojęcie dowodu z dokumentu oraz dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym. W pierwszej kolejności zdekodowano określenie „dowód z dokumentu”. W szczególności wyjaśniono podstawy prawne do konstruowania pojęcia dokumentu na gruncie kodeksu postępowania cywilnego i relacje między zakresem pojęcia „dokumentu” stosowanym w kodeksie cywilnym i jego zakresem w ustawie procesowej, a także rozważono sporną w przypadku dokumentów elektronicznych kwestię nośnika. Poddano także analizie, czy pojęcie dokumentu w prawie procesowym wymaga, aby umożliwiał on wielokrotne zapoznanie się z jego treścią, a zatem był (przynajmniej w racjonalnie określonym czasie) trwały. Przedstawiono również postulowane rozumienie pojęcia informacji tekstowej oraz osoby składającej oświadczenie i wystawcy dokumentu, z uwzględnieniem różnicy w sformułowaniach użytych przez ustawodawcę w art. 77² k.c. oraz art. 243¹ k.p.c. Ustalenia w tym zakresie pozwoliły na stworzenie definicji przedmiotu dalszych rozważań, tj. dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, w tym także na wyjaśnienie proponowanego rozumienia *de lege lata* dokumentu „podpisanego”, jak również na zaprezentowanie podziału dokumentów. Na koniec rozdziału 2 przedstawiono regulacje co do statusu dokumentu sporządzonego w tekstowej

formie dokumentowej tworzone na poziomie międzynarodowym – zarówno stosowane bezpośrednio w prawie polskim, jak i tzw. *soft law*.

W rozdziale 3 omówiona została pozycja dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w ramach swobodnej oceny dowodów w polskim procesie cywilnym. W części tej oceniono, czy dokument w tekstowej formie dokumentowej może mieć status dokumentu urzędowego lub dokumentu o mocy zrównanej z nim, jak również określono postulowane stanowisko co do domniemań wynikających z regulacji dotyczących dokumentów prywatnych w odniesieniu do tej kategorii dowodów; przedstawiono przy tym rozbieżność między dominującą w doktrynie wykładnią regulacji normatywnych a praktyką sądową i propozycje rozwiązania tej kwestii. Przedstawiono też ograniczenia w dowodzeniu faktów dowolnymi środkami dowodowymi z perspektywy dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, w tym szczególne ograniczenia w postępowaniu gospodarczym związane z takim dokumentem. Uwzględniono charakterystyczne cechy związane z dokonywaniem wykładni oświadczeń zawartych w tej kategorii dowodów. Na koniec zajęto stanowisko co do tego, w jakich sytuacjach dokument w tekstowej formie dokumentowej może być środkiem dowodowym zmierzającym „bezpośrednio” do – co najmniej nieprawomocnego – rozstrzygnięcia sporu, w szczególności z perspektywy wyroków zaocznych, nakazów zapłaty, europejskich postępowań transgranicznych, wyroków oddalających oczywiście bezzasadne powództwa lub postanowień podejmowanych w postępowaniach zabezpieczających.

W rozdziale 4 poddano analizie sposób przeprowadzania dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym. Zaprezentowano postać dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, w jakiej powinien on być przedkładany sądowi, w tym kwestie „oryginałów” dokumentów ze szczególnym uwzględnieniem dokumentów elektronicznych oraz postulowaną ocenę zwykłej (foto)kopii dokumentu oryginalnie sporządzonego na piśmie. Rozważano moment przedłożenia sądowi takiego dowodu oraz praw i obowiązków stron oraz osoby trzeciej do przedstawienia dowodu w tekstowej formie dokumentowej na zobowiązanie sądu. Przedstawiono wnioski co do języka, w którym jest przedkładany i przeprowadzany taki dowód. Przeanalizowano problematykę dotyczącą prawdziwości dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, a także skutki oparcia się przez sąd na dokumencie, którego moc lub prawdziwość zostanie zakwestionowana. Opisano także wprowadzanie do materiału procesowego dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, które różni się od standardowych reguł dopuszczania dowodu w procesie – w tym przedstawiono konkluzje co do tego, czy strona

zobowiązana jest do formułowania wniosków dowodowych w zakresie dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej i czy w istocie sąd *de lege lata* nie wydaje tzw. pozytywnych postanowień dowodowych co do dowodów z dokumentów. Na koniec oceniono, czy dopuszczalne jest zabezpieczenie dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej na cele przyszłego procesu.

W rozdziale 5 zaprezentowano i podsumowano wnioski wypracowane we wcześniejszych częściach wraz z oceną *de lege lata* i *de lege ferenda* statusu dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym. W szczególności przedstawiono konkluzje co do postawionej tezy badawczej, czy obowiązujące regulacje prawne pozwalają, aby dowód ten przeprowadzany był w sposób efektywny, zapewniający możliwość realizacji uzasadnionych praw stronom procesu i pozwalający na zgodne z prawdą ustalenia podstawy faktycznej sporu, tj. poczynienie przez sąd prawdziwych ustaleń faktycznych. Przedstawiono przy tym postulaty *de lege ferenda*.

Praca odnosi się do stanu prawnego na 31 października 2024 roku.

2. Pojęcie dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym

2.1 Podstawy prawne pojęcia dowodu z dokumentu

(a) Uwagi wprowadzające

Dokument jest jednym z dowodów⁵⁶ nazwanych⁵⁷ i szczegółowo uregulowanych w ustawie procesowej⁵⁸. Stosownie do art. 243¹ k.p.c. przepisy kodeksu postępowania cywilnego, które dotyczą przeprowadzania dowodu z dokumentów⁵⁹, stosuje się wprost do takich dokumentów, które zawierają tekst i umożliwiają ustalenie ich wystawców; z kolei zgodnie z art. 308 k.p.c. dowody z innych dokumentów niż wymienione w art. 243¹ k.p.c., w szczególności zawierających zapis obrazu, dźwięku albo obrazu i dźwięku, sąd przeprowadza, stosując odpowiednio przepisy o dowodzie z oględzin oraz o dowodzie z dokumentów. Ustawa procesowa nie definiuje jednak wyczerpująco samego pojęcia dokumentu jako

---

⁵⁶ Co do wieloznaczności pojęcia „dowód” zob. Z. Resich, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie*, s. 466-467; Ł. Błaszczak [w:] *Dowody...*, s. 89-90; P. Ryłski, *Stopień dowodu w postępowaniu cywilnym – zagadnienia podstawowe*, PPC 2016, nr 3, s. 491. Pod pojęciem dowodu można rozumieć m.in. „źródło dowodowe”, tj. osobę czy rzecz, która może dostarczyć informacji dających podstawę decyzji procesowych (nośnik informacji służących ustalaniu faktów w procesie cywilnym), jak również „środek dowodowy”, tj. informację, którą uczestnicy procesu uzyskują ze źródła dowodowego w związku z ustaleniem faktów (dowodzeniem) w procesie cywilnym (np. zeznania czy informacja wynikająca z dokumentu), czynność zmierzającą do wykazania prawdziwości twierdzenia, a także wynik postępowania dowodowego. Ł. Błaszczak odnotowuje, że w doktrynie postuluje się usunięcie określenia „dowód” z języka prawnego i prawniczego ze względu na jego wieloznaczność, zaznaczając, iż nie wydaje się to jednak możliwe (Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 11).

⁵⁷ Przy podziale dowodów na nazwane i nienazwane kryterium podziału stanowi określenie w przepisach prawa sposobu przeprowadzenia dowodu (M. Kopyściański, *Dokumenty elektroniczne gromadzone w toku postępowania podatkowego a powództwo o ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa wytoczone na podstawie art. 189¹ k.p.c. (powództwo organu podatkowego)* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023, s. 89). Dowodami nienazwanymi są dowody inne niż środki dowodowe określone w art. 243¹ – 308 k.p.c. (P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶. Tom I. Wyd. 2*, red. T. Szanciło, Warszawa 2023, Legalis, Komentarz do art. 309 k.p.c., pkt 1; I. Gil, P. Gil, *Dowodzenie w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2019, s. 82-83).

⁵⁸ Zob. art. 243¹ k.p.c. i nast.

⁵⁹ Przepisy te znajdują się w Części pierwszej (Postępowanie rozpoznawcze) Księdze pierwszej (Proces) Tytule VI (Postępowanie) Dziale III (Dowody) Rozdziale 2 (Postępowanie dowodowe) Oddziale 2 (Dokumenty) kodeksu postępowania cywilnego.

dowodu⁶⁰. W celu jego zdekodowania konieczne jest zatem sięgnięcie także do innych źródeł prawa.

Ustawodawca wyjaśnił to określenie na gruncie prawa karnego materialnego, zawierając w art. 115 § 14 k.k. dość szeroką definicję dokumentu. Została ona jednak stworzona na cele zidentyfikowania przedmiotu udzielanej prawem karnym ochrony prawnej – z tego powodu nie ma więc podstaw do posługiwania się nią w procesie cywilnym⁶¹, tym bardziej od momentu wprowadzenia Nowelizacją z 2016 r. definicji dokumentu do kodeksu cywilnego. W związku z tym nietrafne jest odwoływanie się przez doktrynę i orzecznictwo do definicji zawartej w kodeksie karnym w celu wyjaśnienia tego pojęcia w procesie cywilnym⁶². Właściwe zaś jest odniesienie się do regulacji kodeksu cywilnego w tym zakresie.

(b) Pojęcie dokumentu z kodeksu cywilnego

Posłużenie się definicją dokumentu zawartą w kodeksie cywilnym jest w pełni uzasadnione przedmiotem regulacji ustawy procesowej.

Stosownie do art. 1 k.p.c. normuje on postępowanie sądowe w sprawach cywilnych, tj. ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych⁶³. Spośród aktów

---

⁶⁰ Pojęciem dokumentu jako dowodu posługuje się zarówno kodeks postępowania karnego, jak i kodeks postępowania administracyjnego, niemniej w kodeksie postępowania karnego regulowany jest on łącznie z szerszą grupą środków dowodowych nazywanych rzeczami (art. 217 k.p.k. i nast.), natomiast kodeks postępowania administracyjnego jedynie wzmiankuje o nim w swojej mało rozbudowanej części zbiorczo odnoszącej się do postępowania dowodowego z wszelkich środków dowodowych (art. 75 k.p.a. i nast.).

⁶¹ Odwoływanie się w procesie cywilnym do definicji z kodeksu karnego odrzuca m.in. J. Widło, *Dowód z dokumentu nieobejmującego podpisu wystawcy (w świetle nowelizacji Kodeksu cywilnego i Kodeksu postępowania cywilnego)*, PS 2017 nr 9, s. 90.

⁶² Tak też A. Olaś [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 28-28.1; do definicji z kodeksu karnego odwołują się m.in. S. Krześ, A. Sikorski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, wyd. 35, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 3; wyrok SA w Warszawie z 7 lutego 2018 r., VII AGa 114/18.

⁶³ Artykuł 1 k.p.c. swoim zakresem obejmuje sprawy cywilne w znaczeniu materialnym, tj. wynikające z prawa prywatnego, a więc ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz z indywidualnych stosunków prawa pracy, a także sprawy cywilne w znaczeniu formalnym, które nie są ze swej istoty sprawami cywilnymi, gdyż nie mają źródła w prawie prywatnym, jednak rozpoznawane są według przepisów ustawy procesowej z mocy danego przepisu (J. Gudowski [w:] *Kodeks*

prawnych regulujących tak określone sprawy cywilne definicję dokumentu zawiera kodeks cywilny⁶⁴. Na wniosek taki pozwalają między innymi dyrektywy wykładni systemowej. Zgodnie z dyrektywą odnoszącą się do zupełności i niesprzeczności prawa interpretator powinien tak ustalać normę prawną, aby nie pozostawała ona w niezgodności z innymi normami systemu prawa lub prowadzić do luk w prawie⁶⁵. Ponadto zgodnie z dyrektywą nakazującą dokonywanie wykładni zgodnie z systematyką zewnętrzną i wewnętrzną aktu prawnego należy wziąć pod uwagę miejsce przepisu prawnego w systematyce zewnętrznej, np. w kontekście szeroko pojętej danej części prawa⁶⁶. Niewątpliwie więc właściwe jest posłużenie się definicją obowiązującą w prawie cywilnym materialnym⁶⁷.

Stosownie do art. 77³ k.c. dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. W piśmiennictwie art. 77³ k.c. postrzegany jest jako podstawa do konstruowania pojęcia dokumentu w prawie prywatnym. Zgodnie z dyrektywą przestrzegania definicji

---

postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze. Artykuły 1-124, red. T. Ereciński, wyd. VI, Warszawa 2023, LEX, Komentarz do art. 1 k.p.c., pkt 1).

⁶⁴ Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawa z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1465 ze zm.) ani ustawa z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 497, dalej „ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych”) nie zawierają definicji dokumentu.

⁶⁵ P. Jabłoński, P. Kaczmarek, *Reguły...*, s. 153.

⁶⁶ P. Jabłoński, P. Kaczmarek, *Reguły...*, s. 154.

⁶⁷ Wyjaśniając pojęcie dokumentu na gruncie art. 243¹ k.p.c., do art. 77³ k.c. odwołują się m.in.: K. Flaga-Gieruszyńska, *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, wyd. 35, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 1; M. Rejda [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 205¹–424¹²*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, Legalis, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2 i 3; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 3; A. Turczyn [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹. Tom I*, red. O. Piaskowska, Warszawa 2024, LEX, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2; K. Knoppek [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, LEX, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2 i 3; M. Sieńko, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-477¹⁶*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 1; T. Ereciński [w:] *Postępowanie dowodowe. Komentarz do art. 227-315 k.p.c.*, red. T. Ereciński, M. Dziurda, Warszawa 2024, LEX, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2; A. Kościółek, *Dowód...*, s. 104; N. Krej, *Dowody...*, s. 112; M. Kostwiński, *Dowody z dokumentów w postępowaniu nakazowym w kontekście formy dokumentowej czynności prawnych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”, Zeszyt 105/2019, s. 66-67; M. Rusiński, *Dowód...*, s. 64; K. Markiewicz, *Dokumenty...*, s. 465; F. Zedler, *Dowód z dokumentu elektronicznego w postępowaniu cywilnym* [w:] *Ius est a Iustitia Appellatum. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, Warszawa 2017, s. 562 i 565-566; wyrok SA w Białymstoku z 24 sierpnia 2018 r., I ACa 405/18.

legalnych, będących jedną z dyrektyw wykładni językowej, wprowadzenie do aktu prawnego definicji legalnej ma na celu usunięcie wieloznaczności lub nieostrości danego zwrotu, którym posługuje się prawodawca; w doktrynie prawniczej przyjmuje się przy tym, że nakaz przestrzegania definicji legalnych jest dyrektywą interpretacyjną szczególnie silnego rodzaju, ze względu na ich moc wiążącą⁶⁸. Uznaje się, że definicja z art. 77³ k.c. ma charakter ogólny, mimo że została wprowadzona do kodeksu cywilnego, aby doprecyzować elementy formy dokumentowej (art. 77² k.c.), a okoliczność ta ma nie ograniczać jej sensu normatywnego tylko do tego obszaru⁶⁹. W istocie – art. 77² k.c., który reguluje formę dokumentową, odwołuje się do pojęcia „dokument” z art. 77³ k.c. Artykuł 77³ k.c. zastrzega bowiem, że do zachowania dokumentowej formy czynności prawnej wystarcza złożenie oświadczenia woli w postaci „dokumentu”, w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej oświadczenie⁷⁰.

Przyjmuje się, że art. 77² k.c. wyznacza rdzeń cywilnoprawnego rozumienia dokumentu⁷¹, wykracza poza problematykę formy dokumentowej czy formy oświadczeń woli w ogóle⁷², a głównym celem tej definicji było uporządkowanie terminologii w systemie prawa⁷³. Wprost przy tym wskazuje się, że definicja z kodeksu cywilnego ma znaczenie przy stosowaniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego, które posługują się pojęciem dokumentu⁷⁴. Co więcej, dodaje się, że chociaż znajduje się ona w ustawie materialnoprawnej, definicja ta ujmuje dokument bardziej jako środek dowodowy (tj. w sposób formalnoprawny)⁷⁵, a nawet poddawana jest krytyce właśnie z tego powodu, że zarzuca się jej charakter prawnoprocesowy,

---

⁶⁸ P. Jabłoński, P. Kaczmarek, *Reguły...*, s. 148.

⁶⁹ K. Górską, *Pojęcie dokumentu w prawie cywilnym - głos w dyskusji nad istotą regulacji art. 77³ k.c.*, PUG 2021, nr 5, s. 56; Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 17; M. Uliasz, *Dowód z dokumentu według art. 308 k.p.c.* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023, s. 176 i 178.

⁷⁰ W projekcie Nowelizacji z 2016 r. zakładano inną kolejność wprowadzanych przepisów. Projektowany wówczas jako pierwszy w kolejności art. 77² k.c. definiował pojęcie dokumentu (ostatecznie kwestię tę reguluje wprowadzony art. 77³ k.c.). Projektowany wówczas jako drugi 77³ k.c. określał wymagania stawiane formie dokumentowej (ostatecznie kwestię tę reguluje wprowadzony art. 77² k.c.).

⁷¹ J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt 3.

⁷² R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 1.

⁷³ B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. I.A.1; *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*, s. 3.

⁷⁴ R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 3.

⁷⁵ A. Brzozowski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 2; P. Nazaruk [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. P. Nazaruk, LEX/el. 2024, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt 4.

a nie materialnoprawny⁷⁶. Definicja pojęcia dokumentu z art. 77³ k.c. w istocie pozwala zdekodować normę z art. 77² k.c., tj. określić wymagania formy dokumentowej. Niemniej jednak niezależnie od tej służebnej roli wobec art. 77² k.c. tę samą funkcję pełnić może w stosunku do innych regulacji, np. art. 243¹ k.p.c.

Przeszkodą w posłużeniu się definicją z kodeksu cywilnego nie powinna być przy tym ostrożność samych projektodawców Nowelizacji z 2016 r. W uzasadnieniu wprowadzanych zmian zastrzeżono, że ustalenie znaczenia pojęcia „dokument” należy w zasadzie każdorazowo badać w odniesieniu do danego przypadku, ze szczególnym uwzględnieniem kontekstu, w jakim dany dokument występuje⁷⁷. Jak jednak trafnie zauważa J. Grykiel, definicja dokumentu zawarta w kodeksie cywilnym powinna być postrzegana jako uniwersalna i znajdująca zastosowanie do wszystkich przypadków, w których ustawodawca odwołuje się do tego pojęcia na potrzeby stosunków cywilnoprawnych⁷⁸. Jako nieporadność legislacyjną należy uznać dodanie w art. 458¹¹ k.p.c. bezpośredniego odwołania do pojęcia „dokument” z art. 77³ k.c.⁷⁹. W przeciwnym razie podawałoby to w wątpliwość możliwość wykładania w innych przypadkach tego terminu zgodnie z przepisem kodeksu cywilnego. Gdyby bowiem przyjąć, że w art. 458¹¹ k.p.c. ustawodawca świadomie doprecyzował to określenie, to w pozostałych regulacjach, w których by tego nie czynił, zakres znaczeniowy rozważanego sformułowania byłby sporny.

Tym samym dokumentem, o którym mowa w ustawie procesowej, jest stosownie do art. 77³ k.c. nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. Łukasz Błaszczak spostrzega, że obecna definicja dokumentu z art. 77³ k.c. odeszła od tradycyjnych elementów takich jak pisemność, tekstowość oraz własnoręczny podpis⁸⁰. Częściowo oddaje ona zaś niewątpliwie trafną koncepcję wyrażoną przez M. Allerhanda, który przyjmował bardzo szerokie rozumienie

---

⁷⁶ M. Marucha-Jaworska, *Rozporządzenie eIDAS. Zagadnienia prawne i techniczne*, Warszawa 2017, s. 181-182.

⁷⁷ *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*, s. 4.

⁷⁸ J. Grykiel [w:] *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do art. 1–352. Wyd. 3*, red. M. Gutowski, Warszawa 2021, Legalis, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. VI.2.

⁷⁹ Zgodnie z art. 458¹¹ k.p.c. czynność strony, w szczególności oświadczenie woli lub wiedzy, z którą prawo łączy nabycie, utratę lub zmianę uprawnienia strony w zakresie danego stosunku prawnego, może być wykazana tylko „dokumentem, o którym mowa w art. 77³ kodeksu cywilnego”, chyba że strona wykaże, że nie może przedstawić dokumentu z przyczyn od niej niezależnych.

⁸⁰ Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 17.

dokumentu, uznając, że jest nim każdy przedmiot wyrażający myśl, bez względu na to, z czego jest wykonany, oraz jakimi środkami ta myśl została wyrażona⁸¹.

De lege lata pojęcie dokumentu z art. 77² k.c. zakłada zatem konieczność łącznego zaistnienia trzech elementów konstrukcyjnych: nośnika, informacji oraz możliwości zapoznania się z treścią informacji. Przed przystąpieniem do ich analizy, w celu zdekodowania pojęcia dowodu z dokumentu, uprzedniego omówienia wymagają jednak jeszcze dwa dalsze elementy definicji dokumentu wynikające już bezpośrednio z art. 243¹ k.p.c., tj. tekstowość oraz możliwość ustalenia jego wystawcy.

(c) Dokument w ścisłym i szerokim znaczeniu

Dwie dalsze konstytutywne cechy dokumentu wynikające bezpośrednio z art. 243¹ k.p.c. to jego tekstowość oraz możliwość ustalenia jego wystawcy. Uwzględniając treść tego przepisu, przyjęć należy zatem, że dokumentem w ścisłym tego słowa znaczeniu jest nośnik informacji „tekstowej” pozwalający na zapoznanie się z treścią tej informacji oraz „umożliwiający ustalenie jego wystawcy”. Dowodzenie przy zastosowaniu wprost przepisów o dowodzie z dokumentu zależy zatem od dwóch dalszych elementów konstrukcyjnych, tj. po pierwsze tego, czy jest to dokument tekstowy (nośnik tekstowej informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią), a po drugie, czy możliwe jest ustalenie wystawcy dokumentu.

Zakres przedmiotowy kategorii dokumentu obowiązujący w prawie cywilnym materialnym jest więc szerszy niż pojęcie dokumentu, do którego z mocy art. 243¹ k.p.c. stosuje się wprost przepisy o dokumentach zawarte w ustawie procesowej. Dokumentem w ścisłym tego słowa znaczeniu w rozumieniu przepisów postępowania cywilnego nie są bowiem na przykład dokumenty nietekstualne⁸², w szczególności zawierające zapis obrazu lub dźwięku⁸³.

---

⁸¹ M. Allerhand, *Kodeks postępowania cywilnego*, Lwów 1932, s. 282-283. Niemniej jednak M. Allerhand ze zbioru dokumentów wyłączał przedmioty oględzin, które – jego zdaniem – nie przekazywały myśli, jak np. fotografie (M. Allerhand, *Kodeks...*, s. 282-283), które *de lege lata* mieszczą się w pojęciu dokumentu z art. 77³ k.c., a także art. 308 k.p.c., o czym dalej.

⁸² E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 7; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 4; R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do 77³ k.c., nb. 1-2; *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*, s. 7-8.

⁸³ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 3; M. Rejdak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 7.

Pomimo tego, że art. 243¹ k.p.c. ogranicza zakres dokumentów do środków tekstowych umożliwiających ustalenie ich wystawców, kodeks postępowania cywilnego pod tym pojęciem rozumie także inne dokumenty, w szczególności nietekstowe, tj. dokumenty w szerokim tego słowa znaczeniu, które określone mogą być też jako „dokumenty multimedialne”⁸⁴. Ta kategoria dokumentów podlega zgodnie z art. 308 k.p.c. regulacjom dotyczącym przeprowadzania dowodu z oględzin oraz z dokumentów tekstowych stosowanym jednak odpowiednio⁸⁵, tj. – w zależności od sytuacji – przepisom stosowanym bez żadnych zmian w ich treści (tzw. stosowanie wprost), przepisom stosowanym z modyfikacjami lub w danym zakresie w ogóle niestosowanym⁸⁶.

Zgodnie bowiem z art. 308 k.p.c. dowody z innych „dokumentów” niż wymienione w art. 243¹ k.p.c., w szczególności zawierających zapis obrazu lub dźwięku, sąd przeprowadza, stosując odpowiednio przepisy o dowodzie z oględzin oraz o dowodzie z dokumentów⁸⁷. Marcin Uliasz trafnie stwierdza, że kryterium podziału na dokumenty z art. 243¹ k.p.c. i dokumenty z art. 308 k.p.c. nie stanowi sposób sporządzenia dokumentu; jak zauważa ten autor, kserokopia czy wydruk dokumentu tekstowego z punktu widzenia techniki ich sporządzenia byłyby obrazami dokumentu tekstowego, natomiast z perspektywy tego podziału mogłyby należeć do jednej kategorii dokumentów właśnie „tekstowych”⁸⁸.

---

⁸⁴ O określeniu „dowód multimedialny” pisze m. in. M. Uliasz, *Dowód...*, s. 178 i wskazani tam autorzy. Ze względu na obecną treść przepisów ustawy procesowej w niniejszej rozprawie termin ten został sprecyzowany do sformułowania „dokument multimedialny”.

⁸⁵ E. Rudkowska-Ząbczyk, *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 7; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 3; M. Sieńko, *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 1; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 8; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 4; R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 1-2; A. Borys, *Dokument jako środek dowodowy w procesie cywilnym w świetle nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego z 10 lipca 2015 r.* [w:] *Postępowanie cywilne w dobie przemian*, red. I. Gil, Warszawa 2017, s. 105; H. Pietrkowski, *Czynności procesowe zawodowego pełnomocnika w sprawach cywilnych*, Warszawa 2024, s. 449-451; K. Knoppek, *Dowód z dokumentu* [w:] *Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji. System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom II. Część II*, red. T. Ereciński, T. Wiśniewski, Warszawa 2016, s. 260-261; Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 21; *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*, s. 7-8.

⁸⁶ Tak co do pojęcia „odpowiedniego stosowania” np. uchwała SN z 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00; uchwała SN z 23 sierpnia 2006 r., III CZP 56/06; wyrok SN z 15 lutego 2008 r., I CSK 357/07.

⁸⁷ Także w stosunku do dokumentów podlegających „wprost” regulacjom kodeksu postępowania cywilnego, które dotyczą przeprowadzania dowodu z dokumentów, przeprowadzać można swoiste oględziny – zob. art. 254 k.p.c. i art. 257 k.p.c.; *vide*: rozdz. 4.5.

⁸⁸ M. Uliasz, *Dowód...*, s. 179.

Łączna wykładnia art. 243¹ k.p.c. i art. 308 k.p.c. oraz art. 77³ k.c. prowadzi zatem do wniosku, że w postępowaniu cywilnym można wyróżnić „dokument w ścisłym tego słowa znaczeniu” i „dokument w szerokim tego słowa znaczeniu”⁸⁹. Tym samym można przyjąć, że ustawa procesowa przewiduje zasady prowadzenia dowodu z wszelkiego rodzaju dokumentów⁹⁰.

Obecne uregulowanie znacznie więc rozszerza pojęcie dokumentu jako dowodu w stosunku do poprzedniego stanu prawnego. Przed Nowelizacją z 2016 r. przez dokument na gruncie kodeksu postępowania cywilnego rozumiano wiadomość utrwaloną pismem lub innymi znakami, przy czym przedmiotem dyskusji było, czy konieczny jest podpis⁹¹ oraz czy wiadomość może być sporządzona dowolną techniką (np. czy może być tekstem wykutym dłutem) na jakimkolwiek trwałym materiale⁹². Termin ten obejmował dokument prywatny i urzędowy,

---

⁸⁹ Posługując się takimi samymi sformułowaniami, T. Ereciński w oparciu o kryterium funkcji (roli) dokumentu w sporze przeprowadził podział dokumentów na dokumenty *sensu stricto* (w ścisłym tego słowa znaczeniu), tj. przedkładane przez strony jako środki dowodowe, oraz dokumenty *sensu largo* obejmujące wszelkie pozostałe dokumenty związane z prowadzonym postępowaniem sądowym, w tym orzeczenia sądu, czynności organów procesowych jak np. protokoły (T. Ereciński, *Z problematyki...*, s. 80 i nast.). Przedstawiany w niniejszej rozprawie podział dokumentów na dokumenty „w ścisłym tego słowa znaczeniu” i dokumenty „w szerokim tego słowa znaczeniu” dokonywany jest w oparciu o inne kryterium, tj. porównanie dyspozycji art. 243¹ k.p.c. i art. 308 k.p.c.

⁹⁰ E. Rudkowska-Ząbczyk, *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 7; M. Rejda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 7; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 3. I. Wolwiak stawia tezę, że pomiędzy przepisami kodeksu postępowania cywilnego regulującymi prowadzenie postępowania dowodowego z dokumentów a przepisami kodeksu cywilnego powstała znaczna rozbieżność w zakresie zbioru desygnatów tego terminu (I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2 i 10 w zw. z 4). Mając na uwadze treść art. 243¹ i art. 308 k.p.c., stanowisko to nie jest zasadne. Obie ustawy posługują się pojęciem dokumentu jako określonego nośnika informacji, przy czym ustawa procesowa różnicuje sposób przeprowadzania dowodu z danego rodzaju dokumentu ze względu na jego naturę, przewiduje jednak zasady prowadzenia dowodu z wszelkiego rodzaju dokumentów.

⁹¹ T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 1; Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 13-14 i cytowani tam autorzy; J. Gołaczyński, *Pojęcie dokumentu elektronicznego w prawie cywilnym* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023, s. 37; K. Markiewicz, *Dokumenty...*, s. 461-462; M. Rusiński, *Dowód...*, s. 63; D. Szostek, M. Świerczyński, *Moc...*, s. 935 i wskazani tam autorzy; D. Szostek, M. Świerczyński, *Moc... – odpowiedź na polemikę*, s. 328; B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 58 i cytowani tam autorzy; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Dowody...*, s. 511 i 512-520. Dla przykładu toczących się wówczas dyskusji przywołać można I. Wolwiaka, który – odwołując się do stanu prawnego sprzed Nowelizacji z 2016 r. – stwierdza w jednym miejscu, że dla powstania samego dokumentu nie było istotne to, czy został on podpisany, niemniej różnica między dokumentem podpisanym a niepodpisanym polegała na jego wartości dowodowej, by przyjąć później, że własnoręczny podpis był cechą dokumentu, bez którego nie mógł on istnieć, co wykluczało m. in. wypalenie go, wyrwanie, wydrapanie czy wymalowanie (I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 4 i 7).

⁹² B. Kaczmarek, *Moc...*, s. 248.

a zdaniem większości doktryny każdy z nich musiał być podpisanym tekstowym dokumentem papierowym⁹³ lub być opatrzony bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu⁹⁴. Przyjmowano, że stanowi on metodę skutecznego i trwałego przechowywania określonej treści, która nadaje się do wielokrotnego wykorzystania⁹⁵. Pojęcie dokumentu na gruncie kodeksu postępowania cywilnego utożsamiano z pisemną formą czynności prawnych określoną w art. 78 k.c.⁹⁶. W obecnym stanie prawnym już wykładnia literalna przepisów pozwala stwierdzić, że dowodem z dokumentu w rozumieniu k.p.c. nie musi to być ani dowód podpisany⁹⁷, nie musi to być również dowód papierowy (może to być także dokument elektroniczny)⁹⁸. Wcześniej takie dowody, wymykające się spod uprzednio przyjmowanych wymogów, traktowano ewentualnie jako środki dowodowe inne niż dokument, do których z mocy ówczesnego art. 308 k.p.c. lub art. 309 k.p.c. stosowano odpowiednio przepisy o dowodzie z oględzin oraz o dowodzie z dokumentów.

W dalszej części rozprawy rozważania dotyczyć będą dowodu z dokumentu w ścisłym tego słowa znaczeniu, a zatem nośnika informacji tekstowej pozwalającego na zapoznanie się z treścią tej informacji oraz umożliwiającego ustalenie jego wystawcy. Ze względu na zakres niniejszej pracy inne dowody z dokumentu nie będą poddawane analizie, o ile nie będzie to konieczne (porównawczo) przy rozważaniach dotyczących przedmiotu dysertacji.

---

⁹³ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 3; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2; J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt 1; M. Maciejewska-Szałas [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, wyd. II, Warszawa 2024, LEX, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt 1.

⁹⁴ M. Rejdak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2; M. Marucha-Jaworska, *Rozporządzenie...*, s. 180-181.

⁹⁵ M. Maciejewska-Szałas, *Kodeks...*, Komentarz do art. 77² k.c., pkt 3; D. Szostek, M. Świerczyński, *Moc...*, s. 935; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Dowody...*, s. 510.

⁹⁶ M. Rejdak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2.

⁹⁷ Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 16.

⁹⁸ M. Krakowiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I A. Komentarz. Art. 1-424¹²*, red. A. Góra-Błaszczkowska, wyd. 3, Warszawa 2020, Legalis, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2. W art. 34 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wskazano, że informacje zawarte na kontach ubezpieczonego i płatnika składek prowadzonych w formie elektronicznej są środkiem dowodowym w postępowaniu sądowym z zakresu ubezpieczeń społecznych. Regulacja ta jednak została wprowadzona jeszcze przed Nowelizacją z 2016 r. *De lege lata* nie powinno być wątpliwości co do tego, że takie informacje stanowią pełnoprawne środki dowodowe (dowody z dokumentu), a przepis ten stanowi *superfluum* ustawowe.

2.2 Nośnik umożliwiający zapoznanie się z treścią informacji

(a) Uwagi wprowadzające

„Nośnik” jest jednym z elementów konstrukcyjnych pojęcia „dokument” z art. 77³ k.c. W doktrynie trafnie przyjmuje się, że treść dokumentu może zostać utrwalona w zasadzie na dowolnym materiale (np. na papierze, na płótnie, w metalu, na skórze, na szkle, w drewnie), czy w dowolnej formie (np. jako dane zapisane elektronicznie)⁹⁹; obecnie nie ma wątpliwości, że dokumenty mogą być zarówno papierowe, jak i elektroniczne¹⁰⁰.

Odpowiedzi jednak wymaga, czy dokument, w którym zapisuje się informację, *de lege lata* musi umożliwiać „wielokrotne” zapoznanie się z jego treścią, a zatem ma być trwały i umożliwiać odtwarzanie informacji¹⁰¹, co może mieć znaczenie na przykład z perspektywy ograniczeń dowodowych¹⁰². Wyjaśnienia wymaga także, czym w istocie jest nośnik w odniesieniu do dokumentów elektronicznych, co istotne jest choćby z perspektywy sposobu przedstawiania sądowi dowodów¹⁰³ lub weryfikowania autentyczności takiego dokumentu¹⁰⁴.

(b) Możliwość odtwarzania informacji (trwałość dokumentu)

Przyjmuje się, że dokument z założenia powinien być trwały, tj. istniejący (utrzymujący się) bez zmian przez długi czas. W piśmiennictwie stwierdza się, że dokument charakteryzuje się tym, iż stanowi metodę skutecznego zachowania (przechowania) treści, którą można wielokrotnie wykorzystywać¹⁰⁵. W konsekwencji w doktrynie na ogół za „konstytutywną”

---

⁹⁹ T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2; E. Rudkowska-Ząbczyk, *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 4; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 4 i 26-27; B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1076-1077.

¹⁰⁰ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 8; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2; J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 7-8; M. Rejda, *Dokument elektroniczny jako dowód w postępowaniu cywilnym* [w:] *Postępowanie i prawo cywilne w dobie informatyzacji*, red. A. Marciniak, J. Bieluk, Sopot 2016, s. 74; *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*, s. 8.

¹⁰¹ W praktyce zagadnienie to dotyczyć będzie przede wszystkim (choć nie tylko) dokumentów w postaci elektronicznej. Tak trafnie K. Górka, *Pojęcie...*, s. 58.

¹⁰² *Vide*: rozdz. 3.3.1.

¹⁰³ *Vide*: rozdz. 4.1.

¹⁰⁴ *Vide*: rozdz. 4.5.

¹⁰⁵ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 23; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 3-4; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 1; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2; R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do

cechę dokumentu podaje się utrwalenie objętej nim treści, a przez utrwalenie rozumie się możliwość odczytania informacji po powstaniu dokumentu¹⁰⁶. Dostrzega to również ustawodawca, określając między innymi szczególne formy dla składanych oświadczeń, których funkcja dowodowa ma pozwolić sądowi na czynienie na podstawie dokumentów ustaleń faktycznych w sprawie. W istocie jednak art. 77³ k.c. nie przesądza, że jedną z cech dokumentu powinna być „trwałość” nośnika i zawartej w nim informacji, a definicja dokumentu pomija kryterium możliwości wielokrotnego odtworzenia danych.

Artykuł 77³ k.c. został dodany do kodeksu cywilnego Nowelizacją z 2016 r. Przed jego wprowadzeniem pojęcie dokumentu w doktrynie wiązano jednoznacznie z utrwaleniem oświadczenia w sposób umożliwiający wielokrotne wykorzystanie¹⁰⁷. W uzasadnieniu projektu ustawy zmieniającej również wskazano, że treść informacji powinna zostać odpowiednio utrwalona w sposób umożliwiający jej odtworzenie¹⁰⁸. Już na etapie konsultacji dostrzegano jednak, że z projektowanego przepisu nie wynika bezpośrednio teza o trwałości dokumentu¹⁰⁹. Analiza art. 77³ k.c. prowadzi do wniosku, że nośnik informacji stanowiący dokument nie musi być trwały, gdyż ustawodawca takiej przesłanki nie wprowadził. Taka konkluzja formułowana jest także w piśmiennictwie¹¹⁰. Jarosław Grykiel wprost stwierdza, że o wielokrotnym

---

77³ k.c., nb. 2; G. Stojek [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1-125)*, red. M. Frasz, M. Hądas, Warszawa 2018, LEX, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt. 6-7; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb II.C.2; B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1066.

¹⁰⁶ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 15, 23 i 26; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c. nb. 1; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 1; R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 2; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt. 2-3; J. Widło, *Dowód...*, s. 91 i 94.

¹⁰⁷ A. Mendrek, *Problematyka dowodu z dokumentu w świetle nowelizacji Kodeksu cywilnego i Kodeksu postępowania cywilnego z 10.07.2015 r. – zagadnienia wybrane* [w:] *Experientia docet. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Elżbiecie Traple*, red. P. Kostański, P. Podrecki, T. Targosz, Warszawa 2017, s. 1172 i cytowani tam autorzy.

¹⁰⁸ *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*, s. 3 oraz 5-6; M. Nowak, *Rodzaje...*, s. 544.

¹⁰⁹ *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, VII kadencja, druk sejm. nr 2678, Omówienie uwag zgłoszonych w trakcie konsultacji społecznych do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, s. 4.

¹¹⁰ M. Maciejewska-Szałas, *Kilka...*, s. 316; P. Sobolewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 5; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb II.C.2; J. Grykiel [w:] *Kodeks...*, Komentarz do

odtworzeniu danych zawartych w dokumencie definicja kodeksu cywilnego milczy, podnosi zatem, że cecha ta nie jest immanentną właściwością każdego nośnika informacji¹¹¹. Podobnie W. Bijas i W. Kocot uważają, że art. 77³ k.c. nie wymaga, aby dokument miał charakter trwały, co – ich zdaniem – oznacza, że będzie nim także nośnik, który ulegnie zniszczeniu, usunięciu czy wygaśnięciu (np. w razie automatycznego usunięcia wiadomości wysłanej przez komunikatory po upływie określonego czasu lub w sytuacji, gdy umieszczona na nim informacja staje się nieczytelna)¹¹².

Brzmienie przepisu wymaga jedynie, aby był to nośnik „umożliwiający” zapoznanie się treścią informacji. Niezasadne jest stanowisko R. Strugały, który twierdzi, że warunek, aby dokument umożliwiał „zapoznanie się z treścią informacji”, sformułowany wyraźnie w art. 77³ k.c., miał powodować, by konieczne było wielokrotne odczytanie lub odtworzenie jego treści po powstaniu dokumentu¹¹³. Przepis nie wspomina bowiem o „wielokrotnym” odtwarzaniu informacji; nie określa on, w jakim okresie czy ile razy dokument ma umożliwiać zapoznanie się z treścią informacji. Ustawodawca posłużył się przy tym rzeczownikiem odczasownikowym „zapoznanie”, który pochodzi od czasownika „zapoznać” w aspekcie dokonanym, a nie jego odpowiednikiem w aspekcie niedokonanym „zapoznawać”, co też świadczyłoby o konieczności jedynie jednorazowego zaznajomienia się z informacją. Wykładnia literalna prowadziła by zatem do wniosku, że z perspektywy art. 77³ k.c. za dokument powinno się uznać także nośnik, który po odczytaniu informacji uniemożliwiałby jej dalsze odtwarzanie.

Powyższa teza, zgodnie z którą dla zaistnienia dokumentu wystarczająca jest możliwość jednorazowego otwarcia, wydaje się tym bardziej prawidłowa, gdy porówna się art. 77³ k.c. z innymi przepisami prawa. Już w samym kodeksie cywilnym ustawodawca wprost określa, kiedy nośnik ma być trwały. Artykuł 577² k.c. definiuje dokument gwarancyjny jako oświadczenie gwarancyjne utrwalone na papierze lub innym „trwałym” nośniku. Artykuł 7 ust. 2 w zw. z ust. 4 prawa bankowego¹¹⁴ wprost przewiduje, że dokumenty związane

---

art. 77³ k.c., nb. II.C.2 i VI.5; M. Marucha-Jaworska, *Rozporządzenie...*, s.182-183; B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1072.

¹¹¹ J. Grykiel [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. II.C.2 i VI.5.

¹¹² W. Bijas, *Dowody...*, s. 29; W. Kocot, *Dalsza...*, s. 9.

¹¹³ R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do 77² k.c., nb. 1 (jako przykład podaje, że rozmowa telefoniczna, która nie została utrwalona, nie stanowi oświadczenia woli złożonego w formie dokumentowej); podobnie M. Załucki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77² k.c., nb. II.2.

¹¹⁴ Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2488 ze zm.), dalej jako „prawo bankowe”.

z czynnościami bankowymi mogą być sporządzane na informatycznych nośnikach danych, o ile dokumenty te będą utworzone, utrwalone, przekazane, przechowywane i zabezpieczone w sposób należyty, zgodny z wymogami wskazanymi w rozporządzeniu Rady Ministrów. Pojęcie trwałego nośnika umożliwiającego odtwarzanie (w przyszłości) pojawia się również m.in. w ustawie o prawach konsumenta, ustawie o timeshare, ustawie o kredycie konsumenckim czy ustawie o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego¹¹⁵. Co więcej, art. 2 pkt 30 ustawy o usługach płatniczych definiuje pojęcie „trwałego” nośnika informacji. Tym samym, mając na uwadze zasady wykładni systemowej, powinno się przyjąć, że kodeks cywilny nie wymaga, aby nośnik, na którym znajdować się będzie informacja, był trwały, skoro pomija ten element zastrzeżony wprost w innych przepisach prawnych.

Przy wykładni art. 77³ k.c. nie będzie pomocne porównanie regulacji zawartej w projekcie Nowelizacji z 2016 r. (wówczas przepisu pierwotnie numerowanego jako art. 77² k.c., którego zasadnicza treść weszła w życie już jako art. 77³ k.c.) z brzmieniem przepisu wprowadzonego w życie. W toku prac legislacyjnych doszło bowiem do zmiany projektowanego artykułu, który miał stanowić, że dokumentem jest nośnik informacji „umożliwiający jej odtworzenie”, wprowadzony zaś art. 77³ k.c. zakłada, że dokumentem jest nośnik informacji „umożliwiający zapoznanie się z jej treścią”. Uzasadnieniem takiego zabiegu mogła być chęć dostosowania brzmienia art. 77³ k.c. do art. 61 § 1 k.c. dotyczącego skuteczności złożenia oświadczenia woli innej osobie. Nie można bowiem pomijać lokalizacji wprowadzanej zmiany – przepis definiujący dokument został wprowadzony do ustawy regulującej co do zasady materialne prawo cywilne. Wojciech Kocot stwierdza, że w rezultacie zmiany projektowanego przepisu zrezygnowano z wymagania, aby nośnik umożliwiał jej odtworzenie, zastępując go możliwością zapoznania się z treścią¹¹⁶. Niemniej wniosek co do trwałości oparty na różnicy

---

¹¹⁵ Np.: art. 2 pkt 4 ustawy z 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2759 ze zm.), art. 6 pkt 5 ustawy z 16 września 2011 r. o timeshare (Dz.U. Nr 230 poz. 1370), art. 5 pkt 17 ustawy z 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1497), art. 3 pkt 9 ustawy z 20 maja 2021 r. o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz Deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 695). W tym kontekście zwrócić uwagę można na niedostosowanie niektórych regulacji do zmienionego stanu prawnego: art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 722 ze zm.) (dalej jako „ustawa o obrocie instrumentami finansowymi”), art. 8 ust. 1 ustawy z 15 stycznia 2015 r. o obligacjach (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 708) czy art. 90 ust. 4 prawa bankowego wyróżniających wśród papierów wartościowych te, które nie mają postaci dokumentu, mimo że art. 77³ k.c. obejmuje również nośniki nie-materialne (zapisy elektroniczne) (K. Górka, *Pojęcie...*, s. 61).

¹¹⁶ W. Kocot, *Dalsza...*, s. 8.

w użytych sformułowaniach nie jest przekonujący. „Odtworzenie” również może być jednorazowe; sytuacja byłaby zaś inna, gdyby w projekcie zakładano zamiast tego „odtworzenie” informacji.

Jak zauważa się w piśmiennictwie, przygotowywany przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego projekt księgi pierwszej nowego kodeksu cywilnego w art. 105 przewidywał, że informacja zawarta w dokumencie powinna być utrwalona w sposób umożliwiający jej zachowanie i odtworzenie¹¹⁷. Obecny kodeks cywilny nie zawiera zaś analogicznej wzmianki co do trwałości i możliwości wielokrotnego odtworzenia, co mogłoby prowadzić do wniosku, że dokument nie musi się takimi cechami charakteryzować.

Tę różnicę w stosowanych pojęciach dokumentu K. Górską próbuje uzasadnić tym, że w przepisach szczególnych pojęcie nośnika używane jest ściśle w znaczeniu informatycznego nośnika danych, wobec tego określenie „nośnik” zawarte w art. 77³ k.c. nie zawsze może być w prosty sposób utożsamione z terminami stosowanymi w tych ustawach¹¹⁸. W piśmiennictwie proponuje się, by definicji dokumentu zawartej w art. 77³ k.c. nie traktować jako definicji równościowej, a jako definicję cząstkową¹¹⁹. Postuluje się przyjęcie, że ustawodawca w przepisie tym uregulował tylko niektóre aspekty tego sformułowania – te mianowicie, w których odstąpił on od dotychczasowego sposobu pojmowania terminu „dokument” w języku prawniczym i języku ogólnym. W aspektach nieuregulowanych przez ten przepis odesłał zaś do dotychczasowej treści nazwy „dokument” (obejmującej założenie, że określona informacja została utrwalona w taki sposób, że można ją zachować i odtwarzać, oczywiście nie w wymiarze absolutnym, ale stosownym dla realizacji celu, dla którego dokument został sporządzony).

---

¹¹⁷ J. Grykiel [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. B.2; J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 35.

¹¹⁸ K. Górską, *Pojęcie...*, s. 58. Zaznacza jednak, powołując się § 10 zasad techniki prawodawczej, że stan ten pozostaje niejako wbrew zasadom poprawnej legislacji (K. Górską, *Pojęcie...*, s. 58, przypis 37).

¹¹⁹ S. Czepita, Z. Kuniewicz [w:] *Prawo cywilne – część ogólna. System Prawa Prywatnego. Tom 2*, red. A. Olejniczak, Z. Radwański, Warszawa 2019, s. 189-191. O pojęciu definicji cząstkowej T. Pawłowski, *Tworzenie pojęć w naukach humanistycznych*, wyd. 2, Warszawa 1986, s. 78-96; o definicjach cząstkowych pojęć prawnych – W. Patryas, *Definiowanie pojęć prawnych*, Poznań 1997, s. 73-87.

Za trwałością przechowywania informacji i możliwością jej wielokrotnego odtwarzania mogłoby przemawiać posłużenie się przez ustawodawcę pojęciem „nośnika”¹²⁰. Zgodnie z definicją słownikową nośnik powinien umożliwiać utrwalanie dźwięku, obrazu lub innych danych¹²¹. Tak też pojęcie to rozumie J. Widło, uznając, że dokument to utrwalona informacja na nośniku, który umożliwia jej odtworzenie, bowiem z samego pojęcia nośnika wynika forma zapisu, która ma charakter trwały (wskazuje, że dokumentem jest to, co utrwała)¹²². Zdaniem B. Kaczmarek-Templin konieczne jest, aby informacje można było „wielokrotnie” odtwarzać w przyszłości, a właściwość ta stanowić ma konieczną cechę dokumentu¹²³; definicja pojęcia dokumentu wprowadzona Nowelizacją z 2016 r. oznacza zaś – zdaniem autorki – właśnie akceptację koncepcji szerokiego rozumienia tego terminu, zgodnie z którą zasadniczą funkcją dokumentów jest utrwalanie określonych spostrzeżeń lub oświadczeń w celu przedstawienia ich w takiej formie w przyszłości¹²⁴.

Zdaniem J. Sadowskiego, wbrew wykładni bazującej na literalnym odczytaniu art. 77³ k.c. zapis informacji na nośniku musi mieć charakter trwały – tak, aby było możliwe wielokrotne odtworzenie lub odczytanie zapisanej informacji i tym samym zapoznanie się z jej treścią po powstaniu dokumentu; wynikać to ma z istoty pojęcia dokumentu jako formy utrwalenia zawartej w nim treści i pełnionych przez dokument funkcji, w tym zwłaszcza funkcji gwarancyjnej i dowodowej¹²⁵. Granicę dowolności (neutralności) nośnika ma wyznaczać

---

¹²⁰ Na etapie konsultacji przed wprowadzeniem art. 77³ k.c. podnoszono, że projektowana definicja dokumentu niczego nie wyjaśnia, ponieważ nie wiadomo, co na gruncie prawa cywilnego oznacza termin: „nośnik informacji”, z czym nie zgadzali się projektodawcy, przyjmujący, że pojęcie nośnika informacji jest używane w doktrynie prawa cywilnego (*Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Omówienie...*, s. 5).

¹²¹ <https://wsjp.pl/haslo/podglad/4307/nosnik/4911640/danych>; wejście: 31 października 2024 r.

¹²² J. Widło, *Dowód...*, s. 95 i 97. Niejasne jest jednak, na jakiej podstawie J. Widło stwierdza, że w dokumencie po Nowelizacji z 2016 r. stawia się nacisk na utrwalenie informacji (J. Widło, *Dowód...*, s. 97). Z kolei z samego pojęcia dokumentu trwałość nośnika wywodzi B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb II.C.2.

¹²³ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1067 i 1077.

¹²⁴ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1068; M. Nowak, *Dokument elektroniczny w postępowaniu cywilnym* [w:] „*Studia Iuridica Toruniensia*”, tom XXXI, s. 247.

¹²⁵ J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 5; G. Stojek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt 7.

właśnie funkcja dowodowa dokumentu, która wymaga, aby sposób utrwalenia informacji umożliwił jej zachowanie i odtworzenie (odczytanie)¹²⁶.

Zaznaczając, że *expressis verbis* cechy tej nie ma w przepisie, G. Stojek trwałość nośnika wywodzi z konieczności umożliwienia zapoznania się z informacją na nim zawartą¹²⁷. Taką też wykładnię na gruncie prawa procesowego postuluje B. Kaczmarek-Templin z powołaniem się na uzasadnienie Nowelizacji z 2016 r.¹²⁸. Podobnie twierdzi K. Górską, uzasadniając stanowisko aspektem funkcjonalnym przepisu¹²⁹. Powołując się na inne głosy z literatury, uznaje, że sprzeczne z celem regulacji i nieoperatywne byłoby pozbawienie dokumentu cech trwałości. Podnosi, że informacja powinna być utrwalona w sposób umożliwiający jej przechowywanie oraz odtwarzanie w niezmienionej postaci przez czas odpowiedni do wykorzystania dokumentu, co oznaczałoby co najmniej czas złożenia oświadczenia adresatowi, ewentualny czas realizacji zobowiązań i postępowania sądowego¹³⁰. Zauważając, że informacja w przypadku nośników elektronicznych może mieć charakter ulotny, przyjmuje, iż sposób zapisu powinien gwarantować realizację tych samych funkcji, które realizuje dokument tradycyjny. Mateusz Grochowski zwraca uwagę, że art. 77³ k.c. wyznacza jedynie rdzeń cywilnoprawnego rozumienia dokumentu, który — w zależności od kontekstu regulacyjnego — może ulegać poszerzeniu o dodatkowe elementy¹³¹.

Jarosław Grykiel, posiłkując się słownikową definicją terminu „nośnik” – podającą, że jest to środek użyty do przeniesienia informacji – wskazuje, iż w zasadzie nośnikiem byłby wobec tego także zapis na nietrwałym podłożu, jak np. na piasku, fala dźwiękowa czy sygnał dymny; dodaje jednak, że tak szeroko rozumiana definicja dokumentu zupełnie nie odpowiadałaby roli, jaką dokument ma pełnić na gruncie prawa cywilnego, zaznaczając jednocześnie, że konieczność utrwalenia informacji zawartej w dokumencie oraz umożliwienia jej zachowania i odtworzenia nie wynika z treści definicji zawartej w art. 77³ k.c.¹³².

---

¹²⁶ K. Gajek, *Oświadczenie woli w komunikacji elektronicznej*, Warszawa 2020, s. 157; H. Pietrkowski, *Czynności...*, s. 428; K. Górską, *Pojęcie...*, s. 59; M. Marucha-Jaworska, *Rozporządzenie...*, s. 181; Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 16.

¹²⁷ G. Stojek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt. 6 i 7.

¹²⁸ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1072.

¹²⁹ K. Górską, *Pojęcie...*, s. 59.

¹³⁰ Tak też G. Stojek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt 7.

¹³¹ M. Grochowski, *Nowe koncepcje regulacji wymogów formalnych w prawie polskim*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2017 nr 4, s. 816-817.

¹³² J. Grykiel [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. II.A.1-2 i B.2.

Gdyby posiłkować się wskazaną wyżej słownikową definicją nośnika, dokumentem byłby wówczas każdy nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią, choćby był to nośnik całkowicie nietrwały jak drgające powietrze w przypadku złożenia oświadczenia woli w języku mówionym¹³³. Taki jednorazowy, ulotny, niezarejestrowany przekaz informacji kategorycznie odrzuca K. Gajek, wskazując, że zwykła rozmowa głosowa dokonana za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej (np. przez telefon albo komunikator internetowy, np. Skype), która nie zostanie zarejestrowana, nie uzyska postaci dokumentu; uznaje bowiem, że takie oświadczenia nie zostają wyrażone w postaci nośnika informacji umożliwiającego zapoznanie się z jej treścią, a możliwość zapoznania się z treścią stanowi warunek zaistnienia dokumentu¹³⁴.

Krzysztof Knoppek stwierdza, że oświadczenie złożone ustnie, sygnał klaksonu samochodowego, rozbłyśki latarni morskiej czy dym i zapach unoszący się z grilla nie stanowią dokumentu, a jedynie można je zakwalifikować jako informacje¹³⁵, chyba że zostaną utrwalone na nośniku, np. zapach perfum zostanie utrwalony na materiale przechowującym zapachy¹³⁶. Dodaje przy tym, że nieuzasadniony jest wskazywany powyżej wniosek J. Grykiela, że za dokument uznać należałoby informacje zapisane na jakimkolwiek nośniku (np. na nietrwałym podłożu jak piasek), ponieważ immanentną cechą dowodów w postępowaniu cywilnym ma być co najmniej taki stopień utrwalenia zawartych treści, który umożliwia przeprowadzenie tych dowodów przed sądem, a przepisy prawa mają docelowo umożliwić przeprowadzenie dowodu z dokumentu¹³⁷. Teza stawiana przez K. Knoppka dotycząca tego, że dokumentem może być tylko coś trwałego, jest jednak daleko idącym uproszczeniem. Rozróżnić należy sam fakt, że choćby przez chwilę istniała informacja zawarta na nośniku, tj. *de lege lata* istniał dokument, oraz sytuację, w której taki dokument będzie dowodem możliwym do przeprowadzenia na etapie postępowania cywilnego. O ile jednym z celów przepisów regulujących dokumenty jest zabezpieczenie ich na wypadek sporu, o tyle intencją przyszłej strony konfliktu nie zawsze jest utrwalenie dokonywanych aktów –

---

¹³³ S. Czepita, Z. Kuniewicz [w:] *Prawo...*, s. 189-190.

¹³⁴ K. Gajek, *Oświadczenie ...*, s. 157.

¹³⁵ K. Knoppek, *Procesowe konsekwencje wprowadzenia do prawa cywilnego legalnej definicji dokumentu oraz formy dokumentowej* [w:] *Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, Warszawa 2017..., s. 222.

¹³⁶ K. Knoppek, *Procesowe...*, s. 223.

¹³⁷ K. Knoppek, *Procesowe...*, s. 223.

jej zamiarem może być właśnie takie działanie, które polega na tym, aby dana wiadomość dotarła do adresata, ale później nie mogła być już dostępna. Z dogmatycznego i praktycznego punktu widzenia takie czynności powinny zatem zostać odpowiednio nazwane i zakwalifikowane.

Pomocne w wykazaniu wymogu trwałości nie będzie również odczytywanie dokumentu przez pryzmat przepisów procesowych. Dekodując normę wynikającą z art. 243¹ k.p.c. i z art. 308 k.p.c. nie możemy bowiem stwierdzić, że przepisy kodeksu postępowania cywilnego regulujące dowód z dokumentu¹³⁸ dotyczą jedynie dokumentów istniejących w czasie trwania postępowania. Wręcz przeciwnie – art. 246 k.p.c. dotyczy m.in. dokumentów zgubionych czy zniszczonych, natomiast art. 257 k.p.c. reguluje, jak postąpić w przypadku uszkodzeń dokumentu¹³⁹. Dlatego też przyjmowanie założenia, że użyte w art. 77³ k.c. sformułowanie „umożliwiający zapoznanie się z jej treścią” należy rozumieć jako „utrwalenie treści umożliwiający wielokrotne odtworzenie treści” może być uznane za nieuprawnione uzupełnianie przepisu. Powołane uregulowania wskazują, że przepisy kodeksu postępowania cywilnego regulujące dowód z dokumentu dotyczą także dokumentów, które wprawdzie nie istnieją w czasie trwania postępowania sądowego, istniały jednak wcześniej. Kwestia ta byłaby także aktualna w sytuacji problemów z odtworzeniem informacji z nośnika spowodowanych rozwojem technologii – w rezultacie wraz z upływem lat odtworzenie informacji może nie być możliwe, ponieważ nie będzie już urządzeń lub oprogramowania, które by na to pozwoliły¹⁴⁰.

De lege lata przyjąć należy, że dokumentem jest każdy nośnik umożliwiający choćby jednokrotne zapoznanie się z treścią zawartej w nim informacji. Przemawia za tym przedstawiona powyżej wykładnia językowa (brak w przepisie wymagania możliwości wielokrotnego odtworzenia, posłużenie się przez ustawodawcę rzeczownikiem

---

¹³⁸ Przepisy te znajdują się w Części pierwszej (Postępowanie rozpoznawcze) Księdze pierwszej (Proces) Tytule VI (Postępowanie) Dziale III (Dowody) Rozdziale 2 (Postępowanie dowodowe) Oddziale 2 (Dokumenty) kodeksu postępowania cywilnego.

¹³⁹ W świetle tych uregulowań niezrozumiała jest stanowcza teza K. Knoppka wiążąca pojęcie dokumentu (w tym wypadku w formie pisemnej) z jego trwałością – autor ten bowiem stwierdza, że dokumentem sporządzonym w formie pisemnej jest „takie pismo, z którego można przeprowadzić dowód”, a – jego zdaniem – pismo w znacznym stopniu zniszczone nie może być w ogóle uważane za dokument w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego (K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 257 k.p.c., pkt 1).

¹⁴⁰ M. Załucki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 5. Rada Europy zaleca, aby dowody elektroniczne były tak przechowywane, a następnie archiwizowane, aby zabezpieczyć ich możliwość odczytania, mając na względzie rozwój technologii (Rada Europy, *Electronic...*, Wytyczna 27 i 30).

odczasownikowym „zapoznanie” od czasownika „zapoznać” w aspekcie dokonanym), jak i systemowa (zastrzeżenie wymagania trwałości w innych przepisach). Wymóg wielokrotnego odtworzenia informacji nie odpowiada także rzeczywistości spraw sądowych. Dla przykładu oświadczenie może zostać przesłane w taki sposób, aby po jego odczytaniu przestało być dostępne¹⁴¹; treść tego oświadczenia może jednak dowodzić okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Tym samym operatywne będzie nazywanie takiego środka dokumentem, którego treść w procesie będzie dowodzona w inny sposób. Potencjalnie wówczas fakt jej epizodycznego istnienia i jej treści musiałby być dowodzony innymi środkami dowodowymi, np. zeznaniami świadków, przesłuchaniem stron czy zapisem dźwięku lub obrazu¹⁴².

Przyjęcie wniosku, że dokumentem jest każdy nośnik informacji umożliwiający choćby jednokrotne zapoznanie się z treścią zawartej w nim informacji powoduje, że rozstrzygnięcia wymaga, gdzie leży granica pomiędzy dokumentem a innymi środkami przekazu. Uznanie bowiem, że np. fala dźwiękowa lub sygnał dymny stanowiłyby nośniki informacji umożliwiające zapoznanie się z ich treścią, mogłoby skutkować zatarciem się różnic pomiędzy formą dokumentową a formą ustną. Przy założeniu, że możliwe byłoby ustalenie osoby składającej oświadczenie ustnie (za pomocą fal dźwiękowych), oświadczenie takie formalnoprawnie byłoby więc składane jednocześnie w formie ustnej i dokumentowej. Rozwiązaniem tego problemu wydaje się racjonalne podejście do interpretacji pojęcia nośnika, opierającej się na tym, że przez „nośnik” należałoby rozumieć takie środki, które z założenia powinny prowadzić do utrwalenia informacji. Z natury fali dźwiękowej lub sygnału dymnego wynika, że zasadniczo tworzą one jednorazowy, ulotny przekaz. Przy wyprowadzaniu tego wniosku posiłkować się również można tzw. zasadą proporcjonalności znajdującą zastosowanie także do interpretacji prawa. Jak wskazuje A. Olaś, zasada ta, w tym tzw. „rozumowanie ważeńiowe”, pozwala na dekodowanie treści normy prawnej z przepisu (przepisów) nie tylko przy zastosowaniu przyjętych reguł interpretacyjnych, lecz także przy uwzględnieniu ogółu relewantnych dla przedmiotu wykładni zależności i okoliczności¹⁴³. Tym samym zasadne byłoby wykluczenie takich – ze swej istoty nietrwałych

---

¹⁴¹ Obecnie takie możliwości zapewnia np. serwis społecznościowy Instagram lub komunikator WhatsApp.

¹⁴² P. Sobolewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 5.

¹⁴³ A. Olaś, *Zasada proporcjonalności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2024, s. 332-333.

– środków spod pojęcia nośnika, a w konsekwencji dowodów określonych w art. 243¹ i art. 308 k.p.c. Pozwoliłoby to na usunięcie opisanego problemu.

Na koniec zgodzić się należy z wnioskiem stawianym przez K. Knoppka, że obecne pojęcie dokumentu zawarte w kodeksie cywilnym jest bardzo pojemne: przyjmuje on, że stosownie do art. 77³ k.c. dokumentem może być obecnie informacja na nośniku, z którą możemy się zapoznać za pomocą każdego ze zmysłów: wzrokiem (np. przeczytanie tekstu), słuchem (np. odsłuchanie wiadomości nagranej na pocztę głosową), dotykiem (np. stwierdzenie zawilgocenia materiału, np. papieru czy tynku), smakiem (np. ustalenie wyprodukowania kwaśnych cukierków) czy węchem (np. stwierdzenie podobieństwa perfum podrobionych i oryginalnych)¹⁴⁴. W większości przypadków taki dokument nie odpowiada zatem klasycznemu rozumieniu tego pojęcia, w szczególności dokumentowi z art. 243¹ k.c. Z perspektywy postępowania sądowego dowód taki będzie podlegał różnym przepisom w zależności od tego, w jaki sposób będzie przeprowadzany (w szczególności przepisom dotyczącym dowodów z dokumentów albo przepisom dotyczącym dowodu z oględzin).

- (c) Dokumenty elektroniczne: nośnik, w którym zapisuje się informację, a informatyczny nośnik danych

W przypadku dokumentów elektronicznych kwestia nośnika jest dyskusyjna także z innych względów.

W literaturze wyrażane są poglądy, że w odniesieniu do dokumentów elektronicznych „nośnikiem”, w którym zapisuje się informację, jest „plik” stanowiący jednostkę zapisu i przechowywania informacji; czym innym zaś jest „informatyczny nośnik danych” (np. płyta CD, płyta DVD, USB), na którym „nośnik” jest utrwalany¹⁴⁵. Informatyczny nośnik danych, w którym zapisano dokument, traktuje się (posługując się terminologią dotyczącą dokumentów tradycyjnych) jako „kopertę” lub „teczkę” zawierającą dokument¹⁴⁶. Jak zauważa

---

¹⁴⁴ K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 3.

¹⁴⁵ Zob. art. 254 k.p.c. Wydaje się, że odmiennie M. Jesion, której zdaniem przepis ten jest błędnie sformułowany, ponieważ odnosi się do udostępnienia informatycznego nośnika danych, na którym ten dokument został zapisany, a w ocenie autorki na przeszkodzie takiej redakcji przepisu stoi ustawowa definicja wskazująca, że dokumentem jest właśnie nośnik (M. Jesion, *Dowód...*, s. 10).

¹⁴⁶ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 27; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 5; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb II.A.2; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c.; P. Feliga

B. Kaczmarek-Templin, w tym ujęciu płyta CD czy DVD byłaby dokumentem wtedy, gdyby na jej powierzchni informacja została napisana np. flamastrem¹⁴⁷. Zdaniem K. Górskiej o tym, że już sam plik stanowi nośnik, świadczy m.in. to, że plik stanowi wyodrębnioną całość, z charakterystyczną strukturą składającą się z treści widzialnej dla odbiorcy oraz czytelnych dla komputera metadanych¹⁴⁸; plik może być zapisany w różnych lokalizacjach bez szkody dla integralności i autentyczności pliku, a wyodrębnienie dokumentu elektronicznego nie ma ścisłego związku z urządzeniem, na którym zostaje zapisany¹⁴⁹.

Wyrażane są jednak stanowiska odmienne. Feliks Zedler uznaje, że w przypadku takiej kategorii dowodów nośnikiem będzie właśnie płyta CD lub pendrive¹⁵⁰. Jacek Widło uznaje, że nośnikiem informacji jest „miejsce”, gdzie plik jest zapisany, „plik” zaś jest wyłącznie jednostką (podstawową w informatyce) zapisu danych i jako jednostka informatyczna (pojęcie informatyczne abstrakcyjne) nie może być uznany za nośnik informacji, ale metodę jej formowania i katalogowania. Według niego to konkretna lokalizacja informacji determinuje istnienie dokumentu – mimo nawet tej samej treści pliku, nowe miejsce zapisu tworzy nowy dokument, co autor uzasadnia tym, że pomiędzy pierwotnym zapisem a wersją przesłaną do sądu mogą istnieć różnice, a strona przeciwna może powoływać się na tę okoliczność, wobec czego ustawodawca wprowadził w art. 254 § 2¹ i § 2² k.p.c. możliwość badania nośnika¹⁵¹. Takie też stanowisko zajmuje P. Nazaruk, podając, że przez plik rozumieć należy jednostkę zapisu i danych zapisywanych, np. w pamięci komputera, w rezultacie czego „plik” jako abstrakcyjne pojęcie (oznaczenie podstawowej jednostki informatycznej zapisu) nie mógłby być jego zdaniem nośnikiem; konkluduje więc, że nośnikiem mogącym stanowić dowód jest plik, ale dopiero wówczas, gdy zapisany jest on w konkretnej lokalizacji

---

[w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 12; B. Kaczmarek-Templin, *Dowód... [w:] System...*, s. 1075; A. Mendrek, *Problematyka ...*, s. 1173; M. Nowak, *Rodzaje...*, s. 548; *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*, s. 3.

¹⁴⁷ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód... [w:] System...*, s. 1074.

¹⁴⁸ Jak wskazuje B. Kaczmarek-Templin, metadane to atrybuty opisujące właściwości dokumentu (tj. informację o sposobie kodowania znaków pisarskich, datę utworzenia czy informacje o autorze), które zwykle nie stanowią elementu treści dokumentu (B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 60; B. Kaczmarek-Templin, *Dowód... [w:] System...*, s. 1077-1078). Na temat pojęcia metadanych także zob. T. Prabucki, *Metadane związane z dokumentem a postępowanie dowodowe w procesie cywilnym [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023, s. 139-152.*

¹⁴⁹ K. Górską, *Pojęcie...*, s. 58.

¹⁵⁰ F. Zedler, *Dowód...*, s. 564.

¹⁵¹ J. Widło, *Dowód...*, PS 2017, nr 9, s. 96.

(na konkretnym twardym dysku, pendrivie, płycie CD)¹⁵². Podobnie zdaniem P. Sobolewskiego, w przypadku oświadczeń składanych w formie elektronicznej za dokument (nośnik informacji) uznać należy raczej przedmiot, na którym dane są zapisywane, niż formę zapisu (plik); uzasadnia to analogią czynioną do formy pisemnej, wskazując, że w przypadku wersji papierowej nośnikiem jest dokument, na którym sporządzono oświadczenie, a nie znaki na tym dokumencie¹⁵³.

Rozwój technologii powoduje, że przedstawiona powyżej dyskusja co do tego, czym jest nośnik w przypadku dokumentów elektronicznych, staje się jeszcze bardziej złożona.

Po pierwsze, określona informacja może zostać zapisana w plikach zamieszczonych w różnych lokalizacjach (np. na różnych dyskach) i jedynie ich łączne odtworzenie może pozwolić na odczytanie informacji (tzw. „*blockchain*”)¹⁵⁴. W takich przypadkach z danych (fragmentów informacji) znajdujących się w różnych miejscach (mogących być w posiadaniu wielu podmiotów) użytkownik generuje informację za pomocą odpowiedniego programu komputerowego, odczytując ją ze wszystkich tych lokalizacji łącznie¹⁵⁵. Wówczas, w rozumieniu autorów, którzy odrzucają kwalifikowanie samego pliku jako nośnika, dokumentem w rozumieniu art. 77³ k.c. nie byłby pojedynczy „nośnik” danych, ale ich zespół, mogący znajdować się w wielu współpracujących systemach teleinformatycznych (tzw. interoperacyjność)¹⁵⁶. Jak wskazuje się w piśmiennictwie¹⁵⁷, chociaż z perspektywy użytkownika systemu operacyjnego plik jest całością, często informacje znajdują się na wielu dyskach – plik wówczas jest podzielony i jego fizyczne położenie jest losowe, a zlokalizowanie go wymaga wyspecjalizowanego oprogramowania; sytuacja jeszcze bardziej się komplikuje, gdy dokument jest utworzony w tzw. chmurze¹⁵⁸, wtedy bowiem autor nie wie

---

¹⁵² P. Nazaruk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 4.

¹⁵³ P. Sobolewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 2.

¹⁵⁴ M. Załucki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 7; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c.; Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 26-28. Kwestia tego, czy skuteczne jest dokonanie czynności prawnej poprzez złożenie oświadczeń woli w jednym dokumencie regulowane jest przez właściwe przepisy prawa materialnego; w doktrynie wskazuje się, że choć z brzmienia art. 77³ k.c. to *explicite* nie wynika, do dokonania czynności prawnej w formie dokumentowej dopuszczalne powinno być złożenie oświadczeń woli w odrębnych dokumentach przez osoby występujące po wielopodmiotowej stronie (B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77² k.c., nb. II.A.a.2).

¹⁵⁵ M. Uliasz, *Dowód...*, s. 177.

¹⁵⁶ S. Czepita, Z. Kuniewicz [w:] *Prawo...*, s. 191-192; M. Nowak, P. Bury, *Specyfika...*, s. 134.

¹⁵⁷ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1073-1075.

¹⁵⁸ Z ang. *cloud computing service*. Przechowywanie w tzw. chmurze oznacza wykorzystanie wirtualnego środowiska pracy i zaawansowanych technologii dostarczanych w formie usług *online*

ani nie ma żadnego wpływu na to, gdzie dokument zostanie zapisany, i nie ma żadnych uprawnień do żądania od usługodawcy wydania tego nośnika. Przypadek ten odmienny jest od na przykład sporządzenia na jednej kartce dwóch umów, ponieważ w opisywanym wariancie brak współpracy wszystkich plików mógłby technicznie uniemożliwić odtworzenie informacji¹⁵⁹. Tym samym nie zostałyby w pewnym stopniu zachowany dalszy konstytutywny element dokumentu z art. 77³ k.c., tj. nośnik ten bezpośrednio nie umożliwiałby zapoznania się z treścią informacji.

Po drugie, w orzecznictwie i piśmiennictwie stawiana jest także teza, że nośnikiem informacji umożliwiającym zapoznanie się z jej treścią nie musi być przedmiot składany do akt (USB czy płyta CD), lecz może nim być także zapis na serwerze strony¹⁶⁰. Wystarczające jest zatem, aby strony wносиły o dopuszczenie dowodu znajdującego się na stronie internetowej i nie jest konieczne przedstawianie samego nośnika¹⁶¹. Jak zauważa K. Górską, pojęcie nośnika nie jest wobec tego traktowane jednoznacznie – sąd uznaje bowiem, że może nim być nie tylko przedmiot złożony do akt sprawy, ale także zapis elektroniczny danych¹⁶²; w tym drugim przypadku nośnikiem będzie plik stanowiący jednostkę zapisu i przechowywania informacji zapisany na serwerze.

(oprogramowanie i serwery), bez potrzeby utrzymywania własnej infrastruktury technicznej B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1073.

¹⁵⁹ Z kolei nie powinna rodzić problemów odwrotna sytuacja, tj. jeśli w jednej lokalizacji (np. na twardym dysku) zapisanych jest wiele niepowiązanych ze sobą plików z informacjami czy w jednym pliku znajdują się różnorodne oświadczenia. Takie wypadki występują także przy oświadczeniach składanych w formie pisemnej (np. na jednej kartce można zawrzeć dwie umowy lub złożyć odrębne od siebie oświadczenia) i nie wywołuje to problemów interpretacyjnych.

¹⁶⁰ Wyrok SA w Warszawie z 25 października 2018 r., V ACa 1480/17. Dla pełności wyводу sądu wskazać należy, że alternatywnie uzasadniono, że w razie przyjęcia, że zapis na serwerze strony internetowej nie jest dokumentem w rozumieniu art. 77³ k.c. przeprowadzenie takiego dowodu byłoby także dopuszczalne z zgodnie z art. 309 k.p.c. ze względu na otwarty katalog dowodów. J. Kaspryszyn, na kanwie tego orzeczenia zauważa, że określenie, iż dokumentem jest zapis na serwerze, jest o tyle nieprecyzyjne, że nie wyjaśnia, czy dokumentem tym jest serwer z zapisaną informacją, czy plik umieszczony na serwerze (J. Kaspryszyn, *Znaczenie procesowe kopii dokumentu w postępowaniu cywilnym*, „Prawo Zamówień Publicznych” 2019, nr 2, s. 32). Podobnie N. Krej, która wskazuje, że link umożliwiający odczytanie informacji zapisanej na serwerze jest nośnikiem, w jakim zawarta jest informacja (N. Krej, *Dowody...*, s. 114 i 117). Wydaje się jednak, że uznanie, iż sam link do strony internetowej jest nośnikiem, nie jest trafne. Jest to raczej – odmiennie niż wskazują ci autorzy – „sposób umożliwiający zapoznanie się z treścią informacji” z art. 235¹ k.p.c.

¹⁶¹ Co do przedkładania sądowi dowodów w tekstowej formie dowodowej, w tym ich postaci, momentu i wniosku dowodowego, *vide*: rozdz. 4.1, 4.2 i 4.6.

¹⁶² K. Górską, *Pojęcie...*, s. 58.

W kontrze do tego stanowiska nie stoi stawiana przez J. Sadowskiego teza zakładająca, że dokument musi mieć skonkretyzowaną postać¹⁶³. Uważa on, że w postępowaniu sądowym przedmiotem dowodu musi być konkretna postać dokumentu, to jest plik zapisany w określonym miejscu i czasie na określonym nośniku danych (plik, w którym utrwalona została określona informacja), nie może być nim zaś abstrakcyjny dokument¹⁶⁴. W przywołanym wyżej orzeczeniu dowodem takim jest konkretny plik odtwarzany przez sąd podczas jego otwarcia¹⁶⁵. Wobec tego także w takim przypadku sąd będzie czynił ustalenia w oparciu o zindywidualizowane źródło dowodowe.

Jak zauważa J. Sadowski, źródło kontrowersji związanych z powyższą kwestią sprowadza się do tego, jak pojmuje się plik – jako jednostka informatyczna może on być uznany jedynie za metodę formowania i katalogowania informacji, a nie za ich nośnik; wówczas nośnikiem informacji byłoby w istocie miejsce, gdzie dany plik zawierający informację został zapisany¹⁶⁶.

Powinno się przyjąć, że w przypadku dokumentów elektronicznych nośnikiem, w którym zapisuje się informację, co do zasady jest każdy „plik” stanowiący jednostkę zapisu i przechowywania informacji – bez względu na to, na jakim informatycznym nośniku danych zostanie on przedstawiony sądowi i czy w ogóle zostanie przedstawiony na takim informatycznym nośniku danych (o ile bowiem możliwości techniczne na to pozwalają, wystarczające może być podanie sądowi informacji umożliwiających zdalny dostęp do pliku)¹⁶⁷.

Pogląd taki jest uzasadniony zarówno z teoretycznoprawnego punktu widzenia, jak i ze względu na praktyczne aspekty procesu cywilnego. Dla jego celów istotne jest, aby przedłożyć dowód w takiej postaci, aby pozwalał sądowi na czynienie ustaleń co do podstawy faktycznej sporu. Zasadne jest zatem liberalne podejście do nośnika, choćby nawet nie w pełni odpowiadało ono pojęciom z zakresu informatyki. Pozwoli to na elastyczność konieczną także z uwagi na szybki postęp technologiczny. Niezależnie zaś od tego, czy jako nośnik z art. 77³ k.c. uznany zostanie „plik”, czy też jego materialny przekaźnik, ostatecznie plik ten będzie musiał być zlokalizowany na konkretnym informatycznym nośniku danych

---

¹⁶³ K. Górka, *Pojęcie...*, s. 58.

¹⁶⁴ J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 9.

¹⁶⁵ Co do pojęcia „oryginału” i „kopii” takiej kategorii dowodów *vide*: rozdz. 4.1.1.

¹⁶⁶ J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 8; sam przyjmuje jednak, że plik jest nośnikiem informacji (J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 7 i 9).

¹⁶⁷ *Vide*: rozdz. 4.1.

i przedstawiony sądowi – w postaci materialnej lub poprzez ścieżkę dostępu. Odmienną zaś kwestią jest, jaka będzie jego wartość dowodowa, w tym na ile możliwe będzie wykazanie autentyczności danego środka dowodowego¹⁶⁸.

---

¹⁶⁸ *Vide*: rozdz. 3.1-3.2 oraz 4.1, 4.5-4.6.

2.3 Informacja tekstowa

(a) Uwagi wprowadzające

Dla pojęcia dokumentu określonego art. 77³ k.c. konieczne jest istnienie łącznie dwóch elementów: nośnika oraz informacji możliwej do odtworzenia¹⁶⁹. Założenie to wyrażono już w uzasadnieniu Nowelizacji z 2016 r.¹⁷⁰. Oznacza to, że dopóki nośnik nie będzie zawierał informacji, nie stanie się dokumentem¹⁷¹; w szczególności będzie mógł być przedmiotem oględzin z art. 292 k.p.c. lub zostać zakwalifikowany jako inny środek dowodowy w rozumieniu art. 309 k.p.c.¹⁷². Przepisy ustawy procesowej dotyczące dokumentów¹⁷³ – stosownie do art. 243¹ k.p.c. – stosuje się jedynie do dokumentów zawierających tekst. Ze względu na przedmiot niniejszej pracy, ograniczany zakresem regulacji art. 243¹ k.p.c., dalej prowadzona analiza dotyczyć będzie informacji „tekstowej”.

---

¹⁶⁹ Budzi wątpliwości, czy intencja projektodawcy o konieczności istnienia informacji na nośniku została należycie oddana w treści wprowadzonego przepisu. Wprawdzie doszło do zmiany pierwotnej wersji regulacji (zawarty w projekcie art. 77² k.c., odpowiadający obecnemu art. 77³ k.c., miał stanowić, że „dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający <<jej odtworzenie>>”, obecny art. 77³ k.c. zakłada, że „dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający <<zapoznanie się z jej treścią>>”), nadal jednak brzmienie przepisu bardziej akcentuje „potencjalną możliwość” zapisania informacji na nośniku, niż to, że taka informacja już się tam znajduje. Wydaje się, że wątpliwości tych by nie było, gdyby przepis stanowił, iż dokumentem jest nośnik „zawierający” informację „i” umożliwiający zapoznanie się z jej treścią”.

¹⁷⁰ *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*, s. 3. Tak też co do wprowadzonego brzmienia przepisu (powołując się na uzasadnienie projektu Nowelizacji z 2016) m.in.: E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 5; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 3; J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 2; T. Erciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2; G. Stojek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt 5; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. II.A.3.

¹⁷¹ Według B. Kaczmarek-Templin użyte w art. 77² k.c. sformułowanie „nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z »jej« treścią” jest błędne, gdyż pojęcie „informacji” – zdaniem autorki – występuje w nim w liczbie mnogiej, a zaimek „jej” ma sugerować, że chodzi o liczbę pojedynczą¹⁷¹. Pogląd ten nie wydaje się trafny; przepis odnosi się do jednej informacji (co nie wyklucza wielości treści), a zatem zaimek „jej” jest prawidłowo użyty.

¹⁷² A. Kościółek, *Dowód...*, s. 104.

¹⁷³ Przepisy te znajdują się w Części pierwszej (Postępowanie rozpoznawcze) Księdze pierwszej (Proces) Tytule VI (Postępowanie) Dziale III (Dowody) Rozdziale 2 (Postępowanie dowodowe) Oddziale 2 (Dokumenty) kodeksu postępowania cywilnego.

(b) Oświadczenia jako informacja

Informacją tekstową, która stanowi konstytutywną cechę dokumentu w myśl art. 77³ k.c.¹⁷⁴, mogą być zarówno oświadczenia woli, jak również innego rodzaju oświadczenia, w tym oświadczenia wiedzy¹⁷⁵, a także uczuć¹⁷⁶.

Artykuł 77³ k.c. nie ogranicza informacji wyłącznie do oświadczeń woli. Co prawda, taki wniosek można by wysnuwać z dwóch okoliczności. Jednym jest umiejscowienie tego przepisu w dziale dotyczącym form czynności prawnych¹⁷⁷, które opierają się na oświadczeniach woli. Drugim to, że uważa się, iż przepis ten przede wszystkim służyć ma wyjaśnieniu dokumentowej formy czynności prawnej określonej w art. 77² k.c.¹⁷⁸. Rozszerzenie pojęcia informacji na wszelkie oświadczenia prawnie relewantne wydaje się jednak uzasadnione z kilku powodów. Po pierwsze, sam art. 77³ k.c. nie posługuje się pojęciem „oświadczenie woli”, a odwołuje się do szerszej semantycznie „informacji”. Po drugie, stosownie do art. 65¹ k.c. przepisy o oświadczeniach woli stosuje się odpowiednio do innych oświadczeń, co stanowi samodzielną podstawę normatywną dla stosowania tego przepisu m.in. do oświadczeń wiedzy¹⁷⁹ czy uczuć. Po trzecie, wykładnia art. 77³ k.c. dokonywana w celu zdekodowana procesowej definicji dokumentu zawartej w art. 243¹ k.p.c. powinna pozwolić na objęcie tym pojęciem wszelkich oświadczeń, nie tylko oświadczenia woli stanowią bowiem dowód faktów mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie¹⁸⁰. W związku z tym uzasadnione jest przyjęcie, że informacją tekstową są wszelkie oświadczenia stanowiące treść intelektualną.

---

¹⁷⁴ J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 36.

¹⁷⁵ R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 1-2; P. Sobolewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 4; A. Mendrek, *Problematyka...*, s. 1174; A. Brzozowski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 2; G. Stojek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt 4.

¹⁷⁶ B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb II.B.2; P. Nazaruk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt 2; J. Grykiel [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. III.3; J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 6.

¹⁷⁷ Księga pierwsza (Część ogólna), Tytuł IV (Czynności Prawne) Dział III (Forma czynności prawnych) kodeksu cywilnego.

¹⁷⁸ J. Grykiel [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. II.A.3; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb I.A.2; R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 3; A. Brzozowski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 2.

¹⁷⁹ P. Sobolewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 4; J. Grykiel [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. III.4; J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 6.

¹⁸⁰ Zob. art. 227 k.p.c.

Za informację w rozumieniu art. 77³ k.c. uznać należy także same metadane dokumentu elektronicznego¹⁸¹. Ich odmienność wynika stąd, że opisują one właściwości dokumentu, a zatem co do zasady stanowią informacje drugiego stopnia – dla odróżnienia od tradycyjnie pojmowanych informacji, które można nazwać informacjami pierwszego stopnia. Zwykle będą zmierzać do ustalenia faktów procesowych¹⁸², a ich rolę można porównać do podpisu składanego w dokumentach tradycyjnych. Nie ma więc powodów, aby odmawiać im statusu informacji określonej w art. 77³ k.c. Co więcej, mogą zdarzyć się przypadki, gdy metadane będą jedyną informacją. Przykładem będzie sytuacja, kiedy w ramach sporu sąd ustala, kto w trakcie finalizowania negocjacji dokonał ostatniej zmiany w załącznikach do umowy, usuwając z nich określone propozycje towarzyszących kontraktowi dokumentów. Wówczas dowodem będzie w istocie pusta – w zakresie usuniętych fragmentów – „kartka”, a zatem zdawać by się mogło bez informacji, kluczowe będą bowiem właśnie metadane i one będą stanowić przedmiot dowodu. Przedstawioną kwestię nieco inaczej ujmuje B. Kaczmarek-Templin¹⁸³. Autorka uznaje, że wówczas sam nośnik jest bez informacji (tj. przyjmuje, że metadane nie stanowią „informacji” z art. 77³ k.c.), niemniej uznaje taki nośnik jako możliwy środek dowodowy dla ustalenia, kto figuruje jako autor i kiedy dokonano jego ostatniej aktualizacji (w tym usunięcia wcześniejszej zawartości). Taki sam wniosek stawia J. Gołaczyński¹⁸⁴. Autor ten zauważa, że niektórzy autorzy zrównują pojęcie dokumentu z nośnikiem i przyjmują, iż dokumentem może być także nośnik bez informacji. Odwołuje się on jednak do wykładni autentycznej, z której wynika, że celem ustawodawcy było ujęcie dokumentu jako nośnika z informacją, dlatego konkluduje, iż pusty nośnik nie może być uznany za dokument. Ze względów przedstawionych na wstępie nawet jednak w sytuacji, gdy metadane są jedynymi danymi, nadal nie ma podstaw, aby odmówić im statusu „informacji” w rozumieniu art. 77³ k.c., a w konsekwencji art. 243¹ k.p.c. W przeciwnym

---

¹⁸¹ Jak wskazuje B. Kaczmarek-Templin, metadane to atrybuty opisujące właściwości dokumentu (tj. informację o sposobie kodowania znaków pisarskich, datę utworzenia czy informacje o autorze), które zwykle nie stanowią elementu treści dokumentu (B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 60; B. Kaczmarek-Templin, *Dowód... [w:] System...*, s. 1077-1078). Na temat pojęcia metadanych także zob. T. Prabucki, *Metadane związane z dokumentem a postępowanie dowodowe w procesie cywilnym [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023, s. 139-152.*

¹⁸² P. Rylski, *Działanie sądu z urzędu a podstawa faktyczna wyroku cywilnego*, Warszawa 2009, s. 252.

¹⁸³ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód... [w:] System...*, s. 1072 i 1077-1078.

¹⁸⁴ J. Gołaczyński, *Electronic Registry Office as an E-Filing System and Amendments to Enforcement Proceedings [w:] Legal Innovation in Polish Law*, red. J. Gołaczyński, W. Kilian, T. Scheffler, Warszawa 2019, s. 72-73.

wypadku należałoby przyjąć, że taki dowód musiałby być przeprowadzany zgodnie z przepisami dotyczącymi dowodu z oględzin stosownie do art. 292 k.p.c. i nast., ewentualnie jako innego środka dowodowego określonego w art. 309 k.p.c.

(c) Pojęcie tekstu

Pod pojęciem tekstu doktryna rozumie przede wszystkim informacje sporządzone za pomocą alfabetu i reguł językowych¹⁸⁵. W jednym z orzeczeń Sąd Najwyższy, wprawdzie nie definiując bezpośrednio tekstu, ale odnosząc się do pojęcia pisma, wskazał, że wnioski i oświadczenia muszą być wyrażone w postaci znaków graficznych, stanowiących elementy określonego systemu językowego, a zatem muszą być tworzone przy zastosowaniu liter i innych oznaczeń, za pomocą których można utrwalić język mówiony¹⁸⁶. Za tekst uznać się powinno nie tylko zapis alfabetyczny, tj. zapis liter, ale także zapis cyfr¹⁸⁷, w tym także wyłącznie cyfr, np. zapis działań matematycznych lub zawartość plików rejestrowych¹⁸⁸. Jeszcze na długo przed Nowelizacją z 2016 r. T. Ereciński wskazywał, że uzewnętrznienie myśli może być zrealizowane za pomocą „wszelkich zrozumiałych znaków”¹⁸⁹. Obecnie wniosek ten podtrzymują m.in. B. Kaczmarek-Templin i A. Mendrek, przyjmując, że wiadomość przedstawiona musi być za pomocą zrozumiałych znaków – alfabetem, cyframi lub innymi

---

¹⁸⁵ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 3; E. Rudkowska-Ząbczyk *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 8; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 4; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt. 7-8.

¹⁸⁶ Uchwała SN z 23 maja 2012 r., III CZP 9/12.

¹⁸⁷ I. Wolwiak oraz J. Sadowski pod pojęciem tekstu rozumieją ciąg znaków graficznych, niemniej J. Sadowski wydaje się ograniczać swoją definicję do znaków alfabetu (I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 25; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2 i 4); M. Rejdak przyjmuje, że za tekst jeszcze przed Nowelizacją z 2016 r. rozumiano znaki graficzne uporządkowane w logiczny ciąg pojęć, czyli litery oraz cyfry (M. Rejdak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2 i 7); B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 59; M. Uliasz, *Dowód...*, s. 178.

¹⁸⁸ Pliki rejestrowe z systemów operacyjnych pozwalają np. potwierdzić wystawcę, dzięki informacji o autoryzowanym (uwierzytelnianym) działaniom (M. Nowak, *Rodzaje...*, s. 542-543).

¹⁸⁹ T. Ereciński, *Z problematyki...*, s. 77. T. Ereciński podaje nawet, że wydruk nie traciłby ogólnych cech dokumentu, choćby jego treść wyrażona była w symbolach kodu technicznego lub innych znakach umownych używanych w operacjach komputerowych (T. Ereciński, *Z problematyki...*, s. 84).

znakami (w tym znakami umownymi)¹⁹⁰. Ta trafna teza wymaga rozważenia granic pozwalających dany zapis zakwalifikować jako tekst z art. 243¹ k.p.c.

Porównanie art. 243¹ k.p.c. do art. 292 k.p.c. i nast. (regulujących dowód z oględzin)¹⁹¹ prowadzi do wniosku, że dowodami z dokumentów z art. 243¹ k.p.c. są dokumenty, które można odczytywać „optycznie”. Krzysztof Knoppek trafnie stwierdza, że znaki zapisane w tzw. alfabecie Braille’a co do zasady nie mieszczą się więc w hipotezie tego przepisu z tego względu, że zapoznanie się z nimi odbywa się za pomocą zmysłu dotyku¹⁹². Taki sam pogląd zajął również Sąd Najwyższy w przywołanym wyżej orzeczeniu¹⁹³. Tabliczki pokryte pismem Braille’a jako dowody dotykowe regulowane byłyby zatem przez przepisy dotyczące dowodu z oględzin. Krzysztof Knoppek uznaje, że zapis Braille’a nie jest zapisem alfabetycznym – nie stosuje się w nim znaków pisarskich (jest „niepisemnym” sposobem wyrażania treści), a zapoznanie się z nim polega na dotyku¹⁹⁴. Założenie to mogłoby prowadzić do wniosku, że dokument zapisany Braillem nigdy nie mógłby zostać zakwalifikowany jako dowód w rozumieniu art. 243¹ k.p.c. Tymczasem wydaje się, że podlegałby on pod tę regulację w przypadku, gdyby był on odczytywany optycznie przez osobę widzącą, tj. w sposób związany z postrzeganiem wzrokowym, a nie dotykowo.

Problematyczne może być przyjęcie kryteriów różnicujących odczytywany optycznie tekst od informacji nietekstowej, gdy informacja przykazywana jest pismem obrazkowym, tzw. emotikonami (o których szerzej poniżej i w dalszej części pracy) lub innymi znakami graficznymi, ewentualnie – często podobnym do pisma obrazkowego – szyfrem, a także kiedy zapis zawiera ciąg bezsensownych, przypadkowo dobranych wyrazów lub znaków. Podobnie jak w przypadku pojęcia nośnika, granice dyferencyjne są płynne i mogą wymagać bardziej intuicyjnego podejścia.

---

¹⁹⁰ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1067; A. Mendrek, *Pojęcie dokumentu urzędowego – zagadnienia wybrane*, PPC 2018, nr 3 (Materiały z I i II Seminarium Młodych Procesualistów Cywilnych), s. 27.

¹⁹¹ Przepisy te znajdują się w Części pierwszej (Postępowanie rozpoznawcze) Księdze pierwszej (Proces) Tytule VI (Postępowanie) Dziale III (Dowody) Rozdziale 2 (Postępowanie dowodowe) Oddziale 5 (Oględziny) kodeksu postępowania cywilnego.

¹⁹² K. Knoppek, *Dokument w procesie cywilnym*, Poznań 1993, s. 33; K. Knoppek, *Procesowe...*, s. 223; K. Knoppek, *Dowód...*, s. 175.

¹⁹³ Uchwała SN z 23 maja 2012 r., III CZP 9/12.

¹⁹⁴ K. Knoppek, *Dowód...*, s. 175.

Niektóre pisma posługują się do dziś – choć już w małym stopniu – ideogramami stanowiącymi element języka, tj. umownymi znakami graficznymi wyrażającymi określone pojęcie bez użycia liter. Obecnie zaś obok użycia pisma fonetycznego lub zamiast niego powszechne jest komunikowanie się także za pomocą tzw. emotikonów, tj. ideogramów złożonych z sekwencji znaków typograficznych (powstałych ze znaków dostępnych na klawiaturze, np. ich kombinacji), i emoji, tj. gotowych obrazów (dostępnych po przełączeniu klawiatury na odpowiedni kod), których to zadaniem (zarówno emotikonów, jak i emoji) jest wyrażanie nastroju¹⁹⁵, lub innych znaków graficznych wyrażających reakcje, np. gestu kciuka w górę¹⁹⁶. W literaturze wręcz zauważa się, że dochodzi do ekspansji emotikonów, co powoduje zmiany w samym kodzie językowym¹⁹⁷. W art. 243¹ k.p.c. ustawodawca używa pojęcia „tekst”, który w zależności od dziedziny nauki może mieć różne znaczenie: w semiotyce może to być każdy wytwór kultury, w tym nie tylko tekst językowy, ale także obraz czy ubiór, z kolei w teorii literatury i językoznawstwa wypowiedź powstała w obrębie określonego systemu językowego. W związku z tym poczynić można następujące wnioski. Ze względu na regulację art. 308 k.p.c., który *expressis verbis* odnosi się m.in. do zapisu obrazu i dźwięku, przyjmując należy, że w art. 243¹ k.p.c. „tekst” rozumieć należy tak, jak w teorii w teorii literatury i językoznawstwa. W piśmiennictwie M. Rejdak przyjmuje, że pismo obrazkowe powinno być uznane za dokument z art. 308 k.p.c.¹⁹⁸. W uchwale z 23 maja 2012 r. Sąd Najwyższy spod pojęcia „pismo” wykluczył pisma piktogramowe i ideograficzne¹⁹⁹. Wydaje się jednak, że

---

¹⁹⁵ K. Majdzik, *Pinocchio in Emojitaliano. Przekład eksperymentalny w kulturze zwrotu wizualnego i performatywnego* [w:] „Przekłady Literatur Słowiańskich” (2018), t. 9, cz. 1, s. 126-127; wyrok SA w Warszawie z 22 marca 2017 r., I ACa 132/16; wyrok SO w Słupsku z 25 lipca 2022 r., I C 330/21. W praktyce jednak często wszelkie znaki graficzne mające wyrażać stosunek nadawcy do odbiorcy lub jego wcześniejszej wypowiedzi nazywane są emotikonami (zob. np. wyrok SA w Gdańsku z 11 maja 2021 r., I ACa 154/21, w którym analizowano znaczenie grafiki przedstawiającej fekalia umieszczonej przez lekarza-rezydenta jako komentarz rezygnacji przez cześć lekarzy z dalszego udziału w proteście).

¹⁹⁶ W jednej ze spraw sąd w Kanadzie uznał, że odpowiedź w formie gestu kciuka w górę wysłana w odpowiedzi na otrzymaną wiadomość z umową oznaczała zgodę na jej zawarcie i na tej podstawie zasądził ponad 61.000 USD na rzecz powoda za niewykonanie umowy przez pozwanego, który w procesie twierdził, że wysłany gest jedynie potwierdzał otrzymanie wiadomości, a nie wolę jej zawarcia (<https://www.theguardian.com/world/2023/jul/06/canada-judge-thumbs-up-emoji-sign-contract>; dostęp: 31 października 2024 r.).

¹⁹⁷ M. Rutkowski [w:] *Uzasadnienie orzeczenia sądu powszechnego. Język, struktura, metodyka*, red. J. Konecki, P. Nowak, P. Zdanikowski, Warszawa 2022, s. 37. W ostatnich latach dokonuje się tłumaczeń wydanych już tekstów na emotikony, np. w 2017 r. dokonano takiego przekładu „Pinokia” Carla Collodiego (F. Chiusaroli, J. Monti, F. Sangati, *Pinocchio in Emojitaliano*, Sesto Fiorentino 2017).

¹⁹⁸ M. Rejdak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 7.

¹⁹⁹ Uchwała SN z 23 maja 2012 r., III CZP 9/12.

pisma piktograficzne powinny być kwalifikowane jako zapis zdarzeń sporządzony w danym języku, a wobec tego właściwszym wnioskiem będzie teza, że powinny one podlegać art. 243¹ k.p.c. Z kolei emotikony i inne znaki graficzne, kodowane i odkodowywane w określonym kręgu kulturowym, jako że oparte są bardziej na oddziaływaniu na wyobraźnię (skojarzenia) odbiorcy i podlegają nieco większej swobodzie interpretacyjnej, powinny podlegać dyspozycji art. 308 k.p.c. Jak wskazuje się w badaniach lingwistycznych, na przykład emoji początkowo odwoływały się do japońskich pojęć i wyobrażeń symbolicznych (kulturowych); obecnie zyskały wymiar uniwersalny (wraz z wprowadzeniem do aplikacji mobilnych)²⁰⁰, niemniej ich interpretacja nadal oparta jest na skojarzeniach, grze symboli²⁰¹ – treści z nich tworzone funkcjonować mogą jako zagadki lub łamigłówki²⁰², a klasyfikowanie ich jako pisma może być nadużyciem²⁰³.

W pewnym stopniu powyższa ocena znajduje zastosowanie do kwalifikacji szyfru. Pogląd, że zaszyfrowana wiadomość nie stanowi dokumentu, wyrażano na gruncie poprzedniego kodeksu postępowania cywilnego. Uzasadniano go w ten sposób, że dokument powinien być zawierać treść sformułowaną powszechnie używanymi znakami; skoro zatem szyfr był znany tylko wybranym osobom, przyjmowano, iż taki środek dowodowy mógł być jedynie przedmiotem oględzin²⁰⁴. Obecnie m.in. K. Knoppek i Ewa Rudkowska-Ząbczyk uważają, że tekstu sporządzonego szyfrem lub znakami kodowanymi nie można uznać za dokument, ponieważ – ich zdaniem – byłby niedostępny dla sądu lub stron, do odczytania konieczny byłby biegły sądowy, a dopuszczalności odczytywania osnowy dokumentu przy pomocy biegłego sądowego zdaniem tych autorów ustawodawca nie przewidział²⁰⁵. Ze stanowiskiem tym nie sposób się zgodzić.

To prawda, że przepisy ustawy procesowej w niektórych przypadkach *expressis verbis* pozwalają na ocenę wiarygodności dowodów przez biegłego. Stosownie do art. 254 k.p.c. badanie prawdziwości dokumentu, w tym dokumentu elektronicznego, można dokonać z udziałem biegłego, na zasadzie art. 271 § 2 k.p.c. osoby nieme i głuche składają zeznania na piśmie przy pomocy biegłego, zgodnie z art. 271¹ k.p.c. w określonych okolicznościach

---

²⁰⁰ K. Majdzik, *Pinocchio...*, s. 127.

²⁰¹ K. Majdzik, *Pinocchio...*, s. 128.

²⁰² K. Majdzik, *Pinocchio...*, s. 129.

²⁰³ K. Majdzik, *Pinocchio...*, s. 134.

²⁰⁴ Za Ł. Błaszczakiem, *Dowód...*, s. 14.

²⁰⁵ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 9; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Dowody...*, s. 511; K. Knoppek, *Dowód...*, s. 171.

sąd może zarządzić przesłuchanie świadka z udziałem biegłego, a jak wskazuje art. 292 k.p.c., z udziałem biegłego sąd może zarządzić także oględziny.

Nie oznacza to jednak, że w innych sytuacjach sąd nie może powołać biegłego. Artykuł 278 § 1 k.p.c. stanowi, że w każdym przypadku, gdy konieczne są wiadomości specjalne, sąd może powołać biegłego. Granice w tym zakresie wyznacza art. 227 k.p.c., stosownie do którego przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie; takimi faktami są zaś fakty prawne, tj. takie fakty, które mają znaczenie w punktu widzenia prawa materialnego (najczęściej objęte hipotezą normy prawnej mającej zastosowanie w sprawie, tzw. fakty główne), ale również – co istotne z perspektywy rozpatrywanej kwestii – także prawa procesowego, w tym fakty istotne dla oceny materiału dowodowego i jego wiarygodności²⁰⁶. Dowód z opinii biegłego byłby wówczas metadowodem koniecznym dla oceny dowodów pierwszego stopnia²⁰⁷.

Należy przyjąć, że wskazane regulacje wyraźnie przewidujące ocenę dokumentu przez biegłego jedynie doprecyzowują sposób postępowania w razie konieczności przeprowadzenia takiej oceny; w pozostałym zakresie zastosowanie znajdują zaś art. 278 k.p.c. i nast. W praktyce biegły bardzo często analizuje (ocenia) dokumenty, np. dokumenty finansowe²⁰⁸ lub dokumentację medyczną²⁰⁹ – po to, żeby sąd poczynił prawidłowe ustalenia wynikające z ich treści. Ponadto dekodowanie szyfru nie jest bardzo odległe od tłumaczenia²¹⁰. Tymczasem kodeks postępowania cywilnego przewiduje możliwość przekładu dokonywanego przez tłumacza (do którego po myśli art. 265 § 2 k.p.c. odpowiednio stosuje się przepisy o biegłych) zeznań świadków (art. 265 § 1 k.p.c.), przesłuchania stron (art. 265 w zw. z art. 304 zd. 3 k.p.c.),

---

²⁰⁶ P. Rylski, *Działanie...*, s. 156-157.

²⁰⁷ Tak jak zeznania świadków czy przesłuchanie stron mogą być metadowodem zmierzającym do wykazania autorstwa złożonego oświadczenia w tekstowej formie dokumentowej; w tym zakresie i co do pojęcia „metadowód” *vide*: rozdz. 3.2.

²⁰⁸ Zob. np. wyrok SN z 27 października 2022 r., II CSKP 463/22.

²⁰⁹ Zob. np. wyrok SA w Szczecinie z 10 sierpnia 2023 r., III AUa 736/22.

²¹⁰ Dla istoty dokumentu nie ma przy tym znaczenia, czy dokument będzie w języku polskim czy obcym (E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 9). Różnicą wydaje się krąg osób mogących dokonać tłumaczenia (zasadniczo szerszy krąg) w porównaniu z kręgiem osób (zasadniczo węższy krąg) mogących podjąć się deszyfracji. Znow jednak ta granica byłaby płynna, gdyby pod rozwagę wziąć niszowe języki. W zakresie języka dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej *vide*: rozdz. 4.4.

przesłuchania biegłych (art. 265 w zw. z art. 289 k.p.c.), jak i właśnie dokumentów (art. 256 k.p.c.).

W doktrynie wskazuje się, że art. 77³ k.c. nie wyklucza sytuacji, w której odczytanie informacji będzie dokonane dopiero przez biegłego²¹¹. Mariusz Załucki zauważa, że odtworzenie informacji nie musi następować bezpośrednio przez zapoznającego się z dokumentem i może być dokonywane przy użyciu odpowiednich urządzeń czy stosownego oprogramowania²¹². Jarosław Grykiel wskazuje, że chodzi o jakąkolwiek możliwość zapoznania się z ocenianą w świetle wiedzy technicznej, a nie o łatwość dowiedzenia się czy o przystępność treści zawartej w dokumencie – dodając, że chodzi tu o kryterium obiektywne, niezależne od sposobu postrzegania prezentowanego przez indywidualny podmiot²¹³.

Ponadto przepis art. 77³ k.c. nie reguluje, kto ma zapoznać się z treścią informacji, w szczególności nie wskazuje, że przez musi ona mieć jakiegokolwiek odbiorcę (innego niż autor); prowadzi to do wniosku, że dostępna ona być może tylko autorowi²¹⁴. Co więcej, większość sporów dotyczących niewykonania lub nienależytego wykonania umów opiera się na interpretacji pojęć przyjętych przez strony, tj. przez nie zdefiniowanych; sąd wówczas opiera się na tym, jakie znaczenie strony nadały określonym pojęciom, a ich rozumienie może odbiegać od powszechnie przyjętego.

Nie można zatem zgodzić się z poglądem, że posługiwanie się przez sąd biegłym w celu zapoznania się z treścią pisma (informacją z nim zawartą) jest niedopuszczalne ze względu na to, że przepisy postępowania cywilnego pozwalają jedynie na udział biegłych w badaniu prawdziwości pisma, czyli prawdziwości dokumentu (art. 254 § 1 k.p.c.). Jednocześnie jako zbyt daleko idącą należy uznać pojawiającą się w doktrynie tezę, że ten, kto sporządza utajnione z użyciem szyfru sposób pismo, sam niewątpliwie wyłącza je z obrotu cywilnoprawnego i tym samym spod przepisów o dowodzie z dokumentów²¹⁵. Oczywiście w interesie strony byłoby

---

²¹¹ B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb II.C.1.

²¹² M. Załucki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 4.

²¹³ J. Grykiel [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. IV.2.

²¹⁴ Postulat uzupełnienia treści przepisu poprzez dodanie, że to odbiorcy nośnik ma umożliwiać zapoznanie się z treścią przedstawiano na etapie konsultacji przed wprowadzeniem art. 77³ k.c. (*Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Omówienie...*, s. 7).

²¹⁵ K. Knoppek, *Dowód...*, s. 171.

umożliwienie sądowi zrozumienia przedkładanego dokumentu, a zatem powinna zadbać, aby sąd pozyskał również informację, jak zdekodować ten dokument²¹⁶.

W świetle poczynionych wcześniej uwag w zakresie pisma piktogramów i innych znaków graficznych, tekst sporządzony szyfrem powinno się również uznać za dokument. Bliższy jest on bowiem wypowiedzi powstałej w obrębie określonego systemu znaczeniowego. Zatem także dokument zawierający szyfr w postaci znaków niealfanumerycznych, np. symbole czy grafikę, należałoby uznać za tekst ze względu na to, że jego odczytanie – w przeciwieństwie np. do emotikonów – nie jest oparte na oddziaływaniu na wyobraźnię (skojarzenia) odbiorcy i podlega konkretnym regułom deszyfracyjnym. W przeciwnym wypadku należałoby przyjąć, że jest to dokument, do którego przepisy o dowodzie z dokumentu i dowodzie z oględzin miałyby odpowiednie zastosowanie na zasadzie art. 308 k.p.c.²¹⁷. Jak wskazano powyżej, problem ten przyrównać można do tłumaczenia na język polski zapisów dokonanych w języku piktograficznym; dekodowanie szyfru nie jest bardzo odległe od tłumaczenia. W razie, gdyby strona nie przedstawiła sądowi zasad deszyfracji takiego dokumentu i takiemu zadaniu nie sprostałby również samodzielnie biegły²¹⁸, sąd mógłby pominąć dowód jako niemożliwy do przeprowadzenia na zasadzie art. 235² § 1 pkt 4 k.p.c. Z kolei gdyby to druga strona uniemożliwiała deszyfrację, okoliczność tę sąd powinien rozpatrzyć z perspektywy art. 233 § 2 k.p.c.²¹⁹.

Na koniec rozstrzygnięcia wymaga, czy przypadkowo dobrane wyrazy i znaki można zakwalifikować jako tekst z art. 243¹ k.p.c. Zdaniem K. Knoppka dokumentem nie będzie bezsensowny ciąg wyrazów, podobnie jak ćwiczenie ortograficzne polegające na wielokrotnym napisaniu tego samego słowa²²⁰. Takie sformułowania mogą w istocie nie stanowić oświadczeń woli na gruncie prawa materialnego. Niemniej z perspektywy definicji dowodu z dokumentu konstruowanej w oparciu o art. 243¹ k.p.c. w zw. z art. 77³ k.c. nie ma podstaw, by wykluczać

---

²¹⁶ Kwestią zupełnie odrębną zaś jest możliwość zastosowania danego dokumentu do dokonania czynności prawnych – materia ta jest regulowana przez odpowiednie normy, np. zgodnie z art. 61 k.c. oświadczenie woli indywidualnie adresowane musi dojść do innej osoby w taki sposób, aby mogła się z tym oświadczeniem zapoznać (J. Grykiel [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. IV.1-2; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb II.C.1.).

²¹⁷ Za przyjęciem, że jest to inny dokument, o którym mowa w art. 308 k.p.c.: I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 4.

²¹⁸ J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 46.

²¹⁹ B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 67.

²²⁰ K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 6.

je z tej kategorii dowodów, o ile stosownie do art. 227 k.p.c. dotyczyć będą okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Nieskładna treść zawarta na nośniku może stanowić dowód wady oświadczenia woli, np. braku świadomości lub swobody powzięcia decyzji²²¹ czy groźby²²², lub wykazywać stan emocjonalny osoby w momencie tworzenia tej treści. Treść intelektualną rozumieć się powinno szeroko – Ł. Błaszczak trafnie przyjmuje, że informacja nie musi być wyrazem jakiejś myśli, a gdyby przyjąć odmiennie, na przykład bilety do kina lub do teatru nie mogłyby być traktowane jako dokument²²³. Słusznie zatem stwierdza B. Kaczmarek-Templin, że w ujęciu formalnym dla zaistnienia dokumentu wystarczająca będzie informacja z treścią choćby nielogiczną czy niedorzeczną – jej ocena dla rozstrzygnięcia sprawy będzie przedmiotem postępowania dowodowego²²⁴.

---

²²¹ Zob. art. 82 k.c.

²²² Zob. art. 87 k.c.

²²³ Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 18-19.

²²⁴ B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 59; B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1077.

2.4 Ustalenie wystawcy dokumentu

(a) Uwagi wprowadzające

Artykuł 243¹ k.p.c. wymaga, aby możliwe było ustalenie „wystawcy dokumentu”. Z perspektywy art. 77² k.c. (dotyczącego formy dokumentowej) konieczne jest zaś, aby możliwe ustalenie „osoby składającej oświadczenie”. Porównanie przytoczonych przepisów prowadzi do wniosku, że ustawodawca posłużył się różnymi sformułowaniami co do ustalenia źródła dokumentu. Wyjaśnić zatem należy, jakie znaczenia nadać tej rozbieżności, oraz jakie czynności podjąć, aby w procesie sprostać wymogom wskazanych regulacji.

(b) Wystawca dokumentu a osoba składająca oświadczenie

Artykuł 77² k.c. nakłada obowiązek, aby możliwe było ustalenie „osoby składającej oświadczenie”. Bezpośrednio zatem kodeks cywilny przewiduje konieczność zidentyfikowania jego autora²²⁵. Z perspektywy omawianej kwestii kluczowe jest więc, czy wystawca dokumentu, o którym stanowi ustawa procesowa, musi być również (jednocześnie) składającym oświadczenia, wskazanym w kodeksie cywilnym – a zatem, czy określenia użyte w art. 77² k.c. oraz art. 243¹ k.p.c. powinno się rozumieć w tożsamy sposób.

Wskazówką interpretacyjną dla art. 243¹ k.p.c. mogłaby być wykładnia podobnego sformułowania użytego w art. 252 k.p.c. i art. 253 k.p.c. W przywołanych przepisach ustawodawca odwołuje się do podmiotu, „od którego pochodzi dokument”. W doktrynie uznaje się, że pod tym określeniem rozumieć należy „autora” złożonego oświadczenia²²⁶. W piśmiennictwie, które dokonuje interpretacji art. 252 k.p.c. i art. 253 k.p.c., nazywa się go wręcz „wystawcą” dokumentu i dodaje się, że jest to osoba podpisana pod dokumentem²²⁷.

---

²²⁵ P. Sobolewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77² k.c., nb. 1-2; R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77² k.c., nb. 2.

²²⁶ T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., pkt. 2-3; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 3; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 4; A. Olaś [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 10; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 3; wyrok SN z 4 września 2007 r., I PK 112/07.

²²⁷ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 1-4 i 8, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 3; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 1-2, 4, 11, 21-22, 25, 27, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 1 i 4; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 1, 3, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb.

Prowadzić to mogłoby do wniosku, że także w art. 243¹ k.p.c. mowa o osobie, która składa dane oświadczenie.

W istocie w doktrynie część autorów stwierdza, że również regulacja art. 243¹ k.p.c. odnosi się do autora oświadczenia²²⁸. Przyjmują, że art. 243¹ k.p.c. dotyczy dokumentów pozwalających na ustalenie osoby składającego oświadczenie. Dodają jednak, że pod pojęciem wymagania ustalenia wystawcy dokumentu rozumieć należy ustalenie osoby, od której pochodzi zapisana w dokumencie „informacja”. Tymczasem niekoniecznie osoba, od której pochodzi zapisana w dokumencie informacja, musi być również autorem oświadczeń opisanych w dokumencie. Kwestię tę trafnie wyjaśnia E. Rudkowska-Ząbczyk²²⁹. Autorka wskazuje, że o ile dokumenty autograficzne zawierają oświadczenia pochodzące od autora dokumentu, o tyle w dokumentach heterograficznych znajdują się oświadczenia osoby innej niż wystawca dokumentu.

Z perspektywy procesu cywilnego zasadny jest wniosek, że dla zakwalifikowania danego środka dowodowego jako dokumentu z art. 243¹ k.p.c. konieczne jest, aby dokument ten umożliwił ustalenie osoby go „sporządzającej”. Wystawcą dokumentu w rozumieniu art. 243¹ k.p.c. może być więc protokolant spisujący oświadczenia składane przez inne osoby lub administrator strony internetowej publikujący na niej oświadczenia innych osób. Niekoniecznie więc wystawcą z art. 243¹ k.p.c. musi być osoba składająca dane oświadczenie, czego z kolei wymaga art. 77² k.c. W przedstawionych przykładach oświadczenia składać będą w rozumieniu art. 77² k.c.²³⁰ podmioty inne niż protokołujący lub administrator²³¹. Tym samym „wystawcą dokumentu” byłby „ten, kto sporządza dany dokument”.

1; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 4, 9, 23, 28, 30, 32, 33, 35, 47, 60, Komentarz do art. 253 k.p.c. nb. 5, 12, 14; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 2, 3, 4, 8, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 3; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt. 1, 3, 9, 13, Komentarz do art. 253 k.p.c., pkt 1; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt. 1, 2, 5 i 6; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt. 1, 4, 7, 8, 10, Komentarz do art. 253 k.p.c. pkt 3; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., Komentarz do art. 253 k.p.c.; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Dowody...*, s. 525 i 532.

²²⁸ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2; K. Knoppek [w:] *Postępowanie...*, s. 260-261; K. Knoppek, *Procesowe...*, s. 226; J. Widło, *Dowód...*, s. 97; A. Kościółek, *Dowód...*, s. 102.

²²⁹ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Dowody...*, s. 524. Na temat tego podziału wcześniej T. Ereciński (T. Ereciński, *Z problematyki...*, s. 75).

²³⁰ Stosowanego odpowiednio do innych oświadczeń niż oświadczenia woli na zasadzie art. 65¹ k.c.

²³¹ W wypadku programów transkrybujących wypowiedź człowieka i wysyłających na jego komendę wiadomości tekstowe do nadawców wystawcą i autorem byłby człowiek wykorzystujący te systemy jako narzędzia.

Ratio, z powodu której uzasadnione jest zróżnicowanie w tym zakresie kodeksu cywilnego oraz kodeksu postępowania cywilnego, związana jest z celem tych regulacji. Co do zasady z perspektywy procesu dla wartości dowodowej dokumentu istotne jest bowiem, aby ustalić, od kogo pochodzi dany dokument. Osoba ta poświadcza bowiem okoliczność złożenia danego oświadczenia. Ponadto umożliwia także ustalenie osoby składającej dane oświadczenie. Słusznie zatem posłużono się w ustawie materialnej i ustawie procesowej odmiennymi sformułowaniami. Ogólnym celem przepisów kodeksu cywilnego w tym zakresie jest uregulowanie zasad składania oświadczeń woli (choć także m.in. wiedzy czy uczuć). Z kolei ustawa procesowa reguluje zasady przeprowadzania dowodów, którymi będą dokumenty.

Różnice te zauważa K. Knoppek, który przyjmuje, że w szczególnych przypadkach ustalenie wystawcy dokumentu z art. 243¹ k.p.c. nie będzie pokrywać się z ustaleniem osoby składającej oświadczenie (np. świadek testamentu ustnego zapisujący oświadczenia testatora lub notariusz będący wystawcą dokumentu zawierającego oświadczenia stawającego²³²). Podobnie B. Kaczmarek-Templin podaje, że w przypadku dokumentów elektronicznych pod pojęciem wystawcy dokumentu z art. 243¹ k.p.c. można rozpatrywać także osobę wskazaną w metadanych dokumentu czy też osobę podpisującą elektronicznie dokument²³³. Dopuszcza zatem, że niekoniecznie musi to być składający oświadczenie.

Błędne jest jednak utożsamianie wystawcy dokumentu z osobą, które jedynie dokonuje udostępnienia środka dowodowego. Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z 30 grudnia 2019 r.²³⁴, analizując kwalifikację dowodu z wydruku strony internetowej, wskazał, że przeprowadzenie dowodu z takiego dokumentu może nastąpić na podstawie art. 243¹ k.p.c. albo na podstawie art. 308 k.p.c. w zależności od cech konkretnego środka dowodowego. W rozpatrywanej sprawie był to dowód z art. 243¹ k.p.c. W uzasadnieniu orzeczenia przyjął, że wystarczającą przesłanką dla objęcia dokumentu w rozumieniu art. 77³ k.c. regulacją art. 243¹ k.p.c. jest to, by możliwe było ustalenie wystawcy. Sąd przyjął, że dla celów tej kwalifikacji istotne było to, kto jest autorem wydruku (dokumentu), a nie od kogo pochodzą oświadczenia (wpisy) zamieszczane w formie cyfrowej w Internecie (a następnie odtwarzane w formie tekstu na ekranie urządzenia). Wobec braku sporu co do tego, że to pozwany dokonał wydruku, sąd przyjął, że jest to dokument w rozumieniu

---

²³² K. Knoppek, *Procesowe...*, s. 226.

²³³ B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 68.

²³⁴ Wyrok SA w Szczecinie z 30 grudnia 2019 r., I ACa 672/19.

art. 243¹ k.p.c.²³⁵. Przyjęcie, że pod pojęciem wystawcy dokumentu można rozumieć podmiot, który jedynie dokonał czynności technicznej umożliwiającej przedłożenie dokumentu sądowi, jest błędna²³⁶. Taka osoba nie będzie bowiem odpowiednia dla poświadczenia okoliczności złożenia oświadczeń czy ustalenia osoby składającej dane oświadczenie, co wydaje się celem rozważanej regulacji.

(c)   Możliwość ustalenia wystawcy dokumentu

W doktrynie trafnie wskazuje się, że musi być obiektywnie możliwe ustalenie wystawcy przez sąd, który ma dowód z dokumentu przeprowadzić²³⁷, przy czym zastrzega się, że ustawodawca nie nałożył ograniczeń w zakresie sposobu określenia autora dokumentu. W piśmiennictwie wyrażane są poglądy, że nie ma znaczenia, czy ustalenie osoby składającej oświadczenie woli nastąpi na podstawie samej treści dokumentu, czy też po sprawdzeniu np. informatycznego nośnika danych lub urządzenia, za pomocą którego złożono oświadczenie²³⁸. Autora SMS-a sąd może zatem określić na przykład poprzez uzyskanie danych osoby korzystającej z danego numeru telefonu, a autora e-maila na podstawie elementów wchodzących w skład adresu poczty elektronicznej²³⁹.

Zauważa się, że z art. 243¹ k.p.c. nie wynika, czy wymagane przez ten przepis ustalenie wystawcy dotyczy hipotetycznych możliwości, czy też ma odnosić się do konkretnego przypadku²⁴⁰; przyjmuje się, jednak, że na etapie kwalifikacji danego dokumentu jako dowodu chodzi tylko o potencjalną, obiektywną możliwość ustalenia wystawcy dokumentu – badanie

---

²³⁵ Argumentację sądu w tym zakresie należy jednak jeszcze uzupełnić o jeden wymóg przewidziany art. 243¹ k.p.c., tj. wymóg tekstowości dokumentu; w przeciwnym wypadku – jako dokument nietekstowy – podlegałby art. 308 k.p.c.

²³⁶ Tak też A. Kościółek, choć zdaniem autorki – odmiennie od przyjmowanego w niniejszej rozprawie wniosku – ustalenie wystawcy polega na zidentyfikowaniu osoby, od której pochodzą np. oświadczenia (wpisy) zamieszczane w portalu społecznościowym (A. Kościółek, *Dowód...*, s. 102).

²³⁷ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 11; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2.

²³⁸ K. Gajek, *Oświadczenie...*, s. 156.

²³⁹ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 17 i 20; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 4-5 i 7; M. Rejda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 5 i 7; G. Stojek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt 8; M. Rejda, *Dokument...*, s. 75; D. Szostek, *Nowelizacja formy czynności prawnej w prawie cywilnym*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2017, nr 2, s. 48 i 49.

²⁴⁰ Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 2; B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 61.

tożsamości wystawcy nastąpi dopiero w toku przeprowadzania dowodu²⁴¹. Dokumenty tekstowe, w przypadku których nie będzie możliwości ustalenia wystawcy, będą ostatecznie tak zwanym innym dokumentem w rozumieniu art. 308 k.p.c.²⁴². Szczegółowa analiza dotycząca ustalania pochodzenia dokumentu zostanie przedstawiona w dalszej części pracy²⁴³.

---

²⁴¹ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 6; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 12.

²⁴² A. Kościółek, *Dowód...*, s. 103.

²⁴³ *Vide*: rozdz. 3.2 oraz rozdz. 4.1.

2.5 Tekstowa forma dokumentowa

(a) Uwagi wprowadzające

Zgodnie z art. 77² k.c. do zachowania dokumentowej formy wystarczy złożenie oświadczenia w postaci dokumentu, w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej oświadczenie; stosownie zaś do art. 77³ k.c. dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. Określając przedmiot badań pojęciami prawa materialnego odnoszącymi się do czynności prawnych (w szczególności pojęcia „forma dokumentowa czynności”), w rozprawie z jednej strony rozszerza się zakres formy dokumentowej na wszelkie oświadczenia, a zatem nie tylko woli, ale także np. wiedzy²⁴⁴, z drugiej strony zawęża się to sformułowanie wyłącznie do dokumentów tekstowych²⁴⁵.

(b) Tekstowa forma dokumentowa a inne formy

Z uwagi na treść art. 77³ w zw. z art. 77² k.c. dowodami z dokumentów w formie dokumentowej są nośniki informacji umożliwiające zarówno zapoznanie się z jej treścią, jak i ustalenie autora oświadczenia, a jednocześnie niespełniające wymogów stawianych innym formom²⁴⁶. Sposób przedstawienia takich oświadczeń nie może zatem spełniać przede wszystkim tzw. innych podstawowych form szczególnych, tj. formy pisemnej określonej w art. 78 k.c., elektronicznej określonej w art. 78¹ k.c., pisemnej z datą pewną określonej w art. 81 k.c., pisemnej z podpisem notarialnie poświadczonym określonej w art. 96 i 97 prawa o notariacie, aktu notarialnego określonego w art. 92 § 1 prawa o notariacie²⁴⁷.

---

²⁴⁴ Zob. art. 77² (w zw. z art. 77³ k.c.) dotyczący formy czynności prawnych i art. 65¹ k.c. dający podstawę do odpowiedniego stosowania przepisów o oświadczeniach woli do innych oświadczeń. Jest to zatem rozszerzenie znane prawu materialnemu.

²⁴⁵ Zob. art. 243¹ k.p.c.

²⁴⁶ Jak wskazuje K. Knoppek, przez formę dokumentową należy rozumieć taką formę składanego oświadczenia na dokumencie, która nie jest jednocześnie formą pisemną i elektroniczną (K. Knoppek, *Procesowe...*, s. 224). W art. 34 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wskazano, że informacje zawarte na koncie ubezpieczonego i koncie płatnika składek prowadzonych w formie elektronicznej są środkiem dowodowym w postępowaniu sądowym z zakresu ubezpieczeń społecznych. Regulacja ta jednak została wprowadzona jeszcze przed Nowelizacją z 2016 r. *De lege lata* nie powinno być wątpliwości co do tego, że takie informacje stanowią pełnoprawne środki dowodowe, a przepis ten stanowi *superfluum* ustawowe.

²⁴⁷ W doktrynie zauważa się, że oprócz wymienionych podstawowych szczególnych form czynności prawnych do dokonania czynności wymagana jest czasem specyficzna forma szczególna, np. dla zawarcia małżeństwa (art. 1 k.r.o.), testament allograficzny (art. 951 k.c.) czy testament własnoręczny

W szczególności odróżnić należy formę dokumentową od formy elektronicznej w rozumieniu art. 78¹ k.c., który wymaga kwalifikowanego podpisu elektronicznego.

Dodatkowo, aby dowody w formie dokumentowej mogły zostać zakwalifikowane jako dowody z art. 243¹ k.c. informacja w nich zawarta musi być informacją tekstową. Przepis ten przewiduje bowiem, że regulacje dotyczące dowodu z dokumentu stosuje się wprost do dokumentów zawierających tekst. Zastrzec przy tym należy, że chociaż ustawa procesowa w art. 243¹ k.p.c. wymaga możliwości ustalenia wystawcy dokumentu (niekoniecznie zatem ustalenia osoby składającej oświadczenie)²⁴⁸, z uwagi na wymogi formy dokumentowej z art. 77² k.c. (w zw. z art. 65¹ k.c.) przedmiot rozprawy ograniczony został do tych oświadczeń, w których możliwe jest zidentyfikowanie ich autora. Ze względu na zakres niniejszej pracy dowody z dokumentów, które nie pozwalają ustalić osoby składającej oświadczenie, nie będą poddawane analizie, o ile nie będzie to konieczne przy rozważaniach dotyczących jej przedmiotu.

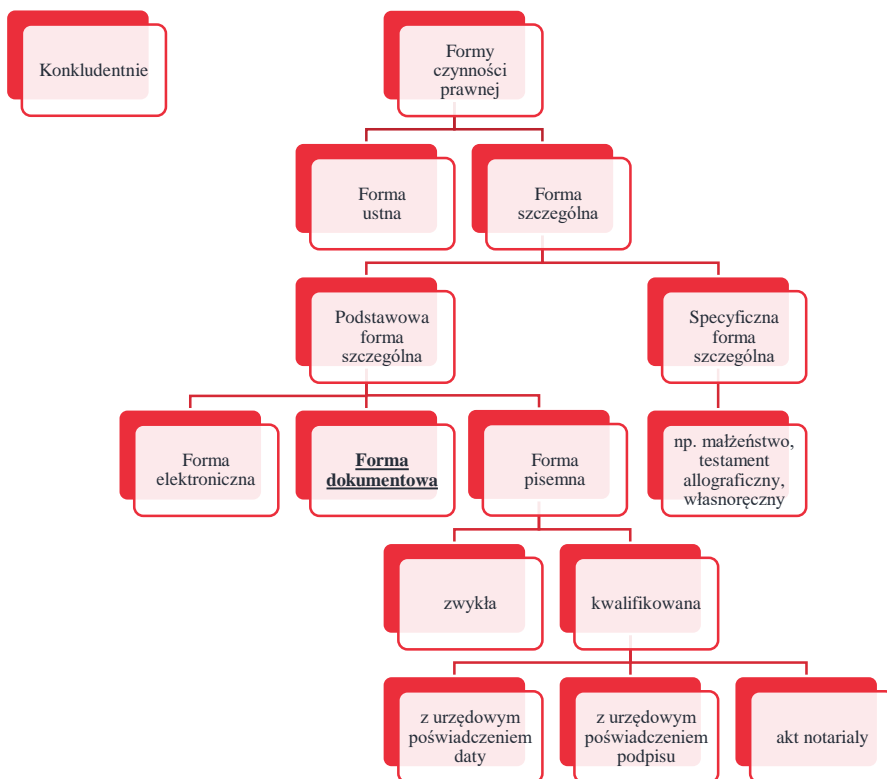
Poniższy schemat przedstawia sposób dokonywania czynności prawnych, a zatem także sposoby, w jakich wyrażone mogą być oświadczenia (zarówno woli, jak i inne). Pogrubioną i podkreśloną czcionką przedstawiono sposób, który z perspektywy procesu stanowić będzie dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej z zastrzeżeniem, że musi on spełniać dalsze kryterium. Dowody sporządzone w formie dokumentowej muszą zawierać informację tekstową (ponadto dowody w postaci elektronicznej nie mogą być podpisane kwalifikowanym podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 78¹ k.c., wówczas bowiem byłyby złożone w formie elektronicznej).

(holograficzny) (art. 949 k.c.); zob. np. P. Sobolewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do 73 k.c., nb. 15; R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 73 k.c., nb. I.2.

²⁴⁸ *Vide*: rozdz. 2.4.

[opracowanie własne]

(c) Pojęcie podpisanego dokumentu elektronicznego

De lege lata pojęcie dokumentu podpisanego²⁴⁹ w przypadku dokumentów elektronicznych nie może być rozumiane intuicyjnie. Odbiega ono od dotychczas przyjmowanej interpretacji tego terminu. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podejmującym kwestię wymogów koniecznych dla podpisu wskazywano, że analiza semantycznej słowa „podpis” kładzie nacisk na określoną w nim czynność – „pisanie” (a zatem musi to być znak napisany), a immanentną cechą jest jego własnoręczność, dzięki której można stwierdzić, że jest on autentyczny²⁵⁰. Tymczasem rozporządzenie eIDAS wyróżnia trzy rodzaje podpisów elektronicznych²⁵¹ różniących się pod względem stopnia autentyczności podpisu i integralności sygnowanego oświadczenia²⁵²:

- zwykły podpis elektroniczny, tj. podpis w najprostszej postaci²⁵³ – stosownie do art. 3 pkt 10 rozporządzenia eIDAS są to dane w postaci elektronicznej, które są dołączone lub logicznie powiązane z innymi danymi w postaci elektronicznej, i które użyte są przez podpisującego jako podpis; jest nim już choćby zwykły podpis klawiaturowy umieszczony w e-mailu, tj. imię lub nazwisko czy też pseudonim napisany pod treścią oświadczenia²⁵⁴; postawić należy tezę, że nie musi jednak to być

---

²⁴⁹ Pisząc o podpisanych dokumentach, T. Ereciński nazywał je „dokumentami nominalnymi”, tj. ujawniającymi autora, w przeciwieństwie do dokumentów anonimowych (T. Ereciński, *Z problematyki...*, s. 76).

²⁵⁰ Uchwała SN z 30 grudnia 1993 r., III CZP 146/93; postanowienie SN z 10 kwietnia 2008 r., IV CZ 23/08.

²⁵¹ Ponadto w art. 35 rozporządzenie eIDAS i nast. przewiduje kilka rodzajów pieczęci elektronicznej, które – jak określono w pkt. 59 motywów rozporządzenia EIDAS – mają służyć jako dowód wydania danego dokumentu elektronicznego przez daną osobę prawną, dając pewność co do pochodzenia i integralności dokumentu.

²⁵² B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 78¹ k.c., nb II.B.1. Każdy z tych podpisów spełnia – choć w różnym stopniu – funkcje podpisu wskazywane przez K. Knoppka, tj. funkcję identyfikacyjną, funkcję polegającą na zamiarze wywołania określonych skutków oraz funkcję polegającą na wskazaniu, że dokument opatrzony podpisem zawiera wersję ostateczną danego oświadczenia oraz funkcję zakończenia dokumentu (K. Knoppek, *Dokument...*, s. 38–41).

²⁵³ B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 78¹ k.c., nb II.B.1; Ł. Goździaszek, *Identyfikacja elektroniczna i usługi zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym Unii Europejskiej. Komentarz*, Warszawa 2019, Legalis, Komentarz do art. 25 rozporządzenia eIDAS, nb. 1, Komentarz do art. 3 rozporządzenia eIDAS, nb. 14.

²⁵⁴ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 62; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 78¹ k.c., nb II.B.1; Ł. Goździaszek, *Identyfikacja...*, Komentarz do art. 25 rozporządzenia eIDAS, nb. 1, Komentarz do art. 3 rozporządzenia eIDAS, nb. 14; K. Wręczycka, *Dowody...*, s. 200; F. Zedler, *Dowód...*, s. 568-569; M. Maciejewska-Szałas, *Forma ...*, s. 10;

graficznie wyrażony podpis; aby bowiem przyjąć, że dokument podpisany jest zwykłym podpisem elektronicznym, wystarczająca jest możliwość zidentyfikowania składającego oświadczenie na podstawie danych w postaci elektronicznej, które są dołączone lub logicznie powiązane z innymi danymi w postaci elektronicznej, np. z nazwy adresu elektronicznego czy logowań na daną platformę elektroniczną lub numeru telefonu zapisanego w pamięci urządzenia lub aplikacji;

- zaawansowany podpis elektroniczny tworzący kategorię pośrednią w ramach stopni autentyczności podpisu i integralności sygnowanego oświadczenia²⁵⁵; stosownie do art. 3 pkt 11 w zw. z art. 26 rozporządzenia eIDAS jest to podpis elektroniczny, który spełnia dodatkowe wymogi, tj.: jest unikalnie przyporządkowany podpisującemu; umożliwia ustalenie tożsamości podpisującego; jest składany przy użyciu danych służących do składania podpisu elektronicznego, których podpisujący może, z dużą dozą pewności, użyć pod wyłączną swoją kontrolą; oraz jest powiązany z danymi podpisanymi w taki sposób, że każda późniejsza zmiana danych jest rozpoznawalna²⁵⁶;

oraz

- kwalifikowany podpis elektroniczny, tj. podpis charakteryzujący się unikatowością i niepowtarzalnością, niemożliwością podrobienia, łatwością wygenerowania i weryfikacji, jak również pozwalający na pewne ustalenie tożsamości sygnatariusza oraz zapewniający integralność opatrzonego nim oświadczenia woli – wszystko to gwarantuje wysoki stopień bezpieczeństwa w odniesieniu do dokonywanej czynności

---

B. Kaczmarek-Templin, *E-mail naruszający tajemnicę korespondencji jako dowód w postępowaniu cywilnym* [w:] *Problem dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem w procesie cywilnym*, red. K. Knoppek, Poznań 2018, s. 71. Autorka zaznacza przy tym, że podpis klawiaturowy nie pozwala na pewne ustalenie tożsamości podpisującego i nie gwarantuje też integralności danych nim opatrzonych, ale jego pochodzenie od określonego nadawcy może zostać uwierzytelnione wysłaniem wiadomości z oznaczonego adresu e-mailowego lub łącznie z tekstem uprzedniej korespondencji prowadzonej z adresatem.

²⁵⁵ B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 78¹ k.c., nb II.B.1.

²⁵⁶ Stosownie do art. 26 ust. 2 rozporządzenia eIDAS do 21 maja 2026 r. Komisja Europejska ma ocenić, czy konieczne jest przyjęcie aktów wykonawczych w celu ustanowienia wykazu norm referencyjnych oraz, w razie potrzeby, ustanowienia specyfikacji i procedur w odniesieniu do zaawansowanych podpisów elektronicznych, a Komisja może także przyjąć takie akty wykonawcze na podstawie tej oceny; jeśli złożony podpis będzie zgodny z tymi zasadami, objęty będzie domniemaniem zgodności z wymaganiami ustanowionymi dla podpisów zaawansowanych.

prawnej²⁵⁷; stosownie do art. 3 pkt 12 rozporządzenia eIDAS to zaawansowany podpis elektroniczny, który jest składany za pomocą kwalifikowanego urządzenia do składania podpisu elektronicznego i który opiera się na kwalifikowanym certyfikacie podpisu elektronicznego.

Z perspektywy przedmiotu niniejszej pracy istotne jest dokonanie kwalifikacji takich dowodów elektronicznych, które nie zawierają podpisu w klasycznym tego słowa znaczeniu (tj. imienia, nazwiska czy też pseudonimu), nie ma zaś w zasadzie wątpliwości co do osoby nadawcy. Tak jest na przykład w przypadku wiadomości (SMS-a, wiadomości z WhatsAppa itd.) przesłanych do osoby, która ma zapisany w pamięci urządzenia numer kontaktowy wysyłającego. Do tej grupy zaliczyć także można e-maile, choćby nie zawierały one klawiaturowego podpisu, o ile przesłane są z osobistych kont umożliwiających ustalenie nadawcy. Należą do niej także informacje publikowane przez osoby po zalogowaniu się przez nie do indywidualnych profili, gdzie autorstwo danej wiadomości często identyfikowane jest na podstawie zamieszczonego zdjęcia. Zasadne wydaje się przyjęcie, że dokumenty te zawierają co najmniej „zwykły podpis elektroniczny”. Berenika Kaczmarek-Templin przyjmuje, że przez „podpis” należy rozumieć każdy sposób jednoznacznego wskazania osoby składającej oświadczenie określonej treści lub potwierdzającej za jego pomocą zaistnienie stanu rzeczy, a może być to dowolny symbol, dźwięk, znak, kod pochodzący od osoby, na którą wskazuje i gwarantujący stałość poświadczanej nim treści²⁵⁸. Przekazywana przez nadawców informacja to dane w postaci elektronicznej, które w istocie są dołączone lub logicznie powiązane z innymi danymi w postaci elektronicznej (numer telefonu, adres e-mail osobistego konta, dane indywidualnego profilu), i które są *de facto* użyte przez podpisującego jako podpis. Odpowiada to więc definicji zwykłego podpisu elektronicznego określonej w art. 3 pkt 10 rozporządzenia eIDAS. Przy spełnieniu zaś wymagań określonych art. 26 rozporządzenia eIDAS byłby to nawet „podpis zaawansowany”.

W literaturze wskazuje się, że dyskusyjne jest, czy podpis złożony własnoręcznie, ale w technice cyfrowej, tj. podpis wykonany za pomocą rysika elektronicznego na dokumencie elektronicznym, jest podpisem własnoręcznym, czy też jest podpisem elektronicznym²⁵⁹. Mając na uwadze, że w istocie są to dane w postaci elektronicznej, które są dołączone

---

²⁵⁷ M. Maciejewska-Szałas [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 78¹ k.c., pkt 2.

²⁵⁸ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1090.

²⁵⁹ F. Zedler, *Dowód...*, s. 568.

lub logicznie powiązane z innymi danymi w postaci elektronicznej, i które użyte są przez podpisującego jako podpis, uzasadnione jest przyjęcie, że będzie to podpis elektroniczny.

Kluczowe z perspektywy przedmiotu niniejszej pracy jest zatem ustalenie, które dokumenty elektroniczne są traktowane jako sporządzone w formie równorzędnej z formą pisemną. Zgodnie z art. 25 ust. 2 rozporządzenia eIDAS i art. 78¹ § 1 i 2 k.c. wyłącznie oświadczenie woli złożone w formie elektronicznej będącej kwalifikowanym podpisem elektronicznym jest równoważne z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej. Tym samym na gruncie postępowania cywilnego wszystkie pozostałe dokumenty elektroniczne (tj. dokumenty elektroniczne nieopatrzone kwalifikowanym podpisem elektronicznym), a jednocześnie umożliwiające ustalenie wystawcy, stanowić powinny dokumenty w tekstowej formie dokumentowej.

W szczególności dotyczy to podpisów zaawansowanych, które dzięki procedurom zabezpieczającym (metodom kryptograficznym czy biometrycznym) zapewniają zarówno identyfikację nadawcy, jak i możliwość wykrycia każdej późniejszej zmiany treści podpisanego oświadczenia²⁶⁰. W doktrynie²⁶¹ bowiem zasadniczo przyjmuje się, że nie zachowują formy elektronicznej oświadczenia np. składane na elektronicznej platformie usług administracji publicznej (ePUAP) w oparciu o tzw. podpis zaufany²⁶² (tj. zgodnie z art. 14a ustawy o informatyzacji podpis elektroniczny, którego autentyczność i integralność są zapewniane przy użyciu pieczęci elektronicznej ministra właściwego do spraw informatyzacji spełniającej dalsze wymagania autoryzacyjne określone w przepisie²⁶³) czy inne podobne oświadczenia

---

²⁶⁰ J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 78¹ k.c., pkt 7.

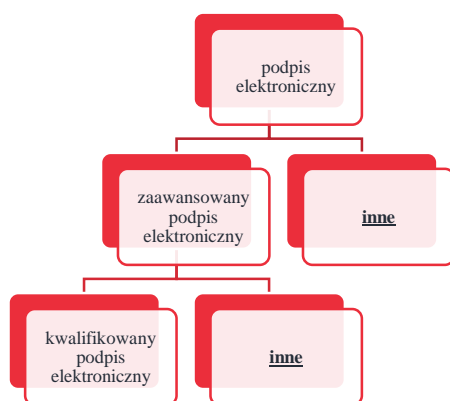
²⁶¹ J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 78¹ k.c., pkt 7.

²⁶² W jednym ze swoich orzeczeń Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wyrok TS z 17 października 2024 r., C-302/23), wzmiankował, że podpis zaufany jest zwykłym podpisem elektronicznym zdefiniowanym w art. 3 pkt 10 rozporządzenia eIDAS. Teza ta została sformułowana przy badaniu, czy podpis ten stanowi kwalifikowany podpis elektroniczny odpowiadający definicji zawartej w art. 3 pkt 12 rozporządzenia eIDAS i to ta kwestia była przedmiotem zainteresowania w sprawie. W niniejszej pracy podpis zaufany będzie zatem nadal traktowany jako podpis zaawansowany.

²⁶³ Zauważyć należy, że w art. 20ae ust. 2 ustawy o doręczeniach elektronicznych dane w postaci elektronicznej opatrzone podpisem zaufanym są równoważne pod względem skutków prawnych dokumentowi opatrzonemu podpisem własnoręcznym, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Kwestia ta jest istotna z perspektywy określenia, czym są dokumenty urzędowe w rozumieniu k.p.c. i czy takie dokumenty wydawałoby się w tekstowej formie dokumentowej podlegają domniemaniom określonym w art. 245 i art. 252 k.p.c. W tym zakresie *vide*: rozdz. 3.1 i 3.2.

woli w postaci elektronicznej²⁶⁴. W rezultacie nie można zgodzić się z tezą stawianą przez K. Markiewicza, że podpis stanowi element delimitacyjny między formami utrwalania informacji²⁶⁵, o ile nie doda się, że chodzić o podpis w tradycyjnym rozumieniu.

Poniższy schemat przedstawia typologię podpisów elektronicznych. Pogrubioną i podkreśloną czcionką przedstawiono te podpisy, które użyte mogą być w dowodach z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej.

[opracowanie własne]

---

²⁶⁴ Np. art. 7 prawa bankowego, art. 3a ustawy z 26 października 2000 r. o giełdach towarowych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 910), art. 13 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi, art. 35 ustawy z 27 lipca 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1034).

²⁶⁵ K. Markiewicz, *Dokumenty...*, s. 465.

2.6 Klasyfikacja dowodów z dokumentów

Klasyfikacji dowodów z dokumentów można dokonywać w oparciu o rozmaite kryteria²⁶⁶. Poniżej przedstawione zostaną te podziały, które mają znaczenie z perspektywy przedmiotu niniejszej pracy.

W literaturze I. Wolwiak oraz M. Rejda podnoszą, że na gruncie obecnych przepisów²⁶⁷. standardowy podział dowodów z dokumentów na dokumenty na prywatne i urzędowe nie jest już aktualny i proponują grupować je w następujące kategorie²⁶⁸:

- dowody z dokumentów zawierających tekst, podpisanych własnoręcznym podpisem lub kwalifikowanym podpisem elektronicznym – do nich co do zasady zastosowanie znajdowałyby wszystkie przepisy kodeksu postępowania cywilnego regulujące przeprowadzanie dowodu z dokumentu;
- dowody z dokumentów zawierających tekst, niepodpisanych w powyższy sposób, ale co do których istnieje możliwość ustalenia tożsamości ich wystawców – do nich według przywołanych autorów zastosowanie znajdowałyby tylko część przepisów kodeksu postępowania cywilnego regulujących przeprowadzanie dowodu z dokumentu;
- dowody z dokumentów zawierających treść wyrażoną innymi środkami niż tekst (obrazem, dźwiękiem albo obrazem i dźwiękiem) – dowód z nich byłby

---

²⁶⁶ Zob. np. B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...* i cytowani tam autorzy.

²⁶⁷ I. Wolwiak co do trzeciej grupy nieco niefortunnie stwierdza, że przepisy kodeksu postępowania cywilnego regulujące przeprowadzanie dowodu z dokumentu w ogóle nie znajdują do niej zastosowania, a następnie powołuje się na art. 308 k.p.c. (I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 21-22). Skoro artykuł 308 k.p.c. nakazuje „odpowiednie” stosowanie przepisów o dowodzie z dokumentów oraz o dowodzie z oględzin, w pewnym zakresie przepisy o dowodzie z dokumentów znajdowałyby zastosowanie. Zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem w nauce oraz w judykaturze „odpowiednie” stosowania oznacza bowiem, że przepisy te mogą mieć zastosowanie bez żadnych ograniczeń (wprost), z odpowiednimi modyfikacjami usprawiedliwionymi podobieństwami i odmiennościami, albo – ze względu na występujące różnice – nie mogą być stosowane w ogóle (np. uchwała SN z 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00; uchwała SN z 23 sierpnia 2006 r., III CZP 56/06; wyrok SN z 15 lutego 2008 r., I CSK 357/07).

²⁶⁷ Tj. po wejściu w życie Nowelizacji z 2016 r.

²⁶⁸ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 21-22; M. Rejda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 9.

przeprowadzony według art. 308 k.p.c., tj. tylko przy odpowiednim zastosowaniu przepisów o dowodzie z dokumentów oraz o dowodzie z oględzin

Wydaje się, że powyższą klasyfikację powinno się uzupełnić o dodatkową grupę dowodów z dokumentów zawierających tekst, niepodpisanych i co do których nie istnieje możliwość ustalenia tożsamości ich wystawców, tj. anonimów²⁶⁹. Takie dokumenty *de lege lata* mogłyby potencjalnie stanowić dowody w rozumieniu art. 308 k.p.c.²⁷⁰. Ze względu na zakres niniejszej pracy ta kategoria nie będzie poddawana analizie, o ile nie będzie to konieczne przy rozważaniach dotyczących przedmiotu badań. Berenika Kaczmarek-Templin wyróżnia jeszcze dwie dodatkowe grupy dokumentów: dokumenty zawierające tekst sporządzone na nietypowych materialnych nośnikach (drewno, kamień, metal itd.) oraz sam nośnik informacji, umożliwiający zapoznanie się z treścią dokumentu²⁷¹. Nie ma jednak podstaw,

---

²⁶⁹ Dokumentem w rozumieniu art. 77³ k.c. będzie dokument umożliwiający ustalenie jego wystawcy (autora informacji), jak i dokument, którego wystawca (autor informacji), nie jest możliwy do ustalenia (tak m.in.: E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 6; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2). Tę kategorię dokumentów wyróżnia J. Sadowski, łącząc ją w jedną grupę z dokumentami nietekstowymi (J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 6). Dla pełności obrazu wskazać należy, że zarówno I. Wolwiak, jak i M. Rejdał dostrzegają istnienie anonimów jako dokumentów *de lege lata*, niemniej jednak nie wyodrębniają ich jako osobnej grupy w ramach dokonywanego podziału (I. Wolwiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 24; M. Rejdał [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 7).

²⁷⁰ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 7; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 46; A. Kościółek, *Dowód...*, s. 103; Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 23; M. Uliasz, *Dowód...*, s. 179 i 180-182; M. Nowak, *Dokument...*, s. 251-252; M. Rusiński *Dowód...*, s. 65. K. Knoppek przedstawił odmienny – co do zasady – pogląd, stwierdzając wprawdzie, że w przypadku każdego dowodu z dokumentu musi być wiadomo, od kogo ten dokument lub oświadczenie w nim zawarte pochodzi, wymagać tego bowiem ma co najmniej minimalny poziom materialnej mocy dowodowej tego dowodu, a dokumenty niewiadomego pochodzenia nie są środkami dowodami, nawet jeśli mieszczą się w ogólnej definicji dokumentu (art. 77³ k.c.); dodając jednocześnie za wyrokiem Sądu Najwyższego (wyrok SN z 9 grudnia 1980 r., II URN 171/80), że anonim ze swej istoty jest zjawiskiem niemoralnym, nieakceptowanym przez społeczeństwo i jako taki nie może być nigdy i w żadnym kontekście brany pod uwagę przez sąd; uznaje przy tym, że anonim może jednak służyć za dowód np. naruszenia dóbr osobistych innej osoby (ale nie zgodności z prawdą) (K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2). Odmiennie przyjął J. Sadowski, stwierdzając, że anonim nie są dowodem; uzasadniając swoje stanowisko odwołał się jedynie do definicji dokumentu i formy dokumentowej z art. 77³ k.c. i art. 77² k.c. oraz pojęcia dokumentu z art. 243¹ k.p.c. (K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt 10). Z kolei M. Nowak przyjmuje, że do takich środków dowodowych zastosowanie powinien mieć art. 309 k.p.c. – wydaje się, że za wnioskiem autora stoi pogląd, iż dyspozycją art. 308 k.p.c. objęte są – ze względu na treść art. 243¹ *in fine* k.p.c. – jedynie te środki dowodowe, których wystawców można ustalić (M. Nowak, *Rodzaje...*, s. 541).

²⁷¹ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1119.

aby wyróżniać dodatkowe kategorie ze względu na nietypowe materialne nośniki i dokumenty te można uwzględnić w jednej z kategorii powyższych²⁷². Sam zaś nośnik informacji bez informacji nie jest uznawany za dokument²⁷³.

Założenie, że *de lege lata* wyczerpujący, tj. dychotomiczny, podział dokumentów w ścisłym tego słowa znaczeniu na dokumenty prywatne i urzędowe jest nieaktualny, nie jest zasadne, co w szczególności zostanie przedstawione w dalszej części²⁷⁴. Przeciwno jego odrzuceniu trafnie wypowiadają się K. Knoppek i B. Kaczmarek-Templin²⁷⁵. W literaturze w ramach podziału na dokumenty urzędowe i prywatne odróżnia się jednak czasem dokument prywatny od innych dokumentów tekstowych, których wystawcę można zidentyfikować²⁷⁶. Podział taki przestaje być wówczas dychotomiczny²⁷⁷. Wówczas bowiem w istocie wyróżnia się trzy grupy dokumentów w rozumieniu art. 243¹ k.p.c. Jedną obejmuje dokumenty urzędowe określone w art. 244 k.p.c. i w art. 252 k.p.c. Druga zawiera dokumenty prywatne, do których zastosowanie miałyby art. 245 k.p.c. oraz art. 253 k.p.c. Do trzeciej zaś należą inne dokumenty tekstowe, których wystawcę można zidentyfikować, niebędące jednak dokumentami

---

²⁷² Osobliwością takich dokumentów może być niemożność sporządzenia ich odpisu. Niemniej brak odpisu dokumentu nie jest sytuacją nigdy niewystępującą w procesie cywilnym. W orzecnictwie i doktrynie podawane są przykłady, gdy dopuszczalne jest, aby dokumenty nie były składane z odpisami, np. wniosek o uzasadnienie wyroku (uchwała SN z 27 października 2005 r., III CZP 65/05; uchwała SN z 25 lutego 2009 r., III CZP 127/08), według dominującego poglądu także art. 249 k.p.c. stanowi wyjątek od art. 128 k.p.c. (wyrok SN z 10 stycznia 1980 r., II CR 443/79; T. Zembrzusi, *Obowiązek załączania akt szkodowych ubezpieczyciela na potrzeby procesu cywilnego*, MoP 2010 nr 5, s. 294; jak jednak trafnie przyjmuje T. Zembrzusi, wbrew temu dominującemu pogładowi przepis ten powinno się rozumieć w ten sposób, że strona może przedstawić przedmiotowe księgi i dokumenty albo ograniczyć się do przedstawienia wyciągu, w wypadku wyboru drugiej możliwości sąd może zaś zarządzić przedstawienie ksiąg i dokumentów przedsiębiorstwa, gdy uzna przedstawione wyciągi za niewystarczające, a w razie trudności w dostarczeniu ksiąg zastosowanie może mieć wówczas art. 249 § 2 k.p.c., prezentowany przez sądy i piśmiennictwo wniosek nie ma bowiem normatywnego uzasadnienia T. Zembrzusi, *Obowiązek...*, s. 295).

²⁷³ *Vide*: rozdz. 2.3.

²⁷⁴ *Vide*: rozdz. 3.1 i 3.2.

²⁷⁵ K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 5; B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1113-1114. Tekstowy dokument nieopatrzony oryginalnym podpisem własnoręcznym (lub elektronicznym) nie będzie jednak korzystał z domniemań prawnych statutowanych w art. 245 i 253 k.p.c. *Vide*: rozdz. 3.2.

²⁷⁶ Tak B. Karolczyk o środkach dowodowych (B. Karolczyk [w:] *Postępowanie cywilne w sprawach własności intelektualnej. Komentarz dla pełnomocników procesowych i sędziów*, red. B. Karolczyk Warszawa 2021, LEX, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., pkt 30.

²⁷⁷ Podział taki przestaje być podziałem logicznym, tj. podziałem zupełnym i rozłącznym (z zachowaniem jednakowej podstawy podziału) (J. Petzel [w:] *Logika dla prawników*, red. S. Lewandowski, Warszawa 2024, s. 162).

prywatnymi sporządzonymi w formie pisemnej albo elektronicznej. Również w tym wypadku – w zależności od przyjętej wykładni pojęcia „formy elektronicznej” z art. 245 k.p.c. – w drugiej grupie znajdują się wyłącznie oświadczenia w postaci elektronicznej opatrzone kwalifikowanym podpisem elektronicznym lub także na przykład te, które zawierają podpis zaawansowany w rozumieniu rozporządzenia eIDAS. Z kolei przy przyjęciu, że forma elektroniczna po myśli art. 245 k.p.c. to wyłącznie forma określona art. 78¹ § 1 k.c., w trzeciej grupie znalazłyby się zaś dokumenty opatrzone podpisem zaawansowanym, a także inne dokumenty tekstowe, których wystawcę można zidentyfikować. Podział taki wydaje się nieoperatywny; nie uwzględnia także tego, że w istocie art. 245 k.p.c. nie zawiera definicji pojęcia „dokument prywatny”²⁷⁸.

---

²⁷⁸ *Vide*: rozdz. 3.2.

2.7 Perspektywa międzynarodowa

(a) Uwagi wprowadzające

Zainteresowanie dowodem z dokumentu będącego odpowiednikiem dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej zauważalne jest także na poziomie międzynarodowym, w szczególności w zakresie, w jakim dotyczy dowodów elektronicznych. Oprócz regulacji stosowanych bezpośrednio i wprowadzających wiążące przepisy wydano również szereg rekomendacji co do statusu dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej. Mogą być one pomocne przy wykładni przepisów krajowych i wprowadzaniu dobrych praktyk, postulaty przedstawiane przez autorów tworzone są bowiem w oparciu o analizę różnorodnych systemów prawnych i mają dążyć do harmonizacji uregulowań.

(b) Rozporządzenie eIDAS

W krajach Unii Europejskiej regulacją o podstawowym znaczeniu jest rozporządzenie eIDAS. Definiuje ono podpisy elektroniczne, obejmując nimi wszelkie dane w postaci elektronicznej, dołączone lub logicznie powiązane z innymi danymi w postaci elektronicznej, które jednocześnie użyte zostały przez podpisującego jako podpis²⁷⁹. Wprowadza także zasadę ochronną dla podpisów i dokumentów elektronicznych, zastrzegając, że dokumentowi i podpisowi elektronicznemu nie można odmówić skutku prawnego ani dopuszczalności jako dowodu w postępowaniu sądowym wyłącznie z tego powodu, że podpis ten ma postać elektroniczną, nie spełnia wymogów dla kwalifikowanych podpisów elektronicznych lub ma postać elektroniczną²⁸⁰.

Pomiędzy zakresem znaczeniowym pojęcia dokumentu elektronicznego określonego rozporządzeniem eIDAS a zakresem dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej zachodzi stosunek krzyżowania się. Dokumentem elektronicznym z rozporządzenia eIDAS, który nie będzie dowodem z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, będzie dokument podpisany kwalifikowanym podpisem elektronicznym, dowodem z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej niebędącym dokumentem elektronicznym z rozporządzenia eIDAS będzie zaś kserokopia dokumentu. Zakresy te powinny zaś pokrywać się co do dowodów z tekstowych wiadomości wysyłanych przez komunikatory czy treści stron internetowych.

---

²⁷⁹ Zob. w szczególności art. 3 pkt 10 oraz art. 25 – 34 rozporządzenia eIDAS i art. 46 rozporządzenia eIDAS.

²⁸⁰ Artykuł 25 ust. 1 i art. 46 rozporządzenia eIDAS.

Zastrzec jednak należy, że o ile z perspektywy polskiego kodeksu cywilnego i kodeksu postępowania cywilnego dokumentem jest „nośnik” informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią, o tyle rozporządzenie eIDAS odnosi się do treści. Jak wskazano powyżej²⁸¹, z perspektywy prawa materialnego takie podejście do regulacji zawartej w kodeksie cywilnym jest krytykowane, ponieważ zbytnio akcentuje aspekty procesowe²⁸². Zdaniem autorów kwestia nośnika ma znaczenie dowodowe, a tym samym takie zagadnienie powinno być określane ustawą procesową²⁸³. Wprawdzie rzeczywiście kodeks cywilny odnosi się do nośnika, w istocie jednak art. 77³ k.c. jednocześnie wymaga informacji, a zatem treści, o której mowa w rozporządzeniu eIDAS²⁸⁴.

(c) Wytyczne RE

Komitet Ministrów Rady Europy 30 stycznia 2019 r. opublikował wytyczne co do dowodów elektronicznych w postępowaniu cywilnym²⁸⁵. Pojęcie dowodu elektronicznego z Wytycznych RE odpowiada temu pojęciu z rozporządzenia eIDAS²⁸⁶, stosunki zakresu dokumentu elektronicznego określonego Wytycznymi RE i dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej są także takie same, jak te, które zachodzą między tym pojęciem a pojęciem dokumentu elektronicznego określonego rozporządzeniem eIDAS. Wytyczne RE również odnoszą się do „treści”, a nie do nośnika.

Rada Europy, tak samo jak Unia Europejska, zaleca, aby sądy nie odrzucały dowodów elektronicznych i nie odmawiały im mocy prawnej tylko dlatego, że są gromadzone lub przekazywane w formie elektronicznej²⁸⁷. Rekomenduje także, aby co do zasady sądy nie odmawiały mocy prawnej dowodom elektronicznym tylko dlatego, że nie posiadają one zaawansowanego, kwalifikowanego lub podobnie zabezpieczonego podpisu

---

²⁸¹ *Vide*: rozdz. 2.2.

²⁸² M. Marucha-Jaworska, *Rozporządzenie...*, s. 181-182.

²⁸³ W. Kocot, *Dalsza...*, s. 8.

²⁸⁴ Podobnie jak rozporządzenie eIDAS ustawa o informatyzacji, definiując „dokument elektroniczny” w art. 3 pkt 2, odwołuje się do informacji („zbioru danych”), a nie nośnika (J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 35; M. Kopyściński, *Dokumenty...*, s. 90).

²⁸⁵ Rada Europy, *Electronic...*, dalej nazywane będą „Wytycznymi RE”.

²⁸⁶ Dowód elektroniczny oznacza każdy dowód pochodzący z danych zawartych w lub wytworzonych przez dowolne urządzenie, którego funkcjonowanie opiera się na oprogramowaniu lub danych przechowywanych lub przesyłanych przez system komputerowy lub sieć komputerową (Rada Europy, *Electronic...*, s. 6, tłumaczenie własne).

²⁸⁷ Rada Europy, *Electronic...*, Wytyczna 6.

elektronicznego²⁸⁸. Stanowisko to wzmacnia pozycję takich dowodów jak wiadomości e-mail czy wiadomości przesyłane przez komunikatory. Rada Europy zauważa bowiem, że w praktyce większość treści elektronicznych nie zawiera takich zabezpieczonych podpisów²⁸⁹. Niemniej jednak zaznacza istotność metadanych dla oceny dowodu, w szczególności podkreśla, że sądy powinny być świadome ryzyk związanych z zaniechaniem skorzystania z nich²⁹⁰ oraz mieć możliwość skorzystania z opinii biegłych co do wartości dowodowej takiego środka²⁹¹. Wytyczne RE zalecają, aby wystarczające było przedstawienie dowodu w formie elektronicznej, bez konieczności przedkładania wydruku²⁹². Świadczyłyby to o tym, że zdaniem Rady Europy zasadniczą postacią, w jakiej taki dowód powinien być przedkładany, jest forma elektroniczna. Tymczasem w sporach przed sądami polskimi w praktyce dominują wydruki takich treści. Rada Europy jednak wyjaśnia, że w wypadku, gdyby strona przedstawiła jedynie wydruki, sąd powinien móc z własnej inicjatywy lub na wniosek zarządzić przedłożenie wersji źródłowej²⁹³. Ponadto wydaje się, że Wytyczne RE zakładają, iż dokumenty elektroniczne niekoniecznie przedstawione będą na nośnikach jako załączniki do pism, ale także w innej postaci, w tym bezpośrednio drogą elektroniczną²⁹⁴. Zalecają bowiem podjęcie odpowiednich środków zapewniających bezpieczne zachowanie takich dowodów, w tym możliwość przekazania sądom odwoławczym²⁹⁵. W Wytycznych RE ostrzega się przy tym, że wydruk może podlegać daleko idącym modyfikacjom²⁹⁶. Rada Europy rekomenduje również wprowadzenie – w zakresie, w jakim prawa krajowe to dopuszczają – domniemań wiarygodności dokumentów elektronicznych, o ile potwierdzony może być autor treści i jej integralność, z zastrzeżeniem, że oświadczenia złożone przez organy administracji publicznej co do zasady powinny stanowić dowód tego, co zostało w nich zaświadczone²⁹⁷.

---

²⁸⁸ Rada Europy, *Electronic...*, Wytyczna 7.

²⁸⁹ Rada Europy, *Electronic...*, s. 20.

²⁹⁰ Rada Europy, *Electronic...*, Wytyczna 8.

²⁹¹ Rada Europy, *Electronic...*, Wytyczna 18.

²⁹² Rada Europy, *Electronic...*, Wytyczna 9.

²⁹³ Rada Europy, *Electronic...*, s. 18.

²⁹⁴ Na temat wnoszenie pism, w tym dowodów, drogą elektroniczną *vide*: rozdz. 4.1.2(g).

²⁹⁵ Rada Europy, *Electronic...*, Wytyczne 10-16 i 25-27.

²⁹⁶ Rada Europy, *Electronic...*, s. 20.

²⁹⁷ Rada Europy, *Electronic...*, Wytyczne 21-22 i 24.

(d) Regulamin IBA

Ustalonymi na poziomie międzynarodowym wytycznymi mogącymi służyć interpretacji przepisów lokalnych dotyczących przeprowadzania dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej i dobrych praktyk jest Regulamin Postępowania Dowodowego wydany przez *International Bar Association*²⁹⁸. Według założeń jego autorów odzwierciedla on zasady postępowania stosowane w różnych systemach prawnych²⁹⁹. Zgodnie z jego definicjami, Regulamin IBA przez dokument rozumie pismo, wiadomość, zdjęcie, rysunek, program lub jakiegokolwiek dane, zarejestrowane lub utrwalone na papierze albo w formie elektronicznej, audialnej, wizualnej, czy też jakiegokolwiek innej formie; nie jest przy tym wymagane złożenie podpisu³⁰⁰. Tym samym pojęcie to odpowiada dokumentowi w szerokim tego słowa znaczeniu z zastrzeżeniem, że – tak, jak rozporządzenie eIDAS i Wytyczne RE – Regulamin IBA odnosi się do „treści”, a nie do nośnika. Jak się wskazuje, Regulamin IBA już we wcześniejszych wersjach, tj. od 1999 r., posługiwał się pojęciem dokumentu, który obejmował także formy elektroniczne³⁰¹.

Mając na względzie uzgodnienia skutecznego, oszczędnego i uczciwego sposobu, w jakim prowadzone będzie postępowanie dowodowe, Regulamin IBA zaleca, aby zespół orzekający rozstrzygający sprawę przeprowadził w najwcześniejszym możliwym momencie konsultacje co do wymogów, zasad oraz formatu przedkładanych dokumentów³⁰². Wskazuje się, że przede wszystkim dotyczy to dokumentów elektronicznych³⁰³. Regulamin IBA określa przy tym, że dokumenty w formie elektronicznej powinny być przedłożone w sposób najdogodniejszy

---

²⁹⁸ Regulamin Postępowania Dowodowego International Bar Association przyjęty uchwałą Rady z 17 grudnia 2020 r. (*IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration*, <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=def0807b-9fec-43ef-b624-f2cb2af7cf7b>, dostęp: 31 października 2024 r.), dalej nazywany będzie „Regulaminem IBA”; oryginalna angielska wersja językowa nazwa tego dokumentu wprost odwołuje się do międzynarodowego arbitrażu, ponieważ głównie w postępowaniach przed sądami polubownymi te wytyczne mogą stanowić wiążące strony zasady i reguły postępowania (Regulaminem IBA, s. 5); polska wersja językowa zawiera tłumaczenie jedynie postanowień samego regulaminu.

²⁹⁹ Regulamin IBA, s. 5; według informacji na 2021 r. w skład *Arbitration Committee* (tj. Komitetu Arbitrażowego) wchodziło ponad 3.000 praktyków arbitrażu ze 130 państw (*Commentary on the revised text of the 2020 IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration*, <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=4F797338-693E-47C7-A92A-1509790ECC9D>, dostęp: [31 października 2024 r.], s. 2).

³⁰⁰ K. Czech, *Dowody...*, s. 176-177.

³⁰¹ *Commentary...*, s. 4.

³⁰² Artykuł 1 ust. 2 w zw. z ust. 1 Regulaminu IBA.

³⁰³ *Commentary...*, s. 6.

lub najoszczędniejszy dla strony przedkładającej, ale w formie stosownie użytecznej dla odbiorców³⁰⁴. W doktrynie oceniono, że jest to częściowa regulacja, która nie określa w odpowiedni sposób sposobu pracy z dokumentem; ta jej niekompletność powoduje, że szczegóły przeprowadzenia dowodu z dokumentu powinny być zawarte w zarządzeniu proceduralnym, ponieważ krajowe przyzwyczajenia stron z różnych jurysdykcji co do postępowania dowodowego w tym zakresie mogą w arbitrażu międzynarodowym prowadzić do chaosu³⁰⁵. Co ciekawe, w piśmiennictwie opisującym praktyczne zastosowanie Regulaminu IBA przyjmuje się, że przedstawianie dokumentów elektronicznych w wyjściowym, pierwotnym formacie może być zbyt drogie i niewygodne, dlatego na ogół dokumenty te nie będą w nim przedkładane, a tym samym nie będą zawierać wszystkich metadanych³⁰⁶.

(e) Reguły ELI/UNIDROIT

Jeszcze innymi wytycznymi ustalonymi na poziomie międzynarodowym są przyjęte przez *European Law Institute*³⁰⁷ i Międzynarodowy Instytut Unifikacji Prawa Prywatnego Modelowe Europejskie Reguły Procedury Cywilnej (ERCP)³⁰⁸. Zgodnie z nimi dokumentem jest wszystko to, co zawiera informację³⁰⁹. Tak jak przepisy kodeksu cywilnego, a w ślad za nimi ustawy procesowej, Reguły ELI/UNIDROIT odnoszą się zatem do „nośnika”, a nie tylko do „treści”; odmiennie więc niż reguluje to rozporządzenie eIDAS, Wytyczne RE czy Regulamin IBA. Niemniej jednak już w komentarzu towarzyszącym Regułom ELI/UNIDROIT postanowienie to zinterpretowano odmiennie; podkreślono bowiem, że wspólną dla różnych systemów prawnych cechą dokumentów jest to, że ucieleśnia (wyraża) informację, która istnieje niezależnie od środka, w którym została zawarta³¹⁰. Odniesiono się zatem do „treści”, a nie do nośnika. Ponadto w Regułach ELI/UNIDROIT dodano, że informacją może być

---

³⁰⁴ Artykuł 3 ust. 12 lit. b Regulaminu IBA.

³⁰⁵ K. Czech, *Dowody...*, s. 179-181 i wskazani tam autorzy.

³⁰⁶ *Commentary...*, s. 14.

³⁰⁷ European Law Institute.

³⁰⁸ *European Law Institute and UNIDROIT, European rules of civil procedure* (przyjęty 23-25 września 2020 r.), dalej nazywane będą „Regułami ELI/UNIDROIT”.

³⁰⁹ Reguła 111(2) zd. 1 Reguł ELI/UNIDROIT. W oryginalnej wersji językowej wskazano, że dokumentem jest „anything in which information is recorded or maintained in any form”.

³¹⁰ Reguła 111(2) zd. 2 Reguł ELI/UNIDROIT. W oryginalnej wersji językowej wskazano, że document „contains the embodiment of information, which has a life independently of its supporting element, i.e., the material in which it is recorded and which thus carries the information”.

nie tylko tekst, ale także między innymi zapis obrazu czy dźwięku. Tym samym pojęcie to odpowiada dokumentowi w szerokim tego słowa znaczeniu.

Stosownie do Reguł ELI/UNIDROIT dokumenty w wersji elektronicznej powinny być przedstawiane sądowi w formie elektronicznej, chyba że sąd zarządziłby inaczej, strony mogą zaś podważać autentyczność takiego dokumentu³¹¹. Przewidują przy tym, że strona może podważyć prawdziwość każdego dokumentu, a wtedy sąd powinien zobowiązać strony do wykazania prawdziwości dokumentu³¹². Regulacja ta jest jednak niekompletna, nie określa bowiem w sposób jednoznaczny ciężaru dowodu, tj. która ze stron powinna podjąć starania, aby wykazać autentyczność dowodu lub jej brak. Autorzy Reguł ELI/UNIDROIT zauważają także ryzyko, że status dokumentów elektronicznych może być niepewny³¹³. Regulując bowiem dokumenty urzędowe, wprowadzają *superfluum*, zaznaczając, że dokumenty takie w wersji elektronicznej powinny mieć taką samą moc dowodową, jak dokumenty w formie pisemnej³¹⁴.

---

³¹¹ Reguła 111(3) Reguł ELI/UNIDROIT.

³¹² Reguła 111(4) Reguł ELI/UNIDROIT.

³¹³ Zgodnie z ogólną zasadą wyrażoną w Regule 25(1) każda ze stron powinna przedstawiać dowody potwierdzające wskazywane okoliczności, a prawa materialne określa rozkład ciężaru dowodu.

³¹⁴ Reguła 112(2) Reguł ELI/UNIDROIT. Podobną ostrożnością wykazał się również ustawodawca polski, który w art. 60 k.c. dodał wprost, że oświadczenie woli może być również ujęte w postaci elektronicznej.

3. Pozycja dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w ramach swobodnej oceny dowodów w polskim procesie cywilnym

3.1 Dowód w tekstowej formie dokumentowej a domniemania związane z dokumentem urzędowym

(a) Uwagi wprowadzające

Z perspektywy przedmiotu niniejszej pracy wyjaśnienia wymaga, czy dokumenty urzędowe lub dokumenty o mocy zrównanej z dokumentami urzędowymi mogą być sporządzone w sposób odpowiadający tekstowej formie dokumentowej. Pozwoli to ustalić, czy istnieje kategoria dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, do której zastosowanie znalazłyby domniemania określone w art. 244 w zw. z art. 252 k.p.c.

(b) Domniemania związane z dokumentami urzędowymi

W doktrynie dokonywane są podziały dokumentów objętych domniemaniami związanymi z dokumentami urzędowymi na dwie lub trzy kategorie: dokumenty sporządzone przez organy władzy publicznej, dokumenty sporządzone przez inne podmioty w zakresie zleconych im przez ustawę zadań z dziedziny administracji publicznej oraz – grupa wyróżniana przez niektórych autorów – dokumenty, które ustawa zrównuje z dokumentami urzędowymi pod względem przypisanej im mocy dowodowej³¹⁵.

Zgodnie z art. 244 k.p.c. dokumenty urzędowe, sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania, stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone, a zasadę tę stosuje się odpowiednio do dokumentów urzędowych sporządzonych przez inne podmioty w zakresie

---

³¹⁵ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 13; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c.; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 244 pkt. 4 i 12; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 § 2 k.p.c., nb. 1. W swoim podziale M. Krakowiak odwołuje się jeszcze do brzmienia art. 244 k.p.c. sprzed Nowelizacji z 2016 r. (M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 § 2 k.p.c., nb. 1) – zmiana w tym zakresie miała na celu wyeliminowanie wyszczególnienia podmiotów innych niż wskazane w art. 244 § 1 k.p.c. uprawnionych do sporządzania dokumentów (zob. *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*, s. 8, J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 5); nie wpływa zatem na założenia przeprowadzanego podziału. W dalszej części odwołania czynione do dokumentów urzędowych dotyczyć będą także dokumentów należących do pozostałych kategorii, chyba że wprost zostanie wskazane inaczej.

zleconych im przez ustawę zadań z dziedziny administracji publicznej³¹⁶. Stosownie zaś do art. 252 k.p.c. strona, która zaprzecza prawdziwości dokumentu urzędowego albo twierdzi, że zawarte w nim oświadczenia organu, od którego dokument ten pochodzi, są niezgodne z prawdą, powinna okoliczności te udowodnić³¹⁷. W przypadku nadania danemu dokumentowi charakteru dokumentu urzędowego lub mocy dokumentu urzędowego, dokumentowi temu przyznaje się szczególną moc dowodową poprzez zaopatrzenie go w domniemania prawne właściwe dla dokumentów urzędowych³¹⁸.

Norma wynikająca z powyższych przepisów, regulujących formalną moc dowodową dokumentów, wprowadza dwa domniemania wynikające z dokumentów urzędowych – tzw. domniemanie autentyczności (prawdziwości) i domniemanie zgodności z prawdą³¹⁹.

---

³¹⁶ W przypadku nadania danemu dokumentowi charakteru dokumentu urzędowego lub mocy dokumentu urzędowego dokumentowi temu przyznaje się szczególną moc dowodową poprzez zaopatrzenie go w domniemania prawne właściwe dla dokumentów urzędowych (B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1117).

³¹⁷ Modyfikację tej zasady przewiduje art. 1138 zd. 3 k.p.c., stosownie do którego w razie, gdy strona zaprzeczy autentyczności zagranicznego dokumentu urzędowego, dokument ten powinien być uwierzytelniony przez polskie przedstawicielstwo dyplomatyczne lub urząd konsularny; nie dotyczy to zaprzeczenia zgodności z prawdą (P. Ryłski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Artykuły 1096-1217, wyd. II*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2013, LEX, Komentarz do art. 1138, pkt 10). Obecnie znaczenie tego unormowania jest mniejsze ze względu na wiążące Polskę umowy międzynarodowe oraz prawo Unii Europejskiej mające zgodnie z art. 87 – 91 Konstytucji pierwszeństwo przed prawem krajowym (P. Ryłski [w:] *Kodeks ...*, Komentarz do art. 1138, pkt. 16-22). Wyjątkiem od art. 252 k.p.c. jest także art. 11 zd. 1 k.p.c., który nakazuje sądowi przyjęcie ustaleń wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa, z zastrzeżeniem jednak, że osoba, która nie była oskarżona, może powoływać się w postępowaniu cywilnym na wszelkie okoliczności wyłączające lub ograniczające jej odpowiedzialność cywilną (E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Dowody...*, s. 529-530).

³¹⁸ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1117.

³¹⁹ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1130-1134 i przywołana tam literatura; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Dowody...*, s. 525-526). Autorzy w różny sposób kwalifikują i nazywają domniemania: w niektórych podziałach przyjmuje się, że do cech charakterystycznych dokumentów urzędowych zalicza się domniemanie autentyczności, co oznaczać ma, że dokument pochodzi od osoby lub organu wskazanego jako jego wystawca, oraz domniemanie prawdziwości (zgodności z prawdą), co oznaczać ma zgodność ze stanem rzeczywistym (K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 3). Ze względu na treść art. 252 i art. 253 k.p.c. uzasadnione terminologicznie jest przyjęcie, że „domniemanie prawdziwości” (zwane w języku prawniczym także „domniemaniem autentyczności”) oznacza, że dokument pochodzi od osoby lub organu wskazanego jako jego wystawca, a „domniemanie zgodności z prawdą” oznacza zgodność ze stanem rzeczywistym. Dotyczący dokumentów urzędowych art. 252 k.p.c. różnicuje bowiem pojęcie „prawdziwości dokumentu” i „niezgodności z prawdą”, a traktujący o dokumentach prywatnych art. 253 k.p.c. posługuje się sformułowaniem „prawdziwości dokumentu”. W zakresie tego ostatniego domniemania używane może

Domniemanie autentyczności polega na tym, że przyjmuje się, iż organ, który figuruje w dokumencie, jest tym, który ten dokument sporządził³²⁰. Domniemanie prawdziwości oznacza zaś, że treść dokumentu urzędowego należy traktować jako udowodnioną; nie rozstrzyga ona natomiast o znaczeniu dokumentu dla wyniku procesu, co jest przedmiotem oceny sądu według zasad określonych w art. 233 k.p.c.³²¹. Podkreśla się przy tym, że domniemanie to dotyczy dokumentów o charakterze sprawozdawczym (informującym, zaświadczającym, zawierającym oświadczenie wiedzy)³²². Co do zasady nie obejmuje ono zaś dokumentów o charakterze konstytutywnym (stanowiącym, rozporządzającym), tj. takich, które obejmują oświadczenia woli, a od ich istnienia zależy czynność prawna³²³. One bowiem nie są oceniane w kategoriach prawdy i fałszu (w przeciwieństwie do dokumentów sprawozdawczych zawierających inne oświadczenia). Wówczas przedmiotowymi domniemaniami objęte są takie dokumenty w zakresie, w jakim dowodzą faktu złożenia przez dane osoby w danym miejscu, czasie i formie oświadczeń określonej treści. Domniemania te mogą zostać obalone przez osobę, które neguje autentyczność lub zgodność treści dokumentu z rzeczywistym stanem rzeczy.

Dokumenty urzędowe będą miały przewidzianą powyżej pozycję w procesie cywilnym tylko wtedy, kiedy będą odnosiły się do materii należącej do zakresu działania organu; jeżeli bowiem organ (lub inny upoważniony podmiot) wystawi dokument o treści wykraczającej poza jego kompetencje (lub poza zakres zleconych im przez ustawę spraw z dziedziny administracji publicznej), to dokument taki z perspektywy postępowania cywilnego nie ma waloru urzędowego³²⁴.

---

być także sformułowanie „prawdziwości zawartych oświadczeń” (o prawdziwości zawartych w dokumencie oświadczeń np. E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Dowody...*, s. 532).

³²⁰ T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., pkt 19.

³²¹ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 2; wyrok SN z 5 września 2008 r., I CSK 117/08.

³²² I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 53.

³²³ T. Ereciński, *Z problematyki...*, s. 75; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 2; B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s.1117 i 1145; postanowienie SN z 8 grudnia 2011 r., IV CSK 180/11.

³²⁴ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 4 i 6; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 5-7 i 9; T. Ereciński, *Z problematyki...*, s. 78. Jako najczęstszy przykład podaje się akt zgonu, który objęty jest domniemaniami w zakresie daty i miejsca zgonu (znalezienia zwłok), a nie co do np. daty urodzenia (T. Ereciński, *Z problematyki...*, s. 78).

(c) Forma dokumentu urzędowego

W piśmiennictwie jednoznacznie stwierdza się, że formę, jaką powinien mieć dokument urzędowy, określają przepisy szczególne³²⁵. Wynika to zarówno z pojęcia kompetencji jako upoważnienia do działania w określonym zakresie materialnoprawnym, jak i z powtórzenia tego elementu kompetencji w art. 244 § 1 k.p.c.³²⁶. Artykuł 244 k.p.c. stanowi więc przepis szczególny w stosunku do art. 243¹ k.p.c. Dla dokumentów urzędowych nie jest wystarczające, aby był to – stosownie do art. 243¹ k.p.c. w zw. z art. 77³ k.c. – jakikolwiek nośnik zawierający informację i umożliwiający zapoznanie się z jej treścią i ustalenie jego wystawcy. Zgodnie z art. 244 § 1 k.p.c. konieczne jest bowiem sporządzenie go w przepisanej formie w zakresie działania danego organu lub w zakresie zleconym przez ustawę zadań. Doktryna przyjmuje, że w przypadku gdy przepisy szczególne będą dopuszczały wystawianie dokumentów urzędowych w innej postaci niż choćby papierowa, to zachowują one swój charakter także na gruncie prawa procesowego³²⁷. W orzecznictwie podkreśla się przy tym, że istotna jest przede wszystkim identyfikacja organu, a nie personifikacja osoby podpisanej na dokumencie³²⁸; niemniej w piśmiennictwie dodaje się, że choć ustawodawca zwalnia czasem wystawcę dokumentu w ogóle z obowiązku jego podpisania lub z obowiązku złożenia podpisu własnoręcznego, dzieje się to jednak wyjątkowo³²⁹.

Krzysztof Knoppek zdecydowanie odrzuca możliwość, aby dokumenty urzędowe mogły być sporządzone w tekstowej formie dokumentowej, ponieważ wymagają one przepisanej formy, a forma dokumentowa charakteryzuje się brakiem jakichkolwiek wymagań co do formy; uznaje zatem że dokumenty urzędowe przyjmują wyłącznie formę pisemną lub elektroniczną³³⁰. Ze stanowiskiem tym nie można się zgodzić. Odpowiedzi na pytanie, czy dokumenty urzędowe mogą być także sporządzone w tekstowej formie dokumentowej, szukać należy w przepisach regulujących działanie właściwych organów. Jak zauważa J. Sadowski, definicja legalna

---

³²⁵ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 12; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 9; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., pkt 6; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c.; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 244 pkt 33.

³²⁶ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 6.

³²⁷ T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c.; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 20-23.

³²⁸ Postanowienie SN z 26 lutego 2003 r., I CKN 1436/00.

³²⁹ K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., pkt 2.

³³⁰ K. Knoppek, *Procesowe...*, s. 226.

dokumentu urzędowego odsyła w swojej treści do przepisów poszczególnych gałęzi prawa dotyczących działalności i kompetencji organów władzy publicznej³³¹. Jeśli przepisy regulujące działanie organów władzy publicznej (lub podmiotów działających w ich zastępstwie) przewidują wydawanie dokumentów w takich formach, przepisy procedury cywilnej powinny niewątpliwie uwzględniać takie uregulowania. Pogląd taki znaleźć można także w piśmiennictwie³³². Przeciwnie podejście, tj. uznanie za dokumenty urzędowe jedynie dokumentów w formie pisemnej i jej równoważnej formie elektronicznej (tj. w postaci elektronicznej opatrzonej kwalifikowanym podpisem elektronicznym), wypaczałoby sens tej regulacji.

Dla oceny statusu dokumentów urzędowych w procesie cywilnym zasadniczo zatem nie ma potrzeby odwoływania się do pojęcia tekstowej formy dokumentowej. Istotne jest bowiem to, jakie wymagania stawiają im przepisy szczególne je konstruuje. Zakwalifikowanie dokumentu urzędowego jako sporządzonego w formie dokumentowej będzie jednak miało znaczenie w przypadku informacji wykraczających poza zakres działania organu; jeżeli organ (lub inny upoważniony podmiot) wystawi dokument o treści pozostającej poza jego kompetencjami (lub poza zakresem zleconych im przez ustawę spraw z dziedziny administracji publicznej), to dokument taki z perspektywy postępowania cywilnego nie będzie miał waloru urzędowego, a wówczas rozważenia wymaga, czy podlegałby regulacji art. 245 w zw. z art. 253 k.p.c.³³³.

- (d) Dowody w tekstowej formie dokumentowej jako przykłady dokumentów urzędowych lub zrównanych z nimi w mocy

W doktrynie stawiana jest teza, że nie istnieje w polskim systemie prawnym taki dokument urzędowy, co do którego przepisy o jego formie nie wymagałyby złożenia pod nim podpisu przez upoważnioną osobę, istnieją zaś dokumenty, które mają moc dowodową zrównaną z mocą dokumentów urzędowych, w odniesieniu do których podpis nie jest elementem koniecznym³³⁴.

---

³³¹ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 2.

³³² M. Kostwiński, *Dowody...*, s. 70; M. Rusiński, *Dowód...*, s. 72.

³³³ *Vide*: rozdz. 3.2.

³³⁴ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1109.

Zgodnie jednak z art. 14 § 2 k.p.a. sprawy mogą być załatwiane między innymi za pomocą środków komunikacji elektronicznej w rozumieniu ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną lub za pomocą innych środków łączności, gdy przemawia za tym interes strony, a przepis prawny nie stoi temu na przeszkodzie. Artykuł 14 § 2 k.p.a. pozwala zatem na podejmowanie przez organ działań przy pomocy środków łączności innych niż środki komunikacji elektronicznej w rozumieniu wskazanej ustawy. W doktrynie prawa administracyjnego podaje się, że przepis ten pozwala nawet na załatwienie sprawy przez SMS³³⁵. Potwierdzałyby to tezę, że dokumenty urzędowe mogłyby być sporządzane w tekstowej formie dokumentowej.

Stosownie zaś do art. 14 § 1a k.p.a. pisma utrwalone w postaci elektronicznej można opatrywać nie tylko kwalifikowanym podpisem elektronicznym, ale między innymi również podpisem zaufanym, osobistym (tj. zaawansowanym podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 11 rozporządzenia eIDAS³³⁶) czy kwalifikowaną pieczęcią elektroniczną organu administracji publicznej ze wskazaniem w treści pisma osoby opatrującej pismo pieczęcią. Zgodnie zaś z art. 25 ust. 2 rozporządzenia eIDAS spośród podpisów elektronicznych (kwalifikowanego podpisu elektronicznego, podpisu zaawansowanego oraz pieczęci elektronicznej) jedynie kwalifikowany podpis elektroniczny ma skutek prawny równoważny podpisowi własnoręcznemu (regulacja ta pozostaje zgodna z art. 78¹ § 1 k.c.). Z perspektywy procesu cywilnego powinno się zatem uznać, że te dokumenty urzędowe będą miały formę dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej. Tak też postrzegany jest profil zaufany, wprowadzony w polskiej administracji, przez Radę Europy, która w Wytycznych RE podaje go jako przykład dowodu z dokumentu elektronicznego, który powinien korzystać z domniemań przewidzianych w danych prawie krajowym dla dokumentów urzędowych³³⁷.

---

³³⁵ A. Wróbel [w:] *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania administracyjnego*, red. M. Jaśkowska, M. Wilbrandt-Gotowicz, A. Wróbel, LEX/el. 2024, Komentarz do art. 14 k.p.a., pkt 19.

³³⁶ W jednym ze swoich orzeczeń Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wyrok TS z 17 października 2024 r., C-302/23), wzmiankował, że podpis zaufany jest zwykłym podpisem elektronicznym zdefiniowanym w art. 3 pkt 10 rozporządzenia eIDAS. Teza ta została sformułowana przy badaniu, czy podpis ten stanowi kwalifikowany podpis elektroniczny odpowiadający definicji zawartej w art. 3 pkt 12 rozporządzenia eIDAS i to ta kwestia była przedmiotem zainteresowania w sprawie. W niniejszej pracy podpis zaufany będzie zatem nadal traktowany jako podpis zaawansowany.

³³⁷ Rada Europy, *Electronic...*, Lipiec 2019, s. 24.

Odnotować jednak należy pojawiające się w tym zakresie stanowisko odmienne. W doktrynie wskazuje się bowiem, że – jeżeli dopuścić formę elektroniczną – dokumenty urzędowe powinny być wydane z kwalifikowanym podpisem elektronicznym³³⁸, a co najmniej sporne jest, czy możliwe jest wykorzystanie w procesie dokumentu elektronicznego nieopatrzonego ani bezpiecznym, ani zwykłym podpisem elektronicznym³³⁹. Uzasadniając to stanowisko, autorzy wprawdzie zaznaczają, że forma wynikać ma z przepisów dotyczących konkretnych czynności urzędowych, ich zdaniem jednak przepisy te oraz identyfikacyjna funkcja podpisu (związana z zamiarem wywołania skutków prawnych, pozwalająca na przyjęcie ostatecznej wersji oświadczenia, zakończenia dokumentu) mają jednak przemawiać za koniecznością zastosowania kwalifikowanego podpisu elektronicznego³⁴⁰. Dodają przy tym, że podpis stanowi dopełnienie wymogu oznaczenia organu wystawiającego i jako taki przesądza, czy dokument istnieje, w związku z tym art. 243¹ k.p.c., przewidujący dla zaistnienia dowodu z dokumentu możliwość ustalenia jego wystawcy (w inny sposób niż wskazanymi wcześniej podpisami), nie powinien dotyczyć w tym zakresie wymogów przewidzianych dla dokumentów urzędowych³⁴¹.

Stanowisko odrzucające możliwość sporządzania dokumentów urzędowych podpisanych podpisem innym niż własnoręczny lub kwalifikowany podpis elektroniczny wydaje się bezpodstawne – tym bardziej, kiedy jego zwolennicy podają jako przykład elektronicznego dokumentu urzędowego elektroniczny protokół z posiedzeń sądowych³⁴². Stosownie do art. 158 § 3 k.p.c. w zw. z § 10 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 2 marca 2015 r. w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego w postępowaniu cywilnym³⁴³ protokół taki jest opatrywany podpisem elektronicznym gwarantującym identyfikację osoby protokolanta, tj. „jedynie” zaawansowanym podpisem

---

³³⁸ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 11; M. Rejda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 3, 4 i 9; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 252 k.p.c., nb. 1, który stwierdza, że już domniemanie prawdziwości nie obejmuje dokumentów sporządzonych w formie dokumentowej.

³³⁹ T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 244, pkt 31.

³⁴⁰ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 11-13; M. Rejda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 3.

³⁴¹ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 15; M. Rejda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 3; postanowienie SN z 26 lutego 2003 r., I CKN 1436/00.

³⁴² M. Rejda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 23.

³⁴³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 2 marca 2015 r. w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z przebiegu posiedzenia jawnego w postępowaniu cywilnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 309).

elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 11 rozporządzenia eIDAS³⁴⁴. Ocena tych autorów może potencjalnie wynikać z tego, że na zasadzie art. 20ae ustawy o informatyzacji dane w postaci elektronicznej opatrzone podpisem zaufanym są równoważne pod względem skutków prawnych dokumentowi opatrzonemu podpisem własnoręcznym, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Niemniej jednak zakres przedmiotowy i podmiotowy określony w art. 1 i 2 ustawy o informatyzacji wskazuje, że określa ona relacje wyłącznie w zakresie szeroko rozumianych stosunków administracyjno-prawnych. Tym samym dokumenty te, będące z perspektywy procesu cywilnego dokumentami urzędowymi, zakwalifikować można jako dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej.

Innym przykładem takiego dowodu mogłyby być zawiadomienia przesyłane przez sąd (sekretariat sądu na zarządzenie sędziego) dotyczące doręczania pism czy wyznaczenia rozprawy, które sporządzane są bez własnoręcznego podpisu stosownie do § 21 ust. 4 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej³⁴⁵ wydanego na podstawie art. 148 § 1 prawa o ustroju sądów powszechnych. Podobnie można ocenić informacje o toku postępowania w sprawie uzyskiwane e-mailem w sądzie przez stronę na podstawie § 124 ust. 1 pkt 2 regulaminu urzędowania sądów powszechnych wydanego na podstawie art. 41 § 1 prawa o ustroju sądów powszechnych.

Dalszym przykładem mogą być dokumenty wydawane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Stosownie do art. 50 ust. 4a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zaświadczenia i decyzje w przedmiocie niezalegania w opłacaniu składek wydane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w postaci elektronicznej opatrzone mogą być nie tylko kwalifikowanym podpisem elektronicznym, ale również podpisem zaufanym albo podpisem osobistym, a zatem są dokumentami stanowiącymi dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej. Taka sama sytuacja dotyczyłaby przekazania e-mailem informacji uzyskiwanej w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej w odpowiedzi na wniosek złożony

---

³⁴⁴ Ł. Zamojski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, wyd. 3, Warszawa 2024, Komentarz do art. 158 k.p.c., pkt 12; R. Kulski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–205*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, Legalis, Komentarz do art. 158 k.p.c., pkt 7; E. Stefańska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-477¹⁶*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, Komentarz do art. 158 k.p.c., pkt 1.

³⁴⁵ Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz. Urz. MS z 2019 r. poz. 138 ze zm.).

e-mailem – stosownie bowiem do jej art. 14 ust. 1 udostępnianie informacji publicznej na wniosek następuje w sposób i w formie zgodnych z wnioskiem.

Wreszcie – kolejnym przykładem mogą być odpisy z rejestrów Krajowego Rejestru Sądowego³⁴⁶. Stosownie do art. 3 w zw. z art. 4aa ustawy o KRS³⁴⁷ Centralna Informacja Krajowego Rejestru Sądowego wydaje odpisy, wyciągi i zaświadczenia oraz udziela informacji z rejestru, które mają moc dokumentów urzędowych, jeżeli zostały wydane w postaci papierowej lub elektronicznej, a pobrane samodzielnie wydruki komputerowe aktualnych i pełnych informacji o podmiotach wpisanych do rejestru mają moc zrównaną z mocą dokumentów wydawanych przez tę jednostkę.

(e) Wnioski *de lege lata*

Powyższe rozważania pozwalają na wniosek, że w postępowaniu cywilnym mogą zostać przedłożone sądowi dokumenty urzędowe będące dowodami z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, do których zatem zastosowanie znalazłyby domniemania określone w art. 244 w zw. z art. 252 k.p.c. Sytuacji takiej nie wykluczali także projektodawcy Noweli z 2016 r.; w jej uzasadnieniu potwierdzali, że kodeks postępowania cywilnego nie określa wymogów, jakim mają odpowiadać dokumenty urzędowe, odsyłając w tym zakresie do przepisów szczególnych, i wskazywali, że jeżeli przepisy szczególne dopuszczałyby wystawianie dokumentów urzędowych w innej postaci niż papierowa, to zachowają one swój charakter także na gruncie prawa procesowego³⁴⁸. Przedstawiony wniosek wydaje się znajdować również oparcie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym podkreśla, że kategoria dokumentów urzędowych w rozumieniu art. 244 § 1 k.p.c. nie jest jednorodna, a o rzeczywistym znaczeniu dokumentu dla postępowania, w którym jest on przedstawiany jako dowód, nie decyduje jego zewnętrzna postać (naturalnie po stwierdzeniu autentyczności), ale treść i charakter zawartego w nim oświadczenia organu państwowego, że sąd związany jest treścią protokołu dokumentującego ustną decyzję organu³⁴⁹.

---

³⁴⁶ Tak M. Manowska o wydrukach uzyskanych z elektronicznej wyszukiwarki podmiotów w Krajowym Rejestrze Sądowym (M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478-1217*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 1).

³⁴⁷ Ustawa z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 979).

³⁴⁸ *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*, s. 8.

³⁴⁹ Postanowienie SN z 11 lutego 2011 r., I CSK 213/10.

3.2 Dowód w tekstowej formie dokumentowej a domniemania związane z dokumentem prywatnym

(a) Uwagi wprowadzające

Zgodnie z art. 245 k.p.c. dokument prywatny sporządzony w formie „pisemnej” albo „elektronicznej” objęty jest domniemaniami wynikającymi z tego przepisu, a reguły zaprzeczania prawdziwości „dokumentu prywatnego” określa art. 253 k.p.c. W art. 245 k.p.c. ustawodawca *expressis verbis* przewidział więc domniemania dla dokumentów prywatnych sporządzonych jedynie w formie pisemnej i elektronicznej³⁵⁰; nie ujął w przepisie innych możliwych kategorii dokumentów. Tymczasem dzięki tym zasadom dokument prywatny w procesie uznawany jest za autentyczny, dopóki okoliczność ta nie zostanie podważona z inicjatywy strony³⁵¹. Rozstrzygnięcia wymaga więc, czy dowód w tekstowej formie dokumentowej jest dokumentem prywatnym oraz czy objęty jest powołanymi domniemaniami dotyczącymi dokumentów prywatnych, a jeśli nie – to w jakiej sytuacji procesowej znajduje się strona powołująca się na taki dowód z punktu widzenia oceny jego prawdziwości.

(b) Dokumenty prywatne a dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

W doktrynie wyrażany jest pogląd, że z uwagi na treść art. 245 k.p.c. dowodów z dokumentów w formie dokumentowej nie można kwalifikować jako dokumentów prywatnych³⁵².

Jacek Sadowski uznał, że dowody w formie dokumentowej (na przykład pliki tekstowe zapisane w pamięci komputera czy na karcie SIM lub w pamięci telefonu, w tym wiadomości

---

³⁵⁰ J. Gołaczyński przyjmuje, że funkcje domniemania z art. 245 k.p.c. będzie pełnić także pieczęć elektroniczna z art. 3 pkt 25 eIDAS (art. 35 – 40 rozporządzenia eIDAS) oraz oświadczenia opatrzone elektronicznym znacznikiem czasu określonym w art. 3 pkt 33 rozporządzenia eIDAS (art. 41 – 42 rozporządzenia eIDAS) (J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 40-41, 43). Pozycję dowodową w tym zakresie jednak w istocie wyznaczają przepisy rozporządzenia eIDAS, zgodnie z którymi kwalifikowana pieczęć elektroniczna korzysta z domniemania integralności danych i autentyczności pochodzenia tych danych, z którymi kwalifikowana pieczęć elektroniczna jest powiązana (art. 35 ust. 2 rozporządzenia eIDAS), a kwalifikowany elektroniczny znacznik czasu korzysta z domniemania dokładności daty i czasu, jakie wskazuje, oraz integralności danych, z którymi wskazywane data i czas są połączone (art. 41 ust. 2 rozporządzenia eIDAS).

³⁵¹ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1117.

³⁵² J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 8; B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 63; B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1130; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c.; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2; M. Uliasz, *Dowód...*, s. 179; M. Rusiński, *Dowód...*, s. 65.

tekstowe przesyłane za pomocą poczty elektronicznej lub SMS-a) stanowią kategorię dokumentów procesowych odrębną od dokumentów urzędowych i prywatnych³⁵³. Berenika Kaczmarek-Templin, przyjmując podział dokumentów na urzędowe i prywatne, definiuje dokumenty prywatne przez pryzmat art. 245 k.p.c. jako takie, które nie mogą istnieć bez podpisu; powoduje to tym samym, że nie byłby to podział logiczny³⁵⁴ – poza takim podziałem pozostawałyby np. fotokopie dokumentów³⁵⁵, przez co nie byłby to podział wyczerpujący³⁵⁶. Tomasz Demendecki postawił tezę, że pojęcie „dokumentu prywatnego” z art. 245 k.p.c. ogranicza się do dokumentów z podpisem własnoręcznym i kwalifikowanym podpisem elektronicznym, zaznaczając, że nie wyklucza to możliwości prowadzenia dowodu z dokumentów w innych formach³⁵⁷. Małgorzata Sieńko uważa, że doszło do zerwania z dychotomicznym podziałem dokumentów w postępowaniu cywilnym na dokumenty urzędowe oraz dokumenty prywatne i w postępowaniu cywilnym można przeprowadzić dowód z dokumentu niebędącego dokumentem urzędowym, ani dokumentem prywatnym³⁵⁸. Wydaje się, że takie stanowisko zajmuje również M. Uliasz, przyjmując, że (wyłącznie) dokumenty podpisane mogą być dokumentami albo urzędowymi, albo prywatnymi, pozostawiając tym samym poza tym podziałem tekstowe dokumenty niepodpisane, mimo że mogą one umożliwić ustalenie wystawcy na podstawie okoliczności towarzyszących ich sporządzeniu (jako przykład takich okoliczności podając adres poczty elektronicznej czy numer telefonu)³⁵⁹. Tezę o istnieniu obok dokumentów prywatnych i urzędowych trzeciej grupy dokumentów obejmujących dokumenty tekstowe i pozwalają zidentyfikować wystawcę stawia również M. Rusiński³⁶⁰. W ramach tych głosów pojawiają się również stanowiska wykluczające taki dowód z kategorii dowodów określonych art. 243¹ k.p.c., a przyjmujące, że jest to środek dowodowy z art. 308 k.p.c. lub 309 k.p.c., będący dowodem pośrednim co do istnienia

---

³⁵³ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 8.

³⁵⁴ Co do pojęcia podziału logicznego zob. J. Petzel [w:] *Logika dla prawników*, red. S. Lewandowski, Warszawa 2024, s. 162.

³⁵⁵ Autorka nie wskazuje jednak jednoznacznie, co rozumie przez pojęcie „podpis”.

³⁵⁶ B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 63; B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1130.

³⁵⁷ T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c.

³⁵⁸ M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2.

³⁵⁹ M. Uliasz, *Dowód...*, s. 179.

³⁶⁰ M. Rusiński, *Dowód...*, s. 65.

dokumentu o określonej treści³⁶¹. Pogląd wykluczający tę kategorię z dowodów prywatnych znajduje również odzwierciedlenie w orzecznictwie³⁶².

W rozstrzygnięciu, czy dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej nie można kwalifikować jako dokumentów prywatnych, nie pomaga treść art. 253 k.p.c. W doktrynie przyjmuje się, że kwestionowanie domniemań z art. 245 k.p.c. następuje zgodnie z zasadami określonymi w art. 253 k.p.c.³⁶³. Powinien on zatem odpowiadać zakresowi art. 245 k.p.c. Tymczasem przepis ten odwołuje się wyłącznie do pojęcia „dokument prywatny”. Założenie o korelacji art. 245 k.p.c. i art. 253 k.p.c. mogłoby zatem potwierdzać stanowisko, że dokumentem prywatnym są wyłącznie dokumenty w formie pisemnej i elektronicznej, tj. potwierdzać, że art. 245 k.p.c. należy wyklądać w taki sposób, jakby rzeczywiście zawierał on definicję tego terminu.

Tymczasem wbrew wyrażanemu przez część doktryny stanowisku dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej powinien być uznany za dowód prywatny, o ile nie będzie dokumentem urzędowym. Za nadal aktualny należy bowiem uznać dychotomiczny podział dokumentów w ścisłym tego słowa znaczeniu na dokumenty urzędowe i prywatne.

W art. 244 k.p.c. ustawodawca ze zbioru dowodów z dokumentów wyodrębnił dokumenty urzędowe, co doprowadziło do powstania kategorii dokumentów „nie-urzędowych”. W stanie prawnym obowiązującym do czasu Nowelizacji z 2016 r. jednolicie przyjmowano, że pozostałe dokumenty są dokumentami „prywatnymi”³⁶⁴. Wskutek zmiany przepisów (wprowadzających art. 243¹ k.p.c. oraz pojęcie „dokument” do kodeksu cywilnego) art. 245 k.p.c. nie został uzupełniony o definicję dokumentów prywatnych. Gdyby ustawodawca chciał wyjaśnić,

---

³⁶¹ Wyrok SA w Gdańsku z 16 maja 2017 r., III AUa 2158/16; wyrok SA w Gdańsku z 22 lutego 2019 r., I AGa 367/18; wyrok SA w Szczecinie z 5 czerwca 2020 r., I ACa 31/20; wyrok SA w Lublinie z 4 listopada 2020 r., I ACa 587/19; wyrok SA w Szczecinie z 21 stycznia 2021 r., I ACa 542/20; wyrok SA w Lublinie z 6 lipca 2022 r., I ACa 79/22.

³⁶² Wyrok SN z 19 września 2019 r., II CSK 334/18; wyrok SA w Gdańsku z 22 lutego 2019 r., I AGa 367/18; wyrok SA w Lublinie z 6 lipca 2022 r., I ACa 79/22.

³⁶³ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 3; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 26; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 1; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 2; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt 11; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt. 2 i 3; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt 8.

³⁶⁴ Zamiast wielu: T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt 1.

czym jest „dokument prywatny”, przepis ten musiałby być inaczej zredagowany³⁶⁵. *De lege lata* jego literalna wykładnia prowadzi do wniosku, że co najwyżej ze zbioru dokumentów prywatnych domniemaniami obejmuje on te, które zostały sporządzone „w formie pisemnej lub elektronicznej”³⁶⁶. Analogiczną redakcją przepisów, które nie zawierają definicji pojęcia, a jedynie wprowadzają odpowiednie ograniczenia, zawierają art. 244 § 1 k.p.c. oraz art. 243¹ k.p.c. Podobnie zatem – ze względu na redakcję przepisu – nie można przyjąć, że art. 244 § 1 k.p.c. zawiera definicję dokumentów urzędowych. Precyzuje on bowiem jedynie, w jakim zakresie dokument urzędowy korzysta z domniemania zgodności z prawdą (tj. tylko w zakresie nadanych kompetencji³⁶⁷). Definicja dokumentu urzędowego w art. 244 § 1 k.p.c. nie jest konieczna między innymi dlatego, że znaczenie dokumentu urzędowego jest powszednie zrozumiałe³⁶⁸ – podstawową cechą dokumentów urzędowych jest ich pochodzenie od organu władzy³⁶⁹. Na tej samej zasadzie co art. 245 i art. 244 § 1 k.p.c. skonstruowany jest także art. 243¹ k.p.c. W nim również ustawodawca w ustawie procesowej nie definiuje używanego pojęcia (terminu „dokument” został zdefiniowany w art. 77³ k.c.), a jedynie w hipotezie zawęża stosowanie dyspozycji do dokumentów „zawierających tekst i umożliwiających ustalenie ich wystawców”, pozostawiając inne dokumenty regulacji art. 308 k.p.c. Trafnie zatem stwierdza się, że dokumentem prywatnym nadal jest każdy dokument (spełniający warunki określone art. 243¹ k.p.c.), który nie odpowiada wymaganiom przewidzianym dla dokumentu urzędowego³⁷⁰. Ponadto bardziej oddającym istotę rzeczy

---

³⁶⁵ Zob. § 151-153 zasad techniki prawodawczej.

³⁶⁶ Odmienne np. wyrok SA w Szczecinie z 5 czerwca 2020 r., I ACa 31/20, w którym wskazano, że art. 245 k.p.c. definiuje pojęcie dokumentu prywatnego poprzez odwołanie się do dokumentów w formie pisemnej i elektronicznej, w konsekwencji czego sąd ten przyjął, że dowody w tekstowej formie dokumentowej (w rozstrzyganej sprawie wydruki tekstu z portali internetowych) stanowią dowody z dokumentów w rozumieniu art. 243¹ lub art. 308 k.p.c., ale niepodlegające art. 245 k.p.c.

³⁶⁷ *Vide*: rozdz. 3.1.

³⁶⁸ Zob. § 146 ust. 1 pkt 3 zasad techniki prawodawczej.

³⁶⁹ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 244 k.p.c., nb. 1.

³⁷⁰ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 1; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 1 i 22; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 1 i 2; M. Jesion, *Dowód...*, s. 7; A. Mendrek, *Pojęcie...*, s. 41; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt 4. Wydaje się, że tak też przyjmuje M. Nowak, który uznaje za dokument prywatny dane elektroniczne wyrażone w sposób inny niż tekstem, których wystawcę można ustalić; niejasne jest jednak stwierdzenie autora, który dodaje, iż do dokumentów tych nie znajdują zastosowania art. 243¹ – 257 k.p.c., w tym nie będą one korzystać z domniemania autentyczności, a jednocześnie dodaje, że powinny być przeprowadzane na zasadzie art. 308 k.p.c. – o ile kwestia domniemań w tym zakresie może być sporna, o tyle postawiona teza wydaje się niefortunnie sformułowana, ponieważ na podstawie odwołania z art. 308 k.p.c. niektóre przepisy

podziałem wydaje się wprawdzie zróżnicowanie dokumentów na urzędowe i prywatne, a następnie podział w ramach dokumentów prywatnych na te, które są objęte domniemaniami z art. 245 k.p.c., oraz pozostałe. Obecna treść art. 253 k.p.c. może być postrzegana jako omyłka ustawodawcy, który nie znowelizował tego przepisu w ramach Nowelizacji z 2016 r.; niezależnie od tego nic też nie stoi na przeszkodzie temu, aby uznać, że przepis ten reguluje zasady zaprzeczania autorstwa oświadczenia co do wszystkich rodzajów dokumentów prywatnych, w tym także dowodów w tekstowej formie dokumentowej³⁷¹.

W świetle powyższego nie ma podstaw, aby przyjąć, że dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej nie będzie dowodem prywatnym, o ile nie jest dokumentem urzędowym. Kwalifikacja tej kategorii dowodów jest istotna dla oceny pozycji takiego dowodu w procesie. Determinuje ona bowiem, czy zastosowanie do nich znajdują domniemania związane z dowodem prywatnym, a jednocześnie jak przedstawia się rozkład ciężaru dowodu w zakresie autorstwa informacji. Analizy zatem wymaga, czy ta kategoria dokumentów w całości lub części objęta jest wskazanymi domniemaniami dla dokumentów prywatnych, a jeśli nie – to w jakiej sytuacji procesowej znajduje się strona powołująca się na taki dowód.

(c) Dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej a domniemania związane z dokumentem prywatnym

Zgodnie z art. 245 k.p.c. dokument prywatny sporządzony w formie „pisemnej” albo „elektronicznej” stanowi dowód tego, że osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie³⁷². Stosownie zaś do art. 253 k.p.c. jeśli strona zaprzecza prawdziwości „dokumentu prywatnego” (albo twierdzi, że zawarte w nim oświadczenie osoby, która je podpisała, od niej nie pochodzi), obowiązana jest okoliczności te udowodnić – gdy jednak spór dotyczy „dokumentu prywatnego” pochodzącego od innej osoby niż strona

---

dotyczące dokumentów z art. 243¹ k.p.c. będą mogły być stosowane (M. Nowak, *Rodzaje...*, s. 541-542).

³⁷¹ I. Wolwiak wprawdzie odnotowuje, jakoby przyjęto twierdzenie, że domniemanie prawdziwości dokumentów prywatnych dotyczy wszystkich dokumentów, o których mówi art. 243¹ k.p.c., z żadnego przepisu ustawy procesowej ma nie wynikać bowiem, by objęty został domniemaniem nieautentyczności (I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 6); niemniej jednak stwierdzenie to pozostaje w sprzeczności ze stanowiskiem wyrażonym przez tego autora przy wykładni art. 245 k.p.c., iż przepis nie znajdzie zastosowania w odniesieniu do dokumentów sporządzonych w formie dokumentowej (I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 80).

³⁷² Ustawodawca przewidział także inne domniemania mogące wynikać z dokumentów prywatnych, np. zawarte w art. 466 k.c. domniemanie zapłaty należności ubocznych.

zaprzeczająca, prawdziwość dokumentu powinna udowodnić strona, która chce z niego skorzystać³⁷³. W regulacjach tych ustawodawca odnosi się więc do formy pisemnej oraz formy elektronicznej dokumentów, brak jest zaś wprost odniesienia się do formy dokumentowej. Rozważenia wymaga zatem, czy domniemania związane z dokumentem prywatnym określone ustawą procesową obejmują w istocie wyłącznie formę pisemną oraz formę elektroniczną rozumianą tak, jak jest definiowana na gruncie kodeksu cywilnego.

Z przeglądu stanowisk doktryny wynika, że przeważa pogląd, iż domniemania z art. 245 i art. 253 k.p.c. nie dotyczą dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej³⁷⁴. Znajduje to również potwierdzenie w orzecznictwie³⁷⁵. Większość autorów, analizując art. 245 k.p.c., odwołuje się do pojęć prawa materialnego³⁷⁶. Podaje więc, że stosownie do art. 78 k.c. do zachowania pisemnej formy czynności prawnej konieczne jest złożenie własnoręcznego podpisu³⁷⁷, zgodnie zaś z art. 78¹ k.c. do zachowania elektronicznej

---

³⁷³ Autorzy w różny sposób kwalifikują i nazywają domniemania: w niektórych podziałach przyjmuje się, że do cech charakterystycznych dokumentów prywatnych zalicza się domniemanie prawdziwości (nazywane wówczas także domniemaniem autentyczności), co oznaczać ma, że dokument pochodzi od osoby wskazanej jako jego wystawca, oraz domniemanie pochodzenia oświadczenia zawartego w dokumencie prywatnym od osoby go podpisującej, które przez część autorów jest utożsamiane z domniemaniem autentyczności (jako przykład mający pokazywać różnice w tych domniemaniach podaje się dokument podpisany *in blanco*, a zatem zawierający prawdziwy podpis, ale wypełniony oświadczeniem niezgodnie z intencją podpisującego (B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1130-1135 i przywołana tam literatura).

³⁷⁴ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 8; Komentarz do art. 253 k.p.c., pkt 4; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 22; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 47 i 80; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. II.A.b.2 i 4; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt 4; B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1075 i 1135-1136; Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 22; J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 40-41, 43; M. Rusiński, *Dowód...*, s. 64-65; M. Nowak, *Rodzaje...*, s. 551; D. Szostek, *Form...*, s. 90; J. Gołaczyński, *Electronic...*, s. 76.

³⁷⁵ Wyrok SN z 19 września 2019 r., II CSK 334/18; wyrok SA w Gdańsku z 16 maja 2017 r., III AUa 2158/16; wyrok SA w Białymstoku z 24 sierpnia 2018 r., I ACa 405/18; wyrok SA w Gdańsku z 22 lutego 2019 r., I AGa 367/18; wyrok SA w Lublinie z 4 listopada 2020 r., I ACa 587/19.

³⁷⁶ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 2; I. E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 8, 15-19 i 20; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 4 i 5; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt 2; T. Erciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt. 1, 3-10; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt 3; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c.; B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1076; K. Markiewicz, *Dokumenty...*, s. 467-468.

³⁷⁷ Przepisy szczególne mogą przewidywać odstępstwa od wymogu własnoręczności podpisu, np. art. 921¹⁰ § 2 k.c., art. 437 § 3 ustawa z 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 18 ze zm.), art. 90 ust. 2 prawa bankowego.

formy czynności prawnej wymagane jest złożenie oświadczenia woli w postaci elektronicznej i opatrzenie go kwalifikowanym podpisem elektronicznym³⁷⁸. W rezultacie z przedstawionego stanowiska wynikałoby, że „zwykłe” podpisy elektroniczne i „zaawansowane” podpisy elektroniczne nie byłyby objęte rozważanymi domniemaniami.

Powyższa interpretacja art. 245 k.p.c. i art. 253 k.p.c. nie narusza tzw. zasady niedyskryminacji (lub reguły antydyskryminacyjnej) podpisów i dokumentów elektronicznych ustanowionej rozporządzeniem eIDAS³⁷⁹. Pojemne pojęcie podpisu elektronicznego na gruncie rozporządzenia eIDAS nie zawęży się jedynie do kwalifikowanego podpisu elektronicznego, w rozumieniu rozporządzenia eIDAS podpisem elektronicznym mogą być bowiem – stosownie do art. 3 pkt 10 rozporządzenia eIDAS – dowody w tekstowej formie dokumentowej podpisane zwykłym podpisem elektronicznym lub zaawansowanym podpisem elektronicznym³⁸⁰. Zgodnie jednak z zasadą niedyskryminacji w myśl art. 25 ust. 1 i art. 46 rozporządzenia eIDAS³⁸¹ „podpisowi elektronicznemu” i „dokumentowi elektronicznemu” nie można odmówić skutku prawnego ani dopuszczalności jako dowodu w postępowaniu sądowym „wyłącznie z tego powodu”, że podpis lub dokument³⁸² ten ma postać elektroniczną lub że nie spełnia wymogów dla kwalifikowanych podpisów elektronicznych. Użyte sformułowanie „wyłącznie z tego powodu” oznacza, że prawodawca europejski wymaga, aby w prawie krajowym nie można było *a priori* pozbawiać takich oświadczeń waloru dowodu

---

³⁷⁸ Pojęcie kwalifikowanego podpisu elektronicznego zostało z kolei zdefiniowane w rozporządzeniu eIDAS.

³⁷⁹ Sformułowaniem „zasada niedyskryminacji” lub „reguła antydyskryminacyjna” posługują się np.: Ł. Goździaszek, *Identyfikacja...*, Komentarz do art. 25 rozporządzenia eIDAS, nb. 4; M. Kopyściański, *Dokumenty...*, s. 91; W. Kocot, *Dalsza...*, s.14.

³⁸⁰ Ł. Goździaszek, *Identyfikacja...*, Komentarz do art. 25 rozporządzenia eIDAS, nb. 4. *Vide*: rozdz. 2.5.

³⁸¹ Redakcja art. 46 rozporządzenia eIDAS dotyczącego niedyskryminacji dokumentów elektronicznych w polskiej wersji językowej jest nieprawidłowa. Na przykład w angielskiej wersji określono, że „an electronic document shall not be denied legal effect and admissibility as evidence in legal proceedings solely on the grounds that it is in electronic form”, a zatem wskazano, iż nie powinno się (lub „nie można”) odmówić skutków prawnych ani dopuszczenia jako dowodu w postępowaniu wyłącznie z tego powodu, że ma postać elektroniczną (tłumaczenie własne). Wersja angielska tego postanowienia jest zatem analogiczna do art. 25 ust. 1 rozporządzenia eIDAS podobnie jak wersja niemiecka i francuska. Uzasadnione byłoby więc posługiwanie się tożsamymi sformułowaniami w zakresie tych przepisów, tj. przyjęcie, że „nie można odmówić skutków prawnych ani dopuszczalności jako dowodu”.

³⁸² Zgodnie z art. 3 pkt 35 rozporządzenia eIDAS dokument elektroniczny oznacza każdą treść przechowywaną w postaci elektronicznej, w szczególności tekst lub nagranie dźwiękowe, wizualne lub audiowizualne. W tym wypadku dochodzi do rozbieżności pomiędzy pojęciem „dokumentu” z Kodeksu cywilnego, który pod tym określeniem rozumie nośnik, a nie informację (Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 19).

tylko z tego powodu, że zostały złożone w formie dokumentu elektronicznego. Nie wymusza zaś, aby ich pozycja była równorzędna (z zastrzeżeniem kwalifikowanych podpisów elektronicznych). W doktrynie Ł. Goździaszek wyraził pogląd, że art. 25 ust. 1 rozporządzenia eIDAS nie można interpretować jako obowiązku uznawania w każdej sytuacji podpisu elektronicznego. Taka wykładnia pozostaje w zgodzie z motywem 49 preambuły rozporządzenia eIDAS, który stanowi, że to w prawie krajowym należy zdefiniować skutek prawny podpisów elektronicznych³⁸³.

W świetle powyższych argumentów domniemania związane z dokumentem prywatnym nie obejmowałyby zatem formy dokumentowej. Zauważyć jednak należy, że ustawodawca w przepisie *expressis verbis* odnosi się zarówno do formy pisemnej, jak i elektronicznej. Tymczasem stosownie do art. 78¹ ust. 2 k.c. oraz art. 25 ust. 2 rozporządzenia eIDAS kwalifikowany podpis elektroniczny ma skutek prawny równoważny podpisowi własnoręcznemu. Skoro zgodnie z przytoczonym powyżej stanowiskiem doktryny w art. 245 k.p.c. ustawodawca odwołuje się do form z kodeksu cywilnego, a kwalifikowany podpis elektroniczny zajmuje w nim taką samą pozycję co podpis własnoręczny, w przepisie nie musiałyby zostać ujęte obie formy. Co więcej, zgodnie z dyrektywą wykładni językowej nakazującą uznawanie każdego zwrotu za istotny dla rozumienia przepisów obie te formy wręcz nie powinny zostać ujęte, aby nie wywoływać wątpliwości interpretacyjnych. Taka sytuacja występuje w art. 246 k.p.c., w którym ustawodawca odnosi się jedynie do formy pisemnej, a część piśmiennictwa dodaje, że stosuje się go także do formy elektronicznej ze względu na jej zrównanie z formą pisemną³⁸⁴.

Potencjalnym uzasadnieniem wyróżnienia przez ustawodawcę obu form w jednym przepisie ustawy procesowej mógłby być argument, że art. 78¹ ust. 2 k.c. dotyczy wyłącznie skutków materialnoprawnych. Niemniej – jak wskazano powyżej – analogiczna regulacja przewidziana jest także w rozporządzeniu eIDAS i ona może być podstawą do wyprowadzania skutków

---

³⁸³ W rezultacie rozważać można, czy zasada określona w art. 25 ust. 1 rozporządzenia eIDAS trafnie nazywany jest zasadą niedyskryminacji. W istocie dopuszcza bowiem traktowanie tej kategorii dokumentów mniej przychylnie, choć – jak zostanie to przedstawione poniżej – ich wiarygodność nie jest w rzeczywistości mniejsza niż dowodów z podpisem własnoręcznym.

³⁸⁴ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 11; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 4. W przypadku art. 246 k.p.c. część autorów obejmuje nim także formę dokumentową, mimo że nie jest zrównana z formą pisemną; w tym przypadku uzasadnieniem jest odniesienie w przepisie do art. 74 k.c. (J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 4).

procesowych w tym zakresie, co świadczyłoby o tym, że art. 245 k.p.c. zawierałby *superfluum* ustawowe. Stanowisko, że wystarczającą podstawą normatywną w tym zakresie są przepisy rozporządzenia eIDAS oraz kodeksu cywilnego, dostrzega A. Olaś, rozważając kwestie formy pełnomocnictwa procesowego³⁸⁵. Autor ten zauważa, że mimo braku wyraźnej regulacji tej kwestii w postępowaniu cywilnym art. 46 rozporządzenia eIDAS statuuje zasadę skuteczności prawnej dokumentów elektronicznych, zaś art. 25 ust. 2 rozporządzenia eIDAS zasadę równoważności kwalifikowanego podpisu elektronicznego względem podpisu własnoręcznego; dodaje przy tym że na gruncie polskiego prawa prywatnego zasada ta znalazła swoje potwierdzenie w art. 78¹ § 2 k.c.

W piśmiennictwie podniesioną kwestię *superfluum* ustawowego próbuje się tłumaczyć odmiennym charakterem podpisu własnoręcznego i podpisu elektronicznego. Ireneusz Wolwiak uznaje, że – mimo iż kwalifikowany podpis elektroniczny spełnia wszystkie funkcje podpisu tradycyjnego – to nie może być rozumiany jako prosty zamiennik takiego podpisu, nie można go utożsamiać z takim podpisem, a wobec tego konieczne byłoby jego wyróżnienie³⁸⁶. Łukasz Goździaszek przyznaje, że chociaż taka interpretacja może budzić wątpliwości w świetle art. 25 ust. 2 rozporządzenia eIDAS oraz intencji prawodawcy unijnego, to jego zdaniem nie zawsze, gdy przepis prawa polskiego lub unijnego wymaga podpisu własnoręcznego, można w zamian posłużyć się kwalifikowanym podpisem elektronicznym³⁸⁷. Dodaje on, że powinien wówczas obowiązywać w prawie krajowym lub unijnym wyraźny przepis dopuszczający posługiwanie się kwalifikowanym podpisem elektronicznym. Powołuje się przy tym na praktykę funkcjonowania podmiotów publicznych oraz art. 2 ust. 3 rozporządzenia eIDAS, zgodnie z którym rozporządzenie to nie ma wpływu na prawo krajowe ani unijne związane z zawieraniem i ważnością umów lub innych zobowiązań prawnych lub proceduralnych, a dotyczące ich formy. Jeszcze przed wejściem w życie Nowelizacji z 2016 r. taki wniosek stawiał J. Gołaczyński³⁸⁸. Powołując się na Z. Radwańskiego, wskazywał, że art. 78 k.c. wymaga istnienia materialnego dokumentu, na którym zostaje złożony własnoręczny podpis; tymczasem przyjmował, że zapis elektroniczny nie spełnia takiej roli. Jego zdaniem przepisy o formie pisemnej jako chroniące obrót cywilnoprawny powinny

---

³⁸⁵ A. Olaś [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 89 k.p.c., nb. 14-15.

³⁸⁶ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 67-69.

³⁸⁷ Ł. Goździaszek, *Identyfikacja...*, Komentarz do 25 rozporządzenia eIDAS, nb. 4.

³⁸⁸ J. Gołaczyński, *Wpływ...*, s. 5. Tezę o wyróżnieniu dokumentu elektronicznego jako szczególnego rodzaju dokumentu stawia także M. Nowak, *Dokument...*, s. 254 i nast.

być wykładane ściśle, niemniej jednocześnie zauważa, że rozporządzenie eIDAS utożsamia podpis elektroniczny (kwalifikowany) z podpisem własnoręcznym.

Stanowisko autorów uzasadniających dostrzeżone *superfluum* różnicami między formą pisemną i elektroniczną nie jest przekonujące. Nie postać dokumentu jest w tym wypadku istotna, a skutki, jakie ustawa przypisuje – w wypadku formy pisemnej i z kwalifikowanym podpisem elektronicznym są one tożsame. Przy założeniu działania prawodawcy zgodnie ze sztuką legislacyjną obecna redakcja przepisu mogłaby więc pozwalać na wniosek, że było to działanie celowe, a pojęcia te powinno się interpretować autonomicznie na gruncie ustawy procesowej.

Już w 2016 r. K. Markiewicz sygnalizował, że metody wykładni³⁸⁹ mogą spowodować, że przedmiotowymi domniemaniami objęte będą wszystkie dokumenty, w których ustalenie wystawcy będzie możliwe³⁹⁰. Pozycja dowodowa dokumentów byłaby zatem taka, jak co do zasady w postępowaniu arbitrażowym, w którym – jak wskazuje się w doktrynie – *a priori* domniemywa się ich autentyczność bez względu na postać, w jakiej są składane (z zastrzeżeniem sytuacji, w których strony, regulamin, ewentualnie zarządzenia proceduralne określiłyby inne zasady)³⁹¹. W istocie wydaje się, że istnieją podstawy, aby podważać trafność powszechnego stanowiska, że pod pojęciem formy elektronicznej (dokumentu podpisanego) należy na gruncie art. 245 k.p.c. rozumieć wyłącznie formę elektroniczną określoną (podpis określony) art. 78¹ ust. 1 k.c.

Teza zakładająca, że pod pojęciem formy elektronicznej z art. 245 k.p.c. rozumieć należy wszelkie dokumenty podpisane podpisem elektronicznym rozumianym tak, jak jest on pojmowany na gruncie rozporządzenia eIDAS, nie jest bezpodstawna. W piśmiennictwie pojawiają się głosy sygnalizujące, że ustawodawca nie sprecyzował, jakim podpisem elektronicznym powinien być podpisany dokument określony w art. 245 k.p.c.³⁹². Małgorzata Sieńko przyjmuje, że pod pojęciem podpisu elektronicznego z art. 245 k.p.c. można także rozumieć na przykład podpis zaawansowany określony rozporządzeniem eIDAS; uzasadnia to tym dokument prywatny może stanowić zarówno oświadczenie woli, jak i wiedzy, a więc wymogi dla formy czynności prawnej z kodeksu cywilnego nie powinny mieć

---

³⁸⁹ Autor zapewne miał na myśli inne metody wykładni niż literalna lub historyczna.

³⁹⁰ K. Markiewicz, *Dokumenty...*, s. 465.

³⁹¹ K. Czech, *Dowody...*, s. 184-185 i wskazani tam autorzy.

³⁹² B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 63.

decydującego znaczenia dla stwierdzenia, a podpis ten realizuje cel odpowiedniej identyfikacji osoby³⁹³. Także zdaniem B. Kaczmarek-Templin art. 245 k.p.c. nie wymaga koniecznie kwalifikowanego podpisu elektronicznego i wystarczający byłby podpis zaawansowany³⁹⁴. Objęcie art. 245 k.p.c. dokumentów podpisanych podpisami zaawansowanymi pozostawałoby także w zgodzie z założeniami rozporządzenia eIDAS. Artykuł 26 w zw. z art. 3 pkt 12 rozporządzenia eIDAS zakłada, że podpis musi być powiązany z danymi podpisanymi w taki sposób, że każda późniejsza zmiana danych jest rozpoznawalna, z czego wywodzi się domniemanie integralności (tj. niezmienności, nienaruszalności) danych opatrywanych takim podpisem elektronicznym³⁹⁵.

Za szeroką wykładnią art. 245 k.p.c. przemawia wskazana wyżej wykładnia literalna, tj. wskazanie przez ustawodawcę w jednym przepisie obu form – pisemnej i elektronicznej. Ponadto przedstawioną tezę uzasadnia wykładnia systemowa. Gdy ustawodawca chce się odwołać w kodeksie postępowania cywilnego do formy z kwalifikowanym podpisem elektronicznym lub innym szczególnym podpisem elektronicznym, robi to *explicite*³⁹⁶. Powyższą argumentację może osłabiać okoliczność, że w tych wypadkach wprost jest mowa o użytym „podpisie”, a nie o „formie (elektronicznej)”, która jest pojęciem kodeksu cywilnego definiowanym przez użycie konkretnego rodzaju podpisu elektronicznego – przepisy ustawy procesowej w odniesieniu do ogólnego pojęcia dokumentów elektronicznych odwołują się zaś nie do „formy” elektronicznej, a do „postaci” elektronicznej³⁹⁷. Większej wagi do tej okoliczności nie przypisuje B. Kaczmarek-Templin, uznając, że pojęcie „formy”, którym posługuje się art. 245 k.p.c., należałoby rozumieć jako „postać”³⁹⁸. Zauważyć należy, że określenie „postać” jest także używane przez prawodawcę unijnego w polskiej wersji rozporządzenia eIDAS, który to akt reguluje złożenie „podpisu elektronicznego” oraz sporządzenie „dokumentu elektronicznego” lub „dokumentu, który ma postać elektroniczną”.

---

³⁹³ M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt 3.

³⁹⁴ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1112 i 1136.

³⁹⁵ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1141-1142. Analogiczne regulacje odnoszą się do zaawansowanych pieczęci elektronicznych (art. 36 rozporządzenia eIDAS).

³⁹⁶ Artykuł 126 § 5 k.p.c., art. 158 § 3 k.p.c., art. 324 § 4 k.p.c., art. 505³⁰ § 2 k.p.c., art. 626⁴ § 1² k.p.c., art. 694^{2a} k.p.c., 694^{2a} k.p.c., 694⁴ § 2 k.p.c., art. 783 § 3¹ k.p.c., art. 816¹ k.p.c.

³⁹⁷ Artykuł 129 § 5 k.p.c., art. 132 § 1³ k.p.c., art. 254 § 2¹ k.p.c., art. 479¹¹⁸ § 4 k.p.c., art. 479¹²⁷ § 2 k.p.c., art. 626⁴ § 2 i 3 k.p.c., art. 694^{3b} k.p.c., art. 694⁴ § 2 k.p.c., art. 783 § 3¹ i 4 k.p.c., art. 986⁵ § 3 k.p.c. W doktrynie przyjmuje się, że pojęcie „formy” odnosi się do czynności prawnych i odpowiednio do innych oświadczeń, a pojęcie „postać” powinno być używane w odniesieniu do techniki wytworzenia dokumentu (B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 65).

³⁹⁸ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1112.

Nie posługuje się zaś pojęciem „formy” dokumentu (czy dowodu)³⁹⁹. Wręcz przeciwnie – zgodnie z art. 2 ust. 3 rozporządzenia eIDAS nie ma ono wpływu na prawo krajowe ani unijne związane z zawieraniem i ważnością umów lub innych zobowiązań prawnych lub proceduralnych, a dotyczące ich formy. Ponadto, w przeciwieństwie do regulacji kodeksu cywilnego, a w konsekwencji wykładni kodeksu postępowania cywilnego, pod pojęciem „dokumentu” w rozporządzeniu eIDAS rozumie się informację, a nie nośnik⁴⁰⁰. Te kwestie mogłyby potencjalnie stawać przeciwko proponowanej interpretacji ustawy procesowej. Zastrzec jednak należy, że w istocie skutki tego, iż w przeciwieństwie do regulacji kodeksu cywilnego⁴⁰¹ pod pojęciem „dokumentu” w rozporządzeniu eIDAS rozumie się informację (a nie nośnik), nie są doniosłe⁴⁰².

Przyjęcie autonomicznej wykładni formy elektronicznej z art. 245 k.p.c. – opierającej się na rozumieniu dokumentu podpisanego elektronicznie zgodnie z rozporządzeniem eIDAS – wypełniłoby zastaną lukę. Pozwoliłoby bowiem na szersze zastosowanie art. 245 k.p.c., tj. do dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej sporządzanych w postaci elektronicznej.

W świetle powyższego, oprócz dowodów sporządzonych w formie pisemnej oraz formie elektronicznej określonej w art. 78¹ § 1 k.c. domniemaniami związanymi z dowodami prywatnymi powinny być objęte także dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej podpisane podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 11 rozporządzenia eIDAS, tj. zaawansowanym i zwykłym podpisem elektronicznym (pod warunkiem, że potencjalnie możliwe jest ustalenie wystawców dokumentów)⁴⁰³. Oznaczałoby to, że z domniemań tych korzystałyby też dowody elektroniczne, które nie zawierają podpisu

---

³⁹⁹ W angielskiej wersji językowej rozporządzenia eIDAS posłużono się słowem „form”, w niemieckiej „Form”, a we francuskiej „forme”.

⁴⁰⁰ Podobnie jak ustawa o informatyzacji, która definiując „dokument elektroniczny” w swoim art. 3 pkt 2, odwołuje się do informacji („zbioru danych”), a nie nośnika (J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 35; M. Kopyściański, *Dokumenty...*, s. 90).

⁴⁰¹ A w konsekwencji wykładni kodeksu postępowania cywilnego.

⁴⁰² *Vide*: rozdz. 2.7.

⁴⁰³ W zakresie prawnych instrumentów, które zwiększają bezpieczeństwo zgodnego z prawdą ustalenia podstawy faktycznej, *vide* także: rozdz. 3.2(e). Już tym miejscu wskazać należy (co także będzie wyjaśniane dalej), że celem postulowanej zmiany nie jest całkowite zwolnienie strony z obowiązku wykazywania, od kogo pochodzi dokument w elektronicznej formie dokumentowej, a jedynie umożliwienie jej wykazywania autentyczności dowodu dopiero na etapie, kiedy przeciwnik podniesie zarzut w tym zakresie (a zatem uchronienie strony powołującej taki dowód przed negatywnymi konsekwencjami zasad koncentracji materiału dowodowego, w tym prekluzji).

w klasycznym tego słowa znaczeniu (tj. imienia, nazwiska czy też pseudonimu), ale co do zasady nie ma żadnych wątpliwości w zakresie osoby nadawcy (SMS-a, wiadomości przesyłane przez aplikację WhatsApp do osoby, która ma zapisany w pamięci urządzenia numer kontaktowy wysyłającego; e-maile, choćby nie zawierały klasycznego podpisu, o ile przesyłane są one z osobistych kont umożliwiających ustalenie nadawcy; informacje publikowane przez osoby po zalogowaniu się do indywidualnych profili, kiedy autorstwo danej wiadomości identyfikowane jest np. na podstawie zamieszczonego zdjęcia), tj. zawierające co najmniej „zwykły podpis elektroniczny”, a przy spełnieniu wymagań określonych w art. 26 rozporządzenia eIDAS byłyby to nawet „podpis zaawansowany”. Poza tymi domniemaniami pozostawałyby inne dowody w tekstowej formie dokumentowej, jak np. zwykła kopia dokumentu oryginalnie sporządzonego w formie pisemnej, których autorstwo musiałoby być wykazywane w inny sposób niż na zasadzie domniemania związanego z dokumentami prywatnymi.

- (d) Dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w braku zastosowania art. 245 k.p.c.

Wbrew powyższym wnioskom większość doktryny i orzecznictwa stoi na stanowisku, że art. 245 k.p.c. nie znajduje w ogóle zastosowania do dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej. W rezultacie okoliczność, że osoba, która jest wskazywana przez powołującego dowód, złożyła oświadczenie wykazywane dowodem z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, w takiej sytuacji musi być przedmiotem ustaleń sądu dokonywanych w inny sposób niż na zasadzie domniemania związanego z dokumentami prywatnymi.

W niniejszej części rozważona zostanie pozycja dowodu w tekstowej formie dokumentowej jedynie z perspektywy domniemań związanych z dokumentami prywatnymi; postać, w jakiej przedkładany powinien być sądowi dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej (w tym status zwykłej kopii oryginału) oraz w konsekwencji możliwości oceny przez sąd jego autentyczności, przedstawione zostaną w dalszej części rozprawy⁴⁰⁴. W pierwszej kolejności poniżej rozważone zostaną przypadki bezdowodowego ustalania tych faktów przez sąd na zasadzie faktów niezaprzeczonych z art. 230 k.p.c., faktów przyznanych z art. 229 k.p.c., domniemań faktycznych z art. 231 k.p.c. oraz faktów znanych powszechnie i urzędowo z art. 228 k.p.c. Następnie zaś przeanalizowane będą sposoby wykazywania autorstwa

---

⁴⁰⁴ *Vide*: rozdz. 4.1.

dokumentu dowodami drugiego stopnia nazywanymi metadowodami⁴⁰⁵, tj. środkami potwierdzającymi autorstwo dokumentu zmierzającego bezpośrednio do ustalenia faktów mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie.

Sądy często ustalają bezdowodowo, kto złożył oświadczenia będące przedmiotem dowodu⁴⁰⁶. Podstawę takich działań stanowią art. 230 i art. 229 k.p.c. Stosownie do art. 230 k.p.c., gdy strona nie wypowie się co do twierdzeń strony przeciwnej o faktach, sąd, mając na uwadze wyniki całej rozprawy, może fakty te uznać za przyznane, a zgodnie z art. 229 k.p.c. nie wymagają również dowodu fakty przyznane w toku postępowania przez stronę przeciwną, jeżeli przyznanie nie budzi wątpliwości. Przepisy te znajdują zastosowanie, gdy druga strona nie zaprzeczy pochodzeniu dokumentu lub wręcz podejmie polemikę z nim, ale w innym aspekcie (na przykład co do interpretacji tekstu lub przedkładając dalszy ciąg korespondencji powołanej przez przeciwnika), tym samym pośrednio potwierdzając autentyczność dowodu. Wówczas sądy uznają, że autorem oświadczenia jest w istocie podmiot zgodny z twierdzeniami strony powołującej się na dowód. Analizę materiału dowodowego często rozpoczynają od stwierdzenia, że przedłożone dokumenty nie budziły żadnych zastrzeżeń sądu co do ich wiarygodności, wskazując, że ich prawdziwość i autentyczność oraz istnienie nie były kwestionowane przez strony, a także sąd nie znalazł ku temu podstaw, co można kwalifikować jako bezdowodowe ustalania faktów co do wiarygodności dokumentów na zasadzie art. 230 i art. 229 k.p.c. Wyprowadzają metafakty, tj. fakty istotne dla oceny nie bezpośrednich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a faktów istotnych dla oceny wiarygodności dowodów, które potwierdzają takie okoliczności.

---

⁴⁰⁵ Pojęcie „metadowodu” używane jest na gruncie postępowania karnego. Zostało wprowadzone na oznaczenie dowodu pośrednio relewantnego (określanego też jako pomocniczy czy posiłkowy), tj. takiej informacji, która zawiera treści „szacujące” wagę dowodu bezpośrednio relewantnego materiału dowodowego (D. Schum, G. Tecuci, M. Boicu, D. Marcu, *Substance-Blind Classification of Evidence for Intelligence Analysis, Proceedings of the Conference “Ontology for the Intelligence Community: Setting the Stage for High-level Knowledge Fusion”*, George Mason University, Fairfax, Virginia Campus, 20 – 22 października 2009 [za:] M. Gołaszewski, A. Ibek, M. Widacki, *Formułowanie opinii z badań poligraficznych i tworzenie argumentów dowodowych* [w:] *Współczesne Standardy Badań Poligraficznych*, red. M. Gołaszewski, Warszawa 2013, s. 83). Pojęciem tym posłużył się np. Sąd Apelacyjny w Poznaniu na określenie zeznań świadka co do nagrania rozmowy będącej dowodem w sprawie (wyrok SA w Poznaniu z 20 września 2018 r., II AKa 115/18).

⁴⁰⁶ K. Wręczycka, *Dowody...*, s. 208; W. Bijas, *Dowody...*, s. 26; F. Zedler, *Dowód...*, s. 571; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb II.A.a.4; wyrok SA w Łodzi z 4 grudnia 2013 r., I ACa 776/13; wyrok SA w Szczecinie z 26 maja 2020 r., I ACa 13/20, wyrok SR w Chorzowie z 27 lipca 2021 r., V P 56/20; wyrok SA w Białymstoku z 24 sierpnia 2018 r., I ACa 405/18.

Zdarza się przy tym, że ostatecznie jednak często sądy opierają ustalenia faktyczne co do pochodzenia dowodu jednocześnie na dwóch podstawach. Z jednej strony uznają, że dowód taki będzie posiadał walor dowodowy, bowiem strona, od której pochodzić ma oświadczenie, nie podnosi żadnych zarzutów co do jego rzetelności i zgodności jego treści z treścią jej oświadczenia⁴⁰⁷, z drugiej strony przeprowadzają postępowanie dowodowe wykazujące wiarygodność danego dowodu w tekstowej formie dokumentowej. W tym wypadku jednak jest to o tyle specyficzna sytuacja, że dany fakt jest jednocześnie bezpośrednio wykazywany środkiem dowodowym, jak również ustalany jest bezdowodowo.

Autorstwo dokumentu sądy ustalają także domniemaniami faktycznymi⁴⁰⁸. Przykładem jest ustalanie osoby składającej oświadczenie na podstawie numeru telefonu, rodzaju urzędnika, z którego korzystał wysyłający czy danych indywidualnego konta. Przyjmuje się wówczas, że osoba, co do której ustalono, że dysponuje dostępem do sprzętu czy profilu, jest autorem umieszczonych tam informacji. Domniemania te oczywiście są wrzuszalne i mogą być obalone. W doktrynie zauważa się, że praktyka sądowa idzie nawet jeszcze dalej w korzystaniu w tym zakresie z domniemań i przyjmuje, że gdy strona jedynie ogólnie neguje wszystkie twierdzenia przeciwnika, w tym wiarygodność przedkładanych przez niego dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, taką ogólną negację uznaje się za bezpodstawną; źródłem tego ma być domniemanie, że brak podjęcia dalszych działań w tym kierunku, na przykład zawiadomienia odpowiednich organów, świadczy, że dokumenty te są jednak prawdziwe⁴⁰⁹.

Wykazywanie autorstwa w takich przypadkach może także opierać się na często spotykanej w sprawach medycznych koncepcji dowodu *prima facie*. Sąd Najwyższy przyjmuje, że dowód *prima facie* dotyczy okoliczności wskazujących na istnienie związku przyczynowo-skutkowego między określonymi zdarzeniami⁴¹⁰. Jak wskazuje M. Białkowski, podstawę ustalenia takiego związku stanowi przekonanie sądu oparte na doświadczeniu życiowym oraz wiedzy, że w typowym przebiegu zdarzeń, które po sobie nastąpiły, związek taki zwykle

---

⁴⁰⁷ Wyrok SA w Białymstoku z 24 sierpnia 2018 r., I ACa 405/18; wyrok SA w Szczecinie z 26 maja 2020 r., I ACa 13/20 (zastrzec przy tym należy, że w uzasadnieniu wyroku sąd niejednoznacznie przywoływał zarówno art. 243¹ k.p.c., jak i art. 308 k.p.c., co mogło być skutkiem tego, że treść analizowanego dokumentu obejmowała zarówno informację tekstową, jak i nietekstową); wyrok SR w Chorzowie z 27 lipca 2021 r., V P 56/20.

⁴⁰⁸ B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb II.A.a.4.

⁴⁰⁹ K. Wręczycka, *Dowody...*, s. 204.

⁴¹⁰ Wyrok SN z 15 kwietnia 2005 r., I CK 653/04.

występuje⁴¹¹. Autor ten dodaje, że jeśli strona, przeciwko której dowód *prima facie* działa, przeprowadzi dowód, że w konkretnych okolicznościach sprawy założony związek przyczynowo-skutkowy nie zachodzi lub że skutek został spowodowany inną przyczyną, to na założonej przez sąd więzi przyczynowo-skutkowej nie będzie można konstruować podstawy faktycznej rozstrzygnięcia. Oparcie się na dowodzie *prima facie* to przyjęcie w rozstrzygnięciu sprawy już tylko prawdopodobnego scenariusza – ma to być spowodowane niemożnością pełnego i pewnego udowodnienia stanu rzeczy lub braku innych wersji wydarzeń (innych scenariuszy). Wnioski na podstawie dowodu *prima facie* mają taką samą wartość dla sądu jak każdy inny dowód. Istotne jest przy tym jednak to, że podlegają też swobodnej ocenie dokonywanej przez sąd jak pozostałe środki dowodowe na podstawie całego zebranego w sprawie materiału; w takiej sytuacji obrona przeciwnika powinna skupić się na podważaniu lub obniżaniu wszelkimi sposobami prawdopodobieństwa, na które powołuje się druga strona. Koncepcja dowodu *prima facie* może zatem pozwolić sądowi ustalić, że na przykład przedkładany przez stronę e-mail został wysłany przez wskazywaną przez niego osobę, jeśli pochodzi on z imiennego adresu poczty elektronicznej założonego w domenie osoby prawnej, z którą współpracuje. Obecnie powszechne są bowiem zabezpieczenia dostępu do takich skrzynek internetowych – zarówno dostęp z poziomu standardowego komputera, jak i przenośnych urządzeń multimedialnych wymaga hasła lub przejścia innego procesu autoryzacyjnego. Skoro zatem do wysłania wiadomości użyto takiej poczty elektronicznej, najprawdopodobniejszy scenariusz wydarzeń jest taki, że w istocie wiadomość została wysłana przez osobę wskazywaną przez stronę powołującą się na dowód.

Przeciwko stosowaniu dowodu *prima facie* wypowiedział się K. Piasecki. Jego głównym argumentem było to, że prowadzi on do uprawdopodobnienia dowodzonej tezy, nie zaś do jej pewnego wykazania, i podniósł, że stosując omawiany sposób dowodzenia, nie da się uniknąć manipulacji ustawowo określonym rozkładem ciężaru dowodu i przez to naruszeniu podlegałaby kardynalna zasada prawa cywilnego⁴¹².

---

⁴¹¹ M. Białkowski, *Dowód prima facie w postępowaniu cywilnym dotyczącym szkód powstałych w związku z leczeniem*, „Palestra” 2014 nr 3, s. 123.

⁴¹² K. Piasecki, *Dowód prima facie w procesie cywilnym i międzynarodowym procesie cywilnym* [w:] *Studia z procesu cywilnego*, Katowice 1986, s. 156 i n.; K. Piasecki, *Praktyka dowodu prima facie w procesach bankowych*, „Nowe Prawo” 1960, nr 1, s. 50 i n.; K. Piasecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom 1*, red. K. Piasecki, wyd. 4, Warszawa 2006, s. 1018.

Zastrzec więc należy, że oparcie się przez stronę wyłącznie na założeniu, że autorstwo oświadczenia wykazywanego dowodem w tekstowej formie dokumentowej zostanie ustalone przez sąd poprzez koncepcję dowodu *prima facie*, jest dość ryzykowne. W każdym przypadku strona powinna zadbać, aby osiągnąć wymagany stopień takiego dowodu, a zatem zagwarantować taki poziom przekonania sądu, jaki powinien uzyskać organ orzekający, aby przyjąć dany fakt za udowodniony⁴¹³. Jak przy tym wskazuje P. Rylski, stopień dowodu jako zagadnienie dotyczące stopnia przekonania sędziowskiego niezbędnego do ustalenia istnienia pewnego faktu ma znaczenie także poza dowodzeniem *sensu stricto*⁴¹⁴. Rozumieć przez to można więc również przekonanie sądu co do autentyczności przedstawianego dowodu. Autor ten dodaje przy tym trafne spostrzeżenie, że co do zasady żaden dowód nie daje absolutnej pewności, wobec tego sąd powinien być przekonany o zaistnieniu lub niezaiistnieniu danego faktu w *stopniu* wystarczającym do uznania takiego zdania za prawdziwe⁴¹⁵.

Czynienie ustaleń co do autorstwa może także odbywać się na zasadzie faktów znanych powszechnie lub urzędowo, o ile w danym przypadku spełnione będą wymagania określone art. 228 k.p.c. Stosownie do tego przepisu fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu, a sąd bierze je pod rozwagę nawet bez powołania się na nie przez strony (§ 1), jak również nie wymagają dowodu fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna, oraz fakty znane sądowi z urzędu, jednakże sąd powinien zwrócić na nie uwagę stron (§ 2). Wydaje się jednak, że w praktyce w przypadku dokumentów elektronicznych co do zasady nie będzie możliwe ustalenie osoby składającej oświadczenie jako informacji powszechnie dostępnej, tj. na podstawie art. 228 § 2 *in medio* k.p.c., np. poprzez samodzielne przeglądanie przez sędziego portali społecznościowych. Jak wskazuje się w doktrynie, ta kategoria faktów obejmuje informacje, które każdy może z łatwością uzyskać, tj. mających powszechny dostęp (np. w powszechnie dostępnych rejestrach, ewidencjach wykazach czy środkach masowego przekazu)⁴¹⁶. Wymagań tego przepisu nie będzie jednak spełniać sytuacja, w której sąd w osobie sędziego musiałby zakładać konto osobiste – informacja taka przestawałaby wówczas być powszechnie dostępna. Jak wskazuje T. Ereciński, nie mogą być uznane

---

⁴¹³ P. Rylski, *Stopień...*, s. 493-494.

⁴¹⁴ P. Rylski, *Stopień...*, s. 493-494.

⁴¹⁵ P. Rylski, *Stopień...*, s. 498.

⁴¹⁶ E. Rudkowska-Ząbczyk, P. Rodziewicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, wyd. 35, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 228 k.p.c., nb. 11; M. Jaślikowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. nacz. P. Rylski, red. cz. III A. Olaś, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 228 k.p.c., nb. 55.

za powszechnie dostępne informacje, do których dostęp mają tylko niektórzy użytkownicy Internetu, np. jeżeli dostęp uzależniony jest od szczególnej procedury logowania, obowiązku rejestracji lub uiszczenia dodatkowej opłaty⁴¹⁷. W większości przypadków dostęp do danego konta jest ograniczany przez jego użytkownika, co powoduje utratę przymiotu powszechnej dostępności. Ponadto przepis ten statuuje także wyjątek, a zatem musi być interpretowany ściśle, wobec czego przyjmuje się, że sądy, dokonując kwalifikacji faktów na podstawie art. 228 k.p.c., powinny wykazać się szczególną ostrożnością, a w przypadku najmniejszych wątpliwości przyjmując, że dany fakt wymaga dowodu⁴¹⁸.

Poleganie na założeniu, że sąd dokona bezdowodowego ustalenia autorstwa oświadczenia zawartego w dokumencie elektronicznym niemieszczącym się w hipotezie art. 78¹ k.c. (i przy tym założeniu nieobjętego domniemaniem z art. 245 k.p.c.) wydaje się ryzykownym działaniem strony, w której interesie powinno być właściwie wykazywanie zgłaszanych twierdzeń. Założenie, że dowody w tekstowej formie dokumentowej nie korzystają z domniemań związanych z dokumentem prywatnym, powoduje jednak problemy na etapie składania takiego dowodu⁴¹⁹. Strona, przedkładając dowód objęty domniemaniami z art. 245 k.p.c. i art. 253 k.p.c., nie musi wykazywać jego prawdziwości; aktywnością w tym zakresie powinna wykazać się dopiero na etapie zarzutu przeciwnika i takie działanie nie powinno zostać uznane za spóźnione. W przypadku innych dokumentów elektronicznych strona, decydując się na przedstawienie ich jako dowodów bez metadowodów na potwierdzenie ich prawdziwości, podejmuje ryzyko, że zostaną one zakwestionowane, a ich późniejsze wspieranie dowodami na autentyczność będzie spóźnione.

W literaturze i orzecznictwie pojawiają się tezy, że strona powołująca dowód z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej powinna wykazać jego prawdziwość dopiero wtedy, gdy jego autentyczność zostanie zaprzeczona⁴²⁰; ich autorzy nie przedstawiają jednak podstawy prawnej, która pozwalałaby uniknąć zarzutu spóźnionego dowodu. W orzecznictwie znaleźć można także stanowisko, w którym stwierdza się, że to przeciwnik ma skutecznie podważyć wiarygodność takich dowodów, a jeśli tego nie uczyni, nie ma

---

⁴¹⁷ T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 228 k.p.c., nb. 8.

⁴¹⁸ M. Jaślikowski [w:] *Kodeks...* Komentarz do art. 228 k.p.c., nb. 55; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 228 k.p.c., pkt 1; wyrok SN z 10 lutego 2010 r., V CSK 269/09; wyrok SN z 13 grudnia 2013 r., III CSK 66/13; wyrok SN z 12 kwietnia 2024 r., II CSKP 1551/22.

⁴¹⁹ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 4.

⁴²⁰ J. Gołaczyński, *Electronic...*, s. 76; K. Knoppek [w:] *Postępowanie...*, s. 260; K. Knoppek, *Procesowe...*, s. 229; wyrok SA w Szczecinie z 21 stycznia 2021 r., I ACa 542/20.

podstaw do przyjęcia ich niewiarygodności⁴²¹. W istocie prowadzi to do zaburzenia rozkładu ciężaru dowodu. Co do zasady bowiem strona, która w razie sporu powołuje się na dokument sporządzony w formie dokumentowej, zobowiązana jest udowodnić, zgodnie z ogólną zasadą rozkładu ciężaru dowodu określoną w art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c., że zawarte w nim oświadczenie pochodzi od określonej osoby wskazanej w treści dokumentu lub ustalonej w oparciu o okoliczności związane z jego złożeniem⁴²². Potencjalnie uzasadnieniem takiej zmiany rozkładu ciężaru dowodu jest ocena wiarygodności dowodu dokonywana przez sąd na zasadzie art. 233 § 1 k.p.c. bez zważania na to, na kim spoczywa ciężar dowodzenia. Tym samym dyskredytowałyby to znaczenie art. 245 k.p.c. Alternatywnie – przyczyną takiego podejścia mogłoby być kwalifikowanie dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej jako dowodów z art. 308 k.p.c. lub 309 k.p.c. i wówczas stosowanie do nich art. 245 k.p.c. przez odesłanie, względnie stosowanie do nich art. 245 k.p.c. na zasadzie analogii. Odpowiedzią na podnoszoną kwestię mogłaby być również teoria zwolnień (*théorie des dispenses*), której twórcą był H. Motulsky. Jak wskazuje się w doktrynie, zgodnie z nią ze względów racjonalnych i prawnych strona dochodząca swych praw powinna przede wszystkim powołać te okoliczności prawne, które są przewidziane hipotezą normy prawnej mającej zastosowanie w sprawie. Wykazanie innych warunków zasadności dochodzonego roszczenia (np. zdolność do czynności prawnych) będzie konieczne dopiero w chwili ich zakwestionowania przez drugą stronę lub sąd⁴²³.

Zasadniczo jednak strona, która w razie sporu powołuje się na dokument sporządzony w formie dokumentowej, powinna być zobowiązana udowodnić, zgodnie z ogólną zasadą rozkładu ciężaru dowodu określoną w art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c., że zawarte w nim oświadczenie pochodzi od określonej osoby wskazanej w treści dokumentu lub ustalonej w oparciu o okoliczności związane z jego złożeniem. Znajduje to potwierdzenie w orzecznictwie. Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z 30 grudnia 2019 r. uznał, że dowód z dokumentu w postaci wydruku strony internetowej nie posiada cech dokumentu prywatnego w rozumieniu art. 245 k.p.c., wobec tego nie korzysta z domniemań prawnych przewidzianych dla tych dokumentów (z domniemania autentyczności oraz domniemania, że zawarte w nim

---

⁴²¹ Wyrok SA w Białymstoku z 24 sierpnia 2018 r., I ACa 405/18; wyrok SA w Gdańsku z 22 lutego 2019 r., I AGa 367/18.

⁴²² J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 77² k.c., pkt 8; G. Stojek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77² k.c., pkt 7.

⁴²³ P. Ryłski, *Działanie...*, s. 169-170.

oświadczenie złożyła osoba, która go podpisała jako dokumentu prywatnego)⁴²⁴. W ocenie sądu w rozpatrywanej sprawie powód zaniechał przedstawienia dowodów (wniosków procesowych), aby odeprzeć zarzuty pozwanego co do wiarygodności wydruków, a ich brak według organu orzekającego pozbawił je wiarygodności.

Dowodowi z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej powinien zatem towarzyszyć metadawów potwierdzający, że np. adres e-mail w wypadku korespondencji e-mailowej, numer telefonu w wypadku wiadomości WhatsApp lub SMS, albo nick w wypadku komunikatora z Instagrama należy do autora oświadczenia⁴²⁵. Wprawdzie powodowałyby to, że zgłoszenie takiego dowodu wymagałoby więcej pracy, niemniej nie traciłby on wówczas swojej mocy. Jak bowiem wskazuje M. Uliasz, identyfikacja wystawcy może być bezpośrednia lub pośrednia – pośrednia polega właśnie na przeprowadzeniu dalszych dowodów⁴²⁶. Takimi metadawami mogą być np.:

- informacja ze strony internetowej czy wizytówka papierowa z danymi kontaktowymi jak e-mail czy numer telefonu,
- korespondencja przedstawiona także przez drugą stronę – obejmująca korzystne dla niej fragmenty rozmów, ale potwierdzająca adres e-mail czy numer telefonu interlokutora – tę sytuację odróżnić należy od przyznania, bowiem w przedstawianym wypadku strona przedstawia w istocie dowód (przyznanie jest sposobem bezdowodowego ustalenia),
- umowa wskazująca dane kontaktowe osób czy zawierające ich podpisy, a nawet przedkładany dowód pełnomocnictwa z podpisem⁴²⁷,
- zeznania świadków lub stron,
- ewentualnie pliki rejestrowe z systemów operacyjnych, które pozwalałyby potwierdzić wystawcę, dzięki informacji o autoryzowanym (uwierzytelnianym) działaniom⁴²⁸.

---

⁴²⁴ Wyrok SA w Szczecinie z 30 grudnia 2019 r., I ACa 672/19.

⁴²⁵ J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 41.

⁴²⁶ M. Uliasz, *Dowód...*, s. 180-181.

⁴²⁷ Wyrok SA w Białymstoku z 24 sierpnia 2018 r., I ACa 405/18.

⁴²⁸ Na temat plików rejestrowych pozwalających ustalić informacje na temat przeprowadzanych działań w systemach operacyjnych zob. M. Nowak, *Rodzaje...*, s. 542-543.

Nie można zgodzić się ze stwierdzeniem, że jeśli w praktyce strony podważają autentyczność złożonych w formie dokumentowej oświadczeń woli, oznacza to, że forma ta nie spełniła pokładanych w niej oczekiwań⁴²⁹. Taki sposób sporządzania oświadczeń istniał przed nadaniem mu ram prawnych i można zakładać, że rozwój technologii pozwoli na jeszcze łatwiejsze identyfikowanie autorstwa informacji. W latach 90. ubiegłego wieku czy na początku XXI w. użytkownicy Internetu byli bardzo anonimowi. Obecnie istnieją już odpowiednie instrumenty pozwalające ustalić tożsamość użytkowników nie tylko sieci, ale i programów operacyjnych. W tym kontekście interesujące spostrzeżenie czyni M. Rusiński, którego zdaniem nieuzasadnione zaprzeczenie autorstwu wiadomości takich jak np. e-maile powinno być oceniane w świetle art. 3 k.p.c. i ewentualnie skutkować nałożeniem na stronę zwrotu kosztów na zasadzie art. 103 k.p.c.⁴³⁰. Zagadnienie to można także analizować z perspektywy nadużycia prawa procesowego określonego art. 4¹ k.p.c. i zastosowania sankcji wskazanych w art. 226² § 2 k.p.c.

(e) Postulat *de lege ferenda*

Uzasadniona wydaje się zmiana art. 245 k.p.c. polegająca na objęciu wprost jego hipotezą również dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej. Zmiana taka byłaby uzasadniona także przy przyjęciu, że już obecnie w drodze wykładni art. 245 k.p.c. można przyjąć, że dowody w formie dokumentowej objęte są domniemaniem wynikającym z tego przepisu – przy takim założeniu proponowana nowelizacja miałaby charakter potwierdzający.

Znowelizowany art. 245 k.p.c. mógłby stanowić, że domniemywa się, iż oświadczenie zawarte w dokumencie prywatnym złożyła osoba, która go podpisała (w tym także podpisem elektronicznym w rozumieniu rozporządzenia eIDAS), lub której autorstwo oświadczenia można przypisać ze względu na inne informacje zawarte w tym dokumencie. Ten sam rezultat mógłby zostać osiągnięty, gdyby ustawodawca posłużył się rozwiązaniem stosowanym w art. 1138 zd. 3 k.p.c. w zakresie zagranicznych dowodów urzędowych, stosownie do którego dokument taki powinien być uwierzytelniony dopiero wówczas, gdy strona zaprzeczyła jego autentyczności. Trafne jest czynione w doktrynie spostrzeżenie, że na ocenę wiarygodności e-maili mogą wpływać takie czynniki jak: posługiwanie się bezpłatną i publiczną lub prywatną

---

⁴²⁹ S. Czepita, Z. Kuniewicz [w:] *Prawo...*, s. 192.

⁴³⁰ M. Rusiński, *Dowód...*, s. 74-75. Autor jednak nie odnosi się do kwestii tego, czy udowadniania autorstwa dokumentów dopiero w momencie podniesienia zarzutu przez drugą stronę może uznane za spóźnione.

i odpłatną (tj. bardziej profesjonalną) pocztą elektroniczną, rodzaj wykorzystywanego podpisu elektronicznego, adres IP, z którego została wysłana, dzięki któremu można także ustalić dostawcę usług internetowych⁴³¹. Podkreślenia przy tym jednak wymaga, że celem postulowanej zmiany nie jest wyłączenie obowiązku wykazywania, od kogo pochodzi dokument w elektronicznej formie dokumentowej, a jedynie umożliwienie stronie wykazywania autentyczności dowodu dopiero na etapie, kiedy przeciwnik podniesie zarzut w tym zakresie (a zatem uchronienie strony powołującej taki dowód przed negatywnymi konsekwencjami zasad koncentracji materiału dowodowego, w tym prekluzji).

Jak zauważa się w doktrynie, przyjęcie *quasi*-domniemania nieautentyczności dokumentów (a taki skutek ma w odniesieniu do dowodów w formie dokumentowej dominująca wykładnia art. 245 k.p.c. w obecnym brzmieniu) powoduje przewlekłość postępowania z uwagi na obciążenie strony wnioskującej o przeprowadzenie dowodu z dokumentu koniecznego wstępnego wykazania, że jest on prawdziwy⁴³². Jednocześnie zaś zauważyć należy, że zmiana w tym zakresie nie spowoduje znaczącego ryzyka dla przeciwnika. Powyższa teza tym bardziej wydaje się więc uprawniona, gdy weźmie się pod uwagę praktyczny zasięg ustanowionego przez ustawodawcę w art. 245 k.p.c. domniemania dla dokumentów prywatnych. Regulacja ta bowiem w istocie w dużym stopniu zachowuje zasadę *ei incumbit probatio, qui dicit, non qui negat*. Piotr Rylski zauważa, że często w przypadku podstawy domniemania prawnego dochodzi do obniżenia wymaganego stopnia dowodu, czym dodatkowo poprawia się sytuację osoby powołującej się na nie⁴³³. Niemniej w rzeczywistości w większości przypadków zaprzeczania prawdziwości dokumentu to strona, która będzie chciała z niego skorzystać (tzn. wywodzić z niego skutki prawne na swoją korzyść), będzie musiała wpierw pozytywnie wykazać, że dokument jest prawdziwy (podpis pochodzi od osoby trzeciej, na którą wskazuje jej podpis, i że ta właśnie osoba trzecia złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie); jedynie bowiem w wypadku zaprzeczenia przez stronę temu, że dokument właśnie od niej pochodzi, konieczne będzie wykazanie przez nią, że wbrew treści dokumentu nie pochodzi on od niej albo że wprawdzie na dokumencie jest jej podpis, ale podpisane oświadczenie nie pochodzi od niej⁴³⁴.

---

⁴³¹ M. Skibińska, *Zasada...*, s. 1038-1039.

⁴³² I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 6.

⁴³³ P. Rylski, *Stopień...*, s. 497.

⁴³⁴ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 1; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 11; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do

Przyczyną, dla której jedynie dokumenty podpisane własnoręcznym podpisem oraz kwalifikowanym podpisem elektronicznym mogą cieszyć się zaufaniem może być obawa, że dokumenty inne niż klasyczne mogą być łatwiej preparowane, a jednocześnie za stanowiskiem faworyzującym tradycyjne dokumenty stać może ugruntowane w tradycji przywiązanie do wagi podpisu własnoręcznego⁴³⁵, a przy tym ochrona podpisu gwarantowana przepisami prawa karnego⁴³⁶.

Jednakże zwraca się uwagę w piśmiennictwie, że równie podatne na przerobienie i podrobienie są dokumenty tradycyjne⁴³⁷. Co więcej, *de lege lata* prawo karne penalizuje również ingerencje w dokument w tekstowej formie dokumentowej, pojęcie dokumentu jest bowiem w nim bardzo szeroko rozumiane. Stosownie do art. 115 § 14 k.k. dokumentem jest każdy przedmiot lub inny zapisany nośnik informacji, z którym jest związane określone prawo, albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne. Tym samym przepis ten nie ogranicza dokumentów jedynie do tych, które podpisane są podpisem własnoręcznym. Wobec tego na zasadzie art. 270 k.k. karze podlegać będzie ten, kto, w celu użycia za autentyczny, podrobi lub przerobi dokument w tekstowej formie dokumentowej, lub takiego dokumentu jako autentycznego używa. Podobnie jest w przypadku regulacji obejmującej zaostrzoną odpowiedzialność za fałszerstwo materialne faktur określonej w art. 270a k.k. Artykuł 106e ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług⁴³⁸ nie przewiduje już bowiem wymogu złożenia na fakturze własnoręcznego podpisu. Tym samym z perspektywy procesu cywilnego faktury stanowiąc będą dowody z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej. Dodać należy, że prawo karne penalizuje również tzw. oszustwo sądowe. Stosownie do art. 286 § 1 k.k. karze podlega ten, kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu

---

art. 253 k.p.c., nb. 2; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 4; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 3; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., pkt 3; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., pkt 3; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., pkt. 2-3.

⁴³⁵ W piśmiennictwie wyróżnia się grupy funkcji podpisu takie jak: finalne, podmiotowe, zapewniające bezpieczeństwo obrotu prawnego i przedmiotowe (J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 50 i cytowani tam autorzy).

⁴³⁶ Zob. w szczególności art. 270 k.k.

⁴³⁷ M. Uliasz, *Dowód...*, s. 176.

⁴³⁸ Ustawa z 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 361 ze zm.), dalej jako „ustawa o VAT”.

lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania. Przyjmuje się, że taką sytuacją jest wydanie orzeczenia na skutek kłamliwych działań podmiotu⁴³⁹, w szczególności przedstawienia fałszywych dowodów przez sprawcę zmierzającego do osiągnięcia korzyści majątkowej⁴⁴⁰ – osobą wprowadzaną w błąd i dokonującego rozporządzeniem mienia jest wówczas sąd.

Mając na uwadze powyższe gwarancje prawa karnego oraz powszechność tworzenia dokumentów w tekstowej formie dokumentowej we współczesnym świecie, brak zaufania co do tej kategorii dowodów wydaje się coraz mniej uzasadniony. Dodać można, że także przed Nowelizacją z 2016 r. istniała kategoria dowodów z dokumentów „podpisanych” w niestandardowy sposób. Również wówczas przepisy przewidywały bowiem sytuacje, w których podpis własnoręczny wystawcy dokumentu mógł być na przykład zastępowany podpisem mechanicznym⁴⁴¹. Przyjmuje się zaś, że chociaż podpis taki *de lege lata* nie pozwala na zachowanie formy pisemnej, może jednak prowadzić do zachowania formy dokumentowej⁴⁴². Niemniej jednak w tych sytuacjach (mechaniczne) odtworzenie podpisu, choć wyjątkowo⁴⁴³, ale jednak zostało uznane przez ustawodawcę za równoważne z podpisem⁴⁴⁴, a tym samym wystarczające dla wiarygodności dokumentu. Zaufanie ustawodawcy do takich dokumentów jest w tym dość dalekie, ponieważ np. faksymile może być złożone zarówno osobiście przez osobę, której podpis odtwarza, jak i przez osobę trzecią upoważnioną do dysponowania nim⁴⁴⁵.

Nadmienić przy tym należy, że obecny stan prawny może powodować, że dokumenty w tekstowej formie dokumentowej nie będą objęte przedmiotowymi domniemaniami ze względu na wprost wyrażoną treść przepisu, z kolei do dowodów nietekstowych

---

⁴³⁹ T. Oczkowski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, wyd. 27, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 286 k.k., nb. 6; postanowienie SN z 13 listopada 2007 r., IV KK 239/07; wyrok SN z 14 stycznia 2010 r., V KK 235/09; wyrok SN 16 grudnia 2015 r., V KK 194/15; wyrok SA we Wrocławiu z 2 grudnia 2014 r., II AKa 315/14.

⁴⁴⁰ B. Gadecki [w:] *Kodeks karny. Art. 1–316. Komentarz*, red. B. Gadecki, Warszawa 2023, Legalis, Komentarz do art. 286 k.k., nb. III.15. Jak wskazuje B. Gadecki, osobą wprowadzaną w błąd i dokonującego rozporządzeniem mienia jest wówczas sąd (B. Gadecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 286 k.k., nb. III.15).

⁴⁴¹ Artykuł 921¹⁰ § 2 k.c., art. 437 § 3 k.s.h; art. 90 ust. 2 prawa bankowego.

⁴⁴² B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 78 k.c., nb. II.B.8.

⁴⁴³ M. Maciejewska-Szałas [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 78 k.c., pkt 8.

⁴⁴⁴ Uchwała SN z 30 grudnia 1993 r., III CZP 146/93.

⁴⁴⁵ A. Jedliński [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, wyd. II*, red. A. Kidyba, Warszawa 2012, LEX, Komentarz do art. 78 k.c., pkt 11.

(będących dokumentami w rozumieniu kodeksu cywilnego) domniemania te będą mogły znaleźć zastosowanie na podstawie art. 308 k.p.c. w zw. z art. 245 i 253 k.p.c.⁴⁴⁶. Wskazane zróżnicowanie pozycji tych dokumentów nie znajduje zaś żadnego uzasadnienia. Tym bardziej sytuacja taka jest trudna do zaakceptowania, gdy weźmie się pod uwagę, że z zasady wynikającej z art. 243¹ k.p.c. dokumenty te same z siebie powinny mieć zdolność identyfikacyjną, tj. powinno być możliwe ustalenie ich wystawców.

Ponadto należy zwrócić uwagę na to, że o ile art. 245 k.p.c. ogranicza domniemanie do dokumentów prywatnych sporządzonych w formie pisemnej albo elektronicznej, o tyle art. 253 k.p.c. takiego ograniczenia nie przewiduje. Zgodnie bowiem z tym przepisem, jeżeli strona zaprzecza prawdziwości dokumentu prywatnego albo twierdzi, że zawarte w nim oświadczenie osoby, która je podpisała, od niej nie pochodzi, obowiązana jest okoliczności te udowodnić; jeżeli jednak spór dotyczy dokumentu prywatnego pochodzącego od innej osoby niż strona zaprzeczająca, prawdziwość dokumentu powinna udowodnić strona, która chce z niego skorzystać. Treść tej regulacji ogranicza się zatem jedynie do sformułowania „dokument prywatny”. Tymczasem – jak wskazano powyżej – uzasadniony jest wniosek, że ustawa procesowa w art. 245 k.p.c. nie definiuje pojęcia „dokument prywatny”⁴⁴⁷. Tym samym w doktrynie stawiany jest wniosek, że domniemanie prawdziwości dokumentów prywatnych z art. 253 k.p.c. dotyczy wszystkich dokumentów, o których mówi art. 243¹ k.p.c. (zawierających tekst i wobec których można ustalić ich wystawców)⁴⁴⁸. Oznaczałoby to, że objęte nim byłyby dokumenty bez względu na rodzaj podpisu elektronicznego (domniemanie to dotyczyć miałyby dokumentów nie tylko w postaci elektronicznej opatrzonych bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu, lecz także tych dokumentów, które opatrzone zwykłym podpisem elektronicznym, czyli tych wszystkich dokumentów, wobec których istnieją możliwości ustalenia tożsamości ich wystawców).

---

⁴⁴⁶ M. Rejda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 2; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., pkt 1.

⁴⁴⁷ Nawet zaś przy założeniu, że art. 245 k.p.c. definiowałby pojęcie „dokument prywatny”, jak wyjaśniano powyżej, wykładnia tego przepisu jest dyskusyjna i niekoniecznie musi on obejmować jedynie dokumenty z podpisem własnoręcznym i kwalifikowanym podpisem elektronicznym.

⁴⁴⁸ M. Rejda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 2; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 253 k.p.c., nb. 6.

3.3 Dowód w tekstowej formie dokumentowej a wyjątki od zasady swobody dowodzenia wszelkimi środkami dowodowymi

Z uwagi na przedmiot niniejszej pracy, tj. z perspektywy dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, oceny wymagają wyjątki od zasady dopuszczalności dowodzenia faktów dowolnymi środkami dowodowymi. Najpierw rozważona zostanie rola dowodu w tekstowej formie dokumentowej, gdy dowód zastrzeżony przepisami prawa do wykazania danego faktu jest niedostępny (zarówno przypadki, gdy nigdy on nie powstał, jak i wówczas gdy w czasie procesu jest poza dyspozycją strony), tym samym nie ma więc możliwości przedstawienia go sądowi. Następnie analizie poddane będą przypadki, gdy taki dokument znajduje się w aktach sprawy lub jest do nich dołączony. Na koniec przedmiotowe zagadnienie zostanie poddane analizie z perspektywy uregulowań szczególnych znajdujących zastosowanie do spraw gospodarczych.

3.3.1 Ograniczenia w dowodzeniu wobec braku dokumentu zastrzeżonego do wykazania danego faktu

(a) Uwagi wprowadzające

W doktrynie zauważa się, że co do zasady ustawodawca wprowadza ograniczenia dowodowe jedynie w zakresie zeznań świadków i przesłuchania stron, co miałyby oznaczać, że dla wykazania faktów zasadniczo można korzystać z innych środków dowodowych⁴⁴⁹. Tym samym dowód w tekstowej formie dokumentowej mógłby swobodnie zostać wykorzystany przy dowodzeniu faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy.

Podstawowe znaczenie w przedmiotowym zakresie mają art. 246 k.p.c. i art. 74 k.c. Stosownie do regulacji ustawy procesowej, jeżeli ustawa lub umowa stron wymaga dla czynności prawnej zachowania formy pisemnej, to właśnie „dowód ze świadków lub z przesłuchania stron” w sprawie między uczestnikami tej czynności na fakt jej dokonania jest dopuszczalny w wypadku, gdy dokument obejmujący czynność został zagubiony, zniszczony lub zabrany przez osobę trzecią, a jeżeli forma pisemna była zastrzeżona tylko dla celów dowodowych, także „w wypadkach określonych w kodeksie cywilnym”. Zgodnie zaś z art. 74 k.c. zastrzeżenie formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej bez rygoru nieważności

---

⁴⁴⁹ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 11; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 2; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 5.

i bez zastrzeżenia jej dla wywołania określonych skutków czynności prawnej uniemożliwia prowadzenie „dowodu z zeznań świadków lub z przesłuchania stron” na fakt dokonania czynności (§ 1), chyba że obie strony wyrażą na to zgodę, żąda tego konsument w sporze z przedsiębiorcą albo fakt dokonania czynności prawnej jest uprawdopodobniony za pomocą dokumentu (§ 2), ewentualnie spór dotyczy stosunków między przedsiębiorcami (§ 4), a jeżeli forma pisemna, dokumentowa albo elektroniczna była zastrzeżona dla oświadczenia jednej ze stron, w razie jej niezachowania dowód z zeznań świadków lub z przesłuchania stron na fakt dokonania tej czynności jest dopuszczalny także na żądanie drugiej strony (§ 3). Tym samym ustawodawca we wskazanych regulacjach w istocie ogranicza możliwość dowodzenia faktu dokonania czynności prawnej, dla której zastrzeżono formę określoną w przepisach dwoma kategoriami środków dowodowych: zeznaniami świadków oraz przesłuchaniem stron.

Rozstrzygnięcia wymaga, czy wobec tego dowód w tekstowej formie dokumentowej w istocie może zostać swobodnie wykorzystany przy dowodzeniu faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, w tym w szczególności, jaka jest rola tego dowodu w przypadku zastrzeżenia innych form szczególnych niż pisemna, w jaki sposób dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej wpływa na powyżej wskazane ograniczenia oraz czy mimo brzmienia art. 246 k.p.c. jego dyspozycja obejmuje także dowód w formie dokumentowej.

- (b) Dowodzenie dokumentem w tekstowej formie dokumentowej wobec zastrzeżonej formy szczególnej *ad solemnitatem i ad eventum* oraz w szczególnych przypadkach ograniczeń dowodowych

W braku dokumentu, dla którego ustawa lub umowa zastrzega określoną formę czynności prawnej „pod rygorem nieważności” lub „dla wywołania określonych skutków”, dowód w tekstowej formie dokumentowej mógłby zostać wykorzystany przy dowodzeniu faktu dokonania tej czynności. Ten środek dowodowy zastosowanie znalazłby jednak jedynie w sytuacji, gdyby dokument obejmujący czynność wcześniej istniał, tj. został uprzednio sporządzony we właściwej formie, a dopiero następnie zgubił się, został zniszczony lub osoba trzecia zabrałaby go. Nieważna jest bowiem czynność w braku zachowania formy zastrzeżonej przez ustawę pod rygorem nieważności stosownie do art. 73 § 1 k.c. lub przez strony stosownie

do art. 76 zd. 1 k.c.⁴⁵⁰, a w razie zaś zastrzeżenia formy *ad eventum* niezastosowanie się do tego wymogu powoduje, że wskazane skutki nie zostają osiągnięte⁴⁵¹. Jeśli więc czynność nie została dokonana w wymaganej formie, to w ogóle nie doszłaby do skutku. Bezcelowe byłoby wtedy prowadzenie postępowania dowodowego.

Dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej mógłby być pomocny w wykazywaniu także samej „utrąty” dokumentu. W szczególności, w sytuacji gdyby ustawa lub umowa stron wymagała dla czynności prawnej zachowania formy pisemnej *ad solemnitatem* lub *ad eventum*, dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej mógłby służyć stosownie do art. 246 k.p.c. jako dowód posiłkowy, który pozwoliłby na przeprowadzenie dowodu ze świadków lub z przesłuchania stron. Rola dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej byłaby ograniczona w przypadku zastrzeżenia innych „specyficznych szczególnych form”, np. dla zawarcia małżeństwa (art. 1 k.r.o.), sporządzenia testamentu allograficznego (art. 951 k.c.) czy testamentu własnoręcznego (holograficznego) (art. 949 k.c.). Jak wskazuje Sąd Najwyższy, w takich sytuacjach jedynie w razie utraty dokumentu, np. zagubienia go lub samowolnego zniszczenia go przez osobę trzecią, dopuszczalne jest wykazywanie za pomocą wszelkich środków dowodowych faktu sporządzenia dokumentu w przepisanej formie oraz jego treści⁴⁵².

W niektórych przypadkach ustawodawca wyłącza jednak w ogóle możliwość dowodzenia określonymi dowodowymi. Dla przykładu zgodnie z art. 3 zd. 1 prawa o aktach stanu cywilnego stanowią one wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych⁴⁵³. To wyłączałoby możliwość wykazywania faktów nimi objętych dowodem z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, o ile przepisy prawa administracyjnego nie przewidywałyby, aby w takiej formie mógł być sporządzony akt stanu cywilnego. Wobec treści art. 3 zd. 2 prawa o aktach stanu cywilnego ich niezgodność z prawdą może być udowodniona w postępowaniu sądowym. Dopiero zatem w takim odrębnym postępowaniu dowód

---

⁴⁵⁰ Oprócz „podstawowych” szczególnych form czynności prawnych do dokonania czynności wymagana jest czasem specyficzna szczególna forma, np. dla zawarcia małżeństwa (art. 1 k.r.o.), testamentu allograficznego (art. 951 k.c.) czy testamentu własnoręcznego (holograficznego) (art. 949 k.c.).

⁴⁵¹ R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 73 k.c., nb. I.4.

⁴⁵² Uchwała SN z 29 maja 1987 r., III CZP 25/87.

⁴⁵³ Artykuł 3 prawa o aktach stanu cywilnego.

z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej potencjalnie mógłby stanowić dowód na wykazanie okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy⁴⁵⁴.

- (c) Dowodzenie dokumentem w tekstowej formie dokumentowej wobec zastrzeżonej formy szczególnej *ad probationem*

Analogicznie jak w przypadku formy zastrzeżonej *ad solemnitatem i ad eventum* dowodzenie dokumentem w tekstowej formie dokumentowej wobec zastrzeżonej formy szczególnej *ad probationem* dopuszczalne byłoby wówczas, gdyby dokument obejmujący czynność sporządzony był uprzednio we właściwej formie, a następnie został następnie zagubiony, zniszczony lub zabrany przez osobę trzecią. W szczególności, w sytuacji gdyby ustawa lub umowa stron wymagała dla czynności prawnej zachowania formy dla celów dowodowych, stosownie do art. 246 k.p.c. dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej mógłby służyć także jako dowód posiłkowy, który pozwoliłby na przeprowadzenie dowodu ze świadków lub z przesłuchania stron. Wówczas bowiem strona domagająca się przeprowadzenia dowodu z zeznań świadków i z przesłuchania stron może wykazać dowolnymi środkami dowodowymi, bez jakichkolwiek ograniczeń, że dokument istniał oraz że został on utracony⁴⁵⁵.

W kontekście rozważań na temat dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej jako dowodu posiłkowego odnotować należy także skutki Nowelizacji z 2016 r. z perspektywy art. 74 § 2 *in fine* k.c. Stosownie do tego przepisu, mimo niezachowania formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej przewidzianej dla celów dowodowych dowód z zeznań świadków lub z przesłuchania stron jest dopuszczalny, jeżeli fakt dokonania czynności prawnej jest uprawdopodobniony za pomocą dokumentu. Zgodnie zaś z art. 77³ k.c. dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. Tym samym przedstawienie nośnika informacji umożliwiającego zapoznanie się z jej treścią uprawdopodobniającego fakt dokonania czynności powinien umożliwić dowodzenie za pomocą zeznań świadków lub przesłuchania stron treść czynności prawnej. Dotychczas środek ten nazywany był początkiem dowodu na piśmie⁴⁵⁶; obecnie jednak – wobec tego, że odnosi się także do dokumentów elektronicznych oraz sporządzonych w formie dokumentowej –

---

⁴⁵⁴ Na temat drogi sądowej takich spraw oraz właściwego trybu postępowania zob. B. Wołodkiewicz, [w:] *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz*, red. K. Osajda, M. Domański, J. Słyk, Warszawa 2023, Legalis, Komentarz do art. 3 prawa o aktach stanu cywilnego, nb. 37-41.1

⁴⁵⁵ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 5.

⁴⁵⁶ P. Sobolewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 74 k.c. nb. 6; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 74 k.c., nb. II.C.1.

sformułowanie to nie do końca będzie adekwatne do brzmienia regulacji po Nowelizacji z 2016 r. Tym samym uprawdopodobnienie, o którym mowa w art. 74 § 2 *in fine* k.c. może być dokonane także dowodem z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej⁴⁵⁷, na przykład SMS-em⁴⁵⁸.

(d) Dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej a dyspozycja art. 246 k.p.c.

Rozważenia wymaga także, czy art. 246 k.p.c. wprost odnosi się do dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej. Przepis stanowi, że jeżeli ustawa lub umowa stron wymaga dla czynności prawnej zachowania „formy pisemnej”, dowód ze świadków lub z przesłuchania stron w sprawie między uczestnikami tej czynności na fakt jej dokonania jest dopuszczalny w wypadku, gdy dokument obejmujący czynność został zagubiony, zniszczony lub zabrany przez osobę trzecią, a jeżeli „forma pisemna” była zastrzeżona tylko dla celów dowodowych, także w wypadkach określonych w kodeksie cywilnym. Przepis ten zatem *expressis verbis* odnosi się do formy pisemnej, a nie do formy dokumentowej.

W doktrynie uznaje się, że treść art. 246 k.p.c. nie została dostosowana do zmian wprowadzonych Nowelizacją z 2016 r.⁴⁵⁹. Część autorów stoi na stanowisku, że stanowi to w pewnym stopniu omyłkę ustawodawcy i zakres ograniczeń dowodowych przewidzianych w tym przepisie dotyczy obok formy pisemnej również formy elektronicznej⁴⁶⁰, a także formy dokumentowej⁴⁶¹. Analizie warto zatem poddać, czy (tekstowa) forma dokumentowa, uzewnętrzniająca się w procesie jako dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, w razie zastrzeżenia jej pod rygorem nieważności podlegałaby ograniczeniom z art. 246 k.p.c.

Obecnie przepisy prawa (materialnego) nie ustanawiają wymogu dokonania czynności prawnej w formie dokumentowej pod rygorem nieważności. Nie oznacza to jednak, że sytuacja ta

---

⁴⁵⁷ K. Knoppek, *Procesowe...*, s. 226.

⁴⁵⁸ R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 74 k.c., nb. 7; J. Grykiel [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 74 k.c., nb. III.C.4; M. Maciejewska-Szałas [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 74 k.c., pkt 4; wyrok SA w Łodzi z 25 sierpnia 2020 r., I ACa 1069/19.

⁴⁵⁹ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 4.

⁴⁶⁰ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 4; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 74 k.c., nb. I.C.2; B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1148 i przywołani tam autorzy.

⁴⁶¹ Część piśmiennictwa przyjmuje, że art. 246 stosuje się także do formy elektronicznej ze względu na jej zrównanie z formą pisemną (I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 11; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 4).

nie ulegnie zmianie, co jednak wymagałoby działań legislacyjnych. Ponadto art. 246 k.p.c. ma także zastosowanie do ustalonego przez strony na zasadzie art. 76 k.c. *pactum de forma*. Zgodnie z tym przepisem strony mogą w umowie zastrzec, że określona czynność prawna między nimi ma być dokonana w szczególnej formie, w tym zatem także w formie dokumentowej, a czynność ta dojdzie do skutku tylko przy zachowaniu zastrzeżonej formy. Regulacja ta w razie zaistnienia wątpliwości ustanawia domniemanie zastrzeżenia formy dla celów dowodowych; nic nie stoi jednak na przeszkodzie, aby strony określiły, że wskutek niezachowania formy dokumentowej (np. wysłania wiadomości e-mail ze wskazanego w umowie adresu poczty elektronicznej) czynność była nieważna. Gdyby zatem dyspozycja art. 246 k.p.c. obejmowała formę dokumentową, w razie zastrzeżenia formy dokumentowej w umowie dowód ze świadków lub z przesłuchania stron w sprawie między uczestnikami tej czynności na fakt dokonania czynności byłby dopuszczalny w wypadku, o ile dokument obejmujący czynność zostałby zagubiony, zniszczony lub zabrany przez osobę trzecią, a jeżeli forma byłaby zastrzeżona tylko dla celów dowodowych, także w wypadkach określonych w kodeksie cywilnym.

Przy przyjęciu zastosowania art. 246 k.p.c. do dokumentów w tekstowej formie dokumentowej pod rygorem nieważności analizy wymagałoby, czy sytuacja, w której dochodzi do usunięcia treści elektronicznej następczym działaniem wysyłającego lub jej zniknięcia wskutek nałożonych ograniczeń, mieści się w zagubieniu, zniszczeniu lub zabraniu przez osobę trzecią. Przykładem mogą być wiadomości znikające po ich otwarciu lub wskutek upływu czasu, a także wiadomości, które nadawca może usunąć. *Expressis verbis* art. 246 k.p.c. nie pozwalałby na objęcie takich przypadków jego regulacją. Niemniej celowościowa wykładnia tego przepisu wymaga, by jednak dopuścić możliwość wykazywania dowodem ze świadków lub przesłuchania stron fakt dokonania czynności w ramach opisanych przypadków.

W istocie jednak wydaje się, że *de lege lata* nie ma podstaw, aby rozszerzać zakres art. 246 k.p.c. na formę dokumentową. Przemawia za tym przede wszystkim wykładnia literalna tego przepisu. Nie ma także podstaw, aby takie rozszerzenie uzasadniała wykładnia systemowa lub funkcjonalna. Niemniej w razie przyjęcia rozszerzającej wykładni tego uregulowania należałoby poczynić kilka dodatkowych uwag. Po pierwsze, zastrzec trzeba, że przepis art. 246 k.p.c. posługuje się sformułowaniem: „w sprawie między uczestnikami tej czynności na fakt jej dokonania”, a zatem ogranicza dopuszczalność prowadzenia dowodu

jedynie do sytuacji, gdy czynność prawna została dokonana pomiędzy stronami procesu⁴⁶². Tym samym nawet przy przyjęciu, że art. 246 k.p.c. znajduje zastosowanie do tekstowej formy dokumentowej (zastrzeżonej pod nieważnością) dokonanie czynności prawnej przez osoby trzecie lub przez stronę procesu z osobą trzecią nie będzie objęte przedmiotowym ograniczeniem. Ta samo odnosi się do ograniczeń z art. 74 k.c. Po drugie, w art. 246 k.p.c. mowa o dokonaniu czynności między jej uczestnikami, co ma oznaczać, że ograniczenia zawarte w tym przepisie nie dotyczą jednostronnych czynności prawnych⁴⁶³. Tym samym przy przyjęciu, że art. 246 k.p.c. znajduje zastosowanie do tekstowej formy dokumentowej (zastrzeżonej pod rygorem nieważności), nie uniemożliwiłoby to dowodzenia za pomocą świadków lub stron dokonania jednostronnej czynności prawnej. Po trzecie, przyjmuje się, że ograniczenia te dotyczą jedynie oświadczeń woli, a nie dotyczą oświadczeń wiedzy⁴⁶⁴. Oświadczenia wiedzy mogą być zatem wykazywane dowodami w tekstowej formie dokumentowej. Po czwarte, na zasadzie art. 473 k.p.c. w sprawach zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych nie stosuje się przepisów ograniczających dopuszczalność dowodu ze świadków i z przesłuchania stron, chyba że stosownie do art. 477⁷ k.p.c. jest to spór w sprawach zakresu prawa pracy, w których pracownik jest stroną pozwaną. Tym samym rozważania dotyczące ograniczenia dopuszczalności dowodu ze świadków i z przesłuchania stron poczynione w niniejszej części pracy dotyczą tylko tych spraw z zakresu prawa pracy, w których pracownik jest stroną pozwaną.

---

⁴⁶² J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 2; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 15; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 5.

⁴⁶³ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 2; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 17.

⁴⁶⁴ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 3; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 14; B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1145.

3.3.2 Ograniczenia w dowodzeniu wobec osnowy przedłożonego (istniejącego) dokumentu

(a) Uwagi wprowadzające

Z perspektywy przedmiotu niniejszej rozprawy rozważenia wymaga, jaka jest pozycja dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w razie prowadzenia dowodu przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu.

(b) Zakres ograniczeń dowodu z osobowych źródeł dowodowych

Stosownie do art. 247 k.p.c. dowód ze świadków lub z przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu obejmującego czynność prawną może być dopuszczony między uczestnikami tej czynności tylko w wypadkach, gdy nie doprowadzi to do obejścia przepisów o formie zastrzeżonej pod rygorem nieważności i gdy ze względu na szczególne okoliczności sprawy sąd uzna to za konieczne.

Podobnie jak w przypadku art. 246 k.p.c., przepis art. 247 k.p.c. ogranicza dopuszczalność prowadzenia dowodu jedynie wtedy, gdy czynność prawna została dokonana pomiędzy stronami procesu; a wobec tego, że mowa w nim o dokonaniu czynności między jej uczestnikami, przyjmuje się, że ograniczenia zawarte w tym przepisie nie dotyczą jednostronnych czynności prawnych⁴⁶⁵.

Przede wszystkim zatem art. 247 k.p.c. dotyczy tylko dokumentów obejmujących czynność prawną, a nie dokumentów zawierających oświadczenia wiedzy⁴⁶⁶. Tym samym dopuszczalne będzie prowadzenie dowodu przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, jeśli nie będzie dotyczył czynności zawartej pomiędzy stronami procesu, a także kiedy będzie dotyczył jednostronnej czynności prawnej lub oświadczenia wiedzy.

Ponadto na zasadzie art. 473 k.p.c. w sprawach zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych nie stosuje się przepisów ograniczających dopuszczalność dowodu ze świadków

---

⁴⁶⁵ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 1; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 2 i 5.

⁴⁶⁶ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 2; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 1.

i z przesłuchania stron, chyba że stosownie do art. 477⁷ k.p.c. jest to spór w sprawach zakresu prawa pracy, w których pracownik jest stroną pozwaną.

Jak wskazano, obecnie przepisy nie zastrzegają formy dokumentowej pod rygorem nieważności. Po pierwsze jednak, sytuacja ta może jednak ulec zmianie. Po drugie, art. 247 k.p.c. ma zastosowanie do *pactum de forma* ustalonego przez strony na zasadzie art. 76 k.c., zgodnie z którym strony mogą zastrzec w umowie, że określona czynność prawna między nimi ma być dokonana pod rygorem nieważności lub dla wywołania skutków prawnych w szczególnej formie, a czynność ta dochodzi do skutku tylko przy zachowaniu zastrzeżonej formy.

Zatem w razie zastrzeżenia formy dokumentowej (np. konieczności wysłania wiadomości e-mail ze wskazanego w umowie adresu poczty elektronicznej) *ad solemnitatem* z mocy art. 247 k.p.c. dowód z przesłuchania świadków lub stron kierowany przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu w tekstowej formie dokumentowej będzie bezwzględnie niedopuszczalny. Tym samym takimi dowodami nie będzie można wykazywać, że dokument zawiera oświadczenia o treści innej aniżeli faktycznie złożone albo oświadczenia, które w ogóle nie zostały złożone; ewentualnie że strony złożyły dodatkowe oświadczenia nieobjęte treścią sporządzonego dokumentu⁴⁶⁷.

Odnotować przy tym należy dwa stanowiska dotyczące rzeczywistego ograniczenia dowodowego wynikającego z art. 247 k.p.c. Według restrykcyjnego – wszystkie elementy oświadczeń woli stron (uzgodnione postanowienia) zostały objęte wymaganą formą (dokumentem); według liberalnego – wymóg formy i skutki jej niezachowania obejmują jedynie elementy przedmiotowe istotne czynności prawnej, a pozostałe postanowienia uzgodnione przez strony są ważne, choćby nie zostały zawarte w dokumencie⁴⁶⁸. Zgodnie z dominującym poglądem Sądu Najwyższego rygorem nieważności objęte są *essentialia negotii* umowy⁴⁶⁹. Przy przyjęciu zatem liberalnego podejścia dowód z dokumentu w tekstowej

---

⁴⁶⁷ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 1; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 7 i 8-14; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 2.

⁴⁶⁸ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 5;

⁴⁶⁹ Tak: J. J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 5; zob.: postanowienie SN z 7 stycznia 1998 r., III CKN 307/97; wyrok SN z 6 grudnia 2017 r., I CSK 476/17.

formie dokumentowej mógłby być zatem prowadzony co do innych elementów czynności prawnej niż jej *essentialia negotii*.

Co do zasady w przypadkach innych niż wskazane powyżej, tj. zastrzeżenia formy *ad probationem* lub *ad eventum* lub w ogóle niezastrzeżenia jakiegokolwiek formy dla czynności, dopuszczalne jest prowadzenie przez sąd dowodu z zeznań świadków i przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu obejmującego czynność prawną, o ile stosownie do art. 247 k.p.c. sąd uzna to za konieczne ze względu na szczególne okoliczności sprawy. Ponadto zakaz ten w żadnym wypadku nie zabrania prowadzenia postępowania dowodowego w kierunku wykładni oświadczeń woli dokonywanej stosownie do art. 65 k.c. (tzw. dowód co do osnowy dokumentu)⁴⁷⁰. Zastrzec przy tym należy jednak, że granica pomiędzy dokonywaniem wykładni oświadczeń woli a uzupełnianiem treści oświadczenia złożonego w zastrzeżonej formie w niektórych sytuacjach jest bardzo delikatna⁴⁷¹. Wreszcie dopuszczalne jest podważanie autentyczności samego dokumentu jako środka dowodowego⁴⁷². Nie ma również przeszkód, aby dowodzić, że to, co strony oświadczały, jest nieprawdą, na przykład w celu wykazania pozorności umowy⁴⁷³.

3.3.3 Ograniczenia w dowodzeniu w postępowaniu gospodarczym

(a) Uwagi wprowadzające

W postępowaniu gospodarczym pozycja dowodu z dokumentu, w tym dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, została dodatkowo wzmocniona w stosunku do innych

---

⁴⁷⁰ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 8; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 4; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 1; wyrok SN z 28 kwietnia 1998 r., II CKN 724/97; wyrok SN z 31 stycznia 2008 r., II CSK 406/07; wyrok SN z 21 stycznia 2009 r., III CSK 195/08; wyrok SN z 13 stycznia 2011 r., III CSK 116/10; wyrok SN z 4 lutego 2011 r., III CSK 196/10; wyrok SN z 5 października 2018 r., I CSK 596/17.

⁴⁷¹ Uchwała SN z 26 lutego 2021 r., III CZP 24/20. W uchwale tej Sąd Najwyższy dopuścił możliwość prowadzenia dowodu z dokumentów w formie dokumentowej (choć nie-tekstowej) w celu ustalenia woli spadkodawcy; w piśmiennictwie jednak rozstrzygnięcie to oceniane było jako zmierzające do wykraczania poza formę zastrzeżoną dla danej czynności prawnej (T. Justyński, *Wykładnia testamentu ze zdjęciem. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 26 lutego 2021 r., III CZP 24/20*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2023, nr 1, s. 3).

⁴⁷² J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 10; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 10.

⁴⁷³ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 247 k.p.c., nb. 6; postanowienie SN z 30 grudnia 2019 r., IV CSK 332/19.

środków dowodowych. Jednocześnie zaś dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej mogą co do zasady zostać wyłączone z procesu w ramach zawartej między stronami umowy dowodowej.

(b) Subsydiarny charakter dowodu z zeznań świadków

Stosownie do art. 458¹⁰ k.p.c. dowód z zeznań świadków sąd może dopuścić jedynie wtedy, gdy po wyczerpaniu innych środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Przepis ten stanowi zatem odpowiednik art. 299 k.p.c.⁴⁷⁴, który znajdując uzasadnienie – co do zasady⁴⁷⁵ – do wszystkich postępowań procesowych, wskazuje, że z tych samych powodów sąd dla wyjaśnienia tych faktów może dopuścić dowód z przesłuchania stron.

Mając na uwadze powyższą regulację oraz art. 458¹¹ k.p.c. (o którym w szczególności w dalszej części) można wyprowadzić wniosek, że w postępowaniu gospodarczym dowód z zeznań świadków i przesłuchania stron jest dowodem posiłkowym w stosunku do innych środków dowodowych; przy czym ze względu na treść art. 299 k.p.c. większą akcesoryjnością charakteryzuje się dowód z przesłuchania stron⁴⁷⁶, tj. powinien być dopuszczany, gdy nie można istotnych dla sprawy okoliczności wyjaśnić innymi dowodami, w szczególności

---

⁴⁷⁴ T. Szanciło [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶. Tom I*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, Legalis, Komentarz do art. 458¹⁰ k.p.c., nb. 1.

⁴⁷⁵ Przepisy szczególne mogą tę zasadę modyfikować w przypadku niektórych postępowań. Zgodnie z art. 432 k.p.c. w każdej sprawie o rozwód lub o separację sąd zarządza przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron. W innych sprawach małżeńskich sąd nie może odmówić dopuszczenia takiego dowodu, jeżeli strona go powołała. Na zasadzie zaś art. 452 k.p.c. w sprawach o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami stosuje się odpowiednio przepis art. 432 k.p.c.

⁴⁷⁶ P. Feliga [w:] *Kodeks...red. P. Rylski...*, Komentarz do art. 458¹⁰ k.p.c., pkt IV wprowadzających i nb. 13; R. Kulski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020, Legalis, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 4; T. Wiśniewski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Artykuły 367–505³⁹*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, LEX, Komentarz do art. 458¹⁰ k.p.c., pkt 4; M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1–477¹⁶*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, Komentarz do 458¹¹ k.p.c., pkt 2. Niemniej jednak M. Manowska zasadnie podnosi, że w wypadku, gdy teza dowodowa dotycząca zeznań świadków wskazuje, iż zeznania te nie wyjaśnią istotnych okoliczności sprawy, gdyż wiedzę na temat tych okoliczności posiadają strony, to sąd może pominąć dowód z zeznań świadków, a przeprowadzić dowód z przesłuchania stron (M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., pkt 2).

dowodami z dokumentów, w tym w praktyce często dowodami z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, i zeznaniami świadków⁴⁷⁷.

W doktrynie słusznie podnosi się, że strony powinny przedkładać dokumenty dla wykazania swoich twierdzeń oraz wnioskować przede wszystkim o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów innych niż zeznania świadków i przesłuchanie stron; jednocześnie jednak, ale posiłkowo⁴⁷⁸, winny wnioskować o dopuszczenie i przeprowadzenie tych ostatnich dowodów. Ze względu na wymóg z art. 458⁵ § 1 k.p.c. wniosek ten powinien być zawarty już odpowiednio w pozwie lub odpowiedzi na pozew, ewentualnie w dalszym piśmie, o którym mowa w art. 458⁵ § 2 k.p.c.⁴⁷⁹. Sąd wówczas wpierv oceni moc dowodową dokumentów i środków dowodowych innych niż zeznania świadków i przesłuchanie stron, a następnie dopiero rozważy, jakie znaczenie nadać nieprzedstawieniu dokumentów i czy zasadne jest słuchanie świadków i stron⁴⁸⁰. Oczywiście sąd będzie musiał dokonać odpowiednich korekt tej kolejności w sytuacji, gdy na przykład będzie dopuszczał dowód z opinii biegłego, która bazować ma również na złożonych zeznaniach. Jak zauważa P. Feliga⁴⁸¹, w istocie okazać się może, że dowód z zeznań świadków w postępowaniu w sprawach gospodarczych może mieć charakter podstawowy (w braku innych środków dowodowych) albo posiłkowy (w przypadku istnienia innych środków dowodowych). To samo można odnieść do dowodu z przesłuchania stron.

W założeniu art. 458¹⁰ k.p.c. pozwala dopuścić dowód z zeznań świadków (podobnie jak art. 299 k.p.c. dowód z przesłuchania stron), gdy pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. W sytuacji, gdy dany fakt został już udowodniony zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy, kolejny dowód na jego potwierdzenie może zostać pominięty już na zasadzie art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. Mając na uwadze zasadę racjonalności ustawodawcy, art. 458¹⁰ k.p.c. powinien więc dotyczyć kolejności przeprowadzania dowodów. Tym samym,

---

⁴⁷⁷ T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458¹⁰ k.p.c., nb. 1 i 3.

⁴⁷⁸ M. Manowska zasadnie wskazuje, że strony są nawet zobowiązane są do zgłoszenia wniosków dowodowych o przesłuchanie świadków, a to sąd decyduje, czy zachodzi sytuacja ujęta w art. 458¹⁰ k.p.c. pozwalająca na dopuszczenie tych dowodów (M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 458¹⁰ k.p.c., pkt 1).

⁴⁷⁹ M. Dziurda [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. nac. P. Rylski, red. cz. III A. Olaś, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 205¹² k.p.c., nb. 14-15.

⁴⁸⁰ T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458¹⁰ k.p.c., nb. 4.

⁴⁸¹ P. Feliga [w:] *Kodeks...red. P. Rylski...*, Komentarz do art. 458¹⁰ k.p.c., pkt IV uwag wprowadzających i nb. 11.

jeśli sąd dojdzie do przekonania, że wskazywane przez strony twierdzenia są udowodnione innymi dowodami, stosownie do art. 458¹⁰ k.p.c. w zasadzie nie powinien dopuszczać dowodu z zeznań świadków lub przesłuchania stron⁴⁸². Na marginesie zauważyć można, że powoduje to, iż w razie wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego definitywne określenie w planie rozprawy decyzji co do zeznań świadków i przesłuchanie stron wydaje się niemożliwe, ponieważ sąd musiałby wówczas antycypować wyniki postępowania dowodowego⁴⁸³.

Wydaje się jednak, że regulacje ograniczające dowody z zeznań świadków lub przesłuchania stron są jednak życzeniem projektodawcy i ustawodawcy niemającym realnych szans na urzeczywistnienie z kilku przyczyn⁴⁸⁴.

Po pierwsze, w praktyce sądy dopuszczają te dowody, ponieważ uzyskane zeznania mogą w istocie podważyć ocenę dotychczas przeprowadzonych, w szczególności dowodów z dokumentów, w tym dowodów w tekstowej formie dokumentowej. Nadto najczęściej strona, dla której wnioski płynące z dowodu z dokumentu są niekorzystne, stara się wykazać swoje racje właśnie dowodem ze świadków czy ze swojego przesłuchania. Sądy, dążąc do poczynienia prawdziwych ustaleń faktycznych w sprawie (zgodnego z prawdą ustalenia podstawy faktycznej) dochodzonych praw lub roszczeń, dopuszczają wszystkie dowody, aby uzyskać pełny obraz sprawy. Przyjmując wyżej wskazaną interpretację art. 458¹⁰ k.p.c., sądy, przeprowadziwszy dowody inne niż dowody ze świadków czy przesłuchania stron, powinny wówczas poprzestawać na nich, o ile nie pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Powinny więc pominąć te pozostałe dowody, mimo twierdzeń strony, że zeznania świadków czy przesłuchanie stron miałyby obalić wnioski płynące z już przeprowadzonych dowodów. To jednak – jak wskazano – zwykle nie ma miejsca.

---

⁴⁸² R. Kulski [w:] *Kodeks... Tom III...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 2 i 3.

⁴⁸³ W kontekście art. 299 k.p.c. zwraca na to uwagę M. Dziurda (M. Dziurda, *Posiedzenie przygotowawcze i plan rozprawy [w:] Reforma czy kolejna nowelizacja? Uwagi na tle ustawy z 4.7.2019 r. zmieniającej KPC*, red. P. Ryński, Warszawa 2020, s. 66.

⁴⁸⁴ Przepisy te poddawane są w doktrynie krytyce. M. Dziurda i M. Szrajer wskazują, że zasadność art. 458¹⁰ k.p.c. jest wątpliwa (M. Dziurda, M. Szrajer, *Postępowanie gospodarcze według nowych przepisów*, PPH 2020, nr 1, s. 16-17). Andrzej Jakubecki zauważa, że wysunięcie na pierwszy plan dowodu z dokumentu wynika z błędnego założenia, że w stosunkach gospodarczych w praktyce dominującą rolę odgrywają czynności dokonywane na piśmie, w związku z czym większość spraw da się rozstrzygnąć właśnie na podstawie dokumentów (A. Jakubecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do wybranych przepisów nowelizacji 2019*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019, Komentarz do art. 458¹⁰ k.p.c., pkt 1).

Po drugie, jak przedstawiano powyżej, przepisy te nie uniemożliwiają prowadzenia dowodu z zeznań świadków i przesłuchania stron w celu dokonania wykładni złożonych oświadczeń zawartych w zalegających w aktach sprawy dowodach z dokumentów, w tym dowodach z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej. Ostatecznie zatem dowody te są dopuszczane, aby właściwie zinterpretować intencje autorów.

Co więcej, w sprawach gospodarczych zarówno rozważana regulacja art. 458¹⁰ k.p.c., jak również art. 458¹¹ k.p.c., ustąpić będzie musiała zasadzie swobody formy i jej dowodzenia określonej konwencją o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów⁴⁸⁵. Stosownie bowiem do obowiązującego w Polsce⁴⁸⁶ art. 11 konwencji o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, umowa sprzedaży może być udowodniona w jakikolwiek sposób, w tym również na podstawie zeznań świadków, i nie wymaga do jej zawarcia lub potwierdzenia formy pisemnej oraz nie podlega żadnym innym wymaganiom co do formy. Konwencja o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów ma zastosowanie do umów sprzedaży towarów⁴⁸⁷ między stronami mającymi siedziby handlowe w różnych państwach, jeżeli państwa te są stronami tej konwencji lub jeżeli normy międzynarodowego prawa prywatnego wskazują na ustawodawstwo strony konwencji o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów jako prawo właściwe (art. 1 pkt 1 konwencji o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów). Dotyczy ona zasadniczo umów zawieranych w celach gospodarczych (art. 2 a *contrario* konwencji o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów), oraz znajdzie zastosowanie, o ile strony nie wyłączyły jej regulacji (art. 6 konwencji o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów).

(c) Ograniczenie środków dowodowych do dokumentów

Uregulowanie art. 458¹⁰ k.p.c. nie wyłącza w sposób generalny korzystania z dowodu z zeznań świadków w postępowaniu gospodarczym. Stosownie jednak do art. 458¹¹ k.p.c. czynność strony, w szczególności oświadczenie woli lub wiedzy, z którą prawo łączy nabycie, utratę lub zmianę uprawnienia strony w zakresie danego stosunku prawnego, może być udowodniona

---

⁴⁸⁵ Konwencja Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, sporządzona w Wiedniu 11 kwietnia 1980 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 45, poz. 286 ze zm.), dalej „konwencja o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów”.

⁴⁸⁶ Rzeczpospolita Polska nie złożyła bowiem na zasadzie art. 12 konwencji o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów oświadczenia *opt-out* zgodnie z art. 96 Konwencji.

⁴⁸⁷ Konwencja obejmuje także w pewnych zakresie umowy dostawy towarów (art. 3 konwencji o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów).

tylko dokumentem, o którym mowa w art. 77³ k.c., chyba że strona wykaże, że nie może przedstawić tego dokumentu z przyczyn od niej niezależnych. Tym samym w postępowaniu gospodarczym to dowód z dokumentów, w tym dowód z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, ma dowieść, że strona dokonała czynności. Dopiero, jeśli strona nie może przedstawić takiego dokumentu z przyczyn od niej niezależnych, może wykazywać swoich twierdzeń innymi środkami dowodowymi. Przedmiotowa regulacja budzi wątpliwości, jakie czynności muszą być wykazywane dokumentem, oraz w jakich sytuacjach dopuszczalne jest odstępianie od tego nakazu.

W doktrynie przeważa pogląd, że art. 458¹¹ k.p.c. dotyczy wszelkich czynności strony – zarówno prawnych, jak i faktycznych⁴⁸⁸. Odmienne stanowisko zajmuje M. Manowska, uważając, że nie obejmuje on takich czynności faktycznych, które wiążą się z realizacją tych uprawnień, np. wykonaniem umowy, wezwaniem do zapłaty⁴⁸⁹. Brzmienie przepisu nakazuje jednak objęcie nim wszystkich tych zachowań, które skutkują „nabyciem, utratą lub zmianą uprawnienia w ramach stosunku prawnego”. Jeśli w rezultacie wezwania do zapłaty strona uzyska stosownie do art. 481 w zw. z art. 455 k.c. uprawnienie do dochodzenia odsetek za opóźnienie⁴⁹⁰, wówczas takie wezwanie także objęte będzie regulacją przedmiotowego przepisu ustawy procesowej.

W literaturze podnosi się, że ograniczenie określone art. 458¹¹ k.p.c. dotyczy tylko własnych czynności strony; dopuszczalne zatem będzie wykazywanie wszystkimi środkami dowodowymi działań przeciwnika i osób trzecich⁴⁹¹. Uzasadnia się to tym, że strona nie może

---

⁴⁸⁸ T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 2; P. Feliga [w:] *Kodeks...red. P. Rylski...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 15; J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2020, LEX, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., pkt 3.

⁴⁸⁹ M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., pkt 4.

⁴⁹⁰ W zakresie, w jakim odsetki nie należą się bez wezwania na zasadzie art. 6 lub 7 ustawy z 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1790), np. kar umownych (P. Dolniak, *Przeciwdziałanie nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych. Komentarz, wyd. II*, LEX/el. 2023, Komentarz do art. 4 ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych, pkt 21).

⁴⁹¹ T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 2; P. Feliga [w:] *Kodeks...red. P. Rylski...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 16 i 26; T. Wiśniewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., pkt 2; J. Gudowski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., pkt 3; A. Jakubecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c.

ponosić odpowiedzialności za zaniechania innych osób⁴⁹². Ze stanowiskiem tym należy się zgodzić, choć brzmienie przepisu nie ogranicza jego zastosowania do wykazywania czynności przez stronę, która ją dokonała⁴⁹³.

Przepis ten nie zakazuje także prowadzenia dowodu z zeznań świadków i przesłuchania stron w celu dokonania wykładni treści dokumentu⁴⁹⁴, a także wad oświadczenia woli, pozorności czy autentyczności⁴⁹⁵.

Określenie sytuacji, w jakich skorzystanie z innych środków dowodowych niż dokument byłoby dopuszczalne, jest sporne. Przede wszystkim nie jest jasna korelacja analizowanego przepisu z regulacjami kodeksu cywilnego. Rozważyć zatem należy jego rzeczywiste znaczenie w procesie sądowym.

Andrzej Jakubecki stwierdza, że przepis ten jest sprzeczny z przepisami prawa materialnego⁴⁹⁶. W doktrynie postuluje się, aby uznać art. 458¹¹ k.p.c. za *lex specialis* w stosunku do art. 74 § 4 k.c.⁴⁹⁷. Jak trafnie jednak zauważa M. Giaro, art. 458¹¹ k.p.c. nie może być rozumiany w ten sposób, że ustanawia wymóg formy czynności (tj. ustawowo zastrzega formę); nie przewiduje on „pozytywnego” obowiązku zachowania formy, a przede wszystkim nie odnosi się do „formy czynności prawnych” w rozumieniu kodeksu cywilnego, a jedynie do pojęcia dokumentu⁴⁹⁸.

---

⁴⁹² T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 2; P. Feliga [w:] *Kodeks...red. P. Rylski...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 16.

⁴⁹³ M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., pkt 3.

⁴⁹⁴ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 7; P. Feliga [w:] *Kodeks...red. P. Rylski...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 26; J. Gudowski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., pkt 2.

⁴⁹⁵ P. Feliga [w:] *Kodeks...red. P. Rylski...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 26; wyrok SN z 31 stycznia 2008 r., II CSK 406/07; wyrok SN z 13 listopada 1973 r., I CR 678/73; wyrok SN z 4 lutego 2011 r., III CSK 196/10; wyrok SN z 27 listopada 2002 r., I CKN 1255/00.

⁴⁹⁶ A. Jakubecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c.

⁴⁹⁷ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 6.

⁴⁹⁸ M. Giaro, *Artykuł 458¹¹ KPC na tle unormowania formy czynności prawnych*, MoP 2021 nr 8, s. 421. Autor dodaje też, że stosunek *lex generalis* – *lex specialis* zachodzi w przypadku logicznej nadrzędności zakresu normy ogólnej względem normy szczególnej i odwrotnie podrzędności zakresu tej ostatniej, tzn. każdy przypadek objęty normą szczególną musi podpadać pod normę ogólną, co w tym wypadku nie na miejsca, gdyż oświadczenia woli (czynności prawne) z art. 74 k.c. są jedynie jednym ze stanów faktycznych objętych 458¹¹ k.p.c. (M. Giaro, *Artykuł 458¹¹ KPC...*, s. 422).

Według jednego ze stanowisk art. 458¹¹ k.p.c. nakłada na strony postępowania w sprawach gospodarczych obowiązek dokumentowania wszystkich czynności dokumentem w rozumieniu art. 77² k.c., także dokonywanych przed wszczęciem postępowania sądowego⁴⁹⁹. Wydaje się, że taka też była intencja projektodawców Nowelizacji z 2019 r., którzy w uzasadnieniu proponowanych zmian wskazywali, że profesjonalizm przedsiębiorcy – potencjalnej strony sprawy gospodarczej – obejmuje również dokumentowanie faktów w celu ewentualnego wykorzystania ich w przyszłości w przypadku sporu⁵⁰⁰. Artykuł 458¹¹ k.p.c. podwyższa przy tym wymagania stawiane stronie w stosunku do art. 246 k.p.c.⁵⁰¹, który dla dopuszczenia dowodu z zeznań świadków i przesłuchania stron nie przewiduje wykazywania, że zagubienie, zniszczenie lub zabranie dokumentu przez osobę trzecią spowodowane było okolicznościami, na które strona nie miała wpływu.

Stosownie do odmiennego poglądu art. 458¹¹ k.p.c. nie może być w ten sposób interpretowany, ponieważ nakładałby pozaprocessowy obowiązek dokumentowania czynności. Jako jeden z argumentów przemawiających przeciwko takiej wykładni podaje się okoliczność, że znajdowałyby on zastosowanie do spraw, które miały miejsce przed jego wejściem, a zatem strony nie miały możliwości nawet wiedzieć, że taki obowiązek został na nie nałożony⁵⁰². Takie uzasadnienie nie jest jednak w pełni przekonujące; art. 458¹¹ k.p.c. przewiduje bowiem wyjątek, na który mogłyby powoływać się strony w procesach, wykazując, że nie mogą przedstawić dokumentu z przyczyn od nich niezależnych, nie mogły bowiem wiedzieć, że taki obowiązek zostanie na nie nałożony.

W ramach koncepcji odrzucających pozaprocessowy, a w szczególności przedprocesowy obowiązek dokumentowania czynności, M. Giaro proponuje rozważenie rozumienia analizowanego przepisu w ten sposób, że nakładane ograniczenie dowodowe stawałoby się aktualne wobec przedsiębiorcy dopiero od chwili uzyskania przez niego, zgodnie z regułami

---

⁴⁹⁹ T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458¹¹, nb. 4; M. Dziurda, M. Szrajer, *Postępowanie...*, s. 16; T. Szczurowski, *Specyfika nowego postępowania odrębnego*, PUG 11/2019, s. 45. Wydaje się, że za tym kierunkiem interpretacyjnym opowiada się R. Kulski [w:] *Kodeks... Tom III...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 1.

⁵⁰⁰ *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, VIII kadencja, druk sejm. nr 3137, Uzasadnienie*, s. 105.

⁵⁰¹ M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., pkt. 1-2.

⁵⁰² P. Feliga [w:] *Kodeks...red. P. Ryłski...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 11; T. Wiśniewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., pkt 3.

procedury cywilnej, statusu strony procesu⁵⁰³. Czynności dokonywane na etapie przedsądowym powinny jego zdaniem podlegać zaś tylko właściwym na chwilę ich dokonania unormowaniom kodeksu cywilnego. Odrzucając możliwość wyrowadzania z art. 458¹¹ k.p.c. nakazu zachowania określonej formy czynności prawnej, swoje podejście uzasadnia między innymi tym, że taka wykładnia pozostaje spójna z art. 1 k.p.c., zgodnie z którym ustawa procesowa normuje postępowanie sądowe – a *contrario* nie normuje czynności dokonywanych przez podmioty prawa przed jego zainicjowaniem.

Przepis ten nie powinno się interpretować w ten sposób, że w sprawach gospodarczych strony muszą koniecznie przedstawiać tylko dokumentem dowody nabycia, utraty lub zmiany uprawnienia w zakresie danego stosunku prawnego, o ile nie wykażą, że nie mogą tego zrobić z przyczyn od nich niezależnych. Rozumieć go należy w ten sposób, że nakaz z tego przepisu nie obowiązywałby, gdyby czynność w ogóle nie została wyrażona w formie dokumentu⁵⁰⁴, lub gdyby taki dokument na etapie procesu był niedostępny dla strony, ale tylko ze względów, na które nie miała wpływu.

W pierwszej kolejności przemawiają za tym realia i praktyka obrotu gospodarczego. W rzeczywistości bowiem takim dowodem z art. 458¹¹ k.p.c. byłby nie tylko dowód tekstowy, ale także na przykład dowód z nagrań obrazu lub dźwięku. Obecnie technologia pozwala bez większych trudności utrwaląc wszelkie podejmowane działania. Mogłoby to prowadzić do nieracjonalnego wniosku, że na cele potencjalnego sporu gospodarczego strona zobligowana byłaby nagrywać wszelkie spotkania, aby w przyszłości nie narazić się na zarzut, że utraciła prawo do wykazywania swoich twierdzeń⁵⁰⁵. Założenie takie byłoby irracjonalne, podważałoby zaufanie konieczne w obrocie gospodarczym oraz zasady lojalności; w doktrynie zauważa się również, że mogłoby stanowić naruszenie dóbr osobistych⁵⁰⁶.

---

⁵⁰³ M. Giaro, *Artykuł 458¹¹ KPC...*, s. 423.

⁵⁰⁴ Odmiennie P. Feliga, którego zdaniem art. 458¹¹ k.p.c. zakłada, że dokument powstał, a jeżeli dokument w ogóle nie powstał, nie znajdują zastosowania ograniczenia z tego przepisu (P. Feliga [w:] *Kodeks...* red. P. Rylski..., Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 23).

⁵⁰⁵ Takie podejście przedstawiają projektodawcy zmian, wskazując w uzasadnieniu Nowelizacji z 2019 r., że w ostatnich latach postęp techniczny umożliwił dokumentowanie wszelkich faktów w sposób praktycznie bezkosztowy poprzez wszelkiego rodzaju zapisy w postaci cyfrowej (*Rządowy projekt... druk sejm. nr 3137, Uzasadnienie*, s. 105).

⁵⁰⁶ M. Muliński wskazuje, że nagrywanie innych osób bez zgody mogłoby stanowić naruszenie dóbr osobistych (M. Muliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I B. Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, wyd. 3, Warszawa 2020, Legalis, Komentarz do art. 458¹¹ k.p.c., nb. 2);

Wydaje się, że przepis ten – w połączeniu z rozważanym powyżej art. 458¹⁰ k.p.c. – rozumieć należy bardziej jako dyrektywę dla sądu i stron. Przemysław Feliga wskazuje, że w postępowaniu w sprawach gospodarczych unormowanie to stanowi dopełnienie przepisów dotyczących zasad koncentracji materiału dowodowego – bowiem nie wyłącza przepisów ogólnych trybu zwykłego procesu cywilnego, lecz je uzupełnia – sprowadzając się do tego, że ogranicza dopuszczanie dowodu z zeznań świadków, gdy możliwe jest udowodnienie twierdzeń stron przy pomocy innych środków dowodowych.

Jednocześnie z perspektywy art. 458¹⁰ k.p.c., tj. dopuszczalności przeprowadzenia dowodu z zeznań świadków i przesłuchania stron, kluczowa jest przy tym wykładnia art. 458¹¹ k.p.c. i zdekodowanie normy wynikającej z tych przepisów interpretowanych łącznie. Konieczne jest zatem ustalenie wpieryw, czy dla wykazania złożenia oświadczenie woli lub wiedzy, z którą prawo łączy nabycie, utratę lub zmianę uprawnienia strony w zakresie danego stosunku prawnego, art. 458¹¹ k.p.c. pozwala na sięgnięcie do dowodu z zeznań świadków i przesłuchania stron, tj. ustalenia w pierwszej kolejności, czy w jego świetle dopuszczalne jest prowadzenie dowodu z innego źródła niż dokument⁵⁰⁷. Mając na uwadze powyższe wnioski, przyjmując zatem należy, że art. 458¹¹ k.p.c. ograniczałaby możliwość dowodzenia innymi środkami dowodowymi, gdyby dana czynność została uprzednio wyrażona w formie dokumentu, chyba że na etapie procesu dokument byłby niedostępny dla strony ze względów, na które nie miała wpływu.

(d) Ograniczenia w związku z zawarciem umowy dowodowej

Stosownie do art. 458⁹ § 1 k.p.c. strony mogą zawrzeć umowę dowodową, tj. umowę procesową, w której umawiają się na wyłączenie określonych dowodów w postępowaniu sądowym w sprawie z określonego stosunku prawnego powstałego na podstawie umowy.

W myśl art. 458⁹ § 2 k.p.c. umowę dowodową zawiera się na piśmie pod rygorem nieważności albo ustnie, ale przed sądem. Tym samym umowa taka nie może zostać przedstawiona w formie dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej; dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej może jednak służyć wykazaniu faktu jej zawarcia⁵⁰⁸.

---

kwestia ta jest złożona i zależy od konkretnych okoliczności sprawy (zob. wyrok SN z 31 stycznia 2018 r., I CSK 292/17; wyrok SA w Katowicach z 5 października 2016 r., I ACa 495/16).

⁵⁰⁷ T. Wiśniewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458¹⁰ k.p.c., pkt 2.

⁵⁰⁸ *Vide*: rozdz. 3.3.1.

Jak przyjmuje się w doktrynie, umową dowodową można wyłączyć dowody określonego rodzaju⁵⁰⁹. Z kategorii dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej mogłaby to być na przykład korespondencja elektroniczna prowadzona przez strony. W piśmiennictwie podkreśla się jednak, że umowa dowodowa nie może wyłączać wszystkich środków dowodowych⁵¹⁰, wskazując, że na zasadzie art. 58 k.c. byłaby nieważna⁵¹¹ lub bezskuteczna⁵¹².

W razie, gdyby strona powołała dowód wyłączony przedstawioną w procesie umową dowodową, sąd powinien na zasadzie art. 235² § 2 k.p.c. pominąć ten dowód jako taki, którego przeprowadzenie wyłącza ustawa procesowa (art. 235² § 1 pkt 1 k.p.c.)⁵¹³, a wydane w tym przedmiocie postanowienie podlega pośredniemu zaskarżeniu zgodnie z art. 380 k.p.c.⁵¹⁴. Kwestią nieuregulowaną przepisem jest, czy umowa dowodowa wiąże – poza jej stronami – pozostałe podmioty uczestniczące w sporze. Trafnie przyjmuje się, że osoby trzecie nie powinny być ograniczane taką umową dowodową, skoro nie decydowały o zastrzeganych włączeniach⁵¹⁵ – zastrzeżeniem następców prawnych czy zastępcy pośredniego takiego jak syndyk lub zarządca ustanowiony w postępowaniu sanacyjnym⁵¹⁶. W myśl zaś art. 458⁹ § 6 k.p.c. sąd nie może dopuścić z urzędu dowodu wyłączonego umową dowodową.

---

⁵⁰⁹ M. Dziurda, M. Szrajter, *Postępowanie...*, s. 12-23. Autorzy wskazują przy tym, że powinno się wskazać konkretny dowód podlegający wyłączeniu (M. Dziurda, M. Szrajter, *Postępowanie...*, s. 16); T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 2; P. Feliga [w:] *Kodeks...red. P. Ryłski...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 15; M. Muliński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 2; A. Jakubecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 4; M. Manowska [w:] *A Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., pkt 1; T. Wiśniewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., pkt 4; J. Gudowski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., pkt. 6-7.

⁵¹⁰ P. Feliga [w:] *Kodeks...red. P. Ryłski...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 15; A. Jakubecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 5; M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., pkt 1; J. Gudowski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., pkt 6.

⁵¹¹ T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 2; M. Muliński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 2.

⁵¹² I. Gil, E. Marszałkowska-Krześ [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, wyd. 35, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 2.

⁵¹³ P. Feliga [w:] *Kodeks...red. P. Ryłski...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 28; T. Wiśniewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., pkt 19.

⁵¹⁴ T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 8.

⁵¹⁵ Przeciwno związaniu osób trzecich umową dowodową: T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 9; T. Wiśniewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., pkt 2.

⁵¹⁶ Za dopuszczalnością w przypadku następców prawnych czy zastępcę pośredniego takiego jak syndyk lub zarządca ustanowiony w postępowaniu sanacyjnym: P. Feliga [w:] *Kodeks...red. P. Ryłski...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 12; J. Gudowski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., pkt 17.

W przypadku dowodów z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, tak jak w przypadku innych dowodów z dokumentów, problematyczna jest sytuacja, kiedy strona – pomimo istnienia umowy dowodowej – przedstawi takie dowody (choć zostały wyłączone umową dowodową). Ich natura powoduje, że sąd może się z nimi zapoznać jeszcze przed podniesieniem przez drugą stronę zarzutu, że nie mogą one zostać skutecznie przeprowadzone w danym procesie. Z jeszcze dalej idącą sytuacją można mieć do czynienia w przypadku przedłożenia takich dowodów we wcześniej wszczętym postępowaniu zabezpieczającym lub wydaniu na ich podstawie nakazu zapłaty, np. w postępowaniu upominawczym. Dowód taki nie może stanowić podstawy dokonywania ustaleń faktycznych, w szczególności powołanie się przez sąd w powodach rozstrzygnięcia lub uzasadnieniu mogłoby stanowić zarzut wobec wydanego orzeczenia. W postępowaniu prowadzonym po zaskarżeniu nakazu sąd powinien zatem uwzględnić niedopuszczalność oparcia się na takim dowodzie. Z kolei w postępowaniu zabezpieczającym oparcie się na nim powinno stanowić przedmiot zarzutu zażaleniewego. W doktrynie K. Flaga-Gieruszyńska trafnie jednak podnosi, że jeśli treść takiego dowodu dotarła już do świadomości sędziego, to uważanie takiego dowodu za niebyły jest złudne⁵¹⁷.

---

⁵¹⁷ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 458⁹ k.p.c., nb. 6.

3.4 Wykładnia treści dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

(a) Uwagi wprowadzające

Stosownie do art. 65 k.c. oświadczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje (§ 1), a w umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu (§ 2). Zgodnie zaś z art. 65¹ k.c. zasadę tę należy stosować odpowiednio do oświadczeń innych niż oświadczenia woli⁵¹⁸.

(b) Charakter treści dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej

Krzysztof Gajek, analizując dokumenty elektroniczne, podtrzymuje stawianą w literaturze tezę, że elektroniczne oświadczenie woli jest oświadczeniem takim, jak pozostałe oświadczenia; jedyna różnica dotyczy „innego” sposobu czy użytego „środka komunikacji”, ale ta odmienność nie powinna wpływać na wykładnię dokonywaną na płaszczyźnie cywilnoprawnej⁵¹⁹. Tym niemniej przy dokonywaniu interpretacji oświadczeń złożonych w tekstowej formie dokumentowej powinno się brać pod uwagę naturę takich dokumentów, tj. mieć na uwadze okoliczności, w jakich są one tworzone.

Wiadomości wysyłane przez komunikatory cechuje raczej spontaniczność. Nadawcy często nie przywiązują wagi do poprawności zapisu, mogą to być także nieprzemyślane informacje lub ich wysłaniu towarzyszyć mogą emocje. Przy ich interpretacji należy także zachowywać daleko idącą ostrożność, ponieważ często w toku takiej naturalnej komunikacji wypowiedzi niekoniecznie muszą następować po sobie – w trakcie formułowania wypowiedzi druga strona może zdążyć wysłać kolejną wiadomość, co dla nieorientowanej osoby postronnej może być niezrozumiałe, chaotyczne lub wprowadzać w błąd co do prawdziwego przekazu. Co więcej, w porównaniu z oświadczeniami składanymi w innych formach dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej cechuje tendencja do zawierania zwrotów obcojęzycznych lub zaadaptowanych w języku danej branży lub środowiska⁵²⁰. Przykładami mogą być sformułowania pochodzące głównie z języka angielskiego, np. „zadraftować” w znaczeniu „przygotować projekt”, „zaparkować temat” w znaczeniu „odłożyć w czasie powrót do dyskusji nad daną kwestią” czy „dowieźć projekt” w znaczeniu „zrealizować zadanie”.

---

⁵¹⁸ Zamiast wielu: P. Sobolewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 65¹ k.c., nb. 5.

⁵¹⁹ K. Gajek, *Oświadczenie ...*, s. 253 i 255-257.

⁵²⁰ K. Gajek, *Oświadczenie ...*, s. 257-258.

Są to jednocześnie zwroty, które mają specyficzne znaczenie stosowane w danej branży lub środowisku, w tym niekoniecznie odpowiadające językowi ogólnemu. Ponadto ujęte w nich mogą być również specyficzne znaki, jak np. znak „@” wskazujący między innymi do kogo dana wypowiedź jest kierowana („@Marek”)⁵²¹. Ze względu na naturę dowodów w tekstowej formie dokumentowej okoliczności te częściej niż w przypadku innych dowodów będą wpływać na wykładnię ich oświadczeń.

Wypowiedzi formalne z natury zmuszają autora do chwili refleksji. Pozwala to samemu autorowi sprawdzić, czy rzeczywiście przekaz jest zrozumiały, a tekst taki może również zostać sprawdzony przez inną osobę.

Często o rzeczywistym przekazie nadawcy świadczą okoliczności towarzyszące składanemu oświadczeniu. Mogą to być na przykład emotikony, które same będąc nietekstowymi informacjami, zwykle ujawniać mają intencje rozmówcy⁵²². Prawnie relewantną odpowiedzią na informacje zawarte w tekstowej formie dokumentowej mogą być także inne znaki graficzne. Kciuk podniesiony do góry zasadniczo mógłby oznaczać akceptację przesłanej komunikatorem tekstowej oferty. Przykładem może być jedna ze spraw rozpoznawana przez sąd w Kanadzie, w której uznano, że odpowiedź w formie gestu kciuka w górę wysłana w odpowiedzi na otrzymaną wiadomość z umową oznaczała zgodę na jej zawarcie i na tej podstawie zasądził ponad 61.000 USD na rzecz powoda za niewykonanie umowy przez pozwanego, który w procesie twierdził, że wysłany gest jedynie potwierdzał otrzymanie wiadomości, a nie wolę jej zawarcia⁵²³. Kwestie takie rozpatrywane są również przez polskie sądy. W jednej ze spraw dotyczących roszczeń dochodzonych z tytułu zarzuczonego naruszenia dóbr osobistych sąd ustalał znaczenie emotikony przedstawiającej fekalia⁵²⁴. Stanowiła ona bowiem komentarz do rezygnacji przez część lekarzy z dalszego udziału w proteście, który został umieszczony w grupie dyskusyjnej na jednym z portali internetowych. Ta graficzna wypowiedź pozwanej wymagała oceny, czy przypisać jej można charakter znieważający.

Zauważyć przy tym należy, że dokonując oceny dowodów z takich dokumentów należy oczywiście brać pod uwagę kontekst ich powstania⁵²⁵. W piśmiennictwie trafnie zauważa się,

---

⁵²¹ K. Gajek, *Oświadczenie ...*, s. 258.

⁵²² Wyrok SR w Gdańsku z 12 grudnia 2016 r., VI P 11/15.

⁵²³ Zob. przypis 196.

⁵²⁴ Wyrok SA w Gdańsku z 11 maja 2021 r., I ACa 154/21.

⁵²⁵ Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 20.

że na przykład informacje zawarte na portalach społecznościowych mogą nie zawsze odzwierciedlać rzeczywiste sytuacje, a przedstawiać celowo lub przypadkowo nieprawdziwy stan rzeczy⁵²⁶.

---

⁵²⁶ Trafnie tę kwestę sygnalizuje A. Kościółek, *Dowód...*, s. 105.

3.5 Dokument w tekstowej formie dokumentowej jako środek dowodowy zmierzający „bezpośrednio” do rozstrzygnięcia sporu

(a) Uwagi wprowadzające

Dokument w tekstowej formie dokumentowej może stanowić środek dowodowy zmierzający „bezpośrednio” do rozstrzygnięcia przez sąd sporu. Przez „bezpośredni” wpływ na rozstrzygnięcie sporu rozumieć w tym wypadku należy sytuacje, w których pozwoli on sądowi na orzekanie wyłącznie na jego podstawie bez konieczności prowadzenia dowodu z innych środków dowodowych, w szczególności zeznań stron lub przesłuchania świadków⁵²⁷. Będzie on przekonujący dla sądu na tyle, że bez dalszego badania sprawy możliwe stanie się zadecydowanie o niej jedynie na podstawie dokumentu (lub dokumentów) w tekstowej formie dokumentowej.

(b) Rozstrzygnięcie sporu bez wyznaczania rozprawy

Dokumenty mogą stanowić jedyną podstawę rozstrzygnięcia sporu, gdy sąd nie decyduje się na wyznaczenie rozprawy.

Sąd może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym na podstawie złożonych pism procesowych, a zatem w praktyce w przeważającej większości przypadków na podstawie złożonych dokumentów. Stosownie bowiem do art. 148¹ § 1 k.p.c. sąd może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, gdy po złożeniu przez strony pism procesowych i dokumentów, w tym również po wniesieniu zarzutów lub sprzeciwu od nakazu zapłaty albo sprzeciwu od wyroku zaocznego, sąd uzna – mając na względzie całokształt przytoczonych twierdzeń i zgłoszonych wniosków dowodowych – że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne⁵²⁸. Przepis ten daje podstawę do tego, aby rozstrzygnąć spór właściwie wyłącznie w oparciu o dokumenty, a zatem bez przeprowadzania dowodu z zeznań świadków, przesłuchania stron czy opinii biegłego.

---

⁵²⁷ Na temat tendencji ustawodawcy do odchodzenia od zasady ustności w procesie zob. M. Dziurda, *Czy nadchodzi zmierzch zasady ustności w postępowaniu cywilnym?*, PPC 2022, nr 1, s. 125-148.

⁵²⁸ Zaznaczyć przy tym należy, że stosownie do art. 148¹ § 3 k.p.c. rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest niedopuszczalne, jeżeli strona w pierwszym piśmie procesowym złożyła wniosek o wysłuchanie jej na rozprawie albo przepis szczególnie przewiduje taki obowiązek, chyba że pozwany uznał powództwo.

W takim wypadku dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej mogą potencjalnie pozwolić na wydanie wyroku w sprawie. Podobna sytuacja wystąpi w razie zastosowania przez sąd możliwości rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym po posiedzeniu przygotowawczym. Na zasadzie art. 205⁵ § 1 k.p.c., jeżeli w toku posiedzenia przygotowawczego nie uda się rozwiązać sporu, a zachodzą wyżej wskazane przesłanki rozpoznania sprawy w sposób przewidziany w art. 148¹ § 1 k.p.c., przewodniczący może wyznaczyć posiedzenie niejawne⁵²⁹.

Dokumenty mogą w istocie prowadzić do rozpoznania sprawy także, gdy pozwany uznał powództwo przed wyznaczeniem rozprawy. Będą przy tym służyć przede wszystkim ocenie, czy uznanie powództwa nie jest sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo czy nie zmierza do obejścia prawa (art. 213 § 2 k.p.c.).

(c) Wyrok zaoczny

Sąd może rozpoznać sprawę na podstawie dokumentów przedłożonych przez powoda w przypadku bierności pozwanego.

Zgodnie z art. 339 § 1 k.p.c. sąd może wydać wyrok zaoczny na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany w wyznaczonym terminie nie wniósł odpowiedzi na pozew; stosownie zaś do art. 340 § 1 k.p.c. sąd obligatoryjnie wyda wyrok zaoczny, jeżeli mimo niezłożenia odpowiedzi na pozew skierowano sprawę do rozpoznania na rozprawie, a pozwany nie stawił się na tę rozprawę, albo mimo stawienia się nie bierze w niej udziału. Wówczas na zasadzie art. 339 § 2 k.p.c.⁵³⁰ przyjmuje się za prawdziwe twierdzenia powoda o faktach zawarte w pozwie lub pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed posiedzeniem, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.

Ponownie zatem podstawę rozstrzygnięć stanowić mogą w praktyce dowody z dokumentów, w tym dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej mogą pozwolić na wydanie wyroku w sprawie.

---

⁵²⁹ W takim wypadku zgodnie z art. 205⁵ § 1¹ zd. 2 k.p.c. nawet wniosek o wysłuchanie strony na rozprawie nie będzie przeszkodą do procedowania przez sąd na posiedzeniu niejawnym.

⁵³⁰ W przypadku wyroku zaocznego wydawanego obligatoryjnie art. 339 k.p.c. stosowany jest na zasadzie art. 340 § 1 zd. 2 k.p.c.

(d) Nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym

Wydaje się, że dowody z dokumentów w testowej formie dokumentowej mogą także pozwolić na wydanie nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym.

W doktrynie wskazuje się, że postępowanie nakazowe jest postępowaniem dokumentowym. Wobec jednak skutków nakazu, w tym faktu, że rozstrzygnięcie to wydawane jest *ex parte*, musi być oparte na dokumentach o stosunkowo dużym stopniu wiarygodności⁵³¹, tj. na tzw. kwalifikowanych dowodach⁵³². Pomimo pojawiających się zastrzeżeń co do pewności dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej współcześnie zasadne winno być dopuszczenie możliwości wydania nakazu zapłaty na podstawie takiego materiału procesowego⁵³³. Konieczna jest krytyczna analiza ich treści, bezpodstawne byłoby jednak odrzucanie a *limine* możliwości wydania na ich podstawie nakazu zapłaty.

W myśl art. 485 § 1 k.p.c. sąd wydaje nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, jeżeli fakty uzasadniające dochodzone roszczenie są udowodnione dołączonym do pozwu dokumentem urzędowym, zaakceptowanym przez dłużnika rachunkiem lub wezwaniem dłużnika do zapłaty i pisemnym oświadczeniem dłużnika o uznaniu długu. Z zastrzeżeniem pisemnego oświadczenia dłużnika o uznaniu długu z art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. każdy z tych środków dowodowych mógłby występować w formie dowodu w tekstowej formie dokumentowej⁵³⁴.

---

⁵³¹ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 1, 2 i 3; T. Zembrzuski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom. II. Artykuły 367–505*³⁹, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, LEX, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 1.

⁵³² M. Kostwiński, *Dowody...*, s. 62-63.

⁵³³ Co do kwestii wiarygodności dokumentów prywatnych w tekstowej formie dokumentowej *vide*: rozdz. 3.2.

⁵³⁴ Tak T. Zembrzuski [w:] *Kodeks...* red. T. Wiśniewski, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 6; M. Kostwiński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, LEX, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 16. Wydaje się, że taką interpretację wyklucza w pełni R. Flejszar oraz M. Manowska, którzy przywołują jedynie dokumenty prywatne sporządzone w formie pisemnej albo elektronicznej stosownie do art. 245 k.p.c. (R. Flejszar [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I B. Komentarz*, red. A. Góra-Błaszczkowska, wyd. 3, Warszawa 2020, Legalis, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 7; M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 6).

Wątpliwości nie powinno być z pewnością w przypadku zaakceptowanego przez dłużnika rachunku. Jako przykład takiego rachunku standardowo podaje się fakturę⁵³⁵, która nie wymaga własnoręcznego podpisu⁵³⁶ i z perspektywy postępowania cywilnego stanowi dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej. Akceptacją takiego rachunku mógłby być e-mail wysłany w odpowiedzi na przesłaną fakturę – dla uproszczenia przykładu wysłany z imiennego adresu poczty elektronicznej dłużnika wskazanego w zawartej umowie⁵³⁷. Założenie, że dokument w tekstowej formie dokumentowej nie mógłby być podstawą nakazu zapłaty, przy powszechności faktur elektronicznych prowadziłoby do wykluczenia możliwości rozstrzygnięcia wielu sporów w tym trybie postępowania.

Odmienne stanowisko zajmuje M. Manowska⁵³⁸. Zauważa, że faktura obecnie nie wymaga podpisu, i przyznaje, że dokument, który zgodnie z przepisami ustawy może być skutecznie wystawiony bez podpisu, stanowić będzie podstawę wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym; niemniej ostatecznie uznaje, że wydanie nakazu z art. 485 § 2 k.p.c. uniemożliwiłoby brak podpisu dłużnika na fakturze elektronicznej⁵³⁹. Taka argumentacja nie znajduje podstaw w przepisie. O ile art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c. wprost odnosi się do pisemnego oświadczenia dłużnika, o tyle art. 485 § 1 pkt 2 k.p.c. wymogu pisemnej akceptacji

---

⁵³⁵ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 7; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Postępowanie w sprawach gospodarczych. Komentarz do wybranych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2021, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 2-3; A. Arkuszewska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. nac. P. Rylski, red. cz. III A. Olaś, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 11.2; A. Marciniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020, Legalis, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 7; R. Flejszar [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 8; K. Panfil [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1-505*³⁹. *Tom I*, red. O. Piaskowska, Warszawa 2024, LEX, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt. 7 i 8; M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 9; T. Zembrzusiński [w:] *Kodeks...* red. T. Wiśniewski, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 8; M. Kostwiński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 19; P. Telenga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do wybranych przepisów nowelizacji 2019*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 2; T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze, wyd. V*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, LEX, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 6.

⁵³⁶ Artykuł 106e ust. 1 ustawy VAT.

⁵³⁷ A. Arkuszewska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 11.5; M. Kostwiński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 19; M. Kostwiński, *Dowody...*, s. 71.

⁵³⁸ M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 11.

⁵³⁹ M. Manowska dopuszcza jednak niepodpisaną fakturę jako podstawę do wydania nakazu zapłaty z art. 485 § 2¹ k.p.c. – przy założeniu, że spełnione zostaną dalsze wymogi określone tym przepisem (M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 10).

nie wprowadza. Jak stwierdzają T. Zembrzuski i M. Kostwiński, akceptacja rachunku może nastąpić przez dłużnika w formie pisemnej albo dokumentowej⁵⁴⁰. Wykładnia językowa i systemowa nie uzasadnia zatem wniosku o konieczności pisemnej akceptacji rachunku, a zatem przedstawienie zarówno rachunku, jak i akceptacji powinno w formie dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej powinno dawać podstawę do wystawienia nakazu zapłaty na zasadzie art. 485 § 1 pkt 2 k.p.c.

Sporne może być wydanie nakazu zapłaty na podstawie pisemnego oświadczenia dłużnika o uznaniu długu po wezwaniu go do zapłaty. W doktrynie czasem pojawia się błędne stanowisko przyjmujące, że zarówno wezwanie dłużnika do zapłaty, jak i oświadczenie dłużnika o uznaniu długu, muszą mieć formę dokumentu, zaopatrzonego podpisem wystawcy⁵⁴¹. Samo wezwanie nie musi być pisemne, może zostać zrealizowane właśnie w formie dokumentu w tekstowej formie dokumentowej⁵⁴². Niemniej jednak wobec treści art. 485 § 2 pkt 3 k.p.c. zgodzić się należy z tym, że uznanie długu musiałoby być pisemne⁵⁴³. Tym samym podstawa ta nie mogłaby umożliwiać wydania nakazu zapłaty w razie uznania długu w tekstowej formie dokumentowej⁵⁴⁴.

Z perspektywy przedmiotu niniejszej pracy kontrowersyjną kwestią może być także możliwość wydania nakazu zapłaty na podstawie dokumentu urzędowego w tekstowej formie dokumentowej. W tym przypadku sąd powinien ustalić, czy dokument sporządzony został przez podmiot do tego uprawniony w zakresie jego działania lub w zakresie zleconych mu przez ustawę zadań z dziedziny administracji publicznej oraz czy sporządzenie dokumentu nastąpiło w formie wymaganej przez obowiązujące przepisy prawa (art. 244 k.p.c.)⁵⁴⁵.

---

⁵⁴⁰ T. Zembrzuski [w:] *Kodeks...* red. T. Wiśniewski, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 8; M. Kostwiński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 19.

⁵⁴¹ G. Kamiński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, wyd. 35, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 5; R. Flejszar [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 9; A. Marciniak [w:] *Kodeks... Tom III...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 4; T. Ereciński [w:] *Kodeks... Tom III...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 7.

⁵⁴² A. Arkuszewska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 13; M. Kostwiński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 21.

⁵⁴³ A. Arkuszewska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 15.1; K. Panfil [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 11; T. Zembrzuski [w:] *Kodeks...* red. T. Wiśniewski, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 8; M. Kostwiński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 21.

⁵⁴⁴ M. Kostwiński, *Dowody...*, s. 71.

⁵⁴⁵ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 3 i 5; G. Kamiński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 3; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 3; A. Arkuszewska [w:] *Kodeks...*, Komentarz

Jak zaś wskazano, wydaje się, że dowody urzędowe mogą być także wydawane w formie dokumentu w tekstowej formie dowodowej⁵⁴⁶. Tym samym taki dowód mógłby stanowić podstawę do wydania nakazu zapłaty.

Z kolei zgodnie z art. 485 § 2¹ k.p.c. sąd wydaje nakaz zapłaty na podstawie dołączonej do pozwu umowy, dowodu spełnienia wzajemnego świadczenia niepieniężnego, dowodu doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku, jeżeli powód dochodzi należności zapłaty świadczenia pieniężnego w rozumieniu art. 4 pkt 1a ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom odsetek w transakcjach handlowych⁵⁴⁷ określonych w tej ustawie lub rekompensaty, o której mowa w art. 10 ust. 1 tej ustawy, oraz na podstawie dokumentów potwierdzających poniesienie kosztów odzyskiwania należności, jeżeli powód dochodzi również zwrotu kosztów, o których mowa w art. 10 ust. 2 tej ustawy. Tym samym konieczne jest złożenie umowy, dowodu spełnienia niepieniężnego świadczenia wzajemnego oraz dowodu doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku⁵⁴⁸. Nie powinno być wątpliwości, że dowody takie mogą być także w postaci dokumentów w tekstowej formie dowodowej⁵⁴⁹.

Uwzględnić przy tym należy kwestię obowiązku przedkładania oryginałów lub odpisów poświadczonych za zgodność z oryginałem przez zawodowych pełnomocników⁵⁵⁰. Zdaniem doktryny wobec tego, że stosownie do art. 485 § 4 k.p.c. weksel lub czek musi zostać złożony w oryginale, dokumenty, o których mowa w art. 485 § 1 i 2¹ k.p.c., mogą być przedłożone w odpisach poświadczonych za zgodność z oryginałami przez notariusza albo przez występującego w sprawie zawodowego pełnomocnika⁵⁵¹. Tym samym wywodzi się, że nie mogą to być kopie. Z perspektywy przedmiotu niniejszej pracy poczynić zatem należy

---

do art. 485 k.p.c., nb. 9; R. Flejszar [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 6; K. Panfil [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 4; M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom II*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt. 1 i 3; M. Kostwiński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 17; P. Telenga [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 2; T. Ereciński [w:] *Kodeks... Tom III...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 5; M. Kostwiński, *Dowody...*, s. 71.

⁵⁴⁶ *Vide*: rozdz. 3.1.

⁵⁴⁷ Ustawa z 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1790).

⁵⁴⁸ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 15.

⁵⁴⁹ M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 10; T. Zembrzuski [w:] *Kodeks...* red. T. Wiśniewski, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 8; M. Kostwiński, *Dowody...*, s. 73-74.

⁵⁵⁰ Co do obowiązku przedkładania oryginałów lub odpisów poświadczonych za zgodność z oryginałem *vide*: rozdz. 4.1.

⁵⁵¹ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 16.

następującą uwagę. Elektroniczne dowody w tekstowej formie dokumentowej nie będą miały oryginału; ich pierwotna wersja będzie jedynie w postaci elektronicznej. Tym samym nie będzie również możliwości poświadczania ich za zgodność z oryginałem⁵⁵².

- (e) Nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym i elektronicznym postępowaniu upominawczym

Podstawy do wydania nakazu zapłaty na podstawie dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej istnieją również w postępowaniu upominawczym i elektronicznym postępowaniu upominawczym.

Na zasadzie art. 499 § 1 k.p.c. sąd wydaje nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, chyba że według treści pozwu: roszczenie jest oczywiście bezzasadne, twierdzenia co do faktów budzą wątpliwość lub zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego. Tym samym konieczne byłoby przyjęcie przez sąd, że dowody w postaci dokumentów w dokumentowej formie dowodowej są niewiarygodne.

W elektronicznym postępowaniu upominawczym na tej samej zasadzie dopuszczalne powinno być „wskazanie” – stosownie do art. 505³² § 1 w zw. z art. 505²⁸ § 1 k.p.c. dowodów w postaci dokumentów w dokumentowej formie dowodowej. Przy czym w tym wypadku dowody te byłyby jedynie „wskazywane”, ponieważ stosownie do art. 505³² § 1 zd. 2 k.p.c. w elektronicznym postępowaniu upominawczym do pozwu nie dołącza się dokumentów.

- (f) Europejskie postępowania w sprawach transgranicznych

Nie ma także podstaw, aby wykluczyć, że dowody w postaci dokumentów w dokumentowej formie dowodowej będą mogły stanowić materiał procesowy w europejskich postępowaniach w sprawach transgranicznych. Ani rozporządzenie nr 1896/2006, ani rozporządzenie nr 861/2007 nie ograniczają środków dowodowych, na których strony mogą się opierać.

---

⁵⁵² *Vide*: rozdz. 4.1.

(g) Oddalenie powództwa jako oczywiście bezzasadnego

Dokumenty w tekstowej formie dokumentowej mogą również prowadzić do oddalenia powództwa bez doręczania przeciwnikowi pozwu, a w dalszej perspektywie czasowej także apelacji⁵⁵³.

Dowody te, choć przedstawione przez samego powoda, mogą bowiem wykazywać, że powództwo jest oczywiście bezzasadne, a taka sytuacja pozwala sądowi pierwszej instancji rozstrzygnąć sprawę na podstawie art. 191¹ k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli z treści pozwu i załączników oraz okoliczności dotyczących sprawy, a także faktów, o których mowa w art. 228 k.p.c., wynika oczywista bezzasadność powództwa, sąd może oddalić powództwo na posiedzeniu niejawnym, nie doręczając pozwu osobie wskazanej jako pozwany ani nie rozpoznając wniosków złożonych wraz z pozwem. W przypadku zaś wniesienia apelacji od takiego wyroku sąd drugiej instancji może na zasadzie art. 391¹ § 1 w zw. z § 3 k.p.c. może rozpoznać apelację na posiedzeniu niejawnym, nie doręczając apelacji osobie wskazanej jako pozwany ani nie rozpoznając wniosków złożonych wraz z tą apelacją, i ją oddalić, o ile uzna, że powództwo jest oczywiście bezzasadne.

(h) Postępowanie zabezpieczające

Na koniec dodać można, że zasadą postępowania zabezpieczającego, które wprowadzenie nie zmierza do rozstrzygnięcia sporu, ale tymczasowo reguluje stosunki stron, jest rozpoznanie sprawy przede wszystkim – a czasem wyłącznie – na podstawie przedłożonych przez strony dokumentów⁵⁵⁴. Tym samym dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej mogłyby być podstawą decyzji sądu – tym razem w przedmiocie zabezpieczenia. Stosownie do art. 736 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 730¹ § 1 k.p.c.⁵⁵⁵ we wniosku o udzielenie zabezpieczenia należy jedynie „uprawdopodobnić” okoliczności go uzasadniające. Jak wskazuje T. Ereciński, o ile w sytuacji, gdy zabezpieczenie jest udzielane już w toku postępowania, sąd może wziąć pod rozwagę całokształt materiału zebranego w sprawie, o tyle w przypadkach, w których zabezpieczenie jest udzielane przed wszczęciem postępowania, wniosek jest jedynie

---

⁵⁵³ Co do zasady od wyroku sądu drugiej instancji oddalającego apelację od wyroku wydanego w trybie art. 191¹ k.p.c. nie przysługuje skarga kasacyjna (art. 398² § 4 i 5 k.p.c.).

⁵⁵⁴ Zob. art. 738 k.p.c. i art. 741 k.p.c. Co do wyjątków od tej zasady zob.: art. 742 § 2 k.p.c., art. 753¹ k.p.c., art. 755¹ k.p.c., art. 756¹ k.p.c.

⁵⁵⁵ Co do wyjątku od tej zasady w zakresie braku obowiązku uprawdopodobnienia interesu prawnego zob.: art. 730 § 2¹ k.p.c.

„pisemnie” uprawdopodobniany⁵⁵⁶. Kiedy zaś ustawa przewiduje uprawdopodobnienie zamiast dowodu, na zasadzie art. 243 k.p.c. zachowanie szczegółowych przepisów o postępowaniu dowodowym nie jest konieczne. Uprawdopodobnienie może być więc przeprowadzone nie tylko środkami właściwymi dla zwykłego postępowania dowodowego, ale także za pomocą niesformalizowanych środków – najczęściej zaś następuję w oparciu o dokumenty⁵⁵⁷. Zarówno przed Nowelizacją z 2016 r., jak i obecnie, w orzecznictwie wskazywano, że udzielenie zabezpieczenia można oprzeć także na załączonych kserokopiach oryginalnych dokumentów⁵⁵⁸. Tym bardziej zatem wszelkie inne dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej powinny móc uprawdopodobniać składany w tym trybie wniosek.

- (i) Wznowienie postępowania ze względu na następczo wykryty dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

Dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej może również doprowadzić do wznowienia postępowania. Taka sytuacja nastąpi, gdy taki dowód – wykryty następczo – mógłby mieć wpływ na wynik sprawy, a strona nie mogła skorzystać z niego w poprzednim postępowaniu. Wówczas w pewnym stopniu dokument w tekstowej formie dokumentowej stanowi również środek dowodowy zmierzający „bezpośrednio” (w powyżej wskazanym rozumieniu) do rozstrzygnięcia sporu – może bowiem spowodować zmianę dotychczasowego wyniku sprawy.

Podstawę normatywną wznowienia postępowania ze względu na odkrycie informacji o dokumencie stanowi art. 403 § 2 k.p.c. Zgodnie z nim można żądać wznowienia w razie wykrycia takich faktów lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. Dotyczy to jednak takich faktów i środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy

---

⁵⁵⁶ T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające, wyd. V*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, LEX, Komentarz do art. 736 k.p.c., pkt 9.

⁵⁵⁷ A. Banaszewska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. nac. P. Rylski, red. cz. III A. Olaś, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 730¹ k.p.c., nb. 5-6; T. Partyk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 506–1217. Tom II*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, LEX, Komentarz do art. 730¹ k.p.c., pkt 9.

⁵⁵⁸ Postanowienie SA we Wrocławiu z 26 stycznia 2012 r., I ACz 96/12; postanowienie SO w Słupsku z 28 czerwca 2013 r., IV Cz 378/13; postanowienie SO w Warszawie z 3 października 2022 r., XXII GWo 397/22.

oraz istniały w czasie trwania wznawianego postępowania⁵⁵⁹, a jednocześnie których istnienie było niemożliwe do ujawnienia dla strony (tzw. nieujawnialne) w czasie postępowania⁵⁶⁰.

Z perspektywy dowodów w tekstowej formie dokumentowej rozważenia wymaga, czy postępowanie sądowe zostałyby wznowione z tego powodu, że następnie pojawiła się możliwość przeprowadzenia dowodu, który dotychczas nie mógł być przeprowadzony. Przykładem takiej sytuacji będzie rozwój nauki (techniki), który pozwoli na dostęp do metadanych, niemożliwych do ujawnienia na dzień rozstrzygnięcia sprawy.

Wydaje się, że takie rozwiązanie należy w pełni dopuścić – tym bardziej gdy sąd na zasadzie art. 235² § 1 pkt 4 k.p.c. pominął wnioskowany dowód jako niemożliwy do przeprowadzenia. Chodzi tu bowiem o dowód istniejący w czasie postępowania, co do którego jedynie warunki techniczne nie pozwalały, aby go przeprowadzić. Jak zaś wskazuje się w doktrynie, przez wykrycie dowodów po prawomocnym zakończeniu postępowania należy rozumieć także dowiedzenie się o istnieniu tych środków dowodowych w sposób umożliwiający powoływanie się na nie, a więc skorzystanie z nich w danym postępowaniu⁵⁶¹. Odnotować jednak należy, że starsze orzecznictwo Sądu Najwyższego negowało taką możliwość⁵⁶².

---

⁵⁵⁹ K. Weitz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, wyd. V, Warszawa 2016, LEX, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 20; S. Krześ, A. Sikorski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 4-5 i 19; A. Góra-Błaszczkowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Kodeks postępowania cywilnego. Tom I A. Komentarz. Art. 1-424*¹², red. A. Góra-Błaszczkowska, wyd. 3, Warszawa 2020, Legalis, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 7 i 9; O. Piaskowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Art. 1-505*³⁹. Tom I, red. O. Piaskowska, Warszawa 2024, LEX, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt. 3, 7 i 15-16; M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 5 i 8; postanowienie SN z 8 sierpnia 2018 r., I UZ 24/18.

⁵⁶⁰ S. Krześ, A. Sikorski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 19; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 6; O. M. Piaskowska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 17; postanowienie SN z 8 maja 2015 r., III CZ 17/15; postanowienie SN z 8 sierpnia 2018 r., I UZ 24/18; postanowienie SN z 23 maja 2019 r., III CZ 5/19.

⁵⁶¹ A. Olaś [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 128; M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 7; postanowienie SN z 10 czerwca 1999 r., III CKN 458/99; postanowienie SN z 7 marca 2007 r., II CZ 5/07; postanowienie SN z 11 kwietnia 2008 r., I UZ 41/07; postanowienie SN z 9 kwietnia 2009 r., I UZ 1/09; postanowienie SN z 22 lipca 2010 r., I CSK 601/09; postanowienie SN z 16 listopada 2009 r., II UZ 40/09; postanowienie SN z 26 stycznia 2011 r., II CZ 180/10; postanowienie SN z 2 marca 2012 r., IPZ 35/11; postanowienie SN z 14 stycznia 2015 r., I CZ 110/14; postanowienie SN z 27 stycznia 2015 r., II UZ 70/14; postanowienie SN z 5 listopada 2015 r., V CZ 68/15; postanowienie SN z 9 grudnia 2015 r., I PK 5/15; postanowienie SN z 16 grudnia 2015 r., IV CZ 66/15; postanowienie SN z 8 lutego 2018 r., I UZ 68/17.

⁵⁶² Postanowienie SN 17 września 1974 r., II CO 11/74; postanowienie SN z 8 kwietnia 2009 r., V CSK 428/08.

4. Sposób przeprowadzania dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym

4.1 Postać dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej przedkładanego sądowi

4.1.1 Postać dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej innego niż zwykła (foto)kopia dokumentu pierwotnie sporządzonego na piśmie

(a) Uwagi wprowadzające

Postać, w jakiej w sądzie składany może być dowód w tekstowej formie dokumentowej (inny niż zwykła (foto)kopia dokumentu oryginalnie sporządzonego na piśmie), w pewnych aspektach wymyka się regułom kodeksu postępowania cywilnego, a z pewnością standardowemu podejściu doktryny i orzecznictwa do sposobu, w jakim dowód z dokumentu jest zwykle przedstawiany sądowi. Dotyczy to m.in. składania oryginału do akt sprawy, w tym poświadczenia dokumentu za zgodność z oryginałem, czy przedkładania jego odpisów.

(b) „Oryginał” dokumentu

Wydaje się, że – z wyjątkiem (foto)kopii dokumentu pierwotnie sporządzonego na piśmie – w przypadku dowodów w tekstowej formie dokumentowej raczej nieadekwatne byłoby posługiwanie się pojęciem „oryginału” takiego dowodu lub istnienia „oryginalnego” dokumentu w formie dokumentowej⁵⁶³. Można wręcz postawić tezę, że z zastrzeżeniem (foto)kopii dokumentu oryginalnie sporządzonego na piśmie w przypadku dowodów w tekstowej formie dokumentowej oryginał nie istnieje, a duplikat takiego dokumentu może być w pewnych przypadkach w zasadzie równoważny pierwotnej wersji⁵⁶⁴.

Według G. Stojka w odniesieniu do takich dokumentów właściwsze byłoby posługiwanie się pojęciem dokumentu autentycznego i integralnego zamiast oryginalnego⁵⁶⁵. Jego zdaniem mimo zmultiplikowania takiego dokumentu faktycznie będzie to „ten sam dokument”, choć

---

⁵⁶³ Pojęcia „oryginalnego” dokumentu w formie dokumentowej użył J. Sadowski (J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 8), a „oryginału” dokumentu elektronicznego J. Gołaczyński (J. Gołaczyński *Pojęcie...*, s. 42) oraz M. Uliasz (M. Uliasz, *Dowód...*, s. 187); a także niekiedy używa go orzecznictwo sądowe, np. wyrok SA w Szczecinie z 30 grudnia 2019 r., I ACa 672/19.

⁵⁶⁴ K. Flaga-Gieruszyńska, A. Klich, *The Status...*, s. 96.

⁵⁶⁵ G. Stojek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt 10.

różnić będzie się częścią metadanych. W istocie może współistnieć wiele dokumentów zawierających informacje tożsamej treści⁵⁶⁶, tworzonych nawet w tym samym czasie co pierwotny, ale różniących się co do charakterystyki nośnika, tj. zawierających inne metadane w stosunku do pierwotnego dokumentu elektronicznego. Tak dzieje się z plikami, których kopia tworzona jest automatycznie, lub z wiadomościami przesyłanymi e-mailem czy SMS-em – w momencie, gdy wiadomość zostanie przesłana, zwykle istnieje zarówno na nośniku nadawcy, jak i odbiorcy. Jednak teza, że każde takie zmultiplikowane elektroniczne oświadczenie będzie tym samym dokumentem, *de lege lata* jest zbyt dalekim uproszczeniem. Jak zauważają S. Czepita i Z. Kuniewicz, wówczas dokumentem byłyby nie „nośniki”, a „informacja” o określonej treści, a jej zapisy na wielu nośnikach byłyby tylko postaciami jej przedstawienia (tak jak wydrukowane egzemplarze tej samej książki)⁵⁶⁷. Z powodu tego przeniesienia akcentu z „nośnika” na „informację” podejście to należy jednak odrzucić jako sprzeczne z art. 77³ k.c.

Przykładem sytuacji, gdy ustawa procesowa wymaga „oryginału” dokumentu, a jego przedstawienie – w świetle powyższych uwag – jest niemożliwe, może być zapis na sąd polubowny zawarty w e-mailu. Stosownie do art. 1162 § 2 zd. 1 k.p.c. wymaganie dotyczące formy jest spełnione także wtedy, gdy zapis zamieszczony jest w oświadczeniach złożonych za pomocą środków porozumiewania się na odległość, które pozwalają utrwalić ich treść. Tymczasem zgodnie z art. 1213 § 1 zd. 2 k.p.c. do wniosku o uznanie lub stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego strona jest obowiązana załączyć oryginał zapisu na sąd polubowny lub urzędowo poświadczony jego odpis. Wówczas możliwe jest jedynie złożenie informacji tekstowej zapisanej na elektronicznym nośniku e-maila, ewentualnie przedłożenie jej wydruku lub protokołu notarialnego z otwarciem dokumentu elektronicznego. Taka sama sytuacja związana z brakiem „oryginału” dokumentu wystąpi w przypadku dowodów z dokumentów z elektronicznego systemu finansowego spółki. Obecnie rachunkowość prowadzona jest zasadniczo w systemach elektronicznych, co – oprócz względów funkcjonalnych – spowodowane jest także wymaganiami organów podatkowych czy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Innym przykładem takich dowodów będą

---

⁵⁶⁶ S. Czepita, Z. Kuniewicz [w:] *Prawo...*, s. 192; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 5.

⁵⁶⁷ S. Czepita, Z. Kuniewicz [w:] *Prawo...*, s. 192.

elektroniczne potwierdzenia wejść i wyjść pracowników biura uzyskiwane dzięki korzystaniu z czytnika kart, które mogą służyć jako dowody w sprawach pracowniczych.

Spodziewać się można, że z czasem dowody z tej kategorii stanowić będą najczęściej powoływane środki dowodowe. W tym przypadkach nie będzie możliwości przedstawienia sądowi „oryginału” dokumentu w tekstowej formie dokumentowej.

(c) Sposób przedstawienia dowodu

Dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej innego niż zwykła (foto)kopia dokumentu pierwotnie sporządzonego na piśmie może być przedstawiony sądowi na kilka sposobów.

Może on być przekazany na nośniku elektronicznym (informatycznym nośniku danych)⁵⁶⁸. Jest to rozwiązanie zapewniające, że sąd będzie miał dostęp do informacji w nienaruszonym stanie (lub w stanie, który minimalizuje możliwość ingerencji w dokument). Zagwarantuje ono najbardziej rzetelną ocenę autentyczności dokumentu. Jak trafnie R. Prabucki konkluduje wnioski B. Kaczmarek-Templin⁵⁶⁹ i D. Szostka⁵⁷⁰, rdzeniem dokumentu elektronicznego są dane cyfrowe, z których się on składa, a zatem każda inna postać to jedynie odzwierciedlenie jego zapisu, bowiem tylko w postaci elektronicznej możliwe jest odniesienie się do kontekstu (metadanych)⁵⁷¹.

Zastosowanie tego sposobu może okazać jednak problematyczne w przypadku pliku utworzonego z użyciem programu, który nie jest ogólnie dostępny. W braku odpowiedniego oprogramowania sąd lub przeciwnik nie będą mogli zapoznać się z dowodem. Rozwiązaniem może być przekazanie danych na nośniku elektronicznym po uprzednim wygenerowaniu informacji do pliku, który może być otwarty na ogólnie dostępnym oprogramowaniu. Ryzykiem, jakie się wiąże z takim działaniem, jest możliwy zarzut ingerencji w pierwotną treść dokumentu i potencjalna utrata metadanych w rezultacie konwersji pierwotnego pliku⁵⁷².

---

⁵⁶⁸ J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 47; B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 65.

⁵⁶⁹ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód z dokumentu elektronicznego...*

⁵⁷⁰ D. Szostek, *Nowe...*

⁵⁷¹ T. Prabucki, *Metadane...*, s. 109-110. O sposobie zapisywania stron internetowych A. Kościółek (A. Kościółek, *Dowód...*, s. 101).

⁵⁷² Kwestię ryzyka związanego z modyfikacją lub utratą informacji wskutek konwertowania dokumentów elektronicznych do innych formatów sygnalizuje J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 47). Zdecydowanie przeciwko konwersji plików – ze względu na ryzyko, że kompresja danych lub formatu

W piśmiennictwie jednak zaznacza się, że mimo tego przekazanie sądowi dokumentu w takiej wersji elektronicznej powinno zapewnić większą wiarygodność dowodu niż przedłożenie wydrukowanego odwzorowania treści⁵⁷³. Zwrócić należy bowiem uwagę, że analiza metadanych w istocie odnosi się do oceny wiarygodności dokumentu, tj. przede wszystkim do ustalenia, przez kogo został dokument stworzony i czy dokonywano ingerencji w jego treść, a zatem w informację, która jest przedmiotem dowodu⁵⁷⁴. Jako co najmniej problematyczne należy uznać bezpośrednio przesłanie dokumentu elektronicznego do sądu za pośrednictwem infrastruktury teleinformatycznej⁵⁷⁵. Na przeszkodzie stoi temu bowiem brak podstawy normatywnej. Ponadto taki dowód sekretariat sądu i tak musiałby dołączyć do akt, a zatem np. umieścić na odpowiednim nośniku lub wydrukować⁵⁷⁶.

Kolejnym rozwiązaniem może być przedstawienie protokołu notarialnego z otwarcia dokumentu elektronicznego sporządzanego na zasadzie art. 104 § 3 prawa o notariacie⁵⁷⁷,

---

może doprowadzić do zmiany właściwości lub nawet zawartości dokumentu – opowiada się B. Kaczmarek-Templin (B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 65 i 67).

⁵⁷³ A. Kościółek, *Dowód...*, s. 104-105. W tym kontekście zwrócić można uwagę na stanowisko J. Gołaczyńskiego, który – uznając konwertowanie plików z jednego formatu do innego dostępniejszego – przyjmuje, że taki dokument nie stanowi odpisu, ponieważ nie będzie wiernie odzwierciedlał oryginału, co skutkować będzie powstaniem nowego dokumentu (J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 47). Stanowisko to jest trafne, niemniej z perspektywy sporu sądowego istotne jest, aby w rezultacie konwertowania pliku nie doszło do ingerowania w treść zawartą w nim informacji. W razie wątpliwości strona powinna być gotowa przedstawić sądowi pierwotny plik, który wówczas mógłby być otwarty z pomocą biegłego.

⁵⁷⁴ Jak wskazuje się w piśmiennictwie, metadane to atrybuty opisujące właściwości dokumentu (tj. informację o sposobie kodowania znaków pisarskich, datę utworzenia czy informacje o autorze), które zwykle nie stanowią elementu treści dokumentu (B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 60; M. Nowak, *Dokument...*, s. 253), choć jak wykazywano wcześniej mogą nią być; *vide*: rozdz. 2.3(b).

⁵⁷⁵ T. Prabucki, *Metadane...*, s. 149.

⁵⁷⁶ Zob. art. 9 k.p.c. O ile przepis szczegółolny nie stanowi inaczej, akta sądowe prowadzone są w wersji papierowej.

⁵⁷⁷ E. Marszałkowska-Krześ, *Opinia Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych o projekcie ustawy o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (z dnia 14 grudnia 2018 r.)*, s.19, <http://obsil.kirp.pl/wp-content/uploads/2019/01/Opinia-z-07.01.2019-r.-KPC-14.12.2018-r.pdf> (dostęp: 31 października 2024 r.); N. Krej, *Dowody...*, s. 116. Stosownie do art. 79 pkt 4 w zw. z art. 104 § 3 prawa o notariacie notariusz spisuje protokoły w celu stwierdzenia przebiegu pewnych czynności i zdarzeń wywołujących skutki prawne, a w szczególności dotyczące złożonych oświadczeń. W praktyce zatem notariusz otwiera na swoim sprzęcie dany dokument elektroniczny, następnie wykonuje zrzut ekranu, drukuje powstałą w ten sposób grafikę oraz stwierdza, że przedstawia ona faktyczną treść dokumentu elektronicznego z dnia, w którym czynność otwarcia dokumentu została wykonana.

sporządzenie przez komornika protokołu stanu faktycznego⁵⁷⁸ lub – co częściej spotykane w praktyce⁵⁷⁹ – samodzielny wydruk informacji odpowiadający w pełni treści (informacji tekstowej) zawartej w programie źródłowym. Podkreślić należy, że wydruk powinien być tak dokonany, aby ujawniona na nim treść nie różniła się od sposobu jej przedstawienia w programach komputerowych, np. zaburzenie kolejności tekstu w istotny sposób może zmienić interpretację informacji. W razie kwestionowania wiarygodności wydruku powinien zostać przeprowadzony dowód bezpośrednio z pliku źródłowego lub dowód z zeznań świadków czy przesłuchania stron dla potwierdzenia wygenerowanego wydruku. Zauważyć przy tym można, że postać graficzna, w jakiej użytkownicy widzą informacje zawarte w danym programie, jest także jedynie wtórnym efektem działań człowieka (za pomocą możliwości programów komputerowych)⁵⁸⁰.

Przeciwko przedstawianiu dowodów elektronicznych w postaci wydruków wypowiada się W. Bijas⁵⁸¹. Dostrzega on nieograniczone możliwości modyfikacji wydruku i jego zdaniem zasadniczo dowód powinien być złożony w takiej formie, w jakiej w istocie pierwotnie występuje (np. w postaci cyfrowej); w opinii tego autora rozwiązaniem problemu mogłoby być spisanie prywatnego protokołu w obecności świadków, co w jego ocenie utrudniłoby ingerencję w treść dokumentu. Stanowisko sprzeciwiające się możliwości (choć nie bezwzględnie ją wykluczające) przedstawienia w sądzie dowodu w postaci wydruku dokumentu elektronicznego sygnalizuje T. Prabucki⁵⁸². Jego zdaniem brak wglądu w metadane (a co za tym idzie ryzyko manipulacji dokumentem) zasadniczo uniemożliwia przeprowadzenie takiego dowodu, a strony powinny przewidzieć, że decydując się na komunikację elektroniczną, zmuszone będą w sądzie przedstawiać dowody w ich pierwotnej formie. Podobne podejście prezentowane jest w Wytycznych RE, w których stwierdza się, że wydruki dokumentów elektronicznych nie są wiarygodnym dowodem, ponieważ mogą nie oddawać

---

⁵⁷⁸ Zgodnie z art. 4 ustawy o komornikach sądowych protokół stanu faktycznego jest zapisem naocznych spostrzeżeń komornika poczynionych w toku osobistych oględzin.

⁵⁷⁹ K. Wręczycka, *Dowody...*, s. 197; W. Bijas, *Dowody...*, s. 27; J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 47); B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 65.

⁵⁸⁰ Trafnie kwestię tę przedstawia B. Kaczmarek- Templin, wskazując, że struktura dokumentu składa się przynajmniej z dwóch warstw: (1) warstwy opisu będącej zapisem o określonym formacie opartym na systemie binarnym czytelny dla komputera oraz (2) warstwy reprezentacji widocznej dla człowieka powstałej w wyniku przetworzenia przez program komputerowy warstwy opisu (B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 60).

⁵⁸¹ W. Bijas, *Dowody...*, s. 27 i 30.

⁵⁸² T. Prabucki, *Metadane...*, s. 145-147.

rzeczywistej treści dokumentu elektronicznego ze względu na działania, jakim mogą być poddawane pliki⁵⁸³. Takie rozwiązanie prezentowane jest również w Regułach ELI/UNIDROIT – zgodnie z regułą 111(2)-(4) dokument (tj. wszystko, w czym informacje są rejestrowane lub przechowywane w dowolnej formie), w tym wiadomości e-mail, treści mediów społecznościowych, wiadomości znajdujące się w pamięci komputera, na przenośnych urządzeniach elektronicznych, w chmurze lub na innych nośnikach danych, muszą być przedstawiane w formie elektronicznej, chyba że sąd zarządziłby inaczej, strony mogą zaś podważać autentyczność takiego dokumentu, a wówczas sąd powinien zobowiązać strony do wykazania prawdziwości dokumentu⁵⁸⁴. W komentarzu do tej zasady zaznacza się jednak, że odstąpić od niej można oczywiście ze względu na przeszkody techniczne⁵⁸⁵. Liberalne podejście przedstawiają często sądy, które wskazują, że wydruk pozwala na odczytanie zapisanej informacji i służy celom dowodowym, co daje podstawy, aby przypisać mu cechy dokumentu w rozumieniu przepisów prawa materialnego⁵⁸⁶.

W istocie przedstawienie takiego wydruku nie gwarantuje, że nie doszło do modyfikacji treści dokumentu przed jej wydrukiem. Mimo tego praktyka pokazuje, że najczęściej strony posługują się właśnie takim środkiem dowodowym. W literaturze podnosi się, że sądy podchodzą nazbyt ufnie do przedkładanych w ten sposób dowodów⁵⁸⁷. Spory koncentrują się jednak najczęściej nie na wiarygodności dokumentu, a na interpretacji złożonych oświadczeń – do tych celów odwzorowanie treści dokumentu na wydruku najczęściej jest wystarczające.

W orzecznictwie odnaleźć można stanowiska przyjmujące, że wydruk z systemu elektronicznego (np. systemu informatycznego służącego do obsługi czynności bankowych) jest dokumentem (o ile spełnia warunki art. 77³ k.c.). Jak przyjął Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z 21 stycznia 2021 r.⁵⁸⁸, w przypadku wydruku informacja utrwalona jest w formie graficznej na materiale służącym do jego wykonania (najczęściej na papierze) i możliwa jest ona do odtworzenia. Dodał przy tym, że w zależności od cech konkretnego środka

---

⁵⁸³ Rada Europy, *Electronic...*, Lipiec 2019, Wytyczna 27, s. 20.

⁵⁸⁴ Reguły ELI/UNIDROIT, Reguła 111 (2)-(3).

⁵⁸⁵ Reguły ELI/UNIDROIT, Reguła 111 (2)-(3).

⁵⁸⁶ Wyrok SA w Gdańsku z 18 maja 2017 r., V ACa 484/16; wyrok SR w Łodzi z 8 czerwca 2022 r., VIII C 669/21; wyrok SR w Łodzi z 25 kwietnia 2023 r., VIII C 597/22; wyrok SR w Łodzi z 6 czerwca 2023 r., VIII C 488/22.

⁵⁸⁷ W. Bijas, *Dowody...*, s. 25 i 27 i cytowane tam orzeczenia. Autor odnosi się do dowodów z treści informacji zawartych na Facebooku, które zostały samodzielnie pobrane z poziomu własnego profilu.

⁵⁸⁸ Wyrok SA w Szczecinie z 21 stycznia 2021 r., I ACa 542/20.

dowodowego przeprowadzenie dowodu z dokumentu następuje na podstawie art. 243¹ k.p.c. albo na podstawie art. 308 k.p.c. Jeśli możliwe jest ustalenie wystawcy, a wydruk zawiera informację tekstową, zakwalifikować go należy jako dowód w rozumieniu art. 243¹ k.p.c.

W doktrynie prawa procesowego cywilnego wydruk dokumentu elektronicznego (np. strony internetowej lub e-maila) jest różnie kwalifikowany. Kinga Flaga-Gieruszyńska postawiła tezę, że jest to inny środek dowodowy w rozumieniu art. 309 k.p.c.⁵⁸⁹. Tezę taką stawia także B. Kaczmarek-Templin, uznając wiadomość e-mail zawartą w wydruku komputerowym jako „inny środek dowodowy” w rozumieniu art. 309 k.p.c.⁵⁹⁰. Część doktryny z kolei przyjmuje, że *de lege lata* jest to inny dokument z art. 308 k.p.c.⁵⁹¹; podejście to różni się więc od poglądu prezentowanego przez niektórych autorów i orzecznictwo przed Nowelizacją z 2016 r. – ówczasie uważano, że wydruki zeskanowanych dokumentów nie podlegają regulacji ówczesnego art. 308 k.p.c., bowiem przyjmowano, że dotyczy on środków zawierających „obrazy i dźwięki”, a nie środków przedstawiających „opisy wyrażane pismem”⁵⁹². W doktrynie podaje się, że takie wydruki w istocie przypominają świadków ze słyszenia (w przeciwieństwie do świadków naocznych)⁵⁹³. Jest to jednak zbyt daleko idące porównanie. Stanowisko zakładające, że wydruki nie stanowią dokumentów w rozumieniu art. 244–257 k.p.c., można znaleźć także w orzecznictwie, co uzasadnia się tym, że według składów orzekających wyrażających ten pogląd zawierają one zapis obrazu (zrzut z ekranu), a wobec tego należy do nich stosować odpowiednio przepisy o dowodzie z oględzin oraz o dowodzie z dokumentów⁵⁹⁴. W tym duchu w wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie

---

⁵⁸⁹ K. Flaga-Gieruszyńska, *Inne środki dowodowe* [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym. System Postępowania Cywilnego. Tom 2*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021, s. 1407.

⁵⁹⁰ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1105-1106; przy czym autorka ta powołuje się na orzeczenia sprzed Nowelizacji z 2016 r.: na wyrok z 5 listopada 2008 r. (I CSK 138/08), wyrok SA w Szczecinie z 12 maja 2016 r. (I ACa 1102/15), oraz wyrok SA w Warszawie z 11 czerwca 2015 r. (I ACa 1833/14).

⁵⁹¹ Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 24; J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 42; M. Kopyściański, *Dokumenty...*, s. 95; N. Krej, *Dowody...*, s. 115, przy czym N. Krej, przyjmuje, że wydruk komputerowy oparty na programie księgowym jest dowodem, o którym mowa w art. 308 i 309 k.p.c., i odwołuje się do postanowienia SA Wrocławiu z 12 października 2012 r. (I ACz 1810/12), a zatem wydanego przed Nowelizacją z 2016 r., która wprowadziła zmiany w pojęciu dokumentu.

⁵⁹² M. Pełczyński, *Praktyczne uwagi w przedmiocie składania obszernego materiału dowodowego w sprawach cywilnych*, MoP 2015 nr 5, s. 266 i przywołane tam orzeczenia.

⁵⁹³ E. Stefańska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478-1217*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., pkt 11.

⁵⁹⁴ Wyrok SA w Warszawie z 25 lipca 2018 r., VII AGa 976/18; wyrok SR w Gdyni z 9 czerwca 2021 r., VI GC 1348/19.

z 30 grudnia 2019 r.⁵⁹⁵ przyjęto, że oryginałem dokumentu w postaci elektronicznej jest plik cyfrowy (w rozpatrywanej sprawie chodziło o wydruk strony internetowej), a jego wersja papierowa obejmuje wyłącznie wynik odtworzenia dokumentu w postaci elektronicznej (warstwę tekstową, wyświetlaną po zdekodowaniu zapisu cyfrowego) sporządzaną przy wykorzystaniu całkowicie innej techniki (wydruku tekstu na papierze). Podobnie Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z 5 czerwca 2020 r.⁵⁹⁶ przyjął, że wydruki odzwierciedlają przy tym warstwę tekstową informacji zawartych w dokumencie w postaci elektronicznej, potwierdził, że dokument taki nie jest pozbawiony waloru dowodowego, nie wskazał jednak jednoznacznie, czy podlega on art. 243¹ k.p.c. czy art. 308 k.p.c. Niekiedy problematyczne jest jednak rzetelne odtworzenie rozumowania sądów poprzedzającego wniosek co do kwalifikacji wydruku. Zdarza się bowiem, że w stanowiskach tych kwalifikuje się te dowody jako dowody, które mogą podlegać zarówno pod art. 308 k.p.c. i art. 309 k.p.c. (często bez jednoznacznego wskazania)⁵⁹⁷, jednocześnie jednak opisuje się je jako „inny środek dowodowy”, a zatem kategorię opisaną w art. 309 k.p.c. Tymczasem *de lege lata* dyspozycja art. 308 k.p.c. obejmuje inne „dokumenty”. Przyczyn takiego działania może być wiele. Dochodzić może do uproszczenia w sformułowaniu „inny środek dowodowy”, a zatem świadomie kwalifikować takie dowody jako nadal „dokumenty” z art. 308 k.p.c. Ewentualnie przyczyną może być nie dość wystarczające zwrócenie uwagi na konsekwencje Nowelizacji z 2016 r. zmieniającej art. 308 k.p.c.

Innym sposobem przedstawienia sądowi rozważanej kategorii dowodów z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej mogłoby być także zastosowanie dostępnych technik umożliwiających dostęp do pliku bez jego zapisywania, np. podanie w piśmie adresu strony internetowej⁵⁹⁸ lub kodu QR⁵⁹⁹. Berenika Kaczmarek-Templin sugeruje nadto odtworzenie dokumentu elektronicznego za pośrednictwem środowiska, w którym został utworzony, np. poprzez wyświetlenie zawartości strony internetowej lub odtworzenie danych w aplikacji

---

⁵⁹⁵ Wyrok SA w Szczecinie z 30 grudnia 2019 r., I ACa 672/19.

⁵⁹⁶ Wyrok SA w Szczecinie z 5 czerwca 2020 r., I ACa 31/20.

⁵⁹⁷ Wyrok SA w Katowicach z 8 lutego 2019 r., I ACa 767/18; wyrok SA w Katowicach z 16 listopada 2021 r., V AGa 411/20; wyrok SA w Warszawie z 22 marca 2022 r., V ACa 756/21.

⁵⁹⁸ Określenia lokalizacji zasobów, ścieżki dostępu umożliwiające dostęp do takich danych (np. tzw. „adres www” zwany także adresem URL [*uniform resource locator*] czy linkiem). Formę tę dopuścił np. tę ostatnią formę dopuścił np. SA w Warszawie w wyroku z 25 października 2018 r., V ACa 1480/17.

⁵⁹⁹ Alfanumeryczny, dwuwymiarowy, matrycowy, kwadratowy kod graficzny opracowany przez japońskie przedsiębiorstwo Denso Wave w 1994 roku.

mobilnej i przeprowadzenie go na urządzeniu będącym w posiadaniu jednej ze stron na zasadzie analogii do dowodu z oględzin⁶⁰⁰. Odmienne stanowisko zajął J. Gołaczyński, uznając, że dokument elektroniczny dostępny w Internecie powinno się utrwalić na nośniku i załączyć do akt⁶⁰¹. Pogląd wyrażony przez K. Knoppka jeszcze na długo przed Nowelizacją z 2016 r. podtrzymywany jest obecnie również przez M. Rusińskiego, którego zdaniem dokument powinien nadal móc zostać dołączony do akt (choćby np. jako plik umieszczony na pendrivie)⁶⁰². Uznać można, że tezy te są uzasadnione wyłącznie pragmatyzmem procesowym. Wskazane działania byłoby w pełni w interesie strony powołującej się na dowód – w przypadku bowiem utraty dostępu do niego, sąd nie mógłby przeprowadzić dowodu, a negatywne konsekwencje poniosłaby sama strona; tym bardziej że dowód ten powinien być dostępny „co najmniej” w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, jak i drugoinstancyjnym. Ze względu na możliwość utraty dostępu do treści dowodu (np. usunięcia lub zmiany zawartości), rozsądne byłoby utrwalenie treści dowodu na cele procesu zgodnie z jedną z powyżej wskazanych metod⁶⁰³.

Zauważyć przy tym można, że już w piśmiennictwie sprzed Nowelizacji z 2016 r., powołując się na niemiecką literaturę, przyjmowano, że przedstawienie dokumentu elektronicznego na monitorze komputera lub jego wydruk to jedynie reprodukcje (tłumaczenia) takiego dokumentu zapisanego na nośniku elektronicznym mogące być jedynie zaczątkiem lub innym środkiem dowodowym⁶⁰⁴. Zwraca się przy tym uwagę, że może to prowadzić do naruszenia zasady bezpośredniości⁶⁰⁵. Zgodzić się można, że w przypadku prezentowania dokumentu elektronicznego w postaci wydruku krytyczne podejście uzasadnione jest tym, że w wysokim

---

⁶⁰⁰ B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 68.

⁶⁰¹ J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 43. W zakresie włączania dowodu z dokumentu określonego linkiem lub w inny niematerialny sposób *vide*: rozdz. 4.6.

⁶⁰² M. Rusiński, *Dowód...*, s. 73.

⁶⁰³ Na kwestię utrudnienia przez jedną stronę dostępu drugiej stronie do informacji sporządzonych elektronicznie zwracają uwagę m.in. M. Kopacki w kontekście rozważań na temat kwalifikacji informacji dostępnych w Internecie jako faktów, o których informacja jest powszechnie dostępna, w rozumieniu art. 228 § 2 *in principio* k.p.c., i N Krej (M. Kopacki, *Internet jako źródło informacji o faktach, o których informacja jest powszechnie dostępna, ze szczególnym uwzględnieniem mediów społecznościowych — uwagi na tle art. 228 § 2 k.p.c.* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023, s. 80; N. Krej, *Dowody...*, s. 116.

⁶⁰⁴ D. Szostek, M. Świerczyński, *Moc...*, s. 935 i wskazana tam niemiecka literatura.

⁶⁰⁵ W tej kwestii M. Rusiński, *Dowód...*, s. 74. Autor jednak konkluduje, że wydruk powinien być wystarczającą postacią, w której przedstawia się dowód, ponieważ jest to uzasadnione naturą dowodów takich jak treść stron internetowych.

stopniu utrudnia to badanie prawdziwości dokumentu elektronicznego⁶⁰⁶. Niemniej stanowisko, zgodnie z którym utworzenie dokumentu elektronicznego na ekranie komputera stanowi jedynie reprodukcję (tłumaczenie), jest zbyt daleko idące. Istotą dokumentu elektronicznego jest to, aby – choćby jeden raz – można było się z nim zapoznać, a środkiem do osiągnięcia tego celu jest właśnie ujawnienie informacji (jej wizualizacja) na urządzeniu pozwalającym na to.

W świetle powyższego przyjąć należy, że omawiane środki dowodowe powinny być przedkładane w formie dokumentu elektronicznego i to w takiej postaci, aby plik był otwieralny w standardowo dostępnym oprogramowaniu⁶⁰⁷, a jednocześnie w razie jego konwertowania nie dochodziło do ingerowania w treść dokumentu. Jak się wydaje, dopuszczalne powinno być również zastosowanie technik umożliwiających dostęp do pliku bez jego zapisywania na informatycznym nośniku danych (np. poprzez adres strony internetowej lub kod QR) – niemniej ze względu na możliwość utraty dostępu do niego (usunięcia lub ich zmiany), z praktycznych względów zasadne byłoby utrwalenie jego treści. Dodatkowym rozwiązaniem mogłoby być przedstawienie protokołu notarialnego z otwarciem dokumentu elektronicznego lub samodzielnego wydruku odpowiadającego w pełni treści (informacji tekstowej) zawartej w programie źródłowym.

Jako truizm traktować należy stwierdzenie, że dowód z dokumentu, także w tekstowej formie dokumentowej, ma potwierdzać okoliczności, na które jest powoływany. W rezultacie strona powinna zadbać o to, aby zapoznanie się z treścią takiego dokumentu było możliwe, a jednocześnie, aby dowód ten był wiarygodny. Z oczywistych względów wydruk klatki nagrania nie pozwalałby na prawidłowe przeprowadzenie dowodu z filmu, podobnie jak sam wydruk tekstowego dokumentu z podpisem elektronicznym (np. kwalifikowanym) nie pozwala na wykazanie, że dane oświadczenie zostało złożone ze skutkami przewidzianymi dla takich podpisów. Wydruk takiego tekstowego dokumentu, choć nie może udowadniać wskazanych skutków prawnych, należy nadal jednak traktować jako dokument w rozumieniu art. 243¹ k.p.c., który może stanowić środek uprawdopodobnienia w rozumieniu art. 74 § 2 *in fine* k.c.

---

⁶⁰⁶ Także w przypadku wydruku można stwierdzić, że został on sfałszowany w sytuacji, gdy standardowo taki wydruk danego dokumentu elektronicznego nosi określone znaczniki czy numery.

⁶⁰⁷ Strona powinna zapewnić możliwość dostępu do dokumentu zarówno przeciwnikowi, jak i sądom rozstrzygającym sprawę na każdym etapie postępowania (F. Zedler, *Dowód...*, s. 570).

- (d) Żądanie „oryginału” lub „odpisu” dokumentu na podstawie art. 129 k.p.c.

Mając powyższe na uwadze, rozważyć zatem należy, jakie skutki powoduje żądanie przeciwnika złożenia „oryginału” dowodu w tekstowej formie dokumentowej wystosowane na zasadzie art. 129 k.p.c. Wydaje się, że w praktyce taki wniosek mógłby zostać złożony na przykład, gdyby strona przedłożyła sądowi wydruki dokumentów elektronicznych, takich jak wiadomości z elektronicznych komunikatorów lub dokumentów podpisanych podpisem elektronicznym innym niż równoważny z podpisem własnoręcznym.

W takiej sytuacji formułowanie stosownego wniosku w oparciu o art. 129 k.p.c. dążyłoby w istocie do zbadania prawdziwości dokumentu za zasadzie art. 254 § 1, 2¹ i 2² k.p.c. Celem takiego żądania byłoby bowiem sprawdzenie wiarygodności dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, na który powołuje się strona, a zatem sprawdzenie jego prawdziwości przez samego sędziego lub z pomocą biegłego. Zrealizowanie takiego obowiązku przedstawienia „oryginału” dokumentu odbywałoby się wówczas przez udostępnienie sądowi informatycznego nośnika danych zawierającego informację będącą przedmiotem dowodzenia.

- (e) „Odpis” dokumentu i jego uwierzytelnianie oraz odpisy dla przeciwnika

Zważywszy, że w przypadku dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej innego niż zwykła (foto)kopia dokumentu oryginalnie sporządzonego w formie pisemnej niecelowe jest identyfikowanie oryginału, odpowiedniej korekty wymaga podejście do odpisów takich dokumentów, w szczególności prób uwierzytelniania takich środków dowodowych.

Nieprawidłowa jest praktyka zawodowych pełnomocników polegająca na poświadczaniu „za zgodność z oryginałem” wydruków dokumentów w tekstowej formie dokumentowej sporządzonych w postaci elektronicznej, tj. stron internetowych, korespondencji elektronicznej czy dokumentów podpisanych podpisem elektronicznym innym niż równoważny z podpisem własnoręcznym⁶⁰⁸.

---

⁶⁰⁸ M. Kostwiński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 32; tak M. Manowska o wydrukach uzyskanych z elektronicznej wyszukiwarki podmiotów w Krajowym Rejestrze Sądowym (M. Manowska [w:] *Komentarz...Tom II...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 1). Odmienne: M. Rusiński, *Dowód...*, s. 74.

Jak wskazano powyżej, takie dokumenty nie mają wersji „oryginalnej”. Tymczasem ustawodawca umożliwił wskazanym wykonawcom zawodów zaufania publicznego uwierzytelnienie wyłącznie dokumentu, który został im przedłożony „w oryginale”. To rozwiązanie sprzyja szybkości gromadzenia dokumentów i zmniejsza koszty, nie ma bowiem konieczności korzystania w tym zakresie z usług notarialnych. Uprawnienie to jednak przysługuje jedynie w granicach, w jakich prawodawca je określił, regulując w szczególności, jaki rodzaj dokumentu podlega poświadczaniu. Stosownie więc do art. 129 § 2 k.p.c. strona może zamiast „oryginału” dokumentu złożyć jego odpis, jeżeli zgodność z „oryginałem” została poświadczona przez uprawnioną osobę. Dopuszczalność poświadczania za zgodność tylko z przedstawionym „oryginałem” wynika więc wprost z wykładni literalnej. Wniosek taki potwierdza nadto wykładnia funkcjonalna i systemowa. Fakt, że w ustawie procesowej podkreśla się, że takie uwierzytelnienie ma dotyczyć „oryginału”, uwidacznia bowiem porównanie art. 129 § 2 k.p.c. (wskazującego w dyspozycji na poświadczanie za zgodność z „oryginałem”) z art. 98 prawa o notariacie, w którego treści mowa jest o stwierdzaniu za zgodność z „okazanym” dokumentem⁶⁰⁹. Ustawa procesowa *expressis verbis* odnosi się zaś do „oryginału” dokumentu. Ponadto art. 129 § 2 k.p.c. stanowi w istocie wyjątek od ogólnej zasady poświadczania odpisów dokumentów. Za *lex generalis* uznać należy art. 89 prawa o notariacie, w którym prawodawca uprawnienie w tym zakresie przyznaje notariuszom, w określonych sytuacjach natomiast na zasadzie wyjątku innym podmiotom⁶¹⁰. Wobec tego zgodnie z zasadą *exceptiones non sunt extendendae* przepis art. 129 § 2 k.p.c. jako *lex specialis* wymaga ścisłej wykładni.

Profesjonalni pełnomocnicy zostali uprawnieni do sporządzania poświadczeń odpisów dokumentów za zgodność z okazanym oryginałem, o ile w danej sytuacji takie prawo do dokonania poświadczenia przewidują właściwe przepisy⁶¹¹. Na gruncie procesu cywilnego

---

⁶⁰⁹ O skutku odmienności w redakcji art. 129 § 1 k.p.c. i art. 98 prawa o notariacie wzmiankuje również SO w Łodzi w wyroku z 8 stycznia 2019 r., III Ca 1708/18.

⁶¹⁰ Np. art. 101 prawa o notariacie upoważnia Ministra Sprawiedliwości aby, w drodze rozporządzenia, upoważnił organy samorządu terytorialnego lub banki mające swoją siedzibę w miejscowościach, w których nie ma kancelarii notarialnej, do sporządzania niektórych poświadczeń dokonywanych przez notariusza, lub art. 13 pkt 2 ustawy z 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1326) uprawnijający go sporządzania poświadczonych odpisów pism w języku obcym oraz sprawdzania i poświadczania odpisów pism, sporządzonych w danym języku obcym przez inne osoby.

⁶¹¹ Zob. art. 4 ust. 1b ustawy z 26 maja 1982 r. – Prawo o advokaturze (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1564); art. 6 ust. 3 ustawy z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 499), art. 9 ust. 3 ustawy z 11 kwietnia 2001 r. o rzecznikach patentowych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 749); art. 31 ustawy

prawo do poświadczania dokumentów za zgodność z „oryginałem” przewiduje art. 129 § 2-3 i § 5 k.p.c. Skoro w przypadku dokumentu elektronicznego brak jest podstaw do wyróżnienia „oryginału” takiego dokumentu, bezzasadne wydaje się poświadczanie za zgodność z „oryginałem” wydruków dokumentów w tekstowej formie dokumentowej.

Na koniec poczynić można także uwagę co do przedkładania „odpisów” dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej innego niż zwykła (foto)kopia dokumentu oryginalnie sporządzonego na piśmie. Stosownie do art. 128 § 1 k.p.c. do pisma procesowego należy dołączyć jego odpisy i „odpisy” załączników dla doręczenia ich uczestniczącym w sprawie osobom, a ponadto, jeżeli w sądzie nie złożono załączników w oryginale, po jednym odpisie każdego załącznika do akt sądowych. W przypadku tego rodzaju dowodów przedkładanych na nośnikach właściwszym określeniem niż „odpis” wydaje się „egzemplarz”. Przez odpis często rozumie się kopię maszynową, kserokopię czy wydruk komputerowy⁶¹². Zastrzec jednak należy, że celem odpisu jest wierne odzwierciedlenie pierwotnej treści⁶¹³, co oddaje także w pełni istotę kolejnych egzemplarzy dokumentu w tekstowej formie dokumentowej innego niż zwykła (foto)kopia dokumentu oryginalnie sporządzonego w formie pisemnej. Według M. Rusińskiego okoliczność, że już sam plik znajdujący się na elektronicznym nośniku informacji stanowi dokument, pozwala na skompletowanie załączników pism procesowych dla innych podmiotów – plik ten można bowiem skopiować na inne elektroniczne nośniki informacji⁶¹⁴. Wydaje się więc, że w ramach coraz większej powszechności tej kategorii dokumentów pojęcie odpisu będzie również jednoznacznie rozumiane jako dodatkowy egzemplarz (tj. dodatkowy elektroniczny nośnik).

---

z 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1192).

⁶¹² T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 128 k.p.c., nb. 1; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 128 k.p.c., nb. 1; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 128 k.p.c., nb. 2; M. Sorysz, M. Kaczyński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I A. Komentarz. Art. 1-424*¹², red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, Legalis, Komentarz do art. 128, nb. 4.

⁶¹³ T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 128 k.p.c., nb. 1; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 128 k.p.c., nb. 1; M. Sorysz, M. Kaczyński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 128, nb. 4.

⁶¹⁴ M. Rusiński, *Dowód...*, 68.

4.1.2 Postać dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej będącego zwykłą (foto)kopią dokumentu pierwotnie sporządzonego na piśmie

(a) Uwagi wprowadzające

Kwestia wartości dowodowej zwykłej (foto)kopii oryginalnego dokumentu ma ogromne znaczenie praktyczne. Przed wejściem w życie Nowelizacji z 2016 r. jej ranga była kontrowersyjna⁶¹⁵. W skrajnych przypadkach uważano, że jest wręcz bezwartościowa dowodowo⁶¹⁶, co także zdarza się nawet obecnie⁶¹⁷. Problematyka ta jest nadal przedmiotem rozbieżnych – i wydaje się, że *de lege lata* nie w pełni trafnych – poglądów doktryny i orzecznictwa⁶¹⁸. Wskutek Nowelizacji z 2016 r. powinna być dokonana rewizja stanowiska co do pozycji dowodowej dowodu przedkładanego w postaci zwykłej kopii dokumentu. Jak trafnie wskazuje Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z 5 czerwca 2020 r.⁶¹⁹, obecne brzmienie art. 243¹ k.p.c.⁶²⁰ oraz art. 308 k.p.c. , a także art. 77³ k.c. redefiniuje procesowoprawne pojęcie dokumentu.

Podstawowe znaczenie w tym zakresie ma redakcja niezmienionego do dziś art. 129 § 1 k.p.c. (interpretowanego także w świetle art. 485 § 4 k.p.c.). Stosownie do art. 129 § 1 k.p.c. strona

---

⁶¹⁵ M. Nowak, *Dokument...*, s. 249-250. Odwołując się do dominującego w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądu, zgodnie z którym niepoświadczony kserokopie przed Nowelizacją z 2016 r. nie stanowiły dowodów z dokumentów z art. 244 k.p.c. i art. 245 k.p.c., J. Kaspryszyn zauważa, że już ówczesnie taki środek mógł być klasyfikowany jako środek dowodowy w rozumieniu art. 308 k.p.c. lub art. 309 k.p.c. w obowiązującym wtedy brzmieniu (J. Kaspryszyn, *Znaczenie...*, s. 30-31).

⁶¹⁶ Uchwała SN z 29 marca 1994 r., III CZP 37/94 (przy czym w uchwale tej we wstępie Sąd Najwyższy zaczyna od stwierdzenia, że kserokopie należy uznać za „dokument”, by potem stwierdzić, że bez poświadczenia jej za zgodność z oryginałem bez wspomnianego poświadczenia kserokopia nie może być uznana za „dokument”); postanowienie SN z 27 lutego 1997 r., III CKU 7/97; wyrok SN z 29 kwietnia 2009 r., II CSK 557/08; wyrok SA w Gdańsku z 14 kwietnia 2016 r., III AUa 1977/15; wyrok SA w Szczecinie z 21 kwietnia 2016 r., I ACa 1134/15; wyrok SA w Szczecinie z 25 lipca 2017 r., I ACa 279/16 (wprawdzie orzeczenie zostało wydane po wejściu w życie Nowelizacji z 2016 r., niemniej sąd odwoływał się do regulacji sprzed zmian).

⁶¹⁷ Wyrok SA w Szczecinie z 31 października 2018 r., III AUa 261/17 (postępowanie zostało wszczęte odwołaniem od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wydanej 6 października 2016 r., a zatem toczyło się po wejściu w życie Nowelizacji z 2016 r.).

⁶¹⁸ K. Wręczycka, *Dowody...*, s. 197 i przywoływane tam pozycje; M. Nowak, *Dokument...*, s. 250 i przywoływane tam orzeczenia.

⁶¹⁹ Wyrok SA w Szczecinie z 5 czerwca 2020 r., I ACa 31/20. Nadmienić należy, że orzeczenie to odnosiło się do wydruków z programów komputerowych; stwierdzenie czynione przez sąd można również przełożyć na kopie.

⁶²⁰ Sąd w przywoływanym wyroku omyłkowo podaje „art. 245¹ k.p.c.” zamiast „art. 243¹ k.p.c.”.

powołująca się w piśmie na dokument obowiązana jest na żądanie przeciwnika złożyć oryginał dokumentu w sądzie jeszcze przed rozprawą⁶²¹. Z tej regulacji wyprowadzać można dwa przeciwstawne wnioski. Z jednej strony oznaczać ona może, że strona ma „zawsze” obowiązek złożyć w sądzie dokumenty w oryginale (a jedynie na żądanie przeciwnika musi to zrobić jeszcze przed rozprawą). Z drugiej strony przyjąć można, że oryginały dokumentów konieczne są „jedynie” na żądanie przeciwnika, a w jego braku wystarczające do rozstrzygnięcia sprawy będą już tylko ich kopie. Poniżej przedstawione zostaną wątpliwości związane z każdą z tych ścieżek interpretacyjnych oraz postulowany wniosek *de lege lata*, a także jego skutki dla wartości dowodowej zwykłej (foto)kopii oryginalnego dokumentu.

(b) Pogląd o bezwzględnej konieczności złożenia oryginałów dokumentów

Jak wskazano powyżej, art. 129 k.p.c. można rozumieć w ten sposób, że strona jest zobligowana przedstawić w sądzie oryginały dokumentów⁶²², a przepis ten nakazuje uczynić zadość temu obowiązkowi jeszcze „przed rozprawą”, jeśli zażąda tego przeciwnik⁶²³.

Przy przyjęciu tezy, że z art. 129 k.p.c. wynika konieczność przedstawiania w sądzie oryginałów (ewentualnie poświadczonych kopii) pojawiają się przede wszystkim wątpliwości, w jakim czasie strona powinna przedstawić oryginał w braku takiego wezwania przeciwnika – czy taką cezurą miałyby być rozprawa, a wówczas czy musiałyby być to pierwsze posiedzenie wyznaczone na rozprawy, czy też dopuszczalne byłoby złożenie oryginałów na ostatnim z terminów wyznaczonych na rozprawę, choćby tuż przed jej zamknięciem (także zamknięciem rozprawy na posiedzeniu niejawnym na zasadzie art. 224 § 3 k.p.c.), oraz jaka jest relacja do

---

⁶²¹ Na zasadzie art. 129 § 2 k.p.c. zamiast takiego oryginału dokumentu strona może złożyć odpis dokumentu, jeżeli jego zgodność z oryginałem została poświadczona przez notariusza albo przez występującego w sprawie profesjonalnego pełnomocnika (adwokata, radcę prawnego, rzeczownika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej) (E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb. 2-3).

⁶²² W odniesieniu do dokumentów znajdujących się w aktach organów lub podmiotów, o których mowa w art. 244 § 1 i 2 k.p.c., pod pojęciem oryginału na cele niniejszej analizy rozumieć należy także urzędowo poświadczony przez organ lub podmiot odpis lub wyciąg z dokumentu; stosownie do art. 250 k.p.c. wystarczający jest bowiem taki urzędowy odpis, a dopiero gdy sąd uzna za konieczne przejrzenie oryginału dokumentu, może zarządzić, by go dostarczono na rozprawę, albo przejrzeć go na miejscu przez sędziego wyznaczonego lub przez cały skład sądu.

⁶²³ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb. 11; A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, wyd. 11, Warszawa 2022, Legalis, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb. 1; *Senacki projekt ustawy o zmianie ustaw w zakresie uwierzytelniania dokumentów, VI kadencja, druk nr 2064, Uzasadnienie*, s. 1; wyrok SN z 6 listopada 2002 r., I CKN 1280/00.

tego przepisu zasad koncentracji materiału dowodowego w wypadku wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego (art. 205⁴ k.p.c. i nast.)⁶²⁴. Ponadto niejasne jest, w jakim czasie przed rozprawą należałoby przedłożyć dokumenty – w doktrynie proponuje się, aby przedstawienie oryginału miało miejsce w czasie umożliwiającym przeciwnikowi zapoznanie się z jego treścią, a niedostosowanie się do tego wymogu podlegałoby ocenie sądu w oparciu o art. 233 § 2 k.p.c.⁶²⁵. Co więcej, otwarte pozostaje pytanie, kiedy strona miałaby mieć obowiązek przedłożenia oryginałów, jeśli nie doszłoby w ogóle do wyznaczenia rozprawy, bowiem sąd zdecydowałby się rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym stosownie do art. 148¹ § 1 k.p.c. lub art. 205⁵ § 1¹ k.p.c. Wreszcie, nie wiadomo właściwie, jakie skutki wiązać w tym, że strona jednak nie przedstawiała oryginałów.

Na marginesie zauważyć przy tym należy, że strona niekiedy nie będzie mogła przedstawić „oryginału” dokumentu papierowego, ponieważ znajduje się on jedynie w aktach wystawcy. Tak będzie na przykład z oryginałami orzeczeń, które stosownie do art. 140 § 1 k.p.c. są doręczane w „odpisach”, lub z „wypisami” aktów notarialnych wydawanymi stronom w oparciu o art. 110 § 1 prawa o notariacie. Sytuację tę jednak reguluje art. 250 k.p.c. jako przepis szczególny.

(c) Pogląd o konieczności złożenia oryginałów jedynie na żądanie

Regulację art. 129 § 1 k.p.c. można także rozumieć w ten sposób, że strona w ogóle nie jest zobligowana przedstawiać w sądzie oryginałów dokumentów, chyba że zażąda tego przeciwnik, a wówczas obowiązek ten należy zrealizować jeszcze przed rozprawą⁶²⁶.

Także przy przyjęciu tego rozumienia pojawiają się wątpliwości, czy wobec zobligowania strony do przedłożenia dokumentów jeszcze przed rozprawą, takie uprawnienie przeciwnika wygasa odpowiednio wcześniej, a zatem nie ma możliwości żądania oryginałów już po

---

⁶²⁴ W niniejszym rozdziale pracy rozważa się wyłącznie kwestię obowiązku przedłożenia oryginału dokumentu w sytuacji, gdy w aktach znajduje się już (foto)kopia dokumentu oryginalnie sporządzonego na piśmie. Co do momentu przedłożenia sądowi dowodu w tekstowej formie dokumentowej *vide*: rozdz. 4.2.

⁶²⁵ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb. 5.

⁶²⁶ Wydaje się, że tak M. Sorysz i M. Kaczyński oraz T. Żyznowski, którzy stwierdzają, że w braku żądania oryginału dokumentu należy przyjąć, że twierdzenia zawarte w takim dokumencie są bezsporne (M. Sorysz, M. Kaczyński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129, nb. 2; T. Żyznowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1-366, wyd. II*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, LEX, Komentarz do art. 129 k.p.c.).

rozpoczęciu rozprawy. W doktrynie spotkać się można ze stanowiskiem, że nie ma przeszkód do tego, aby z żądaniem takim przeciwnik wystąpił także w toku rozprawy w reakcji na składane przez stronę pisma i wnioski dowodowe⁶²⁷, a nawet podnosi się, że takie żądanie złożone już w czasie rozprawy dotyczy może także dowodów wnioskowanych wcześniej⁶²⁸. Ponadto otwarte pozostaje pytanie, czy i kiedy sąd może żądać oryginałów. Wprawdzie bowiem art. 129 § 4 k.p.c. przewiduje, że sąd zażąda od strony składającej odpis dokumentu, o którym mowa w art. 129 § 2 k.p.c., przedłożenia oryginału tego dokumentu, o ile jest to uzasadnione okolicznościami sprawy, niemniej przepis ten nie rozwiązuje przedstawionej kwestii – dotyczy bowiem sytuacji, w której został złożony już odpis poświadczony za zgodność z oryginałem przez notariusza lub profesjonalnego pełnomocnika; nie obejmuje zaś sytuacji, gdy w aktach zalega jedynie kopia. Wskazuje się, że podstawą żądania przez sąd złożenia oryginalnego dokumentu mógłby być wówczas art. 248 k.p.c.⁶²⁹.

(d) *Argumentum ex art. 485 § 4 k.p.c.*

Założenie, że z art. 129 k.p.c. wynika konieczność przedstawiania w sądzie oryginałów (ewentualnie poświadczonych kopii) potencjalnie wsparte mogłoby być interpretacją tego przepisu dokonywaną w świetle art. 485 § 4 k.p.c. Stosownie do niego, jeżeli do pozwu składanego w postępowaniu nakazowym nie dołączono oryginału weksla lub czeku, przewodniczący wzywa powoda do ich złożenia pod rygorem zwrotu pozwu.

Oznaczać to mogłoby, że art. 485 § 4 k.p.c. stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 129 § 2 k.p.c., nakazując stronie przedkładać „oryginały” weksla lub czeku i uznając,

---

⁶²⁷ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb. 2-3.

⁶²⁸ A. Torbus [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–205*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, Legalis, Komentarz do art. 129 k.p.c., pkt 2 – A. Torbus dodaje przy tym, że żądanie zgłoszone po wyznaczeniu rozprawy powinno być brane pod uwagę przy rozliczaniu kosztów na podstawie art. 103 k.p.c.; wyrok SN z 11 stycznia 2008 r., V CSK 187/07.

⁶²⁹ Wyrok SN z 8 marca 2012 r., V CSK 90/11; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 1; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb. 9. Warto przy tym odnotować stanowisko K. Knoppka, który przyjmuje, że zobowiązania czynione na zasadzie art. 248 k.p.c. powinny być wydawane w zasadzie tylko na wniosek strony, wskazuje bowiem, że z urzędu sąd mógłby zobowiązać inną osobę do przedstawienia dokumentu tylko wówczas, gdyby dopuszczał ten dowód z urzędu (K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 1). Wprawdzie w istocie obecnie uznaje się, że rola sądu w dopuszczaniu dowodów powinna być ograniczona (K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 232 k.p.c., nb. 3; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 232 k.p.c., nb. 2; A. Laskowska-Hulisz, *Postępowanie dowodowe [w:] Dowody w postępowaniu cywilnym. System Postępowania Cywilnego. Tom 2*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021, s. 872), niemniej w razie potrzeby sąd miałby prawo do podjęcia działań.

że w postępowaniu nakazowym z weksla lub czeku niewystarczające będą kopie poświadczone za zgodność z oryginałem przez notariuszy i zawodowych pełnomocników. Przedstawiona wykładnia prowadziłyby do wniosku, że zasadą w procesie jest składanie oryginałów, ewentualnie zaś kopii poświadczonych za zgodność z oryginałem; natomiast w postępowaniu nakazowym wyjątek dotyczący poświadczonych kopii nie znajdowałby zastosowania i konieczne byłyby oryginały dokumentów.

W doktrynie w istocie przyjmuje się, że dokumenty określone w art. 485 § 1 i 2¹ k.p.c. mogą być przedłożone w odpisach poświadczonych za zgodność z oryginałami przez notariusza albo przez występującego w sprawie zawodowego pełnomocnika, natomiast w wypadku weksli lub czeków konieczne są wyłącznie oryginały⁶³⁰. Często bez szerszego uzasadnienia zakłada się zatem wprost, że podstawą do wydania nakazu zapłaty nie mogą być kopie⁶³¹. Czasem autorzy powołują się na formalizm procesowy wymagany postępowaniem nakazowym⁶³² lub bezpośrednio odwołują się do argumentum *a contrario ex art. 485 § 4 k.p.c.*⁶³³, ewentualnie art. 129 § 1-3 k.p.c.⁶³⁴. Argument ten występuje też w judykaturze⁶³⁵.

Stanowisko takie wydaje się jednak nieprawidłowe. Jak przedstawiano w niniejszej rozprawie⁶³⁶, wykładnia językowa i systemowa nie pozwala na wyłączenie dopuszczalności wydania nakazu zapłaty w przypadku, gdy strona przedstawi dowody z dokumentów

---

⁶³⁰ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 16; R. Flejszar [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 15; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 3; K. Panfil [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt. 3 i 21; M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 1; T. Zembrzusiński [w:] *Kodeks...* red. T. Wiśniewski, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 12; P. Telenga [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 2; T. Ereciński [w:] *Kodeks... Tom III...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 11.

⁶³¹ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 16; A. Marciniak [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 15; R. Flejszar [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 15; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Postępowanie ...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., nb. 7.

⁶³² K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 12.

⁶³³ K. Panfil [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 3.

⁶³⁴ M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 1; P. Telenga [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 2; T. Ereciński [w:] *Kodeks... Tom III...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 11.

⁶³⁵ Wyrok SN z 17 czerwca 2016 r., IV CSK 669/15; postanowienie SN z 24 maja 2021 r., V CSK 341/20.

⁶³⁶ *Vide*: rozdz. 3.5. Zob. także T. Zembrzusiński [w:] *Kodeks...* red. T. Wiśniewski, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 8; M. Kostwiński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 19.

w tekstowej formie dokumentowej. Dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej mogą zatem być podstawą nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym.

W rezultacie *argumentum ex art. 485 § 4 k.p.c.* nie prowadzi do wniosku, że dowody muszą koniecznie być przedstawiane w formie oryginałów.

(e) Ocena *de lege lata*

Powyżej wskazane wątpliwości związane z wykładnią art. 129 § 1 k.p.c. nie pozwalają określić, czy ustawa procesowa nakłada na stronę „obowiązek” przedstawiania dokumentów w oryginale lub uwierzytelnionych odpisach, czy też dopuszczalne jest poprzestanie na kopii w braku żądania przeciwnika lub sądu. Pomocą również nie jest interpretacja art. 485 § 4 k.p.c., z którego czasem wywodzi się generalny obowiązek składania oryginałów.

Tymczasem wydaje się, że nie ma obecnie podstaw prawnych, aby odmawiać kserokopiom statusu dokumentu oraz z góry negować ich znaczenie jako dowodu w sprawie.

Stosownie do art. 77³ k.c. dokumentem jest już sam nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. Nie powinno zatem być wątpliwości, że *de lege lata* kserokopia stanowi dokument w rozumieniu kodeksu cywilnego.

Co istotne, na zasadzie art. 243¹ k.p.c. przepisy dotyczące przeprowadzania dowodu z dokumentu stosuje się do dokumentów zawierających tekst, umożliwiających ustalenie ich wystawców. O ile zatem kserokopia zawiera informację tekstową umożliwiającą zapoznanie się jej treścią i umożliwiającą ustalenie wystawcy (np. poprzez znajdujący się na niej powielony własnoręczny podpis), powinna być uznawana za dokument w rozumieniu art. 243¹ k.p.c. pozwalający ustalić na jego podstawie zgodną z prawdą podstawę faktyczną dochodzonych przez strony praw lub roszczeń⁶³⁷.

Pobocznym argumentem potwierdzającym tę tezę jest fakt, że ustawodawca, wprowadzając Nowelizacją z 2018 r. art. 126 § 1¹ k.p.c., zobligował strony jedynie do przedłożenia wymienionych w piśmie załączników; nie nakazał zaś wprost przedkładania oryginałów. Gdyby intencją ustawodawcy było doręczanie sądowi jedynie oryginałów, wola ta zostałaby wyrażona w innej redakcji przepisu.

---

⁶³⁷ Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 25.

Tym samym choćby nawet oryginał dokumentu nie został przedłożony, sąd nie powinien odmówić zwykłej kopii statusu dowodu z dokumentu.

(f) Stanowisko judykatury

Niemniej jednak mimo zmian wprowadzonych Nowelizacją z 2016 r., tj. wprowadzenia definicji dokumentu w art. 77³ k.c. oraz dodania do ustawy procesowej art. 243¹ i art. 308 k.p.c. dotyczących dowodów z dokumentów, zdarza się, że nawet w aktualnym stanie prawnym judykatura *a limine* odmawia takiej kopii przyznania znaczenia dowodowego. Na przykład w wyroku z 31 października 2018 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie wskazał, że przedłożone przez ubezpieczonego zaświadczenie w postaci kserokopii jest bezwartościowe dowodowo⁶³⁸. Przywołany judykat wydaje się być jednak stanowiskiem odosobnionym. Przegląd orzecznictwa prowadzi bowiem do wniosku, że w większości przypadków sądy *de lege lata* nie ignorują okoliczności wynikających z przedkładanych kopii. Niemniej jednak w różny sposób oceniają pozycję zwykłej kopii dokumentu w procesie – w świetle zaś wniosków czynionych w niniejszej rozprawie ich konkluzje nie są do końca trafne.

Przy wyborze poniżej zaprezentowanych przykładów kierowano się tym, aby były to jak najbardziej aktualne orzeczenia. Po pierwsze bowiem celem było znalezienie takich judykatów, które dotyczyły spraw rozstrzyganych w całości po wejściu w życie Nowelizacji z 2016 r. Po drugie chciano również ograniczyć sytuację, gdy w uzasadnieniach powoływano się bezpośrednio na orzeczenia wydane przed wprowadzeniem zmian, czego jednak – uprzedzając wyniki dalszej analizy – nie udało się uniknąć.

W wyroku z 21 czerwca 2023 r.⁶³⁹ Sąd Najwyższy przyjął, że zwykła kserokopia co do zasady nie jest dokumentem. Stwierdzając to, powołał się – nie przywołując bezpośrednio konkretnych rozstrzygnięć – na utrwaloną linię orzecniczą Sądu Najwyższego. Wydaje się, że *de lege lata* taki wniosek jest błędny. Kopia spełnia bowiem wymogi dokumentu z art. 77³ k.c. Tym samym powinna być uznana za dokument. W analizowanym rozstrzygnięciu Sąd Najwyższy wskazał także, że w rozpatrywanej sprawie „powołane przez stronę dowody (...) w formie niepoświadczonych kserokopii nie stanowią «dowodów z dokumentów»”. *De lege lata* również z takim założeniem nie można się w pełni zgodzić. Jak wskazano powyżej, o ile

---

⁶³⁸ Wyrok SA w Szczecinie z 31 października 2018 r., III AUa 261/17.

⁶³⁹ Wyrok SN z 21 czerwca 2023 r., II CSKP 1886/22.

kserokopia zawiera informację tekstową umożliwiającą zapoznanie się jej treścią i umożliwiającą ustalenie wystawcy, powinna być uznana za dowód z dokumentu w rozumieniu art. 243¹ k.p.c. Na koniec w przywoływanym orzeczeniu Sąd Najwyższy ostatecznie skonkludował, że kopie nie są jednak pozbawione mocy dowodowej. Tłumaczył to tym, że dopóki sąd ani strona przeciwna nie zakwestionuje ich i nie zażąda złożenia oryginałów dokumentów, stanowią one jeden ze środków dowodowych, przy pomocy których strona może udowodnić fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Tym samym Sąd Najwyższy uwarunkował ich dopuszczalność tym, że przeciwnik nie podejmie polemiki z ich autentycznością. W istocie odwołał się więc do regulacji art. 129 § 1 i 2 k.p.c., czego dowodzi m.in. podobieństwo użytych przez Sąd Najwyższy sformułowań z treścią tego przepisu, a ponadto okoliczność, że stwierdzenie to padło w ramach rozstrzygania zarzutu dotyczącego właśnie jego naruszenia. Dodał przy tym, że czym innym jest „kwestionowanie kserokopii” – przez co prawdopodobnie rozumieć można skorzystanie z prawa z art. 129 § 1 k.p.c., a czym innym – „kwestionowanie okoliczności, jakie z kserokopii płyną”. W tym kontekście powołał tezę postawioną przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 19 marca 2021 r.⁶⁴⁰, które już wprost odnosiło się do art. 129 k.p.c.

Tymczasem przywołane postanowienie z 19 marca 2021 r. po pierwsze wydane zostało wskutek orzeczeń, które zapadły przed wejściem w życie Nowelizacji z 2016 r.⁶⁴¹. Po drugie Sąd Najwyższy, przyjmując w nim, że utrwalony jest pogląd co do tego, że kopia chociaż nie jest dowodem, to dopóki nie zostanie zakwestionowana nie jest pozbawiona mocy dowodowej (w rozumieniu art. 232 w zw. z art. 308 k.p.c.), powołał się na judykaty sprzed Nowelizacji z 2016 r.⁶⁴². W istocie zatem Sąd Najwyższym w wyroku z 21 czerwca 2023 r. pośrednio odwołał się do tezy stawianej przed zmianą przepisów. Jak zaś argumentuje się w niniejszej rozprawie, *de lege lata* zrewidować powinno się pogląd, że zwykła odbitka ksero może stanowić podstawę dokonywania ustaleń faktycznych, o ile sąd ani strona przeciwna nie zakwestionuje ich i nie zażąda złożenia oryginałów. Z uwagi na treść art. 77³ k.c. kopia zawierająca tekst (o ile możliwe jest ustalenie wystawcy na przykład na podstawie powielonego

---

⁶⁴⁰ Postanowienie SN z 19 marca 2021 r., II CSKP 25/21.

⁶⁴¹ Uzasadnienie postanowienia z 19 marca 2021 r. (II CSKP 25/21) Sąd Najwyższy rozpoczyna od zreferowania, że: „Sąd Okręgowy (...) postanowieniem z dnia 13 września 2018 r., wydanym po «ponownym» rozpoznaniu apelacji od postanowienia Sądu Rejonowego (...) «z dnia 6 marca 2015 r. » (...)».

⁶⁴² M. in.: wyrok SN z 14 lutego 2007 r., II CSK 401/06; postanowienie SN z 26 listopada 2014 r., III CSK 254/13; wyrok SN z 25 listopada 2015 r., IV CSK 52/15.

własnoręcznego podpisu) powinna stanowić odrębny dowód – dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, podlegający indywidualnej ocenie z perspektywy art. 233 § 1 k.p.c.

Powyższą tezę, że zwykła kserokopia co do zasady nie jest dokumentem wyraził także Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z 29 listopada 2023 r.⁶⁴³. Z powołaniem się na wskazaną powyżej argumentację powtórzyć zatem należy, że *de lege lata* pogląd ten jest nietrafny. Sąd Apelacyjny w Lublinie zastrzegł jednak, że jako część materiału dowodowego kserokopia stanowić może środek dowodowy z art. 308 k.p.c. Dodał przy tym, że może być przydatna do ustalenia treści pisemnego dokumentu w sytuacji, gdy z przyczyn faktycznych uzyskanie dostępu do oryginału, odpisu lub wypisu, zrównanego w skutkach z oryginałem, nie jest możliwe dla strony, a także dla sądu. Sąd Apelacyjny powołał się przy tym na dwa powyżej analizowane orzeczenia Sądu Najwyższego, tj. postanowienie z 19 marca 2021 r.⁶⁴⁴ oraz wyrok z 21 czerwca 2023 r.⁶⁴⁵. Jak jednak wskazano u ich podstaw w analizowanym zakresie leżało stanowisko wyrażane przez judykaturę jeszcze przed Nowelizacją z 2016 r.

Zastrzeżenie sytuacji, w których można posłużyć się kserokopią zamiast oryginałem, zostało poczynione również w wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 13 sierpnia 2020 r.⁶⁴⁶. Sąd wskazał, że kopie nie stanowią dowodów z dokumentów, o których mowa w art. 244 k.p.c. i art. 245 k.p.c. Dodał jednak, że nie są one pozbawione mocy dowodowej, w rozumieniu art. 232 k.p.c. w zw. z art. 308 k.p.c. Powołał się przy tym na wyrok Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r.⁶⁴⁷, który za orzeczeniem sprzed Nowelizacji z 2016 r.⁶⁴⁸, przyjął, że kopia może być dowodem podlegającym ocenie na zasadzie art. 233 k.p.c., dopóki sąd lub strona nie zażąda oryginału. Wydaje się jednak, że ostateczna konkluzja przedstawiona przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w analizowanym wyroku z 13 sierpnia 2020 r. była jednak odmienna. Sąd ten stwierdził bowiem, że posłużenie się przez stronę kserokopią jest dopuszczalne wówczas, kiedy z przyczyn faktycznych uzyskanie dostępu do oryginału nie jest możliwe dla strony lub sądu, dodając, że wyłączenie możliwości posłużenia się kserokopią dokumentu, którego istnienia i treści nie można inaczej wykazywać, prowadziłyby do powstania,

---

⁶⁴³ Wyrok SA w Lublinie z 29 listopada 2023 r., III AUa 1095/22.

⁶⁴⁴ Postanowienie SN z 19 marca 2021 r., II CSKP 25/21.

⁶⁴⁵ Wyrok SN z 21 czerwca 2023 r., II CSKP 1886/22.

⁶⁴⁶ Wyrok SA w Warszawie z 13 sierpnia 2020 r., V ACa 822/19.

⁶⁴⁷ Wyrok SN z 23 stycznia 2020 r., II PK 135/18.

⁶⁴⁸ Wyrok SN z 25 listopada 2015 r., IV CSK 52/15.

niewynikającego z przepisów, zakazu dowodowego. Tym samym sąd ten uwarunkował dopuszczalność korzystania z kopii po raz kolejny tym, że przeciwnik nie będzie możliwe przedstawienie oryginału.

W podobny sposób wypowiedział się Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z 28 czerwca 2021 r.⁶⁴⁹. Odmówił kserokopii statusu dokumentu w rozumieniu 243¹ k.p.c., przyjmując, że przepisem tym objęte są jedynie dokumenty prywatne i urzędowe, z których to kategorii wykluczył kopię. Uznał jednak, że – wbrew poglądom wyrażanym przed Nowelizacją z 2016 r. – *de lege lata* jest ona wprost innym środkiem dowodowym z art. 308 k.p.c. Tym niemniej, chociaż sąd ten odwołał się do zmian przepisów, zaznaczył, że kopia będzie dowodem dopuszczalnym dla czynienia ustaleń co do istnienia i treści samego dokumentu w sytuacjach, gdy z obiektywnych przyczyn strona posługująca się tym środkiem dowodowym nie będzie mogła definitywnie przedstawić czy to samego oryginału dokumentu, czy jego wiarygodnego odpisu. Wbrew stawianej w niniejszej pracy tezie – w myśl koncepcji prezentowanej w przytoczonym wyroku kopia stawałaby więc w istocie dowodem jedynie wtórnym, posiłkowym.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z 22 lutego 2019 r.⁶⁵⁰ przyjął, że kopia jest odrębnym środkiem dowodowym. Sąd ten podkreślił, że w obecnym stanie prawnym nie można bezkrytycznie powtarzać poglądów wyrażanych w orzecznictwie przed dodaniem art. 243¹ k.p.c. i przed nowelizacją art. 308 k.p.c. Niemniej w uzasadnieniu wielokrotnie powtórzył, że także po Nowelizacji z 2016 r. kserokopia nadal nie jest dokumentem. Wyrok ten stanowi kolejny judykat, w którym kopia kwalifikowana jest jako dowód posiłkowy w stosunku do dokumentu jako dowodu w rozumieniu ustawy procesowej.

Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z 31 sierpnia 2023 r.⁶⁵¹ przyjął, że dopuszczalne jest czynienie ustaleń faktycznych na podstawie kopii, o ile taka ich ocena jest dokonywana w ramach wyznaczonych art. 233 § 1 k.p.c. W uzasadnieniu jednak wskazał, że może być ona „dowodem innego rodzaju”. W swojej argumentacji przyrównywał ją do wydruku komputerowego. Powołał przy tym w części orzeczenia zapadłe przed Nowelizacją z 2016 r.⁶⁵².

---

⁶⁴⁹ Wyrok SA w Lublinie z 28 czerwca 2021 r., I ACa 78/20.

⁶⁵⁰ Wyrok SA w Gdańsku z 22 lutego 2019 r., I AGa 367/18.

⁶⁵¹ Wyrok SA w Łodzi z 31 sierpnia 2023 r., I ACa 370/23.

⁶⁵² Wyrok SA w Krakowie z 8 lutego 2013 r., I ACa 1399/12; wyrok SA w Łodzi z 12 listopada 2014 r., I ACa 535/14.

W wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 6 lipca 2022 r.⁶⁵³ wprost wskazano, że zwykła kserokopia dokumentu jest dokumentem zgodnym z normą art. 77³ k.c. Jednakże w orzeczeniu tym sąd przyjął, że taka kserokopia, będąc zapisem obrazu dokumentu – jest innym środkiem dowodowym z art. 308 k.p.c. Dodał przy tym, że jest dowodem pośrednim co do istnienia dokumentu o określonej treści.

Zgodzić się należy ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego w Szczecinie zajęтым w wyroku z 22 października 2020 r.⁶⁵⁴. Sąd trafnie bowiem przyjął w nim, że w obecnym stanie prawnym kserokopia – będąca niewątpliwie nośnikiem informacji – powinna być kwalifikowana jako dokument, o ile sposób jej wykonania umożliwi zapoznanie się z jej treścią i spełnia warunki z art. 243¹ k.p.c., tj. będzie to informacja tekstowa i możliwe będzie ustalenie wystawcy. Dodał przy tym, że w innych sytuacjach dowód taki będzie kwalifikowany jako inny dokument na podstawie art. 308 k.p.c. Stwierdził, że w każdej z tych sytuacji będzie podlegał ocenie na zasadach określonych w art. 233 k.p.c.

Jak wynika z powyższej analizy, sądy nie ignorują treści zawartych w kserokopiach. W powyżej wskazanych orzeczeniach widoczna jest jednak rezerwa, z jaką podchodzą do kwalifikacji zwykłej kopii. W części orzeczeń przyjmuje się, że będzie to środek przydatny do ustalenia treści oryginalnego dokumentu; często jednak z zastrzeżeniem, że kopie będą mogły być uwzględnione, o ile sąd lub przeciwnik nie zażąda oryginału (lub jej nie zaprzeczy). Wynika to w głównej mierze ze stanowiska prezentowanego przez orzecznictwo przed Nowelizacją z 2016 r.

Jak zaś wykazano, wobec Nowelizacji z 2016 r. ocena kopii z perspektywy procesowej powinna znajdować inne uzasadnienie niż to wskazywane przez jurysprudencję. W tym kontekście ponownie przywołać należy trafne spostrzeżenie poczynione przez M. Uliasz, który zauważa, że wprawdzie kserokopie dokumentów tekstowych byłyby „obrazami” dokumentów, ale tylko z punktu widzenia techniki ich sporządzenia, natomiast z perspektywy podziału dokumentów na tekstowe i nietekstowe, należeć powinny one do jednej kategorii dokumentów właśnie „tekstowych”⁶⁵⁵. Przyjąć więc należy, że *de lege lata* kserokopia jest dokumentem w rozumieniu art. 77³ k.c., a także może być dowodem z dokumentu w rozumieniu art. 243¹ k.p.c., o ile zawiera informację tekstową umożliwiającą zapoznanie się

---

⁶⁵³ Wyrok SA w Lublinie z 6 lipca 2022 r., I ACa 79/22.

⁶⁵⁴ Wyrok SA w Szczecinie z 22 października 2020 r., I ACa 424/20.

⁶⁵⁵ M. Uliasz, *Dowód...*, s. 179.

jej treścią i umożliwiającą ustalenie wystawcy (np. poprzez porównanie kopii podpisu). W konsekwencji uprawnione wydaje się stwierdzenie, że obecnie zwykła kopia dokumentu stanowi pełnowartościowy dowód oceniany na zasadzie art. 233 § 1 k.p.c.

- (g) Zwykła kopia dokumentu lub nieprawidłowo uwierzytelniony odpis oryginału dowodu mimo żądania oryginału

Ocenić należy zatem, jakie konsekwencje dla strony może mieć zaniechanie przedłożenia oryginału lub odpowiednio uwierzytelnionego odpisu oryginału dowodu mimo żądania oryginału wystosowanego na zasadzie art. 129 k.p.c.

W celu odpowiedzi na przedstawione pytanie pomocne będzie ustalenie skutków wadliwego poświadczenia kopii dokumentu za zgodność z jej oryginałem. Wadliwe poświadczenie może polegać na przykład na braku podpisu pod klauzulą poświadczającą, braku daty lub miejsca jego sporządzenia⁶⁵⁶. W doktrynie zauważa się, że ustawodawca nie określił sankcji nieprawidłowego poświadczenia kopii. Wskazuje się, że wadliwości w tym zakresie nie powinny podlegać mechanizmom naprawiania braków formalnych czy fiskalnych, bowiem te mają dotyczyć warunków pism procesowych, a nie załączników⁶⁵⁷. Przyjmuje się więc, że wówczas w ogóle nie doszło do złożenia dowodu w postaci określonej w art. 129 § 2 k.p.c.⁶⁵⁸. Na takim samym stanowisku stoi judykatura, uznając, że brak któregośkolwiek z ustawowo określonych elementów poświadczenia powoduje, że nie jest ono wierzytelne⁶⁵⁹. Ewentualnie podaje się, że konsekwencją wadliwego poświadczenia dokumentu za zgodność z oryginałem może być także wezwanie przez sąd na zasadzie art. 129 § 4 k.p.c. do przedłożenia oryginału tego dokumentu⁶⁶⁰.

---

⁶⁵⁶ Sposób uwierzytelniania dokumentów przez profesjonalnych pełnomocników został określony w ustawach regulujących wykonywanie przez nich zawodu (w art. 4 ust. 1b ustawy z 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. poz. 615 ze zm.), art. 6 ust. 3 ustawy z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 233 ze zm.), art. 9 ust. 3 ustawy z 1 kwietnia 2001 r. o rzecznikach patentowych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 221) oraz art. 27 ust. 3 ustawy z 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz. 1150 ze zm.).

⁶⁵⁷ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb. 9.

⁶⁵⁸ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb. 9.

⁶⁵⁹ Uchwała SN z 30 listopada 2011 r., III CZP 70/11; postanowienie SN z 20 kwietnia 2012 r., III CZP 13/12.

⁶⁶⁰ K. Markiewicz, *Dokumenty...*, s. 472.

Założenie takie jest prawidłowe. Wskutek wad zaistniałych podczas dokonywania poświadczania za zgodność z oryginałem kopii dokumentu mającego posłużyć za dowód przedkładany jest on wówczas w postaci „zwykłej kopii” oryginału. W przeciwieństwie do innych sytuacji w tym wypadku brak jest właściwej podstawy normatywnej do konwalidowania wadliwości poświadczania. Proces naprawczy został przewidziany na przykład w stosunku do dokumentu pełnomocnictwa. W razie jego wadliwego poświadczania przyjmuje się, że brakiem obarczone jest w istocie pismo procesowe, ponieważ na zasadzie art. 89 § 1 k.p.c. pełnomocnik jest obowiązany przy pierwszej czynności procesowej dołączyć do akt sprawy pełnomocnictwo z podpisem mocodawcy lub wierzytelny odpis pełnomocnictwa (notarialnie poświadczony lub przez występującego w sprawie zawodowego pełnomocnika). Niewykazanie lub nienależyte wykazanie umocowania uniemożliwia nadanie pismu biegu w sprawie, a zatem zastosowanie znajduje procedura określona art. 130 k.p.c. i nast.⁶⁶¹.

W razie wadliwego poświadczania dokumentu potencjalnie rozważać można byłoby wszczęcie postępowania naprawczego na zasadzie art. 235² § 1 pkt 6 k.p.c. Przyjmuje się, że przepis ten powinien znajdować zastosowanie np. w wypadku nieprzedstawienia przez stronę tłumaczenia dokumentu na język polski, co narusza art. 235¹ k.p.c., ponieważ wówczas strona nie oznacza dowodu w sposób umożliwiający przeprowadzenie go⁶⁶². Pod tym sformułowaniem (tj. nieoznaczeniem dowodu w sposób umożliwiający przeprowadzenie go) można byłoby rozumieć także nieprzedłożenie oryginału lub odpowiednio uwierzytelnionego odpisu⁶⁶³. Niemniej problematyczna byłaby wówczas sankcja przewidziana w razie nienaprawienia wadliwości. Nieuzupełnienie braku prowadziłyby do pominięcia dowodu na zasadzie art. 235² § 1 pkt 6 k.p.c., co pozostawałoby nie do pogodzenia z przedstawianą powyżej tezą o znaczeniu zwykłej kopii dokumentu jako dowodu. W związku z tym uznać należy, że wadliwe poświadczanie dokumentu lub jego niepoświadczanie nie podlega postępowaniu naprawczemu z art. 235² § 1 pkt 6 k.p.c., ewentualnie w razie stosowania tego mechanizmu nieuzupełnienie wadliwości nie powinno skutkować pominięciem dowodu z tego powodu.

---

⁶⁶¹ W szczególności w przypadku zawodowych pełnomocników zastosowanie znajdować będzie art. 130^{1a} k.p.c.

⁶⁶² *Vide*: rozdz. 4.4.

⁶⁶³ Podkreślić przy tym należy, że dla zastosowania tej regulacji konieczne byłoby szerokie rozumienie wymagań określonych w art. 235¹ k.p.c., tj. na cele tego przepisu dla kompletnego wniosku dowodowego konieczne byłoby także przedstawienie środków dowodowych (np. wraz z tłumaczeniem), ewentualnie sformułowanie wniosku o zobowiązanie innego podmiotu o przedłożenie niedostępnego stronie dowodu. *Vide*: rozdz. 4.2, a także rozdz. 4.4.

W każdym przypadku zrównać zaś należy taką sytuację z nieprzedstawieniem oryginału dokumentu.

W świetle powyższego, w razie gdy strona zaniecha przedłożenia oryginału (lub uwierzytelnionego odpisu oryginału) pomimo żądania oryginału na zasadzie art. 129 k.p.c., należy przyjąć, że strona jako dowód przedłożyła „zwykłą kopię”. Jak wskazano powyżej, taka kopia powinna zaś stanowić podstawę do czynienia przez sąd ustaleń faktycznych (w granicach art. 233 § 1 k.p.c.). Odmienne podejście byłoby współcześnie wręcz anachroniczne i raziłoby nieuzasadnionym formalizmem, który prowadziłby do nieprawidłowych i niesprawiedliwych rozstrzygnięć⁶⁶⁴. Sama zaś odmowa przedstawienia oryginału – przy uwzględnieniu wartości dowodowej kopii – powinna zaś podlegać ocenie przez pryzmat art. 233 § 2 k.p.c.⁶⁶⁵.

(h) Kopia a system teleinformatyczny

Zauważyć przy tym należy, że w przyszłości sytuację komplikować będzie art. 128 § 2 k.p.c. Zgodnie z nim do pisma procesowego wnoszonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego⁶⁶⁶ dołączać się będzie poświadczony elektronicznie załączników. Do dziś jednak system teleinformatyczny nie został wprowadzony dla ogólnego postępowania cywilnego; istnieją systemy dla kilku wybranych rodzajów postępowań, jak postępowanie upadłościowe, restrukturyzacyjne czy postępowanie rejestrowe⁶⁶⁷.

W przyszłości zatem, tj. po wprowadzeniu systemu informatycznego do ogólnego postępowania, wszystkie przedkładane dokumenty będą musiały być w istocie poświadczane. Stosownie bowiem do art. 129 § 2¹ k.p.c. już z chwilą wprowadzenia przez zawodowego pełnomocnika (adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskie) dokumentu do systemu teleinformatycznego następować będzie elektroniczne poświadczenie odpisu dokumentu. Dotyczyć to będzie nie tylko profesjonalistów. Jeżeli bowiem strona działać będzie samodzielnie lub przez pełnomocnika

---

⁶⁶⁴ Wyrok SO w Sieradzu z 2 lipca 2024 r., I C 538/23.

⁶⁶⁵ A. Torbus [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb 3.

⁶⁶⁶ Do dziś jednak system teleinformatyczny nie został wprowadzony dla ogólnego postępowania cywilnego; istnieją systemy dla kilku wybranych rodzajów postępowań, jak postępowanie upadłościowe, restrukturyzacyjne czy postępowanie rejestrowe (postanowienie SN z 29 marca 2023 r., III CZ 427/22).

⁶⁶⁷ Postanowienie SN z 29 marca 2023 r., III CZ 427/22.

niezawodowego, do pisma procesowego wnoszonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego będzie musiała dołączyć odpisy załączników elektronicznie poświadczone przez notariusza⁶⁶⁸.

Przy przyjęciu, że w przypadku dowodów z dokumentów zawierających własnoręczny podpis przepis ten oznaczać będzie poświadczanie ich za zgodność z oryginałem, regulacja ustawowa w istocie wręcz wymuszać będzie ich poświadczanie. Każdorazowe załączenie kopii będzie bowiem z tym równoznaczne. Tymczasem zdarza się, że strona nie dysponuje oryginałem dokumentu, a jedynie jego kopią. Oryginał znajdować się może u innego podmiotu lub w czasie procesu w ogóle nie istnieć, gdyż został zgubiony albo zniszczony. W takiej sytuacji w tradycyjnie prowadzonym postępowaniu przedkładana jest wówczas wyłącznie kopia.

Prowadziłoby to do dualizmu – sprawa prowadzona przy użyciu systemu teleinformatycznego wymagałaby poświadczania za zgodność wszelkich dokumentów, z kolei sprawa prowadzona w sposób dotychczas standardowy pozwalałaby nadal na składanie zwykłych kopii. Obecnie sytuacja ta występuje na przykład w postępowaniu upadłościowym i restrukturyzacyjnym. Stosownie odpowiednio do art. 216a prawa upadłościowego oraz art. 196a prawa restrukturyzacyjnego pisma procesowe oraz dokumenty wnosi się wyłącznie za pośrednictwem właściwego systemu teleinformatycznego, a załączane dokumenty sporządzone w postaci papierowej należy albo poświadczyć za zgodność z oryginałem, albo przedłożyć w sądzie oryginał – postępowania te nie przewidują zatem procedowania wyłącznie z kopią dokumentu⁶⁶⁹.

---

⁶⁶⁸ Stosownie do art. 129 § 2¹ k.p.c. poświadczenie odpisu dokumentu ma następować automatycznie, ponieważ z chwilą wprowadzenia tego dokumentu przez zawodowego pełnomocnika do systemu teleinformatycznego, jeżeli natomiast strona działać będzie samodzielnie lub przez pełnomocnika niezawodowego, do pisma procesowego wnoszonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego będzie musiała dołączyć odpisy załączników elektronicznie poświadczone przez notariusza (E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb. 12; A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb. 1; M. Sorysz, M. Kaczyński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129, nb. 8; B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 66.

⁶⁶⁹ R. Kowalczyk, *Wnoszenie pism procesowych i doręczanie orzeczeń w postępowaniu upadłościowym i restrukturyzacyjnym po nowelizacji*, LEX/el. 2022, pkt 15; P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 8, Warszawa 2024, Komentarz do art. 216a prawa upadłościowego, nb. 9, Komentarz do art. 196a prawa restrukturyzacyjnego, nb. 7. Taka sama sytuacja występuje obecnie także w postępowaniu nieprocesowym pozostającym poza przedmiotem niniejszej pracy, dla przykładu stosownie do znajdującego zastosowanie w postępowaniu rejestrowym art. 694^{4a} § 1 k.p.c. elektroniczne poświadczenie odpisu dokumentu przez występującego w sprawie

Ponadto, problem także w tym, co w takim razie rozumieć się będzie pod pojęciem „poświadczania” w przypadku dokumentów istniejących jedynie w wersji elektronicznej. Jak bowiem wskazywano powyżej, wówczas nie istnieje ich „oryginał” takich dokumentów (np. oryginał e-maila)⁶⁷⁰.

Regulacja art. 128 § 2 k.p.c. i art. 129 § 2¹ k.p.c. nie przystaje zatem do rzeczywistości sporów sądowych i w tym zakresie wymagana jest zmiana legislacyjna umożliwiająca składanie przy użyciu systemu teleinformatycznego (lub ewentualnie portalu informacyjnego) dokumentów, które nie będą poświadczane za zgodność z oryginałem, a strona musi mieć możliwość wskazania, że składa właśnie taki – niepoświadczony za zgodność z oryginałem – dokument.

(i) Kopia a wnoszenie pism drogą elektroniczną

Obecnie przyjmuje się, że wniesienie pisma do sądu drogą elektroniczną nie wywoła skutków prawnych oczekiwanych przez składającego.

Zasadą wynikającą z art. 165 § 2 k.p.c. *in fine* jest składanie pism w siedzibie sądu. Jednocześnie art. 165 k.p.c. w § 2-4 przewiduje wyjątki od wskazanej zasady. Zgodnie z tą regulacją dopuszczalne jest oddanie pisma tradycyjną pocztą, złożenie pisma przez żołnierza w dowództwie jednostki wojskowej albo przez osobę pozbawioną wolności w administracji zakładu karnego, a przez członka załogi polskiego statku morskiego u kapitana statku. Wreszcie – wprowadzenie pisma do systemu teleinformatycznego jest równoznaczne z wniesieniem pisma do sądu. Mając na uwadze zasadę oraz wyjątki, które ze swej istoty nie mogą być interpretowane rozszerzająco, przyjmuje się, że niedopuszczalne jest wnoszenie pisma, pocztą elektroniczną ani też za pośrednictwem platformy e-PUAP, tj. systemu elektronicznego Platforma Usług Administracji Publicznej służącego do komunikacji obywateli z jednostkami administracji publicznej⁶⁷¹. Judykatura wskazuje, że pismo procesowe złożone w postaci elektronicznej – w zakresie nieunormowanym szczególnymi przepisami – nie wywołuje

---

profesjonalnego pełnomocnika następuje z chwilą wprowadzenia przez tego pełnomocnika odpisu dokumentu do systemu teleinformatycznego.

⁶⁷⁰ M. Kostwiński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 485 k.p.c., pkt 32. Niemniej w doktrynie niektórzy uznają *per analogiam* za dopuszczalne uwierzytelnienie oświadczenia dokonania wydruków komputerowych lub stron internetowych, o ile wydruk został podpisany przez osobę, która sporządziła wydruk i naniosła datę tej czynności technicznej (A. Torbus [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., pkt 4).

⁶⁷¹ Postanowienie SN z 29 marca 2023 r., III CZ 427/22.

skutków prawnych, które ustawa wiąże ze złożeniem pisma procesowego, przy czym nie chodzi o brak formalny pisma, lecz o jego pierwotny, nieusuwalny brak skuteczności spowodowany użyciem nieautoryzowanej techniki⁶⁷². Tym samym dowody w tekstowej formie dokumentowej również nie mogłyby być skutecznie przedstawiane sądowi innymi drogami niż wskazane w art. 165 § 2-4 k.p.c.

Zaznaczyć przy tym można, że praktyka wykształciła dopuszczalność przyjęcia, że datą złożenia takiego pisma drogą elektroniczną jest jego wydruk przez pracowników sekretariatu, o ile zostaną spełnione dwa dalsze warunki. Po pierwsze, warunkiem tym jest to, że pismo zostanie wydrukowane, ponieważ zasadniczo nie ma obowiązku prawnego w tym zakresie. Po drugie, następczo usunięte zostaną w ramach postępowania naprawczego braki formalne – przede wszystkim brak podpisu własnoręcznego⁶⁷³. Założenie takie bazowało na ukształtowanej linii orzeczniczej⁶⁷⁴, zgodnie z którą dla wniesienia pisma i wszczęcia postępowania naprawczego istotny był moment ewentualnego wydrukowania pisma dostarczonego jakkolwiek drogą elektroniczną (np. za pomocą faksu czy poczty elektronicznej). Podejście to zostało jednak w istocie podważone w postanowieniu SN z 29 marca 2023 r.⁶⁷⁵. Zdecydowano w nim, że z zastrzeżeniem wyjątków wprost wskazanych w przepisach skuteczne wniesienie pisma procesowego do sądu musi nastąpić w tradycyjnej (materialnej) formie pisemnej oraz powinno zawierać tekst możliwy do odczytania bez użycia urządzeń. Stanowczo uznano, że pismo procesowe złożone w postaci elektronicznej – w zakresie nieunormowanym szczególnymi przepisami – nie wywołuje skutków prawnych, które ustawa wiąże z jego złożeniem, przy czym nie chodzi o brak formalny pisma, lecz o jego pierwotny, nieusuwalny brak skuteczności spowodowany użyciem nieautoryzowanej techniki. Sąd Najwyższy dodał przy tym, że orzeczenia odwołujące się do wydruku takich pism nie pozostają w sprzeczności z przedstawianym poglądem, ponieważ podstawą stawianych wówczas tez było założenie, że pismo przesłane do sądu w postaci elektronicznej zostało wydrukowane, a więc uzyskało wymiar materialny. Sąd Najwyższy poczynił wówczas rozróżnienie między dokumentami przesłanymi e-mailem a tymi,

---

⁶⁷² Postanowienie SN z 29 marca 2023 r., III CZ 427/22 i przywołane tam orzecznictwo.

⁶⁷³ Uchwała SN z 23 maja 2012 r., III CZP 9/12; postanowienie SN z 29 marca 2023 r., III CZ 427/22.

⁶⁷⁴ Uchwała SN z 23 maja 2012 r., III CZP 9/12; postanowienie SN z 12 maja 2022 r., I NSP 111/22; postanowienie SN z 29 marca 2023 r., III CZ 427/22; postanowienie SN z 4 kwietnia 2023 r., I NSP 3/23; postanowienie SA w Szczecinie z 28 września 2021 r., III AUa 421/21; postanowienie SO w Toruniu z 24 stycznia 2022 r., VIII Cz 593/21.

⁶⁷⁵ Postanowienie SN z 29 marca 2023 r., III CZ 427/22.

które dotarły telegramem lub telefonogramem. Podkreślił, że żaden przepis prawa procesowego nie nakłada na pracowników sądu obowiązku wydruku pisma przesłanego elektronicznie, zawierającego oświadczenie procesowe strony. W przypadku zaś telegramu lub telefonogramu nadanie oświadczeniu procesowemu strony formy pisma następowało w ramach określonych procedur dotyczących świadczenia tej usługi pocztowej, a usługa ta wykonywana była przez podmiot zewnętrzny, a więc jej wykonanie nie było uzależnione od pracownika sądu (odbiorcy).

Założenie, że prawodawca krajowy może wyłączyć dopuszczalność składania pism procesowych do konkretnych metod, zostało potwierdzone przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej⁶⁷⁶. Sąd Rejonowy Katowice – Wschód skierował do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pytanie prejudycjalne dotyczące tego, czy art. 2 ust. 1 i 3 w zw. z art. 25 ust. 1 i 2 w zw. z motywami 13, 13, 18, 21, 22 i 49 preambuły rozporządzenia eIDAS należy interpretować w ten sposób, że sąd państwa członkowskiego ma obowiązek przyjęcia pisma procesowego wniesionego do tego sądu, a podpisanego podpisem elektronicznym, o którym mowa w art. 3 pkt 10 rozporządzenia eIDAS, mimo że przepisy krajowe nie przewidują takiej możliwości. Wskazane bowiem regulacje rozporządzenia eIDAS zakazują odmawiać podpisowi elektronicznemu skutku prawnego i dopuszczalności jako dowodu w postępowaniu sądowym wyłącznie z tego powodu, że podpis ten ma postać elektroniczną lub że nie spełnia wymogów dla kwalifikowanych podpisów elektronicznych. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej uznał, że rozporządzenie eIDAS pozostaje bez wpływu na formalności proceduralne takie jak te, które określają w prawie krajowym szczegółowe zasady składania pism procesowych do sądu. Rozporządzenie eIDAS nie stoi zatem na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, na mocy którego pismo procesowe może zostać wniesione do sądu drogą elektroniczną i podpisane elektronicznie tylko wtedy, gdy sąd ten dysponuje odpowiednim systemem informatycznym, a pismo to jest wnoszone za pośrednictwem tego systemu.

(j) Digitalizowanie dowodów

W praktyce zdarza się, że strony przedstawiają sądowi (i przeciwnikom) w postaci elektronicznej (zdigitalizowane) dowody, które pierwotnie sporządzone były w wersji

---

⁶⁷⁶ Wyrok TS z 17 października 2024 r., C-302/23.

papierowej⁶⁷⁷. Sytuację tę powinno się zrównać w skutkach prawnych z przedstawieniem dowodów w tekstowej formie dokumentowej (przy założeniu, że są to dowody tekstowe). Różnica może pojawić się na etapie badania takich dokumentów. W przypadku dowodów, które wykazują istnienie pierwotnej, tradycyjnej formy papierowej, sąd lub strony mogą podjąć działania w celu uzyskania dokumentów oryginalnych, np. sporządzonych w formie notarialnej. Nieprzedłożenie takich pierwotnych dokumentów sąd powinien ocenić stosownie do rygorów przewidzianych przepisami ustawy procesowej⁶⁷⁸. Niemniej jednak wówczas dowody te powinien potraktować jako dowody w tekstowej formie dokumentowej i ocenić w świetle art. 233 § 1 k.p.c.

---

⁶⁷⁷ Odwzorowanie dokumentu papierowego w postaci cyfrowej określa się mianem digitalizacji (B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1078).

⁶⁷⁸ Zob. art. 248 k.p.c. i art. 251 k.p.c. oraz art. 233 § 2 k.p.c.

4.2 Moment przedłożenia sądowi dowodu w tekstowej formie dokumentowej

(a) Uwagi wprowadzające

W niniejszym rozdziale analizie zostanie poddane, w którym momencie strona powinna przedłożyć sądowi dowód w tekstowej formie dokumentowej jako środek dowodowy powołany we wniosku dowodowym. W stanie prawnym sprzed Nowelizacji z 2019 r. M. Pełczyński postawił tezę, że redakcja przepisów dotyczących składania pism procesowych pozwala, aby w pierwszym piśmie procesowym (w pozwie lub odpowiedzi na pozew) jedynie „powołać” wszystkie wnioski dowodowe; jego zdaniem nie wynika z niej, że dokumentacja taka musi być już do pisma załączona⁶⁷⁹. Jak słusznie wskazuje się w doktrynie, strona, chcąc wprowadzić dokument do materiału dowodowego, musi przedstawić go sądowi – okazanie dokumentu jedynie do wglądu (bez złożenia go do akt) nie zapewnia warunków należytego zapoznania się z dokumentami przez sąd i strony⁶⁸⁰. Tym samym oceny wymaga, czy dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej musi koniecznie zostać przedstawiony razem z wnioskiem dowodowym.

(b) *Argumentum ex art. 235¹ k.p.c. i art. 128¹ k.p.c.*

Jak zostanie to w dalszej części pracy szczegółowo przedstawione⁶⁸¹, poza przypadkami, kiedy sąd na zasadzie art. 232 zd. 2 k.p.c. dopuszcza dowód z urzędu, strona – chcąc, aby sąd przeprowadził dany dowód – zobligowana jest sformułować wniosek dowodowy. Stosownie zaś do art. 235¹ k.p.c. we wniosku o przeprowadzenie dowodu obowiązana jest jedynie „oznaczyć dowód” w sposób umożliwiający przeprowadzenie go. Przepis ten wprost (bezpośrednio) nie nakazuje zatem stronie przedłożyć środek dowodowy, a jedynie odpowiednio go zindywidualizować⁶⁸². Niemniej jednak wynika z niego, że w pewnym (późniejszym) momencie musi on zostać przedstawiony sądowi, ponieważ owo „oznaczenie dowodu” ma umożliwić jego „przeprowadzenie”.

Podobnie poruszonej kwestii nie rozwiązuje art. 128¹ k.p.c. Stosownie do niego pismo wnoszone przez zawodowego pełnomocnika powinno zawierać wyraźnie wyodrębnione

---

⁶⁷⁹ M. Pełczyński, *Praktyczne ...*, s. 269.

⁶⁸⁰ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1124.

⁶⁸¹ *Vide*: rozdz. 4.6.

⁶⁸² K. Górski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶. Tom I*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, Legalis, Komentarz do art. 235¹ k.p.c., nb. 2 i 4.

wnioski, w tym wnioski dowodowe, a jeżeli zawiera ono uzasadnienie, wnioski dowodowe, zgłoszone tylko w tym uzasadnieniu, nie wywołują skutków, jakie ustawa wiąże ze zgłoszeniem ich przez stronę. Jak wskazano powyżej, we wniosku o przeprowadzenie dowodu strona obowiązana jest jedynie „oznaczyć dowód” w sposób umożliwiający przeprowadzenie go. Przepis ten zatem wprost (bezpośrednio) nie nakazuje przedłożenia środka dowodowego, a jedynie odpowiednie go zindywidualizowanie.

(c) Postępowania bez przedkładania środków dowodowych

Tezę dopuszczającą nieskładanie środków dowodowych w pierwszym możliwym momencie uzasadnia także fakt, że istnieją sytuacje, w których dowody w ogóle nie muszą być przedkładane wraz z pozwem. Tak można postąpić w postępowaniu w sprawie europejskiego nakazu zapłaty. Zgodnie z art. 7 ust. 2 lit. e rozporządzenia 1896/2006 pozew w europejskim postępowaniu nakazowym musi zawierać wyłącznie „opis dowodów” na poparcie roszczenia⁶⁸³.

(d) Inne postępowania odrębne

W sprawach gospodarczych stosownie do art. 458⁵ k.p.c. ustawodawca również nakazuje „powołać dowody” (odpowiednio w pozwie, odpowiedzi na pozew lub w dalszym piśmie). Podobnie w postępowaniu z udziałem konsumentów przedsiębiorca na zasadzie art. 458¹⁵ k.p.c. obowiązany jest „powołać wszystkie” dowody w pozwie lub w odpowiedzi na pozew. W postępowaniu nakazowym ustawodawca w art. 485 § 1, 2¹ i 4 k.p.c. wprost zaś odnosi się do „dołączenia dokumentu”. Stosownie do art. 4 ust. 1 *in fine* rozporządzenia 861/2007 do pozwu składanego w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń w stosownych przypadkach „dołącza się wszelkie odpowiednie dokumenty uzupełniające”. Przepisy te posługują się zatem różnymi sformułowaniami, nie sposób jednak jednoznacznie

---

⁶⁸³ K. Weitz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, wyd. V, Warszawa 2016, LEX, Komentarz do art. 505¹⁵ k.p.c., nb. 13; R. Kulski [w:] *Kodeks... Tom III...*, Komentarz do art. 505¹⁵ k.p.c., nb. IV.1; J. Zatorska, *Komentarz do rozporządzenia nr 1896/2006 ustanawiającego postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty*, LEX/el. 2009, Komentarz do art. 7 rozporządzenia 1896/2006, pkt 3. Zaznaczyć jednak należy, że w doktrynie wskazuje się, iż wskazane jest dołączenie dokumentów uzasadniających roszczenie, gdyż w przeciwnym wypadku sąd nie miałaby realnych możliwości dokonania oceny, czy roszczenie jest zasadne (J. Zatorska, *Komentarz...*, Komentarz do art. 7 rozporządzenia 1896/2006, pkt 3 i cytowana tam literatura).

ocenić, czy w tych przypadkach rzeczywiście intencją prawodawcy było zróżnicowanie sytuacji procesowej stron.

(e) *Argumentum ex art. 126 § 1¹ k.p.c.*

Zgodnie z art. 126 § 1¹ k.p.c. do pisma procesowego należy „dołączyć załączniki” wymienione w tym piśmie; art. 126 § 1 pkt 7 k.p.c. przewiduje przy tym, że każde pismo procesowe powinno zawierać wymienienie załączników. W założeniu projektodawców dodany § 1¹ miał zapobiec możliwym próbom kwestionowania obowiązku dołączania do pism wymienionych w nim załączników, wywodzony dotychczas w drodze wykładni celowościowej⁶⁸⁴.

Wobec powyższego regulację art. 126 § 1¹ k.p.c. można odczytywać w ten sposób, że przepis ten nakazuje przekazać sądowi załączniki wymienione na liście załączników⁶⁸⁵; gdy zaś przedmiotowy środek dowodowy nie został umieszczony na liście załączników, jego brak nie powinien naruszać art. 126 § 1¹ k.p.c. W praktyce na etapie kontroli warunków formalnych pisma przewodniczący zwykle w takim właśnie zakresie dokonuje weryfikacji; nie sposób oczekiwać, aby wprawdzie dokonywał kwerendy całego pisma, tworząc samodzielnie listę załączników, a następnie sprawdzał przedłożone przez stronę załączniki. Działanie takie byłoby wysoce czasochłonne i pracochłonne. Sposobem na uniknięcie obowiązku przedkładania środka dowodowego powołanego w piśmie byłoby jego ominięcie w liście załączników.

Tym niemniej stanowisko, że stosownie do art. 126 § 1¹ k.p.c. do pisma procesowego należy dołączyć załączniki wymienione w tym piśmie – a zatem wszystkie załączniki, nie tylko te wymienione w spisie załączników – nie jest odosobnione w doktrynie⁶⁸⁶. Tomasz Szanciło przyjmuje, że powoływanie w piśmie dowodu nieumieszczonego na liście załączników i nieprzedłożonego z tym pismem jest brakiem formalnym w rozumieniu art. 130 k.p.c. i nast.⁶⁸⁷; dodaje przy tym, że braku tego nie powinno się oceniać pod względem,

---

⁶⁸⁴ *Rządowy projekt... druk sejm. nr 3137, Uzasadnienie*, s. 172.

⁶⁸⁵ J. Parafianowicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹. Tom I*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, Komentarz do art. 126 k.p.c., pkt 1; E. Stefańska [w:] *Kodeks ... Tom I...*, Komentarz do art. 126 k.p.c., pkt 6.

⁶⁸⁶ T. Radkiewicz, A. Klich [w:] *Postępowanie w sprawach gospodarczych. Komentarz do wybranych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2021, Legalis, Komentarz do art. 126 k.p.c., nb. 1; T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 126 k.p.c., nb. 13.

⁶⁸⁷ Oczywiście przyjęć należy, że dotyczy to środków dowodowych, którymi strona wówczas dysponowała.

tego czy uniemożliwia nadanie pismu prawidłowego biegu. Uzasadnia tę tezę tym, że na etapie braków formalnych przewodniczący (a więc nie sąd) musiałby dokonywać oceny znaczenia dla postępowania niezłączenia do pisma procesowego określonego dokumentu, co nie byłoby zdaniem tego autora trafne⁶⁸⁸. Autor ten różnicuje sytuację, gdy strona nie przedłoży powoływanego dokumentu wraz z pismem, co wówczas poczytuje za brak formalny pisma skutkujący zwrotem pisma, w razie gdy brak nie zostanie walidowany⁶⁸⁹, oraz sytuację, gdy przedłożono dokument, ale wyłącznie w języku obcym, co wówczas ma skutkować wezwaniem do uzupełnienia braku tłumaczenia pod rygorem pominięcia dowodu z takiego dokumentu ze względu na niemożność jego przeprowadzenia⁶⁹⁰. Odmienne kwestię tę postrzega M. Uliasz, stwierdzając, że wprawdzie w niektórych przypadkach niedołączenie pewnych załączników do pisma procesowego uniemożliwia nadanie pismu dalszego biegu (np. odpisów pisma procesowego), natomiast niedołączenie dokumentu stanowiącego dowód nie wywołuje takiego skutku – nie podaje jednak swojego stanowiska co do konsekwencji takiej sytuacji⁶⁹¹.

---

⁶⁸⁸ Tezę stawianą przez T. Szanciłę, który w kontekście przedmiotowych rozważań eliminuje z treści art. 130 k.p.c. warunek braku możliwości nadania pismu procesowemu prawidłowego biegu, uzasadniając to trudnościami praktycznymi na etapie badania braków formalnych, należy uznać za zbyt daleko idącą (T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 126 k.p.c., nb. 13).

⁶⁸⁹ Zdaniem tego autora sytuację zmieniło właśnie wprowadzenie § 1¹ do art. 126 k.p.c., uprzednio zaś zachodził brak formalny, a strona powinna była zostać zobowiązana do przedłożenia takiego dokumentu pod rygorem oddalenia (pominięcia) wniosku dowodowego (T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 126 k.p.c., nb. 13). Stanowisko, że przed Nowelizacją z 2016 r. art. 130 k.p.c. nie znajdował zastosowania do dowodów zawartych w treści pisma jako załączniki, jak i wprost umieszczonych w liście załączników, wyrażano w orzecznictwie zarówno co do dokumentów (postanowienie SA w Krakowie z 4 września 2012 r., I ACz 1196/12; wyrok SO w Kaliszu z 21 listopada 2013 r., II Ca 419/13). Pogląd o zmianie mechanizmu działania w razie nieprzedłożenia środka dowodowego – ze względu na nowe przepisy – zajmują E. Stefańska i M. Orecki (E. Stefańska [w:] *Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 126 k.p.c., pkt 6; M. Orecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, LEX, Komentarz do art. 126 k.p.c., pkt 12), niemniej wydaje się, że zarówno zdaniem E. Stefańskiej, jak i M. Oreckiego nadal odnoszą możliwość uruchomienia działań, jeżeli nie zostanie przedłożony środek dowodowy umieszczony na liście załączników.

⁶⁹⁰ T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 130 k.p.c., nb. 13. Co do języka dowodów w tekstowej formie dokumentowej *vide*: rozdz. 4.4.

⁶⁹¹ M. Uliasz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019, Legalis, Komentarz do art. 126, nb. 7.

Redakcja art. 126 § 1¹ k.p.c. nie pozwala w pełni jednoznacznie stwierdzić, czy ustawodawca chciał objąć nim jedynie załączniki z listy załączników, czy też wszystkie wzmiankowane w piśmie. Posłużenie się sformułowaniem „załączniki wymienione”, tj. zwrotem tożsamym ze znajdującym się w 126 § 1 pkt 7 k.p.c. dotyczącym listy załączników, wskazywałoby, że bardziej uzasadniana jest pierwsza koncepcja. Za tym także przemawiałoby określenie „załącznik”. Gdyby bowiem ustawodawca chciał odnieść się także do dokumentów zawartych we wnioskach dowodowych (które nie byłyby ujęte w liście załączników), użyłby innego pojęcia, np. „dokument”. Przepis ten nie pomaga w rozstrzygnięciu rozważanego problemu.

(f) *Argumentum ex art. 129 k.p.c.*

Kwestii momentu przedłożenia dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej nie rozstrzyga również art. 129 k.p.c. Stosownie do art. 129 § 1 k.p.c. na żądanie przeciwnika strona jest zobowiązana „złożyć” oryginał dokumentu, na który powołuje się w piśmie. Na zasadzie art. 129 § 2 k.p.c. obowiązek ten można zrealizować także poprzez przedstawienie odpisu dokumentu, jeżeli zgodność z jego oryginałem została poświadczona przez notariusza lub występującego w sprawie zawodowego pełnomocnika. Zgodnie zaś z art. 129 § 4 k.p.c. sąd – z własnej inicjatywy lub na wniosek strony – może zażądać oryginału dokumentu, jeśli uzna, że jest to uzasadnione okolicznościami sprawy (wówczas niewystarczające będzie złożenie kopii, choćby poświadczona była za zgodność z oryginałem przez uprawnioną osobą). Przepis ten reguluje zatem obowiązek złożenia na żądanie przeciwnika oryginału lub odpowiedniego odpisu dokumentu lub oryginału na żądanie sądu. Po pierwsze, przepis ten dotyczy więc sytuacji, kiedy wskutek działania oponenta lub sądu konieczne jest przedłożenie środka dowodowego w odpowiedniej formie. W braku takiego żądania obowiązek złożenia oryginału może się nie zaktualizować⁶⁹². Wprawdzie można twierdzić, że skoro przepis w rezultacie wniosku wymaga złożenia dokumentu jeszcze przed rozprawą, to tym ostatecznym terminem przedłożenia dokumentu będzie rozprawa. Jak jednak argumentowano, ten kierunek interpretacji nie wydaje się zasadny⁶⁹³; nadto – jak zostanie to przedstawione poniżej – w konkretnej sprawie może w ogóle nie dojść do wyznaczenia rozprawy. Po drugie, w przypadku dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej problematyczne jest posługiwanie się pojęciem „oryginału dokumentu”⁶⁹⁴. Z tych względów przepis art. 129 k.p.c.

---

⁶⁹² *Vide*: rozdz. 4.1.2(a)-(c).

⁶⁹³ *Vide*: rozdz. 4.1.

⁶⁹⁴ *Vide*: rozdz. 4.1.1.

nie przybliży do rozstrzygnięcia kwestii momentu przedłożenia dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej jako środka dowodowego. Po trzecie, w doktrynie i orzecznictwie pojawia się teza, że z treści art. 129 § 1 i § 4 k.p.c. wynika, że jeżeli strona przeciwna nie wystąpi z żądaniem przedstawienia dokumentów zgłoszonych w pozwie (lub innym piśmie procesowym) jako środki dowodowe, to „w ogóle” nie powstaje obowiązek procesowy ich przedłożenia⁶⁹⁵.

(g) Zasada koncentracji materiału dowodowego

Stosownie do art. 205³ § 2 k.p.c. przewodniczący może zobowiązać stronę, by w piśmie przygotowawczym „podała wszystkie dowody” istotne dla rozstrzygnięcia sprawy pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania.

Wobec brzmienia art. 205^{4a} § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. dotyczącego pouczenia strony o obowiązku „przedstawienia wszystkich dowodów” na posiedzeniu przygotowawczym, o ile nie upłynął termin do złożenia pisma przygotowawczego, wydaje się, że wolą ustawodawcy jest, aby z zasady termin podawania dowodów zakreślany był przez przewodniczącego zobowiązującego stronę do złożenia pisma przygotowawczego. Nadal jednak podanie dowodu niekoniecznie musi oznaczać obowiązek jego przedłożenia, a jedynie wskazanie (powołanie) go.

Niemniej należy mieć na uwadze, że przepis ten wprowadza mechanizm koncentracji materiału procesowego, którego celem jest zaktywizowanie stron do przedstawienia dowodów⁶⁹⁶.

---

⁶⁹⁵ M. Sadowski, *Co oznacza zakaz dołączania dowodów oraz obowiązek ich wskazania w treści pozwu wniesionego w elektronicznym postępowaniu upominawczym (art. 505³² § 1 k.p.c.)*, PPC 2011, nr 2, s. 124; wyrok SO w Łodzi z 8 stycznia 2019 r., III Ca 1708/18. W przywołanym wyroku SO w Łodzi wskazano, że jeżeli strona przeciwna nie wystąpi z żądaniem przedstawienia zgłoszonych dokumentów wówczas – zdaniem tego sądu – twierdzenia w nich zawarte są bezsporne; założyć można, że sąd posłużył się tu uproszczeniem. Stosownie bowiem do art. 230 k.p.c. sąd, „mając na uwadze wyniki całej rozprawy”, może fakty uznać za przyznane, gdy strona nie wypowie się co do twierdzeń strony przeciwnej, a zgodnie z art. 229 k.p.c. przyznanie faktu przez stronę przeciwną „nie powinno budzić wątpliwości”, aby nie wymagał on dowodu.

⁶⁹⁶ M. Dziurda, M. Sieńko [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Wyd. 3*, red. nac. P. Ryłski, red. cz. III A. Olaś, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 205³ k.p.c., nb 10; P. Feliga [w:] *Kodeks...Tom I...*, red. T. Szanciło..., Komentarz do art. 205³ k.p.c., nb. 8; G. Kamiński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 205³ k.p.c., nb. 1; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 205³ k.p.c., nb. 1.

Przyjęcie, że na tym etapie strony mogą jedynie powoływać się na dowody bez konieczności ich przedstawiania, zdecydowanie nie realizowałoby tego założenia.

Uniemożliwiłoby to także wykonanie wymagania z art. 127 § 1 k.p.c., w myśl którego w piśmie procesowym mającym na celu przygotowanie sprawy do rozstrzygnięcia (piśmie przygotowawczym) strona powinna wypowiedzieć się co dowodów „zgłoszonych” przez stronę przeciwną. Wprawdzie przepis ten również odnosi się do dowodów jedynie „zgłoszonych”, jednak brak środka dowodowego (wynikający z jego niezłożenia) nie pozwalałby stronie w pełni ustosunkować się do przytoczeń faktycznych przeciwnika. Wykładnia historyczna może prowadzić jednak do odmiennych wniosków. Nowelizacja z 2019 r. zmieniła brzmienie wskazanego przepisu, który wcześniej stanowił, że w pismach procesowych mających na celu przygotowanie rozprawy (pismach przygotowawczych) należy wskazać dowody, które mają być „przedstawione na rozprawie” lub je „załączyć”. Tym samym ustawodawca wówczas, inaczej niż jest to *de lege lata*, posługiwał się określeniem wprost wskazującym na przedłożenie sądowi środka dowodowego. Jak wskazuje M. Dziurda, po zmianie art. 127 § 1 k.p.c. możliwa jest także interpretacja, że pismo obejmujące jedynie wnioski dowodowe jest obecnie pismem procesowym w rozumieniu art. 125 k.p.c., lecz nie ma potrzeby go zaliczać do pism przygotowawczych zdefiniowanych w art. 127 k.p.c.⁶⁹⁷.

W wypadku wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego strona powinna „przedstawić wszystkie dowody” na posiedzeniu przygotowawczym stosownie do art. 205^{4a} § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. Posłużenie się przez ustawodawcę czasownikiem „przedstawić” powinno pozwolić na tezę, że dowód taki powinien zostać przedłożony najpóźniej na posiedzeniu przygotowawczym. Przepis ten odpowiada również regulacji art. 205¹² § 1 k.p.c., zgodnie z którym w wypadku, gdy wyznaczono posiedzenie przygotowawcze, strona może „przytaczać dowody” do chwili zatwierdzenia projektu planu rozprawy albo sporządzenia planu rozprawy.

---

⁶⁹⁷ M. Dziurda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 205¹² k.p.c., nb 75. Propozycję rozwiązania tej kwestii przedstawiono w projekcie zmian w kodeksie postępowania cywilnego opracowanym przez Ośrodek Badawczy Adwokatury opublikowanym 9 lipca 2024 r. (https://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/file-20240704zalacznik1nowelakpc-41142.pdf; wejście: 31 października 2024 r.). Postuluje się w nim, aby w art. 205³ k.p.c. dodać „§1¹, zgodnie z którym z zastrzeżeniem art. 205³ § 2 k.p.c. zarządzenia przewodniczącego ma nie wymagać pismo, które obejmuje wyłącznie wniosek o przeprowadzenie dowodu (zob. art. 1 pkt 15 lit. b projektu ustawy zmieniającej). Uzasadnia się to tym, że zasada prawdy powinna być kluczowa dla postępowania, a wniosek dowodowy winien być oceniany merytorycznie, a nie limitowany formalnie ponad przeciętną miarę (str. 5 uzasadnienia).

Z kolei w razie braku posiedzenia przygotowawczego i zobligowania strony do przedstawienia dowodów strona powinna stosownie do art. 205¹² § 1 k.p.c. „przytaczać dowody”⁶⁹⁸ aż do zamknięcia rozprawy. W przepisie tym literalnie ustawodawca nakazał stronie jedynie „przytoczyć” dowody; dosłowne odczytanie tej regulacji prowadziłoby do nieracjonalnego wniosku, że właściwie nigdy nie ma obowiązku przedstawienia środka dowodowego. Co więcej, nie do pogodzenia byłoby to z wykładnią systemową – stosownie bowiem do art. 148¹ § 1 k.p.c. do wyznaczenia rozprawy może w ogóle nie dojść, wówczas strona nie miałaby innej sposobności przedłożenia dowodu w innym momencie niż razem w wnioskiem dowodowym, o czym także szerzej poniżej.

(h) Brak obowiązku wyznaczenia rozprawy

Dla przedmiotowych rozważań istotne jest również to, że niekiedy może właśnie w ogóle do rozprawy nie dojść.

Stosownie do art. 148¹ § 1 k.p.c. sąd może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, gdy po „złożeniu przez strony pism procesowych i dokumentów”, uzna – mając na względzie całokształt przytoczonych twierdzeń i zgłoszonych wniosków dowodowych – że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Brak obowiązku przedstawienia środków dowodowych mógłby powodować, że strona władna byłaby uniemożliwić sądowi zastosowanie tej normy, zwlekając z przedstawieniem środka dowodowego. Wprawdzie po myśli art. 148¹ § 3 k.p.c. strona może żądać rozprawy, składając wniosek o wysłuchanie, niemniej jednak już art. 205⁵ § 1¹ k.p.c. pozwala sądowi po posiedzeniu przygotowawczym, a w postępowaniu uproszczonym art. 505^{1a} k.p.c. przy sprawach nieprzekraczających czterech tysięcy złotych także bez posiedzenia przygotowawczego, rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, gdy po „złożeniu przez strony pism procesowych i dokumentów”, całokształt przytoczonych twierdzeń i zgłoszonych wniosków dowodowych powoduje, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne⁶⁹⁹.

---

⁶⁹⁸ Jak wskazuje M. Dziurda, pominięciu podlegają wszystkie spóźnione dowody, w tym z dokumentów, ponieważ nie zostały w tym zakresie przewidziane żadne wyłączenia (M. Dziurda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 205¹² k.p.c., nb. 48).

⁶⁹⁹ W takim wypadku rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest także dopuszczalne, nawet jeśli strona w pierwszym piśmie procesowym złożyła wniosek o wysłuchanie jej na rozprawie.

Możliwość odstąpienia od wyznaczania rozprawy dowodzić może zatem, iż środek dowodowy powinien już być już wcześniej w dyspozycji sądu.

(i) *Argumentum ex art. 208 § 1 pkt 4 k.p.c.*

Niemniej jednak w tym kontekście odnotować należy regulację art. 208 § 1 pkt 4 k.p.c., zgodnie z którym przewodniczący wydaje zarządzenia mające na celu przygotowanie rozprawy, w szczególności może „zarządzić przedstawienie dokumentów”. Mogłoby z niej wynikać, że wobec braku zarządzenia strona nie jest zobligowana do przedłożenia środka dowodowego. Takie rozumienie wymagałoby od sądu podejmowania zbędnych, a jednocześnie często czasochłonnych, czynności procesowych. Ponadto należy mieć na względzie, że przedkładanie dowodów leży w interesie strony. Tym samym przyjąć należy, że art. 208 § 1 pkt 4 k.p.c. co do zasady odnosi się do osób trzecich lub strony, o ile wnioski o przedstawienie dowodu sformułowała strona przeciwna⁷⁰⁰.

(j) *Przedłożenie środka dowodowego w najwcześniejszym momencie*

W zależności od przepisu ustawodawca posługuje się więc różnymi sformułowaniami. W rezultacie przyjąć należy, że literalne odczytywanie sformułowań użytych w przywołanych wyżej przepisach nie jest właściwe.

Należy mieć przy tym na uwadze, że ciężar dowodzenia spoczywa na stronach. Stosownie bowiem do art. 6 k.c. ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne, a na zasadzie art. 232 zd. 1 k.p.c. to strony są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Nadto zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 6 § 2 k.p.c. strony postępowania obowiązane są przytaczać wszystkie dowody bez zwłoki, aby postępowanie mogło być przeprowadzone sprawnie i szybko⁷⁰¹. W przypadku wskazanych zasad prawodawca nadal nie nakazuje „przedkładać” dowodów, a je jedynie „wskazywać” lub „przytaczać”. Niemniej racjonalne wydaje się, że wobec zgłoszenia

---

⁷⁰⁰ W tym kierunku P. Feliga [w:] *Kodeks... Tom I...*, red. T. Szanciło..., Komentarz do art. 208 k.p.c., nb. 9.

⁷⁰¹ Zaznaczyć przy tym należy, że obecnie nie ma generalnej sankcji w zakresie zasad koncentracji dowodów co do terminowości przedstawiania dowodów. Sąd może nałożyć na stronę obowiązek zwrotu kosztów wywołanych niesumiennym lub oczywiście niewłaściwym postępowaniem, co w szczególności dotyczy zatajenia lub opóźnionego powołania dowodów (zob. art. 103 § 1-2 k.p.c.) lub przyjąć, że przeprowadzenie dowodu na danym etapie zmierza jedynie do przedłużenia postępowania, wobec czego może go pominąć (zob. art. 235² § 1 pkt 5 k.p.c.).

we wniosku dowodu w tekstowej formie dokumentowej strona powinna – o ile jest to możliwe – przedłożyć go razem ze składanym wnioskiem dowodowym i stanowić on powinien załącznik do pisma, o którym mowa w art. 126 § 1¹ k.p.c.

Tym samym uzasadnione jest stwierdzenie, że wszędzie tam, gdzie ustawodawca posługuje się sformułowaniem dotyczącym zgłaszania dowodów, należy przez to rozumieć obowiązek przedłożenia sądowi razem z wnioskiem dowodowym również środka dowodowego, o ile strona nim wówczas dysponuje⁷⁰² – niezależnie od tego, czy przepis dotyczy jedynie podawania, przytaczania czy powoływania dowodu. W tym kontekście należy szeroko rozumieć wymagania określone w art. 235¹ k.p.c., tj. z uwagi na cel tego przepisu kompletny wniosek dowodowy powinien zawierać przedstawienie wnioskowanego środka dowodowego, ewentualnie sformułowanie wniosku o zobowiązanie innego podmiotu do przedłożenia niedostępnego stronie dowodu⁷⁰³.

Teza ta znajduje uzasadnienie bez względu na etap postępowania – także wówczas, gdy ustawodawca pozwala stronie zgłaszać dowody także po upływie zasadniczych terminów – stosownie bowiem do art. 205¹² § 1 *in fine* k.p.c. czy 458⁵ § 4 *in fine* k.p.c. strona może zgłosić dowody, o ile uprawdopodobni, że ich powołanie we właściwym momencie koncentracyjnym nie było możliwe albo potrzeba ich powołania wynikła później⁷⁰⁴.

Stanowisko takie wyrażane jest pośrednio w doktrynie. Rozważając określone w art. 235¹ k.p.c. elementy składowe wniosku dowodowego co do dokumentu, autorzy zakładają bowiem, że środek dowodowy zostanie dołączony do pisma zawierającego wniosek dowodowy

---

⁷⁰² W przypadku, gdy strona nie dysponuje dowodem, formułując wniosek dowodowy, powinna wnosić również o polecenie przez sąd na zasadzie art. 248 k.p.c. innej stronie lub podmiotowi trzeciemu dostarczenia dowodu.

⁷⁰³ *Vide* rozdz. 4.6.

⁷⁰⁴ K. Knoppek stawia tezę, że wniosek o polecenie przez sąd na zasadzie art. 248 k.p.c. innej stronie lub podmiotowi trzeciemu dostarczenia dowodu strony mogą składać tylko do chwili zatwierdzenia planu rozprawy (art. 205¹² § 1 k.p.c.), a jeżeli przewodniczący zarządził wymianę pism przygotowawczych, to wnioski o zobowiązanie określonych osób do przedstawienia dokumentów strony mogą zgłaszać tylko w terminach wskazanych dla składania tych pism (art. 205³ § 1 i 2 k.p.c.) (K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 2). Wydaje się jednak, że nie podstaw, aby w razie zaistnienia wskazanych przesłanek skutecznie złożyć wniosek z art. 248 k.p.c.

albo wskazane zostanie, kto go posiada⁷⁰⁵, a strona powinna ułatwić przeprowadzenie dowodu bez konieczności podejmowania w tym zakresie dalszych czynności⁷⁰⁶.

W celu uniknięcia wątpliwości w tak kluczowej kwestii z perspektywy prowadzonego postępowania dowodowego uzasadnione byłoby ujednoczenie przez ustawodawcę sformułowań, którymi się posługuje w tym zakresie, poprzez określenie, że strona zobowiązana jest nie tylko do podawania, przytaczania czy powoływania dowodu, ale również jego przedstawienia razem z wnioskiem dowodowym, o ile strona decyduje się go złożyć w formie materialnej⁷⁰⁷ (i jest to możliwe).

---

⁷⁰⁵ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235¹ k.p.c., nb. 4.

⁷⁰⁶ A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235¹ k.p.c., pkt 4; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 235¹ k.p.c., pkt 4.

⁷⁰⁷ *Vide*: rozdz. 4.1.

4.3 Zobowiązanie strony i osoby trzeciej do przedstawienia dowodu w tekstowej formie dokumentowej

(a) Uwagi wprowadzające

Jak zostało wykazane⁷⁰⁸, dowód w tekstowej formie dokumentowej powinien zostać przedstawiony razem z wnioskiem dowodowym. Jeżeli jednak strona nim nie dysponuje, to aby skorzystać z takiego dowodu w procesie, konieczne jest podjęcie działań w celu jego uzyskania.

Możliwość wnioskowania o pozyskanie przez sąd takich środków dowodowych przewiduje kodeks postępowania cywilnego. Stosownie do art. 248 § 1 k.p.c., na zarządzenie sądu, każdy obowiązany jest przedstawić w oznaczonym terminie i miejscu dokument znajdujący się w jego posiadaniu i stanowiący dowód faktu istotnego dla rozstrzygnięcia sprawy. W tym celu przewodniczący wydaje stosowne zarządzenia – zgodnie z art. 208 § 1 pkt 4 k.p.c. na podstawie planu rozprawy, a jeżeli go nie sporządzono, na podstawie pozwu i innych pism procesowych stosownie do art. 208 § 3 k.p.c.⁷⁰⁹. Modyfikacje lub regulacje szczególne zmierzające do pozyskania dowodu przewidziano w postępowaniach odrębnych – w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych (art. 472 k.p.c.⁷¹⁰) czy w sprawach własności intelektualnej (art. 479⁹⁶ k.p.c. i nast.); podobną instytucję do tej wprowadzonej w sprawach własności intelektualnej przewiduje art. 17 ustawy o roszczeniach ustawa o roszczeniach z prawa konkurencji, a także art. 16a ust. 1 i 2 ustawy pozwach zbiorowych.

---

⁷⁰⁸ *Vide*: rozdz. 4.2.

⁷⁰⁹ T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 1.

⁷¹⁰ Przepis art. 472 k.p.c. nie ma zastosowania w sprawach z zakresu prawa pracy, w których pracownik jest pozwany (art. 477⁷ k.p.c.). Odnotować warto swoisty dla postępowań z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych sposób wezwania do przedstawienia akt osobowych i innych dokumentów niezbędnych do rozstrzygnięcia sprawy (które ze względu na postępującą digitalizację mogą mieć formę dokumentów w tekstowej formie dokumentowej). Stosownie do art. 472 k.p.c. sąd żąda przedstawienia niezbędnych do rozstrzygnięcia sprawy akt osobowych i innych dokumentów, stosując odpowiednio przepis art. 149¹ k.p.c., tj. może dokonać tego w sposób najbardziej celowy, np. telefonicznie czy pocztą elektroniczną (G. Kochan [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 459–1217. Tom II*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, Legalis, Komentarz do art. 472 k.p.c., nb. 2; I. Gil [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, wyd. 35, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 472 k.p.c., nb. 2; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 472 k.p.c., nb. 2).

(b) Brak obowiązku przedstawienia dokumentu na zasadzie art. 248 k.p.c.

Przepisy ustawy procesowej przewidują przypadki, kiedy adresat wezwania sądu nie będzie musiał przedstawiać na zasadzie art. 248 k.p.c. dokumentu w tekstowej formie dokumentowej.

Wyjątki określone w art. 248 § 1 *in fine* k.p.c., jak i art. 248 i 2 zd. 1 k.p.c. obejmują kilka sytuacji. Obowiązek przedstawienia nie dotyczy dokumentów zawierających informacje niejawne. Ponadto nie obejmuje on również sytuacji, gdy osoba jako świadek mogłaby odmówić zeznania co do okoliczności objętych treścią dokumentu. Wyjątek ten znajdzie także zastosowanie do osoby posiadającej dokument w imieniu osoby trzeciej, która mogłaby z takich samych przyczyn sprzeciwić się przedstawieniu dokumentu.

Jak przyjmuje się w doktrynie⁷¹¹, pojęcie informacji niejawnych powinno się rozumieć tak, jak zostało ono określone w ustawie o ochronie informacji niejawnych⁷¹². Stosownie do art. 1 ust. 1 tej ustawy informacjami niejawnymi są takie, których nieuprawnione ujawnienie spowodowałoby lub mogłoby spowodować szkody dla Rzeczypospolitej Polskiej albo byłoby z punktu widzenia jej interesów niekorzystne, także w trakcie ich opracowywania, oraz niezależnie od formy i sposobu ich wyrażania. Z perspektywy przedmiotu niniejszej pracy istotne jest to, że chroniona przed ujawnieniem jest treść niezależnie od tego, jak została utrwalona⁷¹³. Tym samym adresat wezwania nie będzie zobowiązany do przedstawienia dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, jeśli zawiera on informacje niejawne.

---

⁷¹¹ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 9; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 3; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 6; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 5; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 6; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 4; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 1; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 2; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 1; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c.

⁷¹² Ustawa z 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 632).

⁷¹³ B. Opaliński [w:] *Ustawa o ochronie informacji niejawnych. Komentarz*, Ł. Nosarzewski, B. Opaliński, P. Szustakiewicz, Warszawa 2023, Legalis, Komentarz do art. 2 ustawy o ochronie informacji niejawnych; I. Stankowska, *Ustawa o ochronie informacji niejawnych. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2014, LEX, Komentarz do art. 2 ustawy o ochronie informacji niejawnych; S. Hoc, *Ustawa o ochronie informacji niejawnych. Komentarz*, Warszawa 2010, LEX, Komentarz do art. 1 ustawy o ochronie informacji niejawnych.

Obok głosów podnoszących, że dokumentu zawierającego informacje niejawne nie należy przedkładać mimo stosownego zarządzenia⁷¹⁴, w doktrynie przyjmuje się nawet, że w takim wypadku sąd nie powinien w ogóle wydawać zarządzenia o obowiązku ich przedstawienia⁷¹⁵. Odmienne stanowisko zajmuje J. Sadowski, który uznaje, że w ustawie procesowej istnieje luka uzasadniająca zastosowanie w drodze analogii przepisów proceduralnych prawa karnego (art. 179–181 k.p.k.) i pozwalająca w sytuacjach określonych tymi regulacjami przeprowadzić dowód zawierający informacje niejawne⁷¹⁶. Podejście to wydaje się nietrafne; brak regulacji analogicznej do kodeksu postępowania karnego w kodeksie postępowania cywilnego jest raczej celowym działaniem ustawodawcy, który uznał, że zadania postępowania karnego wymagają, aby dopuścić możliwość ujawnienia informacji niejawnych w tamtym postępowaniu.

Artykuł 248 § 2 k.p.c. uwzględnia także wyjątki podmiotowe pozwalające uchylić się od rozważanego obowiązku i odwołuje się w tym zakresie do regulacji dotyczących świadków. Zgodnie więc z art. 261 § 1 k.p.c. z wyjątkiem spraw o prawa stanu odmówić zeznań mogą małżonkowie stron, ich wstępni, zstępni i rodzeństwo oraz powinowaci w tej samej linii lub stopniu, jak również osoby pozostające ze stronami w stosunku przysposobienia⁷¹⁷. Nadmienić jednak należy, że stosownie do art. 248 § 2 zd. 2 k.p.c. nie można odmówić przedstawienia dokumentu, gdy jego posiadacz lub osoba trzecia obowiązani są do tego względem chociażby jednej ze stron albo gdy dokument wystawiony jest w interesie strony, która żąda przeprowadzenia dowodu. Strona nie może ponadto odmówić przedstawienia dokumentu, jeżeli szkoda, na którą byłaby przez to narażona, polega na przegraniu procesu⁷¹⁸.

Warto zwrócić uwagę na brzmienie art. 248 § 2 *in principio* k.p.c. Zgodnie z nim uchylić od obowiązku określonego art. 248 § 2 k.p.c. może ten, kto mógłby jako świadek odmówić

---

⁷¹⁴ M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 3.

⁷¹⁵ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 3; T. Erciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 4; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248, pkt 1.

⁷¹⁶ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 9.

⁷¹⁷ Prawo odmowy zeznań trwa po ustaniu małżeństwa lub rozwiązaniu stosunku przysposobienia (art. 261 § 1 zd. 2 k.p.c.).

⁷¹⁸ W doktrynie przyjmuje się, że ryzykiem przegrania może być przy tym objęty jakikolwiek proces, a nie tylko ten, w którym dokument ma zostać przedstawiony (E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 2; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 8; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 10).

zeznań. Literalnie zatem przepis odnosi się do art. 261 § 1 k.p.c.⁷¹⁹, a nie do art. 261 § 2 k.p.c. Podkreślić przy tym należy, że odmowa zeznań (art. 261 § 1 k.p.c.) i odmowa odpowiedzi na zadane pytanie (art. 261 § 2 k.p.c.) to różne instytucje – pokrewne, lecz odmienne konstrukcyjnie; przede wszystkim w tym drugim przypadku świadek nie może *en bloc* odmówić składania zeznań, ma prawo zachować w tajemnicy jedynie pewne elementy swojej wiedzy na temat sprawy⁷²⁰.

Większość doktryny jednak w kontekście art. 248 k.p.c. bezpośrednio odwołuje się także do prawa świadka „odmowy odpowiedzi na zadane pytanie”, które uregulowane zostało w art. 261 § 2 k.p.c.⁷²¹; a niektórzy autorzy odnoszą się nawet wyłącznie do przesłanek określonych w art. 261 § 2 k.p.c.⁷²². Stanowisko o zastosowaniu art. 261 § 2 k.p.c. jako podstawy do uchylenia się od przedstawienia dokumentu żądanego na podstawie art. 248 k.p.c. wprost neguje I. Wolwiak; uznaje, że wprowadzić naturalne wydaje się, iż uchylić się od obowiązku przedstawienia dokumentu mogłaby również osoba, która ma prawo odmówić odpowiedzi na pytanie, stwierdza jednak, że nie ma podstaw stosowania analogii w tym wypadku⁷²³.

Wydaje się, że przepis art. 248 § 1 k.p.c. wprost odwołuje się do art. 261 § 1 k.p.c. Dowodzi tego posłużenie się przez ustawodawcę tożsamymi sformułowaniami, tj. „odmową zeznań”. Niemniej bardziej uzasadnione jest przyjęcie, że prawo do uchylenia się od obowiązku przedstawienia dokumentu powinno dotyczyć zarówno sytuacji określonych art. 261 § 1 k.p.c., który pozwala odmówić składania zeznań, jak i art. 261 § 2 k.p.c. dotyczącym odmowy udzielenia odpowiedzi na zadane pytanie. Celem art. 261 § 2 k.p.c. jest ochrona wolności osobistej świadka i członków jego rodziny, ich cześć, wolność od narażania się na szkodę

---

⁷¹⁹ W przedmiotowych regulacjach występuje raczej nieistotna różnica językowa wyrażająca się w tym, że art. 248 § 2 k.p.c. posługuje się sformułowaniem w liczbie pojedynczej („odmówić zeznania”), a art. 261 k.p.c. sformułowaniem w liczbie mnogiej („odmówić zeznań”).

⁷²⁰ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., nb. 23; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., pkt 2.

⁷²¹ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 7; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 4; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 7.

⁷²² T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 5; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 3; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c.

⁷²³ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 17. Prawdopodobnie też M. Krakowiak i A. Turczyn, którzy odwołują się wyłącznie do art. 261 § 1 k.p.c. (M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 8; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 3).

majątkową, swoboda wykonywania niektórych zawodów, a także wolność wykonywania praktyk religijnych⁷²⁴, umożliwia uniknięcia kolizji między sferą prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości oraz sferą interesów jednostki i rodziny, dając w określonym zakresie pierwszeństwo tym ostatnim⁷²⁵. Wydaje się, że nie ma przekonujących podstaw, by chronić w większym zakresie informację przekazywaną ustnie niż informację uprzednio utrwaloną; poziom ochrony powinien być taki sam.

Zasadność zastosowania art. 261 § 2 k.p.c. szczególnie widoczna może być w przypadku dowodów z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej. Prywatna korespondencja prowadzona na komunikatorach może zawierać treści, których autor nie chciałby ujawniać, bowiem mogłoby to narazić jego lub jego bliskich na hańbę lub odpowiedzialność karną. Podobnie nawet korespondencja e-mailowa wymieniana w ramach prowadzonej działalności zawodowej (w tym gospodarczej) może zawierać informacje rodzące ryzyko bezpośredniej szkody majątkowej, pogwałcenie istotnej tajemnicy zawodowej czy odpowiedzialność karną, hańbę lub dotkliwą i bezpośrednią szkodę majątkową. Można przy tym zauważyć dwa warianty takich sytuacji. W pierwszym z nich ryzykowne treści mogą stanowić właśnie te informacje, które są istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. W drugim z nich ryzykowna treść może towarzyszyć informacjom istotnym dla rozstrzygnięcia sprawy w taki sposób, że nie da się ich oddzielić bez wpływu na ich interpretację. W tym ostatnim przypadku zauważyć należy jednak, że ingerencja w dokument, aby nie ujawniać tych newralgicznych treści, potencjalnie w całości podważy wiarygodność dowodu, ponieważ przeciwnik może słusznie podnosić, że nieujawnione treści mogą zmieniać przedkładaną treść.

Warto przy tym zwrócić uwagę, że przepis art. 261 § 1 k.p.c. nie obejmuje wprost osób pozostających we wspólnym pożyciu⁷²⁶. W doktrynie K. Flaga-Gieruszyńska uzasadnia, że przemawiać za tym może też, że stosunki rodzinne powinny być oceniane na podstawie aktów stanu cywilnego (ewentualnie orzeczeniach sądowych)⁷²⁷, a te nie potwierdzają takich relacji. W doktrynie pojawiają się jednak nieliczne głosy odmiennie rozszerzające zakres

---

⁷²⁴ K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 2.

⁷²⁵ T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 1.

⁷²⁶ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 11; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 2; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 9; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 6; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 1; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c.

⁷²⁷ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., nb. 2.

wyjątku także na osoby pozostające w faktycznym wspólnym pożyciu⁷²⁸. Wydaje się, że przekonująco kwestię tę przedstawił K. Górski – oprócz względów aksjologicznych uzasadniających zrównanie sytuacji tych osób, zwrócił uwagę na kwestie odpowiedzialności karnej świadka uregulowaną w art. 233 k.k.⁷²⁹. Artykuł 233 § 1a k.k. penalizuje sytuację, gdy świadek zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu; stosownie do art. 233 § 3 k.k. nie podlega jednak karze, jeśli te fałszywe zeznania składał, nie wiedząc o prawie odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania. Istotne jest przy tym, że na zasadzie art. 115 § 11 k.k. osobą najbliższą jest także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu. Tym samym osoba taka ze względu na regulacje kodeksu postępowania cywilnego nie byłaby informowana o prawie do odmowy zeznań, a wobec tego, nawet składając fałszywe zeznania, nie podlegałyby odpowiedzialności karnej. Ten dodatkowy argument przemawiać powinien za stosowaniem analogicznego stosowania art. 261 k.p.c. co do osób pozostających we wspólnym pożyciu.

Ponadto zgodnie z art. 261 § 2 k.p.c. świadek może odmówić odpowiedzi na zadane mu pytanie, jeżeli zeznanie mogłoby narazić jego lub jego bliskich na odpowiedzialność karną. Nie zostało sprecyzowane zatem, co należy pod tym pojęciem rozumieć. Wydaje się, że zakreślona granica nie pozwala na objęcie inną sankcyjną (represyjną) odpowiedzialnością, taką jak odpowiedzialność dyscyplinarna czy administracyjna⁷³⁰; sporna jest przy tym także odpowiedzialność wykroczeniowa i karno-skarbowa⁷³¹. W doktrynie K. Górski sygnalizuje jednak, że pojęcie odpowiedzialności karnej może być różnie interpretowane i opowiada się za dokonaniem szerokiej prokonstytucyjnej wykładni art. 261 k.p.c., uwzględniającej także regulacje Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej i objęcie tym pojęciem wszelkiej odpowiedzialności represyjnej⁷³². Ze stanowiskiem tym należy się w pełni zgodzić. Wszelka odpowiedzialność represyjna może w konkretnym przypadku nieść za sobą daleko idące dla jednostki konsekwencje, co rodzi ryzyko nieprawdziwych zeznań z obawy na tę właśnie konkretną odpowiedzialność

---

⁷²⁸ M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., nb. 10; K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., nb. 25.

⁷²⁹ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., nb. 25.

⁷³⁰ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., nb. 26-27; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., nb. 4; T. Erciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., pkt 10; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., pkt 11.

⁷³¹ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., nb. 26-27.

⁷³² K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., nb. 28-30.

(która w danej sytuacji może okazać się dotkliwsza niż odpowiedzialność za składanie fałszywych zeznań).

Na koniec analizy dotyczącej zwolnień z obowiązku przedstawienia dowodu odnotować warto odnotować mało klarowne wypowiedzi doktryny co do tego, czy podstawa zwolnień z art. 261 § 2 k.p.c. podlega kontroli sądu. Autorzy wprawdzie stoją na stanowisku, że odmowa odpowiedzi na pytanie podlega kontroli sądu⁷³³, niemniej trafnie wskazują, że uzasadnienie skorzystania przez świadka z prawa odmowy odpowiedzi na pytanie powinno być przedstawione wyłącznie ogólnie⁷³⁴, np. w przypadku tajemnicy sąd nie może dociekać treści ją objętej, ale dokonywać oceny wyłącznie w kontekście pytania, na które świadek odmawia odpowiedzi⁷³⁵.

- (c) Uprawdopodobnienie niemożności samodzielnego uzyskania dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

Z regulacją art. 248 k.p.c. koresponduje art. 187 § 2 pkt 4 k.p.c. przewidujący, że pozew może w szczególności zawierać wnioski o zażądanie dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich, wraz z uprawdopodobnieniem, że strona sama nie może ich uzyskać.

Przedmiotowe unormowanie posługuje się pojęciem dowodów, tym samym niewątpliwie można przyjąć, że dotyczy to także dowodów z dokumentów, w tym również tych w tekstowej formie dokumentowej⁷³⁶. Już w tym miejscu należy zauważyć, że samodzielne pozyskanie takich dowodów przez stronę może być o tyle ułatwione, że np. użytkownicy portali społecznościowych udostępniają informacje często bardzo szerokiemu zasięgowi odbiorców⁷³⁷.

---

⁷³³ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., nb. 35, 37 i 53; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., pkt 6.

⁷³⁴ K. Ziemianin, *Dowód z zeznań świadków* [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym. System Postępowania Cywilnego. Tom 2*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021, s. 1204.

⁷³⁵ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 261 k.p.c., nb. 53.

⁷³⁶ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 1 i 4; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 2.

⁷³⁷ Na temat dostępności informacji umieszczanych na portalach społecznościowych jako dowodów A. Kościółek, *Dowód...*, s. 97-99.

Pierwszą kwestią wartą rozważenia jest określony w art. 187 § 2 pkt 4 k.p.c. wymóg uprawdopodobnienia we wniosku o zażądanie przez sąd przedstawienia dowodów, że strona wnioskująca „sama” nie może ich uzyskać.

Z brzmienia art. 187 § 2 pkt 4 k.p.c. wynika, że obowiązek uprawdopodobnienia dotyczy powoda⁷³⁸. Regulacja wprost odwołuje się bowiem do elementów pozwu, a dodatkowym potwierdzeniem tej tezy jest treść art. 187 § 2 pkt 3 k.p.c. normującego polecenie przez sąd pozwanemu dostarczenia na rozprawę dowodu. Mogłyby z tego wynikać, że obowiązek uprawdopodobnienia niemożności samodzielnego uzyskania dowodu dotyczy „tylko powoda”; nie obejmowałby zaś pozwanego, a idąc tym tokiem rozumowania, także interwenienta ubocznego, jak również innego podmiotu pozostającego po tej samej stronie sporu, tj. współpowoda czy współpozwanego. Opierając się wyłącznie na wykładni literalnej można byłoby także przyjąć, że przepis art. 187 § 2 pkt 4 k.p.c. obejmuje „jedynie pozw”⁷³⁹. Tym samym także powód zwolniony byłby z przedmiotowego obowiązku „w dalszych pismach procesowych”, w tym środkach zaskarżenia. Zastrzec przy tym należałoby, że zgodnie z art. 250 § 1 *in fine* k.p.c. we wszystkich przypadkach każda ze stron procesu musiałaby wykazać, że nie może uzyskać dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej od organów i podmiotów z art. 244 § 1 i 2 k.p.c.

Cel art. 187 § 2 pkt 4 k.p.c. miał być jednak inny. W uzasadnieniu Nowelizacji z 2019 r. wprowadzającej wymóg uprawdopodobnienia niemożności samodzielnego uzyskania dowodów wskazywano, że chciano zaprzestać wyręczania strony przez sąd w pozyskaniu dowodu – z reguły z dokumentu, którego strona nawet nie próbowała (a na pewno nie wykazała, że próbowała) uzyskać; miał on zdyscyplinować strony do należytego przygotowania się do sprawy w sądzie, odpowiedniego przygotowania pozwu od strony prawnej i faktycznej, a sąd miał przedkładany przez stronę materiał dowodowy ocenić, a nie poszukiwać dowodów⁷⁴⁰.

Wydaje się zatem, że wbrew brzmieniu przepisu projektodawcy zakładali ogólne zdjęcie z sądu konieczności pozyskiwania dowodu w sytuacji, gdy mogła je zdobyć sama strona; niemniej zauważyć należy, że w swoich wyjaśnieniach także akcentowali wnioski składane na etapie pozwu. Zaznaczyć przy tym należy, że uprawnienia lub obowiązki pozwanego zwykle są

---

⁷³⁸ T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 187 k.p.c., nb. 23.

⁷³⁹ T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 187, nb. 23.

⁷⁴⁰ *Rządowy projekt... druk sejm. nr 3137, Uzasadnienie*, s. 21 i 171.

symetryczne do uprawnień lub obowiązków powoda, co jest konsekwencją zasady równości stron⁷⁴¹.

Mając to na uwadze, a także treść art. 250 § 1 *in fine* k.p.c., przyjąć można, że przepis art. 187 § 2 pkt 4 k.p.c. *per analogiam* stosować należy do wszystkich pism procesowych niezależnie od tego, który z podmiotów biorących udział w procesie składa wniosek o uzyskanie dowodów⁷⁴².

Wydaje się, że całkowite zaniechanie przez stronę uprawdopodobnienia wniosku powinno być uznane za brak formalny. Taki wniosek odpowiadałby jednak wymaganiom z art. 235¹ k.p.c., nie oznaczałby bowiem dowodu w sposób umożliwiający przeprowadzenie go. Wówczas sąd powinien zatem na zasadzie art. 235² § 1 pkt 6 *in fine* w zw. z § 2 k.p.c. wezwać do usunięcia braku⁷⁴³, a w braku uzupełnienia braku pominąć dowód stosownie do art. 235² § 1 pkt 6 *in principio* k.p.c. Podobnie, jeśli strona pomimo przedstawienia sądowi swojego wyводу dotyczącego niemożności samodzielnego pozyskania dowodu w przekonaniu sądu nie uprawdopodobni tej okoliczności, dowód taki również powinien podlegać pominięciu na zasadzie art. 235² § 1 zd. wprowadzające w zw. z § 2 k.p.c. Odmiennie jednak przyjmuje się co do braków wniosków o wyjawienie lub wydanie środka dowodowego z art. 479¹⁰⁶ k.p.c. i nast. W doktrynie wskazano, że braki formalne wniosku złożonego przez zawodowego pełnomocnika podlegają pod regulację art. 130^{1a} k.p.c.⁷⁴⁴.

---

⁷⁴¹ K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 2.

⁷⁴² Ze względu na posłużenie się sformułowaniem „strona” wydaje się, że w tym kierunku: M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 4; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 5. O zasadności jego rozszerzenie jego zastosowania, ale raczej *de lege ferenda*: T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 187, nb. 23.

⁷⁴³ W piśmiennictwie i judykaturze przyjmuje się, że wezwanie do uzupełnienia braków powinno nastąpić niezależnie od tego, czy strona reprezentowana jest przez profesjonalnego pełnomocnika, co oznaczałoby, że art. 130^{1a} k.p.c. nie miałyby w takich wypadkach zastosowania. Tak: A. Laskowska-Hulisz, *Postępowanie...*, s. 874; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235² k.p.c., pkt 6; pośrednio: A. Budniak-Rogała [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian, T. I i II*, red. T. Zembruski, Warszawa 2020, LEX, Komentarz do art. 235² k.p.c., pkt. 16–17; wyrok SR dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z 11 lutego 2020 r., II C 22/19.

⁷⁴⁴ A. Gołaszewska [w:] *Prawo własności przemysłowej. Komentarz. Tom VIII A*, red. K. Osajda, Ł. Żelechowski, Warszawa 2021, Legalis, Komentarz do art. 479¹⁰⁷ k.p.c., nb. 5; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 472 k.p.c., nb. 4; E. Stefańska [w:] *Kodeks ... Tom II...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁷ k.p.c., pkt 4.

(d) Wymaganie istnienia żadanego dokumentu

Istotną kwestią z perspektywy przedmiotu niniejszej pracy jest zagadnienie, czy na zasadzie art. 248 k.p.c. strona może żądać dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, który nie istnieje w momencie składania wniosku, a wymaga stworzenia go przez adresata żądania.

Przykładem może być wygenerowanie informacji z elektronicznych systemów spółki co do liczby pracowników lub osiągniętych dochodów w danym miesiącu czy sporządzenie oświadczenia, że w zasobach danego podmiotu nie znajdują się żądane dokumenty lub nie jest prowadzona ewidencja objęta wnioskiem. W wypadku dokumentów generowanych przez systemy elektroniczne najczęściej będą to właśnie dowody w tekstowej formie dokumentowej.

Chodzi zatem o takie zestawienia, które na przykład na gruncie ustawy o dostępie do informacji publicznej określane byłyby jako informacja przetworzona (art. 3 ust. 1 pkt 1 przywołanej ustawy). Rozumie się przez to taką informację, która nie istnieje w momencie złożenia wniosku, lecz można ją uzyskać z dostępnych organowi danych, wykonując odpowiednie analizy⁷⁴⁵; zebranie lub zsumowanie, często na podstawie różnych kryteriów, pojedynczych wiadomości znajdujących się w posiadaniu podmiotu zobowiązanego i samodzielnie ich zredagowanie, czego końcowym efektem jest dokument⁷⁴⁶.

Innym rodzajem tego typu żądań będą wnioski dotyczące złożenia dokumentów, które z natury rzeczy wymagać będą wymagać choćby zmiany ich nośnika i swego rodzaju obróbki⁷⁴⁷. Będą to na przykład wiadomości tekstowe zapisane w pamięci telefonu komórkowego czy komputera⁷⁴⁸. Obecnie raczej nie zdarza się, aby rachunkowość była prowadzona inaczej niż w systemach elektronicznych; sytuacja taka jest przy tym konieczna ze względu na obowiązki sprawozdawcze wobec organów podatkowych czy ubezpieczeń społecznych – z perspektywy procesu cywilnego zasoby zawarte w tych systemach niewątpliwie stanowią dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej. Wprawdzie w doktrynie przyjmuje się, że wezwany ma obowiązek przedstawić dokument i po przeprowadzeniu postępowania dowodowego polegającego na odczytaniu przedstawionego dokumentu powinien on być

---

⁷⁴⁵ Wyrok WSA w Warszawie z 15 stycznia 2020 r., II SA/Wa 1262/19.

⁷⁴⁶ Wyrok WSA we Wrocławiu z 19 grudnia 2005 r., IV SAB/Wr 47/05.

⁷⁴⁷ Mowa tu o takich działaniach, które nie ingerują w pierwotną treść dokumentu.

⁷⁴⁸ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 1.

zwrócony⁷⁴⁹, niemniej jednak nie wydaje się, aby w praktyce mogło dochodzić do złożenia przez podmiot trzeci lub drugą stronę komputera czy telefonu komórkowego na czas postępowania. Ponadto nie można nie zauważyć, że w takim wypadku realizacja wniosku wymaga większego obciążenia od adresata niż przedstawienie już istniejącego gotowego i tradycyjnego dokumentu⁷⁵⁰.

W doktrynie sygnalizuje się jedynie, że zmiana pojęcia dokumentu wprowadzona Nowelizacją z 2016 r. nie pociągnęła za sobą odpowiednich zmian regulacji procesowych, w tym realizacji zarządzeń sądowych⁷⁵¹ wydanych w trybie art. 248 k.p.c., w tym dotyczących innych dokumentów aniżeli dokumenty urzędowe lub prywatne sporządzone w formie pisemnej⁷⁵².

Małgorzata Sieńko stoi na stanowisku, że art. 248 k.p.c. nie umożliwia żądania przez stronę wytworzenia dokumentu czy przygotowania zestawienia informacji⁷⁵³. Arkadiusz Turczyn wskazuje, że z art. 248 k.p.c. wynika jedynie obowiązek przedstawienia istniejącego,

---

⁷⁴⁹ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 4; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 4. Zgodnie z § 126 ust. 3 regulaminu urzędowania sądów powszechnych wydanie dokumentu następuje po sporządzeniu i włączeniu do akt kopii dokumentu, uwierzytelnionej przez pracownika sekretariatu jako zgodnej z wydanym dokumentem; niemniej należy mieć jednocześnie na uwadze, że okazanie dokumentu sądowi jedynie do wglądu, bez złożenia go do akt, nie odpowiada wymaganiom przepisów ustawy procesowej i nie zapewnia warunków należytego zapoznania się z dokumentami przez sąd i strony. Zaznaczyć przy tym można, że podmiot trzeci liczyć się powinien, że z takim dowodem sąd może również ponownie chcieć się zapoznać bezpośrednio, np. w razie zmiany składu osobowego czy w postępowaniu odwoławczym. Z kolei stosownie do § 219 regulaminu urzędowania sądów powszechnych w przypadku, gdy do akt sprawy dołączono akta osobowe pracownika, sąd zwraca je niezwłocznie po prawomocnym zakończeniu postępowania.

⁷⁵⁰ W przypadku wniosków składanych w oparciu o ustawę o dostępie do informacji publicznej ustawodawca dostrzegł ten problem i zastrzegł w art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy wymóg wykazania szczególnie istotnego interesu publicznego.

⁷⁵¹ W doktrynie zwraca się uwagę, że przepis art. 248 § 1 k.p.c. posługuje się sformułowaniem „zarządzenia sądu”; na gruncie ustawy procesowej sąd wydaje orzeczenia w postaci wyroków, nakazów zapłaty i postanowień (art. 316–361 k.p.c.), zarządzenia wydawane są natomiast przez przewodniczącego (art. 47 § 3, art. 362 k.p.c.) lub prezesa sądu (art. 47 § 4, art. 134 § 1 k.p.c.), a zatem samo zobowiązanie powinno mieć formę postanowienia (tak: J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 2; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 3; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 1). Postanowienie zobowiązujące do wydania dokumentu jest niezaskarżalne, może zostać jednak poddane kontroli sądu drugiej instancji w trybie art. 380 k.p.c. (M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 4).

⁷⁵² J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 1.

⁷⁵³ M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 1.

konkretnego dokumentu, a nie stworzenia nowego⁷⁵⁴. Powołuje się on przy tym na postanowienie Sądu Najwyższego, w którym w istocie wskazano, że przepis ten nie może stanowić podstawy do zobowiązania osoby trzeciej do wytworzenia dokumentu, sporządzenia zestawienia określonych informacji bądź poszukiwania bliżej niesprecyzowanych dokumentów, które mogłyby zostać wykorzystane w procesie; niemniej jednak dalej Sąd Najwyższy przyznał, że dopuszczalne jest zobowiązanie osoby trzeciej do sporządzenia informacji w oparciu o dane, którymi dysponuje⁷⁵⁵. Kwestia to została szerzej przedstawiona w uchwale Sądu Najwyższego z 29 marca 1990 r.⁷⁵⁶. Zróznicowano wówczas pojęcie dowodu z „dokumentu” od dowodu z uzyskanej „informacji”. Sporządzoną informację uznano za inny szczególny środek dowodowy w rozumieniu art. 309 k.p.c., do którego tylko w sposób odpowiedni stosuje się przepisy dotyczące dowodu z dokumentu. W rozpatrywanym wówczas stanie faktycznym chodziło o sporządzenie przez bank informacji dotyczącej wkładów oszczędnościowych lub walutowych na rachunkach bankowych osób fizycznych. Nieco inny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w uchwale z 6 sierpnia 2020 r.⁷⁵⁷. Przygotowaną informację zakwalifikowano w niej jako dowód z dokumentu, ale uznano, że podstawą jej uzyskania nie jest art. 248 k.p.c., uzasadniając to tym, że przepis ten pozwala na zażądanie przedstawienia dokumentu, który ma posłużyć za środek dowodowy w sprawie cywilnej, a nie przedstawienia informacji, która może mieć znaczenie w sprawie. W rozpatrywanym wówczas stanie faktycznym była to sporządzana przez podmiot świadczący usługę dostępu do Internetu informacja o danych osobowych (imionach, nazwiskach) internautów posługujących się wskazanymi przez powódkę pseudonimami (nickami), którym zarzucała naruszenie jej dóbr osobistych⁷⁵⁸. W powołanej uchwale Sądu Najwyższego z 6 sierpnia 2020 r. przyjęto, że podstawą zażądania wystąpienia o ujawnienie danych osobowych (imion, nazwisk) do podmiotu świadczącego usługę dostępu do Internetu nie może być art. 248 k.p.c., gdyż pozwala on na zażądanie przedstawienia dokumentu, który ma posłużyć za środek dowodowy w sprawie cywilnej, a nie przedstawienia informacji, która może mieć znaczenie w sprawie.

---

⁷⁵⁴ A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 4.

⁷⁵⁵ Postanowienie SN z 30 czerwca 2022 r., I CSK 1409/22.

⁷⁵⁶ Uchwała SN z 29 marca 1990 r., III CZP 102/89.

⁷⁵⁷ Uchwała SN z 6 sierpnia 2020 r., III CZP 78/19.

⁷⁵⁸ Zwrócić można przy tym uwagę, że w doktrynie z powołaniem się na względy celowościowe dopuszczono uzyskiwanie danych osobowych potencjalnych świadków, zwłaszcza numer telefonu lub adres e-mail, na zasadzie art. 479¹⁰⁶ k.p.c. i nast. stosowanego w postępowaniu z zakresu dóbr osobistych (B. Karolczyk [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., pkt 33).

Dokonywana dyferencjacja nie jest przekonująca. Jak stwierdza P. Rylski, na podstawie faktyczną rozstrzygnięcia składają się fakty prawne, tj. takie fakty, które mają znaczenie w punktu widzenia zarówno prawa materialnego, jak i procesowego; przy czym przez fakty procesowe rozumie się takie, których znaczenie wynika z prawa procesowego, np. fakty istotne z punktu widzenia występowania przesłanek procesowych, fakty istotne dla oceny materiału dowodowego czy jego wiarygodności⁷⁵⁹. Zaakceptować należy zatem szerokie rozumienie art. 248 k.p.c. pozwalające żądać także wygenerowania, o ile to możliwe, danego dowodu – bez względu, czy dotyczy on faktów istotnych z perspektywy prawa materialnego, czy też procesowego.

Przyznać trzeba, że stanowisko to idzie w pewnym zakresie wbrew brzmieniu art. 248 § 1 k.p.c. obligującego do przedstawienia dokumentów znajdujących się już w posiadaniu zobowiązanego. Niemniej w przeciwnym wypadku informacja taka musiałaby być zdobywana przez przesłuchanie świadków, a wówczas w praktyce uzyskanie pożądaných wiadomości byłoby najczęściej niemożliwe. Świadek – bez korzystania z zasobów danych – mógłby nie móc przywołać istotnych dla rozstrzygnięcia szczegółowych wiadomości. Ponadto chociaż dokument przedstawiany w sądzie faktycznie na datę zobowiązania nie znajduje się u adresata wezwania, dane stanowiące podstawę tego dokumentu są już w jego posiadaniu.

Dodać przy tym należy, że na zasadzie art. 251 zd. 2 k.p.c. osoba trzecia ma prawo żądać zwrotu wydatków połączonych z przedstawieniem dokumentu; tym samym gdyby generowanie takiego dokumentu połączone było z kosztami, osoba trzecia mogłaby żądać ich pokrycia. Kwestia zakresu zwrotu takich wydatków jest rozbieżnie oceniana. W doktrynie wskazuje się, że nie powinno się ujmować w nich np. utraty zarobku związanego z niemożnością korzystania z dostarczonego nośnika informatycznego⁷⁶⁰, przy czym M. Sieńko trafnie zauważa, że takie roszczenia są o tyle nieuzasadnione, o ile przewyższają kwotę faktycznych wydatków z tym związanych⁷⁶¹.

---

⁷⁵⁹ Piotr Rylski, *Działanie...*, s. 156-157.

⁷⁶⁰ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 251 k.p.c., nb. 5; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 5; postanowienie SN z 3 kwietnia 1974 r., II CZ 39/74.

⁷⁶¹ Wydatki połączone z przedstawieniem dokumentu stanowią koszty sądowe, do których zwrotu zobowiązana jest strona przegrywająca proces. Stosownie bowiem do art. 5 ust. 1 pkt 4-5 ustawa z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 959 ze zm.) wydatki obejmują w szczególności wynagrodzenie należne innym osobom lub instytucjom oraz zwrot poniesionych przez nie kosztów oraz koszty przeprowadzania dowodów (M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 5).

Zdecydowane natomiast zgodzić się należy, że art. 248 k.p.c. nie może stanowić podstawy do poszukiwania bliżej niesprecyzowanych dokumentów, które mogłyby ewentualnie zostać wykorzystane w procesie⁷⁶². Należy jednak zwrócić przy tym uwagę na żądanie wystosowywane na podstawie odrębnego uregulowania obowiązującego w sprawach własności intelektualnej art. 479¹⁰⁶ k.p.c. i nast. przewidującego wyjawienie lub wydanie środka dowodowego⁷⁶³. W doktrynie zaznacza się, że w wypadku tego przepisu wnioskodawca nie ma obowiązku precyzyjnego wskazania żadanego środka dowodowego czy jego zawartości, bowiem niweczyłoby to sens instytucji, która ma pomagać w sytuacji, gdy strona nie miała uprzednio dostępu do tych dokumentów; z drugiej strony powinien dookreślić ten środek na tyle, aby obowiązany wiedział, czego się od niego oczekuje, a jako przykład podaje się określenie kategorii środków objętych wnioskiem poprzez zawężenie ich do zapisów na twardym dysku czy zawartości baz danych⁷⁶⁴ – należy mieć przy tym na uwadze, że w postanowieniu sądu powinny być one tak określone, aby organ egzekucyjny mógł ocenić, co jest objęte postanowieniem⁷⁶⁵.

(e) Wezwanie do udzielenia informacji na zasadzie art. 479¹¹³ § 1 k.p.c.

Rozważając wyróżnienie informacji, należy także odnotować wprowadzoną przez ustawodawcę w postępowaniach w sprawach własności intelektualnej instytucję wezwania do udzielenia informacji. To jeden ze środków procesowych, który umożliwia powodowi uzyskanie wiedzy o faktach, których nie mógłby sam zdobyć w przestrzeni pozasądowej⁷⁶⁶. Stosownie do art. 479¹¹³ § 1 k.p.c. na wniosek uprawnionego, jeżeli wykaże on w sposób wiarygodny okoliczności wskazujące na naruszenie, sąd może przed wszczęciem postępowania w sprawie o naruszenie lub w jego toku aż do zamknięcia rozprawy w pierwszej instancji wezwać naruszającego do udzielenia informacji o pochodzeniu i sieciach dystrybucji towarów lub usług, jeżeli jest to niezbędne dla dochodzenia roszczenia. Na zasadzie art. 479¹¹⁴ k.p.c.

---

⁷⁶² M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 1.

⁷⁶³ Podobne regulacje przewidziano w art. 17 ustawy o roszczeniach w ustawie o roszczeniach z prawa konkurencji (*vide*: rozdz. 4.3(j)) oraz w art. 16a ustawy o pozwach zbiorowych i nast. (*vide*: rozdz. 4.3(k)).

⁷⁶⁴ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., nb. 1; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., pkt 2; E. Stefańska [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁷ k.p.c., pkt 5; B. Karolczyk [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁷ k.p.c., pkt 3-10.

⁷⁶⁵ A. Gołaszewska [w:] *Prawo...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., nb. 9.

⁷⁶⁶ G. Kamiński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., nb. 2; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., nb. 1.

wezwanie może to być również adresowane do podmiotu trzeciego. Zgodnie z art. 479¹¹⁵ k.p.c. uzyskiwana informacja dotyczyć może wyłącznie danych określonych kontrahentów, informacji o danych liczbowych, w tym cen, co do towarów lub świadczonych usług, a w szczególności uzasadnionych okolicznościach innych informacji, które są niezbędne do wykazania wysokości roszczenia.

(f) Liczba egzemplarzy przedkładanego dokumentu

Należy odnieść się do tego, czy przedkładający dowody powinien złożyć je w egzemplarzach (kopiach) dla sądów oraz stron postępowania. Takiego obowiązku nie powinno się nakładać na podmioty trzecie. W orzecznictwie, a za nią w doktrynie, wyrażono nawet stanowisko, że na przykład dokumentacja pracownicza nie musi być przedkładana przez pracodawcę (zwykle pozwanego w sprawach pracowniczych) w egzemplarzu dla drugiej strony⁷⁶⁷; zdaniem Sądu Najwyższego uzasadnienia takiego stanowiska należy właściwie *ad casum* szukać w praktyce sądowej oraz racjonalnej, pragmatycznej wykładni odnośnych przepisów kodeksu postępowania cywilnego⁷⁶⁸. Wydaje się, że strona jednak powinna być co najmniej poinformowana o tym, że dokumenty zostały złożone. Jak słusznie podnosi A. Rutkowska, już z art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wynika, że strony muszą mieć dostęp do akt sprawy, w przeciwnym razie może dojść do pozbawienia strony prawa do obrony⁷⁶⁹.

(g) Skutki nieprzedstawienia dokumentu na żądanie sądu

Konsekwencje odmowy wydania dokumentów różnią się w zależności od adresata zobowiązania⁷⁷⁰ z zastrzeżeniem sytuacji przewidzianych w niektórych postępowaniach odrębnych.

Odmienność ta wynika z rozróżnienia ciężarów procesowych od obowiązków. Jak przyjmuje się w piśmiennictwie, ciężar dowodu określa, kto ponosi niekorzystne konsekwencje nieudowodnienia pewnego faktu; określa on zatem, jak ma postąpić sąd w sytuacji, gdy dany fakt nie został udowodniony, czyli odpowiada na pytanie o konsekwencje stanu *non liquet*

---

⁷⁶⁷ Wyrok SN z czerwca 2012 r., II PK 273/11; G. Kochan [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 472 k.p.c., nb. 3.

⁷⁶⁸ Wyrok SN z czerwca 2012 r., II PK 273/11.

⁷⁶⁹ A. Rutkowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, red. O. M. Piaskowska, LEX/el. 2023, Komentarz do art. 472 k.p.c., pkt 5.

⁷⁷⁰ M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 4; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., pkt 2; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c.

w postępowaniu⁷⁷¹. W przypadku stron postępowania zgodnie z art. 233 § 2 w zw. z § 1 k.p.c. sąd oceni na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału, jakie znaczenie nadać odmowie przedstawienia przez stronę dowodu lub przeszkodom stawianym przez nią w jego przeprowadzeniu wbrew postanowieniu sądu. Z kolei stosownie do art. 251 k.p.c. za nieuzasadnioną odmowę przedstawienia dokumentu przez osobę trzecią sąd, po wysłuchaniu jej oraz stron co do zasadności odmowy, skáže osobę trzecią na grzywnę (w wysokości do 3.000 zł zgodnie z art. 163 § 1 k.p.c.)⁷⁷².

Nieco odmienne sankcje przewidziane są w postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Stosownie do art. 475 k.p.c. jeżeli strona bez usprawiedliwionych powodów nie wykona w toku postępowania postanowień lub zarządzeń, sąd może skazać ją na grzywnę według przepisów o karach za niestawiennictwo świadka (w wysokości do 3.000 zł stosownie do art. 163 § 1 k.p.c.) i odmówić przyznania kosztów lub zastosować jeden z tych środków; nie może jednak nakazać przymusowego sprowadzenia jej do sądu (gdy stroną jest jednostka organizacyjna, grzywnie podlega pracownik odpowiedzialny za wykonanie postanowień lub zarządzeń, a w razie niewyznaczenia takiego pracownika lub niemożności jego ustalenia – kierownik tej jednostki).

- (h) Zabezpieczenie środka dowodowego w sprawach własności intelektualnej jako sposób pozyskania dowodu

Szczególnym sposobem pozyskania dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej jest postępowanie o zabezpieczenie na zasadzie art. 479⁹⁶ k.p.c. środka dowodowego znajdujące zastosowanie w postępowaniu w sprawach własności intelektualnej⁷⁷³.

Specyfiką zabezpieczenia „środka dowodowego” jest to, że zmierza on do fizycznego pozyskania materiału, z którego będzie mógł zostać przeprowadzony dowód (co bardziej zbliża

---

⁷⁷¹ P. Rylski, *Stopień...*, s. 496.

⁷⁷² Stosownie do art. 1053 § 2 k.p.c., jeżeli rozważane wezwanie skierowane jest do osoby prawnej lub innej organizacji, środkiem przymusu podlega jej pracownik odpowiedzialny za niezastosowanie się do wezwania, a gdyby ustalenie takiego pracownika było utrudnione, środkiem przymusu podlegają osoby uprawnione do jej reprezentowania. Zgodnie zaś z art. 394 § 1 pkt 5 k.p.c. na postanowienie w tym przedmiocie przysługuje zażalenie. Grzywnę można nałożyć tylko jeden raz, a w braku wydania dokumentu strona będzie musiała skorzystać z innych środków dowodowych, w tym będzie mogła skorzystać z uprawnień z art. 246 k.p.c. (I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 11 i 13).

⁷⁷³ Co do pojęcia sprawy własności intelektualnej zob. M. Dziurda, *Postępowanie w sprawach własności intelektualnej z perspektywy systemowej*, PS 2020, nr 10, s. 5-23.

tę instytucję do postępowania o udzielenie zabezpieczenia⁷⁷⁴), gdy tymczasem zabezpieczenie „dowodu” ma na celu jego przeprowadzenie, a postanowienie sądu o wezwaniu przeciwnika procesowego do dostarczenia dokumentu nie stanowi tytułu egzekucyjnego⁷⁷⁵. Ponadto, w przeciwieństwie do zabezpieczenia dowodu w założeniu projektodawców zabezpieczenie środka dowodowego ma także pozwolić na ocenę, czy istnieją podstawy do wytoczenia powództwa⁷⁷⁶.

Z jednej strony celem zabezpieczenia środka dowodowego jest zapobieżenie sytuacji, w której jego brak uniemożliwi lub poważnie utrudni przytoczenie lub udowodnienie istotnych faktów. Z drugiej wykluczyć ma ono ryzyko zniszczenia środka dowodowego lub opóźnienia w uzyskaniu środka dowodowego, co może uniemożliwić lub poważnie utrudnić osiągnięcie celu postępowania dowodowego, lub stwierdzenie istniejącego stanu rzeczy, gdy z innych przyczyn zachodzi taka potrzeba⁷⁷⁷. Zabezpieczenie środka dowodowego znajduje zastosowanie więc także w sytuacji, gdy wnioskujący nie zna okoliczności faktycznych w takim zakresie, w jakim powinny zostać zgłoszone w postępowaniu, a mechanizm ten wykorzystuje w celu ich ustalenia⁷⁷⁸.

W rezultacie sąd orzeka taki sposób zabezpieczenia środka dowodowego, jaki stosownie do okoliczności danej sprawy uzna za odpowiedni⁷⁷⁹. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu, zaobserwowano trudności w uzyskaniu dostępu właśnie do środków elektronicznych (cyfrowych)⁷⁸⁰, a zatem w dużej mierze mechanizm ten odnosić się może do dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej.

Uwzględniając wniosek, sąd określa zakres wglądu uprawnionego do zabezpieczonego środka dowodowego oraz szczegółowe zasady korzystania i zapoznawania się z nim, a może także ograniczyć lub wyłączyć dopuszczalność jego utrwalania (art. 479¹⁰⁰ § 2 k.p.c.),

---

⁷⁷⁴ A. Gołaszewska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, Legalis, Komentarz do art. 479⁹⁸ k.p.c., nb. 3.

⁷⁷⁵ *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, VII kadencja, druk sejm. nr 45, Uzasadnienie*, s. 14-15 i 17; K. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 5; wydaje się, że w tym kierunku także I. Wolwiak, który podaje inne możliwe środki przymusu (I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 248 k.p.c., nb. 6)

⁷⁷⁶ *Rządowy projekt... druk sejm. nr 45, Uzasadnienie*, s. 14.

⁷⁷⁷ Zob. art. 479⁹⁸ k.p.c.

⁷⁷⁸ *Rządowy projekt... druk sejm. nr 45, Uzasadnienie*, s. 17.

⁷⁷⁹ Zob. art. 479¹⁰¹ k.p.c.

⁷⁸⁰ *Rządowy projekt... druk sejm. nr 45, Uzasadnienie*, s. 13.

a uwzględniając zażalenie obowiązanego lub pozwanego powołującego się na ochronę tajemnicy przedsiębiorstwa, sąd określa odrębne zasady korzystania z zabezpieczonego środka dowodowego i zapoznawania się z nim przez uprawnionego oraz może wprowadzić dodatkowe ograniczenia (art. 479¹⁰⁰ § 7 k.p.c.). We wpadkowym postępowaniu o zabezpieczenie dowodu w sprawach własności intelektualnej przewidziano instrukcyjny termin na rozpoznanie wniosku; zgodnie z art. 479⁹⁷ § 2 k.p.c. powinno się go rozpoznać bezzwłocznie, ale nie później niż w terminie tygodnia od dnia jego wpływu.

W przypadku orzeczenia sposobu zabezpieczenia środka dowodowego w postaci sporządzenia szczegółowego opisu komornik sporządza protokół (art. 479¹⁰¹ § 2 k.p.c.); sąd może też na wniosek uprawnionego, obowiązanego lub pozwanego wezwać biegłego, aby wziął udział w wykonaniu postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego (art. 479¹⁰¹ § 3 k.p.c.). W przypadku dowodów w tekstowej formie dokumentowej może to się odbyć na przykład w ten sposób, że zostanie utrwalona skopiowana (powielona) treść dokumentu elektronicznego.

Stosownie do art. 479¹⁰⁰ § 4-8 k.p.c. na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia środka dowodowego przysługuje zażalenie do sądu apelacyjnego. Postanowienie o zabezpieczeniu środka dowodowego podlega wykonaniu z chwilą jego wydania (art. 479¹⁰⁴ k.p.c.). Na zasadzie art. 479¹⁰² k.p.c. sąd, udzielając zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania, wyznacza termin, w którym pozew powinien być wniesiony pod rygorem upadku zabezpieczenia.

- (i) Wyjawienie i wydanie środka dowodowego w sprawie o naruszenie prawa własności intelektualnej

Stosownie do art. 479¹⁰⁶ k.p.c. w sprawie o naruszenie prawa własności intelektualnej powód, który uprawdopodobnił roszczenie, może żądać, aby pozwany wyjawiał lub wydał środek dowodowy, którym dysponuje, w szczególności dokumenty bankowe, finansowe lub handlowe, służące ujawnieniu i udowodnieniu faktów. Tym samym zobowiązanie do wyjawienia lub wydania środka dowodowego może złożyć wyłącznie powód i może być adresowane wyłącznie do pozwanego⁷⁸¹. Ze względu na rozwój technologii w praktyce będą to najczęściej właśnie dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej.

---

⁷⁸¹ E. Stefańska [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., pkt 13; K. Flaga-Gieruszyńska wskazuje, że instytucja ta powinna odnosić się również do osoby trzeciej (o ile oczywiście nie może ona skorzystać z prawa odmowy zeznań albo prawa odpowiedzi na pytania); nie zastrzega jednak, czy to

Zgodnie z art. 479¹⁰⁹ § 2 k.p.c. postanowienie nakazujące wyjawienie lub wydanie środka dowodowego podlega wykonaniu w trybie egzekucyjnym (w przeciwieństwie do zobowiązania wydanego na podstawie art. 248 k.p.c.). Natomiast na zasadzie art. 479¹⁰⁹ § 3 k.p.c. w razie, gdyby pozwany uchylał się od wykonania postanowienia lub zniszczył taki środek w celu udaremnienia jego wyjawienia lub wydania, sąd może uznać za ustalone fakty, które mają zostać stwierdzone za pomocą tego środka (o ile pozwany nie wykaże co innego) lub obciążyć pozwanego obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania niezależnie od wyniku sprawy. Zauważalna jest przy tym różnica w redakcji tego przepisu w stosunku do ogólnej zasady wyrażonej w art. 233 § 2 k.p.c. Zgodnie z art. 233 § 2 k.p.c. sąd, według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału, ocenia, jakie znaczenie nadać odmowie przedstawienia przez stronę dowodu lub przeszkodom stawianym przez nią w jego przeprowadzeniu wbrew postanowieniu sądu. Nie jest zatem wprost określone, że sąd może uznać za ustalone fakty, które miały zostać stwierdzone za pomocą tego środka. W istocie jednak – pomimo odrębnej redakcji – obie regulacje, tj. art. 233 § 2 k.p.c. i art. 479¹⁰⁹ § 3 k.p.c. sprowadzają się do tego samego wniosku. Również bowiem art. 479¹⁰⁹ § 3 k.p.c. nakłada na sąd obowiązek wzięcia pod uwagę twierdzeń i dowodów przedstawianych przez przeciwnika, zastrzega bowiem, że fakty mogą zostać uznane za ustalone, o ile przeciwnik nie wykaże czego innego. W obu zatem przypadkach strona nieprzedstawiająca dokumentu ryzykuje, że sąd przyzna rację twierdzeniom oponenta.

Podwyższone sankcje są w tym wypadku uzasadnione tym, że dla uwzględnienia wniosku powód musi uprawdopodobnić roszczenie (art. 479¹⁰⁶ *in medio* k.p.c.), a dodatkowo okoliczności, z których wynika, że pozwany dysponuje środkiem dowodowym objętym żądaniem (art. 479¹⁰⁷ pkt 2 k.p.c.); nadto pozwany może ustosunkować się do żądania powoda w terminie nie krótszym niż dwa tygodnie (art. 479¹⁰⁸ k.p.c.), a na postanowienie w tym przedmiocie przysługuje zażalenie (art. 479¹¹⁰ k.p.c.).

- (j) Wyjawienie środka dowodowego na zasadzie art. 17 ustawy o roszczeniach z prawa konkurencji

Podobną instytucję do wyjawienia lub wydania środka dowodowego w sprawach o naruszenie prawa własności intelektualnej przewiduje art. 17 ustawy o roszczeniach z prawa konkurencji.

---

postulat *de lege lata*, czy *de lege ferenda* (K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁹ k.p.c., nb. 1).

Jak wskazuje się w doktrynie obie instytucje różnią się ze względu na to, że dotyczą innych kategorii spraw: różnice te dotyczą podmiotów uprawnionych i zobowiązanych, przedmiotu żądania wyjawienia środka dowodowego, wymogów konstrukcyjnych wniosku, w szczególności wymogu złożenia we wniosku zobowiązania, że uzyskany w ten sposób dowód będzie wykorzystany jedynie na potrzeby toczącego się postępowania⁷⁸². Stosownie do art. 17 ustawy o roszczeniach z prawa konkurencji wniosek może zostać złożony zarówno przez powoda, jak pozwanego⁷⁸³. Zgodnie zaś z art. 19 ust. 2 tej ustawy we wniosku wskazuje się fakt podlegający stwierdzeniu oraz środek dowodowy wraz z jego możliwie dokładnym opisem. Podobny wymóg co w art. 187 § 2 pkt 4 *in fine* k.p.c. przewidziano także w art. 17 ust. 2 ustawy o roszczeniach z prawa konkurencji, w myśl którego we wniosku dotyczącym środka dowodowego znajdującego się w aktach sprawy prowadzonej przez organ ochrony konkurencji, sąd może nakazać organowi ochrony konkurencji wyjawienie takiego środka tylko wówczas, jeżeli jego uzyskanie od strony przeciwnej lub osoby trzeciej jest niemożliwe lub nadmiernie utrudnione. W literaturze przyjmuje się, że rozważana instytucja zastępuje żądania wystosowywane na zasadzie art. 248 k.p.c., stanowiąc szczególny sposób pozyskania środków dowodowych w sprawach, w których dochodzone są roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji⁷⁸⁴. W ustawie o roszczeniach z prawa konkurencji przewiduje się jedynie „wyjawienie” środka dowodowego, tymczasem w sprawach o naruszenie prawa własności intelektualnej przepis przewiduje „wyjawienie” lub „wydanie” środka dowodowego. Przyjmuje się, że w sprawach o naruszenie prawa własności intelektualnej „wyjawienie” środka dowodowego polegać ma na przekazaniu informacji o środkach dowodowych⁷⁸⁵, choć dodaje się w literaturze, że oznacza to także jego ujawnienie również nawet okazanie⁷⁸⁶, z kolei wydanie środka dowodowego na jego

---

⁷⁸² E. Stefańska [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., pkt 15; M. Dziurda, *Postępowanie...*, s. 5-23.

⁷⁸³ P. Paśnik trafnie przyjmuje, że uprawnienie takie przysługuje także interwenientowi ubocznemu (P. Paśnik [w:] *Roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji. Komentarz*, red. A. Piszcz, A. Stawicki, D. Wolski, Warszawa 2018, LEX, Komentarz do art. 17 ustawy o roszczeniach z prawa konkurencji, pkt 2).

⁷⁸⁴ P. Machnikowski [w:] *Ustawa o roszczeniach o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji. Komentarz*, red. K. Lis-Zarrias, P. Machnikowski, Warszawa 2018, Legalis, Komentarz do art. 17 ustawy o roszczeniach z prawa konkurencji, nb. I.3.

⁷⁸⁵ B. Karolczyk [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., pkt 37.

⁷⁸⁶ E. Stefańska [w:] *Kodeks ... Tom II...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., pkt 7.

przekazaniu⁷⁸⁷. Nie wydaje się więc, aby „wyjawienie” z ustawy o roszczeniach z prawa konkurencji powinno się rozumieć wyłącznie wąsko.

W tych postępowaniach przewidziano szczególną sankcję przymuszającą stronę, która uchylałaby się od prawomocnego postanowienia nakazującego wyjawienie danego środka dowodowego lub dopuściłaby się środka dowodowego podlegającego ujawnieniu. Stosownie do art. 27 ustawy o roszczeniach z prawa konkurencji sąd może wówczas uznać za ustalone fakty, które mają zostać stwierdzone przy pomocy tego środka (chyba że strona wykaże co innego) lub obciążyć tę stronę obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania, w całości lub części, niezależnie od wyniku sprawy. Regulacja ta nawiązuje zatem do konstrukcji z ustawy procesowej z zastrzeżeniem, że inaczej niż w przypadku art. 233 § 2 k.p.c.⁷⁸⁸ ustawa o roszczeniach z prawa konkurencji wprost nakazuje sądowi uznanie faktów za ustalone. Zgodnie z art. 103 § 1 k.p.c. niezależnie od wyniku sprawy sąd może włożyć na stronę lub interwenienta obowiązek zwrotu kosztów, ale tylko „wywołanych” ich niesumiennym lub oczywiście niewłaściwym postępowaniem. W art. 28 ustawy o roszczeniach z prawa konkurencji przewidziano ponadto dodatkowe sankcje w postaci pominięcia dowodu, jeżeli strona złożyłaby w złej wierze wniosek o wyjawienie środka dowodowego, naruszyłaby ustanowione przez sąd ograniczenia dotyczące prawa wglądu, zapoznawania się lub korzystania z dowodu lub wykorzystałaby dowód w innym celu niż na potrzeby toczącego się postępowania. Jako przykład wykorzystania takiego dowodu w innym celu podaje się użycie go w innym postępowaniu⁷⁸⁹.

---

⁷⁸⁷ B. Karolczyk [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., pkt 37; E. Stefańska [w:] *Kodeks ... Tom II...*, Komentarz do art. 479¹⁰⁶ k.p.c., pkt 41.

⁷⁸⁸ W oparciu o wprowadzone w art. 233 § 2 k.p.c. unormowanie, zgodnie z którym sąd na podstawie własnego przekonania oceni, jakie znaczenie nada przeszkodom stawianym przez stronę w przeprowadzeniu dopuszczalnego dowodu, sąd ten może w szczególności uznać twierdzenie tej strony za nieudowodnione lub przyjąć za prawdziwe twierdzenia strony przeciwnej (wyrok SN z 6 lutego 1975 r., II CR 844/74).

⁷⁸⁹ M. Gac [w:] *Roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji. Komentarz*, red. A. Piszcz, A. Stawicki, D. Wolski, Warszawa 2018, LEX, Komentarz do art. 27 ustawy o roszczeniach z prawa konkurencji, pkt 2.2.3; P. Machnikowski [w:] *Ustawa o roszczeniach ... prawa konkurencji...*, Komentarz do art. 17 ustawy o roszczeniach z prawa konkurencji, nb. III.7

- (k) Wyjawienie i wydanie środka dowodowego na zasadzie art. 16a ustawy o pozwach zbiorowych i nast.

W dużym stopniu analogiczny mechanizm żądania środków dowodowych do tego określonego ustawą o roszczeniach w sprawach konkurencji przewidziano w ustawie o pozwach zbiorowych. Jak wskazuje się w uzasadnieniu przepisów wprowadzonych do ustawy o pozwach zbiorowych, były one wzorowane właśnie ustawie o roszczeniach w sprawach konkurencji⁷⁹⁰.

Na zasadzie art. 16a ust. 1 i 2 ustawy o pozwach zbiorowych sąd na pisemny wniosek podmiotu upoważnionego lub pozwanego może nakazać stronie przeciwnej, a także osobie trzeciej wyjawienie lub wydanie środka dowodowego znajdującego się w ich posiadaniu i służącego stwierdzeniu faktu istotnego dla rozstrzygnięcia. Stosownie do tego przepisu żądający wyjawienia lub wydania środka dowodowego muszą także zobowiązać się, że uzyskany w ten sposób dowód będzie wykorzystany wyłącznie na potrzeby toczącego się postępowania grupowego (a podmiot upoważniony dodatkowo uprawdopodobnić roszczenie). Prawomocne postanowienie nakazujące wyjawienie lub wydanie środka dowodowego w postępowaniu grupowym z powództwa podmiotu upoważnionego stanowi tytuł wykonawczy (art. 16f ustawy o pozwach zbiorowych).

Podobnie jak w ustawie o roszczeniach z prawa konkurencji także w tym wypadku ustawodawca wprost przewidział, że wyjawienie lub wydanie środka dowodowego musi być proporcjonalne (art. 16c ust. 1 pkt 2 i ust. 2 a *contrario* ustawy o pozwach zbiorowych). Zgodnie z art. 16b ust. 2 ustawy o pozwach zbiorowych przed wydaniem postanowienia sąd wysłucha podmiotu, który zgodnie z treścią wniosku znajduje się w posiadaniu środka dowodowego, lub zażąda od niego oświadczenia na piśmie.

Odnotować przy tym należy, że – podobnie jak w ustawie o roszczeniach z prawa konkurencji – stosownie do art. 16a ust. 3 ustawy o pozwach zbiorowych we wniosku należy wskazać środek dowodowy wraz z jego możliwie dokładnym opisem, a w przypadku wniosku obejmującego kilka środków dowodowych jednego rodzaju w szczególności ich rodzaj, przedmiot, czas i miejsce powstania, a także inne istotne cechy umożliwiające identyfikację

---

⁷⁹⁰ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – o zmianie ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym oraz niektórych innych ustaw, X kadencja, druk sejm. nr 437, Uzasadnienie, s. 30.

tych środków. Regulacje te są szczególnie istotne z perspektywy dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej.

W ustawie o pozwach zbiorowych przewidziano również analogiczne sankcje za niezastosowanie się do żądania – sąd może między innymi uznać za ustalone fakty, które mają zostać stwierdzone przy pomocy tego środka, chyba że strona, która uchyla się od wykonania tego postanowienia, wykaże co innego (art. 16g ustawy o pozwach zbiorowych).

4.4 Język przedkładanego sądowi dowodu w tekstowej formie dokumentowej

(a) Uwagi wprowadzające

Na cele rozstrzygnięcia sporu sąd powinien dokonywać ustaleń faktycznych na podstawie dowodów z dokumentów, w tym dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, przedstawionych w języku polskim.

(b) Język polski jako język urzędowy

Stosownie do art. 27 zd. 1 Konstytucji językiem urzędowym w Polsce jest język polski. Ta konstytucyjna zasada została sprecyzowana w aktach rangi ustawowej. Zgodnie z art. 4 pkt 1 ustawy z 7 października 1999 r. o języku polskim⁷⁹¹ językiem urzędowym konstytucyjnych organów państwa jest język polski. Po myśli zaś z art. 5 tej ustawy co do zasady podmioty wykonujące zadania publiczne na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej dokonują wszelkich czynności urzędowych oraz składają oświadczenia woli w języku polskim; odpowiednio dotyczy to oświadczeń woli, podań i innych pism składanych tym organom. Regulacja ta znajduje również odzwierciedlenie w art. 5 ust. 1 prawa o ustroju sądów powszechnych, zgodnie z którym językiem urzędowym przed sądami jest język polski⁷⁹².

Powyższe unormowania prowadzą do wniosku, że dowody z dokumentów, w tym dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, mogą być przeprowadzane, jeśli zostały sporządzone w języku polskim lub przetłumaczone na język polski. Stanowisko potwierdzające tę tezę znajduje odzwierciedlenie w piśmiennictwie i orzecznictwie – podkreśla się konieczność przedłożenia dokumentu przetłumaczonego na język polski i bez znaczenia przy tym pozostaje, czy w składzie orzekającym jest osoba, która posługuje się oryginalnym językiem dowodu⁷⁹³.

---

⁷⁹¹ Ustawa z 7 października 1999 r. o języku polskim (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1556).), dalej „ustawa o języku polskim”.

⁷⁹² Odpowiedniej regulacji nie ma w ustawie z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 622), niemniej jednak stosownie do jej art. 10 ust. 1 w zakresie nieuregulowanym w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy prawa o ustroju sądów powszechnych.

⁷⁹³ M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 2; M. Rejdak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 1; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., pkt 7; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., pkt 1; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c. pkt 1; postanowienie SN z 24 lipca 2013 r., III CZ 34/13; postanowienie

Przeгляд doktryny i judykatury prowadzi jednak do wniosku, że wyrażane są także głosy odmienne. Wskazuje się w nich, że tłumaczenie na język polski jest konieczne tylko, gdy którykolwiek z członków składu orzekającego, strona lub jej pełnomocnik nie włada obcym językiem w stopniu umożliwiającym właściwe zrozumienie pełnej treści tegoż dokumentu⁷⁹⁴. Właściwsze wydaje się jednak bardziej restrykcyjne podejście. Nie jest bowiem wiadome, w istocie na jakim poziomie włada językiem obcym skład orzekający i druga strona w procesie (tym bardziej w sytuacji, gdy dokument sporządzony został w języku specjalistycznym). Ponadto odrzucenie liberalnego założenia znajduje uzasadnienie również w konieczności rozdzielenia funkcji sędziego, biegłego lub tłumacza w sprawie. Wreszcie – zważyć przy tym należy na komplikacje związane z odstępniem od tłumaczenia, jakie w praktyce mogą się pojawić na dalszym etapie postępowania. Może się bowiem zdarzyć, że skład orzekający rozpatrujący środki zaskarżenia nie będzie władał językiem obcym; problematyczne może to być także w sytuacji, gdy w trakcie postępowania w danej instancji dojdzie do zmiany składu orzekającego.

Powyższe jednoznacznie prowadzi do wniosku, że dowody w tekstowej formie dokumentowej powinny być przedkładane w języku polskim, a w przypadku gdy są sporządzone w języku obcym, muszą być przetłumaczone.

(c) Tłumaczenie przysięgłe

Wydaje się, że z zasady tłumaczenie nie musi być sporządzone lub poświadczane przez tłumacza przysięgłego⁷⁹⁵. Stosownie bowiem do art. 256 k.p.c. sąd może „dopiero” zażądać,

---

SA we Wrocławiu z 31 maja 2012 r., I ACz 826/12; postanowienie SA w Rzeszowie z 15 listopada 2013 r., I ACz 856/13; wyrok SA w Warszawie z 20 stycznia 2020 r., V ACa 569/19.

⁷⁹⁴ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 1; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 1 (K. Flaga-Gieruszyńska sygnalizuje jednak, że istnieje również pogląd, zgodnie z którym tłumaczenie powinno nastąpić w każdym przypadku, uznając to stanowisko za zbyt konserwatywne); I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 2 (I. Wolwiak przytacza oba stanowiska, nie opowiadając się za żadnym z nich); M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c.; wyrok SA w Gdańsku z 19 maja 2011 r., I ACa 208/11; wyrok SA w Warszawie z 23 stycznia 2018 r., VII AGa 44/18, w którym wskazano, że w orzecznictwie wyrażany jest pogląd, że żądanie w każdym przypadku tłumaczenia jest podejściem zbyt konserwatywnym.

⁷⁹⁵ Zgodnie z art. 13 pkt 1 ustawy z 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (t.j. z 2019 nr 1326) tłumacz przysięgły jest uprawniony do sporządzania i poświadczania tłumaczeń z języka obcego na język polski, a także do sprawdzania i poświadczania tłumaczeń w tym zakresie, sporządzonych przez inne osoby.

aby dokument w języku obcym był przełożony przez tłumacza przysięgłego. W doktrynie i judykaturze podaje się, że wystarczające winno być zatem zwykłe tłumaczenie (niesporządzane ani niepoświadczane przez tłumacza przysięgłego) – tym bardziej w sytuacji, gdy nie zostaje one zakwestionowane przez drugą stronę, a sąd orzekający nie nabiera wątpliwości co do wiarygodności i poprawności przedłożonego tłumaczenia⁷⁹⁶.

Pojawiają się jednak również głosy, że jedynym dopuszczalnym tłumaczeniem jest tłumaczenie przysięgłe⁷⁹⁷. Niemniej wydaje się, że nie znajduje to uzasadnienia w art. 256 k.p.c.⁷⁹⁸. Jak wskazano, przepis ten przewiduje bowiem prawo sądu, aby zobowiązał stronę do przedłożenia dokumentu przełożonego przez tłumacza przysięgłego. Ponadto dokładniejsza analiza stanowisk domagających się tłumaczenia przysięgłego prowadzi do wniosku, że w istocie ich autorzy mogli nie mieć na myśli obowiązku przedkładania „wyłącznie” tłumaczenia sporządzanego przez tłumacza przysięgłego. Dla przykładu A. Turczyn stawia tezę, że dowód z dokumentu zagranicznego sąd przeprowadzi dopiero po przetłumaczeniu go na język polski przez tłumacza przysięgłego, wskazując jednak następnie, że tłumaczenie urzędowe nie jest konieczne⁷⁹⁹. Dodać przy tym należy, że część komentatorów⁸⁰⁰ dla potwierdzenia swojej tezy o konieczności przedłożenia tłumaczenia przysięgłego przywołuje postanowienie Sądu Najwyższego z 24 lipca 2013 r.⁸⁰¹. Orzeczenie to w istocie nie wyklucza jednak całkowicie tłumaczeń nieprzysięgłych. Zapadło ono na kanwie bardzo specyficznego stanu faktycznego; dotyczył on bowiem przywrócenia terminu do złożenia

---

⁷⁹⁶ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 2; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., pkt 8; wyrok SA w Warszawie z 20 stycznia 2020 r., V ACa 569/19. Inną kwestią jest ryzyko finansowe strony przedkładającej dokumenty w tłumaczeniu nieprzysięgłym; w sytuacji gdy sąd zażądałby tłumaczenia przysięgłego, strona musiałaby dodatkowo ponosić kolejne koszty.

⁷⁹⁷ M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 2; M. Rejdak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 1; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., pkt 1; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., pkt 1; postanowienie SN z 24 lipca 2013 r., III CZ 34/13; postanowienie SA we Wrocławiu z 31 maja 2012 r., I ACz 826/12; postanowienie SA w Rzeszowie z 15 listopada 2013 r., I ACz 856/13.

⁷⁹⁸ T. Demendecki sygnalizuje istnienie takiego stanowiska, zaznaczając, że jest ono wbrew brzmieniu 256 k.p.c. (T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c.); B. Kaczmarek-Templin wprost wskazuje, że art. 256 k.p.c. nie wymaga, aby strona przedkładała tłumaczenie przysięgłe, przyznając, że dotychczas dominowało stanowisko, by składać oficjalne tłumaczenia, jednocześnie wskazując, że w części orzecznictwa pogląd, aby w każdym przypadku konieczne było tłumaczenie, jest uznawany za konserwatywny (B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1223).

⁷⁹⁹ A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., pkt. 7 i 8.

⁸⁰⁰ Np. M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 1.

⁸⁰¹ Postanowienie SN z 24 lipca 2013 r., III CZ 34/13.

apelacji w związku z – jak się wydaje – błędnym odczytaniem przez zawodowego pełnomocnika informacji o dacie płatności z potwierdzenia przelewu sporządzonego w języku obcym. Wzmianka co do tłumaczenia miała raczej charakter *obiter dictum* i celem Sądu Najwyższego nie było raczej potwierdzenie tezy o wyłączności tłumaczeń przysięgłych w procesie.

Uzasadniony jest zatem pogląd, że w razie przedłożenia tzw. tłumaczenia zwykłego sąd ma prawo, a nie obowiązek, zażądać dodatkowo tzw. tłumaczenia przysięgłego, a w braku kwestionowania lub wątpliwości co do tłumaczenia nieprzysięgłego dokument taki powinien stanowić pełnowartościowy dowód⁸⁰².

(d) Konsekwencje złożenia dokumentu w języku obcym

W przypadku, gdyby strona złożyła dokument, w tym dokument w tekstowej formie dokumentowej, w języku obcym bez jego tłumaczenia, przewodniczący powinien wpierw wezwać stronę do uzupełnienia braku w postaci nieprzedłożenia tłumaczenia.

Podstawy takiego wezwania upatrywać można w art. 235² § 1 pkt 6 w zw. z art. 235¹ k.p.c., tj. jako niespełnienia wymagania oznaczenia dowodu w sposób umożliwiający przeprowadzenie go. Przez „okoliczności umożliwiające przeprowadzenie środka dowodowego” rozumieć się powinno bowiem zarówno kwestie faktyczne, jak i prawne (np. wniosek o zwolnienie z tajemnicy)⁸⁰³, w tym przedstawienie środków dowodowych wraz z tłumaczeniem⁸⁰⁴. Tym samym dopiero w razie zaniechania wykonania tego wezwania sąd powinien pominąć dowód stosownie do art. 235² § 1 pkt 6 k.p.c.

---

⁸⁰² K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 2. W doktrynie dodaje się przy tym, że z uwagi na to, że w przepisie wprost stanowi się o tłumaczu przysięgłym, w tym wypadku nie może znaleźć zastosowania art. 265 § 2 k.p.c., zgodnie z którym to pracownik organów wymiaru sprawiedliwości może pełnić obowiązki tłumacza (E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 2; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 3; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 1; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., pkt 3; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c.; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c.).

⁸⁰³ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235¹ k.p.c., nb. 5; P. Rodziewicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, wyd. 35, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 235¹ k.p.c., nb. 3; A. Budniak-Rogała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235¹ k.p.c., pkt 4; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235¹ k.p.c.

⁸⁰⁴ Koncepcja ta pozostaje spójna z tezą, że zgłoszenie we wniosku dowodu w tekstowej formie dokumentowej powoduje, że – o ile jest to możliwe – strona powinna go przedłożyć razem ze składanym

Tomasz Szanciło uważa, że złożenie dokumentu w języku obcym uruchomić powinno inne działania sądu niż przedstawione powyżej, chociaż prowadzące do podobnych skutków⁸⁰⁵. Według tego autora złożenie dokumentu (będącego dowodem) wyłącznie w języku obcym powoduje, że „pismo” nie może otrzymać prawidłowego biegu (jako przykłady podaje brak tłumaczenia pełnomocnictwa i odpisów z rejestrów handlowych wykazujących umocowanie); wówczas – jego zdaniem – przewodniczący powinien zastosować tryb określony art. 130 k.p.c. i nast., a w razie nadania biegu pismu – tryb określony art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. W przypadku zaś braku tłumaczenia innych dokumentów przewodniczący winien wezwać do uzupełnienia braku pod rygorem pominięcia dowodu ze względu na niemożność przeprowadzenia takiego dowodu. Stanowisko to nie wydaje się znajdować przekonującego uzasadnienia normatywnego. Zastosowanie trybu dotyczącego braków określonych art. 130 k.p.c. i nast. skutkuje bowiem właśnie zwrotem „pisma” – w tym wypadku zaś konsekwencje powinny dotyczyć „dowodu”⁸⁰⁶. Brak tłumaczenia dowodu nie powoduje zaś, że „sprawie” nie można nadać dalszego biegu, a zatem nie ma także podstaw do zastosowania trybu określonego art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. Wprawdzie zgodzić się można, że co do zasady nieprzedstawienie tłumaczenia mogłoby skutkować pominięciem takiego dowodu jako niemożliwego do przeprowadzenia na zasadzie art. 235² § 1 pkt 4 k.p.c., niemniej nie przewiduje się wówczas postępowania naprawczego, które postuluje ten autor; z kolei pominięcie dowodu a *limine* wydaje się zbyt daleko idącą sankcją.

Zauważyć jednak należy, że z przeglądu orzecznictwa wynikać mogłaby jednak zasadność tak rygorystycznych sankcji. Przyjmuje się bowiem, że sąd nie ma obowiązku podejmować jakiegokolwiek inicjatywy w celu uzyskania tłumaczenia na język polski, a nieskorzystanie przez sąd z uprawnienia z art. 256 k.p.c nie pozwala na skuteczne postawienie zarzutu naruszenia tego przepisu⁸⁰⁷. Wynikać to ma z tego, że w interesie strony składającej wniosek

---

wnioskiem dowodowym i stanowić on powinien załącznik do pisma, o którym mowa w art. 126 § 1¹ k.p.c. W tym zakresie *vide*: rozdz. 4.2 i 4.3.

⁸⁰⁵ T. Szanciło [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 130 k.p.c., nb. 13.

⁸⁰⁶ Mechanizm art. 130 k.p.c. i nast. znalazłby zaś zastosowanie w razie gdyby lista załączników zawierała tłumaczenie, a nie zostałyby ono dołączone do pisma (zob. art. 126 § 1¹ k.p.c.).

⁸⁰⁷ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 1; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., nb. 2; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c., pkt 6; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 256 k.p.c. pkt 5; wyrok SA w Warszawie z 28 października 2014 r., I ACa 504/14; wyrok SA w Warszawie z 26 stycznia 2015 r., I ACa 1037/14. Odmiennie: postanowienie SA we Wrocławiu z 31 maja 2012 r., I ACz 826/12, w którym sąd odwoławczy stwierdza, że sąd pierwszoinstancyjny winien był zobowiązać stronę do przedłożenia tłumaczeń.

o dopuszczenie dowodu z dokumentu powinno być złożenie tego dokumentu w takiej formie, która umożliwi wykorzystanie go jako materiału dowodowego, to strona powinna zatem zadbać o to, aby dokument sporządzony w języku obcym został przetłumaczony na język polski. W świetle powyższego nie można wykluczyć, że sąd mógłby zadecydować o pominięciu dowodu z dokumentu przedłożonego w języku obcym na zasadzie art. 235² § 1 pkt 1 k.p.c. bez wzywania strony do przedłożenia tłumaczenia lub samodzielnego uzyskiwania takiego tłumaczenia⁸⁰⁸. Uzasadnieniem takiego działania byłaby teza, że przeprowadzenie dowodu z dokumentu w języku obcym sprzeczne byłoby ze wspomnianymi wyżej przepisami ustawy o języku polskim oraz prawa o ustroju sądów powszechnych⁸⁰⁹. Ponownie stwierdzić jednak należy, że byłaby to zbyt daleko idąca sankcja.

Ponadto zaznaczyć trzeba, że dotychczasowe stanowisko sądów o dopuszczalnej bierności w zakresie dowodu sporządzonego w języku obcym nie wytrzymuje konfrontacji z zasadą określoną art. 243² k.p.c. *De lege lata* sąd nie może poprzestać na tym, że w aktach sprawy znajduje się dokument sporządzony wyłącznie w języku obcym. Sprzeciwia się temu art. 243² k.p.c., ustanawiający zasadę, że wszystkie dokumenty znajdujące się w aktach sprawy lub do nich dołączone stanowią dowody, chyba że sąd wyda postanowienie o ich pominięciu. Bierność sądu w tym wypadku prowadziła do patowej sytuacji. Z jednej strony nie mógłby przeprowadzić dowodu, ponieważ nie byłby on w języku polskim. Z drugiej strony ze względu na art. 243² k.p.c. dokument ten stawałby się automatycznie dowodem. Aby przeciwdziałać takiej sytuacji, sąd powinien zatem pomijać taki dowód do art. 235² § 1 pkt 6 k.p.c., ale dopiero po uprzednim przeprowadzeniu postępowania naprawczego przewidzianego w tym przepisie.

---

⁸⁰⁸ O samodzielnym przez sąd zarządzeniu tłumaczenia: np. postanowienie SA we Wrocławiu z 31 maja 2012 r., I ACz 826/12; wyrok SA w Warszawie z 20 stycznia 2020 r., V ACa 569/19.

⁸⁰⁹ Wprawdzie art. 235 § 1 pkt 1 k.p.c. daje podstawy do pominięcia dowodu, którego przeprowadzenie wyłącza przepis „kodeksu”, tj. ustawy procesowej, niemniej katalog przesłanek pominięcia dowodu zawarty w art. 235² § 1 k.p.c. nie jest wyczerpujący (świadczy o tym zawarte w zdaniu wprowadzającym do wyliczenia z art. 235² k.p.c. sformułowanie: „sąd może w szczególności”, tak np. M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235² k.p.c., nb. 1). Skoro zatem sąd powinien pominać dowód, który jest sprzeczny z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, nie powinno zatem być kwestionowane, że sąd może pominać również dowód sprzeczny z innymi regulacjami rangi ustawowej (T. Szancilo [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 130 k.p.c., nb. 13).

4.5 Badanie prawdziwości dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

(a) Uwagi wprowadzające

Truizmem jest stwierdzenie, że podstawą faktyczną orzeczenia są dowody wiarygodne, tj. takie, które nie budzą wątpliwości i można im zaufać. W literaturze zauważa się, że dowód z dokumentu, w tym zatem także dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, może być różnie klasyfikowany w zależności od przyjętego kryterium. Jeśli za kryterium przyjmie się możliwość zetknięcia się sądu z danym faktem lub stanem rzeczy, może być on uznany za „dowód pośredni” w sytuacji, gdy przeprowadzenie go umożliwi weryfikację faktów poprzez świadectwa innych osób, w szczególności wystawców dokumentów⁸¹⁰. Powinien być zaś kwalifikowany jako „dowód bezpośredni” w sytuacji, gdy dla dokonania danej czynności prawnej zastrzeżona jest forma, bez zachowania której nie dochodzi do jej powstania. Przy przyjęciu materiału dowodowego jako kryterium podziału – za materiał dowodowy „rzeczowy” (w przeciwieństwie do składanych ustnie zeznań). Z kolei przy przyjęciu źródła dowodowego jako kryterium podziału – za „dowód osobowy”⁸¹¹ lub „rzeczowy” w zależności od tego, czy w rezultacie przeprowadzenia tego dowodu zmierza się do poznania zawartych w dokumencie oświadczeń, czy dokonuje się jego oględzin dokumentu celem ustalenia jego cech zewnętrznych⁸¹². Kwestią o podstawowym znaczeniu jest zatem ocena mechanizmów, które ustawa procesowa przewiduje, aby badać prawdziwość dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej.

(b) Badanie prawdziwości dokumentu w tekstowej formie dokumentowej na zasadzie art. 254 k.p.c.

Kodeks postępowania cywilnego przewiduje możliwość badania prawdziwości dokumentu, w tym także dokumentu w tekstowej formie dokumentowej.

Stosownie do art. 254 § 1 k.p.c. badania prawdziwości dokumentu można dokonać z udziałem biegłego. W zakresie dowodów w tekstowej formie dokumentowej zazwyczaj będzie to biegły z zakresu badania pisma ręcznego (np. w przypadku kopii dokumentów sporządzonych

---

⁸¹⁰ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1069; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Dowody...*, s. 510.

⁸¹¹ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1069; I. Gil, P. Gil, *Dowodzenie...*, s. 82; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Dowody...*, s. 510.

⁸¹² Ł. Błaszczak [w:] *Dowody...*, s. 102; Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 13; B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 67; B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1069; I. Gil, P. Gil, *Dowodzenie...*, s. 82; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Dowody...*, s. 510.

pisemnie – biegły wprawdzie nie będzie mógł badać wszystkich elementów, które podlegałyby weryfikacji podczas badania oryginalnego dokumentu, ale nadal będzie mógł przeanalizować sposób choćby stawiania liter) lub biegły z zakresu informatyki (np. w przypadku dokumentu sporządzonego w formie elektronicznej). Z brzmienia art. 254 k.p.c. wynika, że działania te mogą być podjęte zarówno wobec pochodzących od stron, jak i osób trzecich będących wystawcami lub autorami dokumentu; wniosek o tak szerokim zakresie tego przepisu znajduje oparcie w szczególności w posłużeniu się przez ustawodawcę terminem „osoba” w art. 254 § 1¹ k.p.c. i „osoba trzecia”, a także w odwołaniu się do regulacji dotyczącej świadków w art. 254 § 2 k.p.c. i w art. 254 § 4. k.p.c.⁸¹³.

Z art. 254 § 1 k.p.c. wynika, że udział biegłego nie jest obligatoryjny⁸¹⁴. Niemniej zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie zgodnie wskazuje się, że sąd powinien rezygnować z powołania biegłego jedynie wyjątkowo, gdy fałsz podpisu jest tak oczywisty, że na tle konkretnych okoliczności jego stwierdzenie nie nasuwa wątpliwości i nie wymaga specjalnych wiadomości ani przeprowadzenia badań⁸¹⁵.

W przypadku dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej należy mieć na uwadze kontrowersje związane z wykazaniem autorstwa dokumentu. Przy przyjęciu, że dokumenty te nie korzystają z domniemania określonego art. 245 k.p.c., tj. domniemania autentyczności, ich wiarygodność musiałaby być każdorazowo wykazywana przez przedkładającego dowód. Obowiązek wykazania prawdziwości aktualizowałby się nieodzownie razem z przedstawieniem tego środka dowodowego sądowi.

Stosownie do art. 254 § 2¹ k.p.c. sąd może wezwać wystawcę dokumentu sporządzonego w postaci elektronicznej do udostępnienia informatycznego nośnika danych, na którym ten

---

⁸¹³ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 254 k.p.c., nb. 2; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 254 k.p.c., nb. 1.

⁸¹⁴ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 254 k.p.c., nb. 4; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 254 k.p.c., nb. 2.

⁸¹⁵ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 254 k.p.c., nb. 1; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 254 k.p.c., nb. 2; wyrok SN z 15 stycznia 1972 r., III CRN 341/72; orzeczenie SN z 29 października 1974 r., III CRN 260/74. W doktrynie wskazuje się, że analiza porównawcza pisma stanowi inny środek dowodowy w rozumieniu ustawy procesowej (K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 254 k.p.c., nb. 4); tym samym ten metadowód, choć sporządzony jak standardowy dokument z własnoręcznym podpisem, sąd klasyfikowałby jako dowód określony w art. 308 k.p.c., do którego z mocy odwołania tego przepisu stosuje się odpowiednio przepisy o dowodzie z oględzin oraz o dowodzie z dokumentu.

dokument został zapisany⁸¹⁶. W piśmiennictwie trafnie się przy tym zauważa, że w niektórych przypadkach może nie być w praktyce możliwe dostarczenie pierwotnego informatycznego nośnika danych, na którym dokument został zapisany. Berenika Kaczmarek-Templin zauważa, że dokumenty utworzone elektronicznie zapisane w tzw. chmurze lub na macierzach dyskowych nie pozwalają na dostarczenie do sądu informatycznego nośnika danych, a wówczas rozważać można zastosowanie instytucji przeprowadzenia dowodu na odległość (np. udostępnienie biegłemu środowiska, w którym został utworzony dokument, tj. zdalne udostępnienie komputera)⁸¹⁷. Podobnie M. Nowak i K. Bury podają jako przykłady dokumenty powstałe w programach, które pozwalają na wykonywanie i wysyłanie nagrań⁸¹⁸ bez zapisywania ich w pamięci wewnętrznej urządzenia, na którym są zainstalowane⁸¹⁹. Ów pierwotny nośnik danych może znajdować się na trudno dostępnych serwerach zlokalizowanych w krajach, których prawodawstwo nie ułatwia uzyskanie takich zasobów. Przywołani autorzy sugerują konieczność zmiany art. 245 § 2¹ k.p.c. w taki sposób, aby sam plik obejmujący dany dokument był przekazywany w trybie dostosowanego art. 245 § 2¹ k.p.c. Interwencja ustawodawcy w tym zakresie nie musi być konieczna. Celowościowa wykładnia rozważanej regulacji pozwala na wniosek, że wystarczający powinien być taki materiał, który pozwoli biegłym ocenić, że nie doszło do ingerencji w dokument. Jeśli zatem możliwe to będzie na podstawie analizy dostępnych nośników, autentyczność dowodu stanie się weryfikowalna.

- (c) Badanie prawdziwości dokumentu w tekstowej formie dokumentowej na zasadzie art. 257 k.p.c.

Regulacją dającą podstawy do przeprowadzania oględzin z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej jest także art. 257 k.p.c.

Stosownie do art. 257 k.p.c. sąd oceni na podstawie okoliczności poszczególnego wypadku, czy i o ile dokument zachowuje moc dowodową pomimo przekreśleń, podskrobań lub innych uszkodzeń. Dokonuje się zatem z oględzin zewnętrznych cech dokumentu, gdyż może on

---

⁸¹⁶ W ocenie M. Jesion przepis ten jest błędnie sformułowany, ponieważ odnosi się do udostępnienia informatycznego nośnika danych, na którym ten dokument został zapisany, a zgodnie z ustawową definicją to właśnie ten nośnik jest dokumentem (M. Jesion, *Dowód...*, s. 10). W zakresie zakresów pojęć „informatyczny nośnik danych” i „nośnik” *vide*: rozdz. 2.2.(c).

⁸¹⁷ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1129.

⁸¹⁸ Wprawdzie autorzy ci rozważają dokumenty w postaci nagrań, niemniej te same uwagi w tym wypadku można odnieść do dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej.

⁸¹⁹ M. Nowak, P. Bury, *Specyfika...*, s. 134.

zawierać uszkodzenia, których rozmiar spowoduje ograniczenie mocy dowodowej tego środka dowodowego⁸²⁰.

Z perspektywy niniejszej pracy podstawowe znaczenie ma zakres zastosowania tej regulacji do dokumentów w tekstowej formie dokumentowej. W doktrynie pojawiają się rozbieżne stanowiska. Tadeusz Ereciński wskazuje, że przepis dotyczy również dokumentu sporządzonego w formie elektronicznej⁸²¹, zaś K. Knoppek stwierdza, że regulacja ta odnosi się do dokumentów w formie pisemnej, a do częściowo uszkodzonych nośników informatycznych zawierających dokumenty w formie elektronicznej może być stosowana *per analogiam*⁸²². Jak zauważa się w doktrynie przy ocenie dokumentów w razie ich przekreśleń, podskrobań lub innych uszkodzeń, ocena dokumentu przez sąd ma dwa wymiary – ten odnoszący się do treści, zawartości dokumentu, a także drugi – związany z jego formą, wyglądem czy stopniem zachowania⁸²³.

Wydaje się, że nie ma żadnych podstaw, aby wykluczyć stosowanie art. 257 k.p.c. do dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej. Przepis ten nie ogranicza swojego zakresu – a zatem *lege non distinguente* – obejmować powinien również dowody będące przedmiotem niniejszej pracy. Może on zatem posłużyć sądowi na przykład w ocenie wartości dowodowej fotokopii, której jakość wykonania nie pozwala na odtworzenie w pełni treści oryginalnego dokumentu. Wady takiego powielonego tekstu można zakwalifikować jako „inne uszkodzenia” w rozumieniu art. 257 k.p.c. Podobnie potraktować należałoby mechaniczne uszkodzenia fotokopii przedstawianej jako dowód, które można byłoby potraktować jako „podskrobania”, o których mowa w tym przepisie.

- (d) Wznowienie postępowania ze względu na ingerencję w dokument w tekstowej formie dokumentowej

Dokumenty w tekstowej formie dokumentowej mogą być uznawane za bardziej podatne na ingerowanie w ich treść, a przez to mniej wiarygodne. W istocie jednak dokumenty w tekstowej formie dokumentowej mogą zostać podrobione lub przerobione co do zasady tak

---

⁸²⁰ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 257 k.p.c., nb. 1.

⁸²¹ T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 257 k.p.c., pkt 1.

⁸²² K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 257 k.p.c., pkt 2.

⁸²³ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 257 k.p.c., nb. 1; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 257 k.p.c., pkt 1; T. Demendecki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 257 k.p.c.; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 257 k.p.c., pkt 1.

samo, jak pozostałe dowody z dokumentów. Powinno to dawać podstawę do wznowienia postępowania. Poszukując regulacji normatywnej takiego wznowienia, rozważyć można trzy przepisy będące tzw. właściwymi przyczynami restytucyjnymi⁸²⁴.

Stosownie do art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c. można żądać wznowienia postępowania na tej podstawie, że wyrok został oparty na dokumencie podrobionym lub przerobionym. Jak podkreśla K. Weitz, przepis ten dotyczy dowodu przeprowadzonego w sprawie, na podstawie którego zostały poczynione ustalenia faktyczne będące podstawą rozstrzygnięcia, a nie dokumentu procesowego (np. pisma procesowego)⁸²⁵. Zgodnie z dominującym głosem w doktrynie nie ma znaczenia, kto ingerował w taki dokument⁸²⁶. Regulacja ta dowodzi, jak istotny w procesie cywilnym jest dowód z dokumentu – ustawodawca zauważa bowiem, że sąd może na podstawie samego dokumentu poczynić ustalenia faktyczne pozwalające wydać orzeczenie w sprawie⁸²⁷. Ingerencja zaś w dowód z dokumentu, na którym sąd bazował, rozstrzygając sprawę, tj. mający funkcjonalny związek z rozstrzygnięciem, została wolą ustawodawcy wprost nazwana podstawą wznowieniową.

Przez podrobienie dokumentu należy rozumieć sporządzenie takiego zapisu informacji, któremu nadaje się pozory autentyczności, w szczególności zaś, że pochodzi od określonego wystawcy; z kolei przerobieniem dokumentu jest dokonywanie fizycznych zmian w istniejącym autentycznym dokumencie (wprowadzanie nowych fragmentów, usuwanie istniejących, zmiany zapisu, np. przez wpisanie innej daty, przekreślanie), lecz tylko takich, które takiej przerobionej postaci nadają pozory autentyczności (za przerobienie dokumentu należy uznać także dokonanie takich zmian, które doprowadziły do tego, iż dokument po przerobieniu swą treścią odpowiada rzeczywistości jak np. przerobienie błędnie wpisanego nazwiska na nazwisko o właściwym brzmieniu)⁸²⁸.

---

⁸²⁴ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 1; A. Olaś [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 1; A. Góra-Błaszczkowska [w:] *Kodeks... Tom I A...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 1.

⁸²⁵ K. Weitz [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 5.

⁸²⁶ K. Weitz [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 4 i 11; A. Olaś [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, Legalis, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 44, 65; M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 4.

⁸²⁷ Tak też A. Olaś [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 20.

⁸²⁸ K. Weitz [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 3; S. Krześ, A. Sikorski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 4-5; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz

Obecnie dominuje pogląd, że warunkiem dopuszczalności takiej skargi o wznowienie nie jest wcześniejsze stwierdzenie tego czynu prawomocnym wyrokiem karnym skazującym⁸²⁹; uzasadnia się to tym, że taki czyn z perspektywy karnej może nie stanowić przestępstwa, np. z powodu braku winy⁸³⁰. Podrobienie lub przerobienie dokumentu można wykazywać za pomocą wszelkich środków dowodowych⁸³¹. Wskazana powyżej podstawa wznowieniowa będzie skuteczna, o ile strona wnosząca skargę o wznowienie wykaże podrobienie lub przerobienie dowodu, jak również związek przyczynowy między podstawą wznowienia i treścią orzeczenia⁸³². Karol Weitz stoi na stanowisku, że skarga oparta na przyczynach restytucyjnych nie ma charakteru subsydiarnego w tym znaczeniu, że możliwość powoływania okoliczności stanowiących którąś z tych podstaw przed uprawomocnieniem się wyroku nie wpływa na dopuszczalność skargi opartej na jednej z tych przyczyn⁸³³. W doktrynie pojawiają się jednak stanowiska odmienne – przyjmujące, że będzie ona mogła być uwzględniona jedynie wówczas, gdy strona nie mogła z przyczyn faktycznych lub prawnych (obiektywnie uniemożliwiających podniesienie takiego zarzutu) przeciwdziałać oparciu się

---

do art. 403 k.p.c., nb. 2; A. Olaś [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 34-35.1; wyrok SA w Warszawie z 7 lutego 2018 r., VII AGa 114/18.

⁸²⁹ K. Weitz [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 1 i 6; S. Krześ, A. Sikorski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 6 i 7; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 3; A. Olaś [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 22-23; A. Góra-Błaszczkowska [w:] *Kodeks... Tom I A...*, Komentarz do art. 403, nb. 6; O. Piaskowska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 8 i cytowane tam orzecznictwo; M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 2; postanowienie SN z 14 czerwca 1963 r., II CZ 63/63; postanowienie SN z 15 grudnia 2000 r., IV CKN 1418/00; postanowienie SN z 16 maja 2008 r., III CZ 20/08; postanowienie SN z 12 marca 2009 r., V CZ 8/09; wyrok SN z 14 lipca 2010 r., V CSK 28/10; wyrok SA w Warszawie z 7 lutego 2018 r., VII AGa 114/18; odmiennie: postanowienie SN z 12 grudnia 2002 r., III AO 23/02; postanowienie SN z 20 grudnia 2006 r., IV CZ 102/06.

⁸³⁰ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 3.

⁸³¹ K. Weitz [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 6; S. Krześ, A. Sikorski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 4-5; A. Olaś [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 24; wyrok SN z 14 lipca 2010 r., V CSK 28/10; postanowienie SN z 15 listopada 2016 r., III CZ 43/16; wyrok SA w Warszawie z 7 lutego 2018 r., VII AGa 114/18.

⁸³² S. Krześ, A. Sikorski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 1; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 2; O. Piaskowska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt. 3 i 7; A. Olaś [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 5 i 7; postanowienie SN z 6 czerwca 1997 r., III CKN 85/97; postanowienie SN z 20 października 2005 r., I CZ 80/05. W doktrynie wskazuje się, że w braku sporządzenia uzasadnienia dla ustalenia ww. związku konieczna jest analiza akt sprawy (A. Olaś [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 7.1 i cytowana tam literatura).

⁸³³ K. Weitz [w:] *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., pkt 2.

przez sąd na danym dokumencie⁸³⁴, tj. nie wiedziała o takich podstawach bez swojej winy⁸³⁵; jak argumentuje się w doktrynie, postępowanie wznowieniowe nie służy naprawieniu błędów strony popełnionych w trakcie prawomocnie zakończonego postępowania, ale na stworzeniu możliwości skorzystania z faktów i dowodów nieujawnialnych dla strony w trakcie tego postępowania⁸³⁶.

W doktrynie pojawia się pogląd, że wznowienie postępowania ze względu na oparcie się przez sąd na dokumencie podrobionym lub przerobionym nie będzie znajdowało podstawy w art. 403 § 1 pkt 2 w zw. z art. 404 k.p.c.⁸³⁷. Stosownie do tego przepisu można żądać wznowienia na tej podstawie, że wyrok został uzyskany za pomocą przestępstwa (ustalonego prawomocnym wyrokiem skazującym, chyba że postępowanie karne nie mogło być wszczęte lub że zostało umorzone z innych przyczyn niż brak dowodów). Na uzasadnienie powyższej tezy argumentuje się, że podstawa określona w art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. obejmuje sytuacje, gdy za pomocą przestępstwa został uzyskany prawomocny wyrok, od którego wnoszona jest skarga o wznowienie postępowania, a nie dokument, na którym został oparty wyrok⁸³⁸. Dla zastosowania tej podstawy wznowienia postępowania określenie „uzyskanie wyroku za pomocą przestępstwa” oznaczać ma przypadki, w których to przestępstwo stało się bezpośrednią i główną przyczyną wydania wyroku⁸³⁹.

W orzecznictwie podaje się nadto, że skarga o wznowienie w razie podrobienia lub przerobienia dokumentu nie może być oparta łącznie lub ewentualnie na podstawie określonej w art. 403 § 1 pkt 1 *in principio* k.p.c. i na podstawie wynikającej z art. 403 § 1 pkt

---

⁸³⁴ S. Krześ, A. Sikorski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 1; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 1; postanowienie SN z 5 lutego 1999 r., III CKN 1075/98.

⁸³⁵ Wskazuje się, że wniosek, iż skarga o wznowienie nie może być oparta na podstawach, o których strona wiedziała już w toku postępowania, wynika zarówno w natury skargi o wznowienie, jak i z art. 407 § 1 k.p.c., który wiąże początek biegu terminu na złożenie skargi o z dowiedzeniem się o podstawach wznowienia (tak też A. Olaś [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 11-15.1).

⁸³⁶ A. Olaś [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 12; postanowienie SN z 15 maja 1968 r., I CO 1/68; postanowienie SN z 5 maja 1967 r., I PZ 20/67; postanowienie SN z 22 lipca 2010 r., I CSK 601/09; postanowienie SN z 28 października 2011 r., I CZ 115/11; postanowienie SN z 14 marca 2017 r., II CZ 163/16.

⁸³⁷ K. Weitz, *Kodeks... Tom II...*, Komentarz do art. 403, pkt 11; S. Krześ, A. Sikorski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 403 k.p.c., nb. 12;

⁸³⁸ S. Krześ, A. Sikorski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 404 k.p.c., nb. 3.

⁸³⁹ Postanowienie SN z 8 maja 2013 r., I CZ 31/13.

2 k.p.c. bowiem zakresy obu podstaw są uznawane za rozłączne⁸⁴⁰. Stanowisko to jest w pełni zasadne. Pojawiają się jednak głosy odmienne. Zastrzega się, że w sytuacji, w której jako przyczyna wznowienia wskazane jest podrobienie lub przerobienie dokumentu, pierwszeństwo powinna znajdować podstawa określona art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c.⁸⁴¹.

---

⁸⁴⁰ Postanowienie SN z 15 listopada 2016 r., III CZ 43/16.

⁸⁴¹ M. Kłós [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 205¹-424¹²*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, Legalis, Komentarz do art. 404 k.p.c., nb. 7.

4.6 Wprowadzenie do materiału dowodowego dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej albo jego pominięcie

(a) Uwagi wprowadzające

Sposób postępowania w zakresie wprowadzenia do materiału dowodowego dowodów z dokumentów, w tym dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, różni się od standardowych reguł dopuszczania dowodu w procesie.

Stosownie do art. 243² k.p.c. „dokumenty” znajdujące się w aktach sprawy lub do nich dołączone stanowią dowody bez wydawania odrębnego postanowienia; pomijając dowód z takiego „dokumentu”, sąd wydaje zaś postanowienie. Tymczasem co do zasady dopuszczenie pozostałych środków dowodowych odbywa się zgodnie z art. 236 § 1 k.p.c. poprzez wydanie przez sąd postanowienia, w którym oznacza środek dowodowy i fakty, które mają nim zostać wykazane, a w miarę potrzeby i możliwości – także termin i miejsce przeprowadzenia dowodu. Stosownie zaś do art. 205⁹ § 1 k.p.c. w razie wyznaczenia postępowania przygotowawczego plan rozprawy zawiera rozstrzygnięcia co do wniosków dowodowych stron oraz porządek przeprowadzanych na rozprawie dowodów.

W konsekwencji w przypadku dowodów z dokumentu, w tym dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, sąd zasadniczo nie jest zobligowany do wydawania tzw. pozytywnych postanowień dowodowych⁸⁴², tj. postanowień dopuszczających dowód z oznaczeniem faktów (okoliczności faktycznych)⁸⁴³. Natomiast jeśli sąd decyduje o tym, że takiego dowodu nie będzie przeprowadzał, wydaje w tym przedmiocie postanowienie (art. 243² w zw. z art. 235² k.p.c.), nazywane negatywnym postanowieniem dowodowym⁸⁴⁴.

---

⁸⁴² Pojęciem „pozytywnego postanowienia (dowodowego)” posługują się m.in.: A. Budniak-Rogała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235² k.p.c., pkt 18; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., pkt 4; P. Tacij, *Zakres dowodu z dokumentu w świetle art. 243² k.p.c.*, PS 2022, nr 4, s. 48-66.

⁸⁴³ Nowelizacją z 2019 r. zastąpiono w kodeksie postępowania cywilnego określenie „okoliczności faktyczne” terminem „fakty”. Wydaje się, że na etapie postępowania dowodowego w istocie nadal chodzi jednak o „twierdzenia stron o faktach” (M. Dziurda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 205⁹ k.p.c., nb. 115). W niniejszej pracy zamiennie używane są sformułowania „fakty” i „okoliczności”, przez które rozumieć należy „twierdzenia stron o faktach”.

⁸⁴⁴ Pojęciem „negatywnego postanowienia (dowodowego)” posługują się m.in.: A. Arkuszewska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., lit. E; B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1121; M. Rejda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., nb. 1; A. Budniak-Rogała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235² k.p.c., pkt. 3 i 4; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., pkt 4; P. Tacij, *Zakres...*, s. 48-66; postanowienie SN z 24 maja 2021 r., V CSK 341/20.

- (b) Wniosek dowodowy dla dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

Zwolnienie sądu z obowiązku wydawania pozytywnych postanowień co do dowodów z dokumentów, w tym dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, rodzi wątpliwość, czy obecnie strona jest zobowiązana do formułowania wniosku dowodowego w zakresie tego środka. Co do zasady stosownie do art. 235¹ k.p.c. we wniosku o przeprowadzenie dowodu należy oznaczyć ten dowód w sposób umożliwiający jego przeprowadzenie oraz wyszczególnić fakty, które mają nim zostać wykazane⁸⁴⁵. Treść tego przepisu odpowiada uchylonemu Nowelizacją z 2019 r. art. 258 k.p.c.⁸⁴⁶, który w ówczesnym stanie prawnym dotyczył jedynie dowodu z zeznań świadków. Obligował on stronę powołującą się na dowód ze świadka, aby dokładnie określiła fakty, które miały zostać stwierdzone jego zeznaniami. Rozważyć zatem należy, czy *de lege lata* strona musi składać wniosek dowodowy co do dowodów z dokumentów, w tym dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej.

Wydaje się, że pomocny w rozstrzygnięciu rozważanej kwestii nie jest art. 128¹ k.p.c.⁸⁴⁷. Przepis ten został dodany ustawą nowelizującą kodeks postępowania cywilnego, która – jak wskazywali jej projektodawcy – miała naprawić błędy Nowelizacji z 2019 r.⁸⁴⁸. Zgodnie z nim pismo wnoszone przez stronę zastępowaną przez zawodowego pełnomocnika powinno zawierać wyraźnie wyodrębnione oświadczenia, twierdzenia oraz wnioski, w tym wnioski dowodowe (zd. 1), a jeżeli pismo zawiera uzasadnienie, wnioski dowodowe zgłoszone tylko w tym uzasadnieniu nie wywołują skutków, jakie ustawa wiąże ze zgłoszeniem ich przez stronę (zd. 2).

Artykuł 128¹ zd. 1 k.p.c. formułuje zatem wyłącznie postulat przejrzystego redagowania pism. Nie będzie więc przedmiotem dalszej analizy. Z kolei art. 128¹ zd. 2 k.p.c. nakłada już swoistą sankcję za umieszczenie wniosków dowodowych jedynie w uzasadnieniu pisma, a nie w jego

---

⁸⁴⁵ Zgodnie z art. 235¹ zd. 2 k.p.c. we wniosku dowodowym można także wskazać, czy strona domaga się przeprowadzenia dowodu w ramach posiedzenia zdalnego.

⁸⁴⁶ *Rządowy projekt... druk sejm. nr 3137, Uzasadnienie*, s. 54. Artykuł 258 k.p.c. został uchylony 7 listopada 2019 r. na podstawie art. 1 pkt 88 Nowelizacji z 2019 r.

⁸⁴⁷ Artykuł 128¹ k.p.c. został wprowadzony ustawą z 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 614), która weszła w życie 1 lipca 2023 r.

⁸⁴⁸ *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, IX kadencja, druk sejm. nr 2650, Uzasadnienie*, s. 1.

petitum. Zdawać by się mogło zatem, że powinien być on wskazówką interpretacyjną co do obowiązku składania wniosków dowodowych. Jak zostanie to poniżej przedstawione, nie jest on jednak zbyt pomocny przy rozstrzygnięciu kwestii obowiązku formułowania wniosku dowodowego co do dokumentu, w tym dokumentów w tekstowej formie dokumentowej.

Artykuł 128¹ zd. 2 k.p.c. ustanawia konsekwencje za (nie)umieszczenie wniosków dowodowych w określonym miejscu pisma. Z jednej strony można byłoby przyjąć, że pośrednio zatem także nakazuje ich formułowanie – *lege non distinguente* – co do dowodów z dokumentów. Potwierdzałyby to obowiązek składania takich wniosków dowodowych.

Z drugiej jednak strony w art. 128¹ zd. 2 k.p.c. ustawodawca przyjął, że wnioski dowodowe zgłoszone tylko w uzasadnieniu nie wywołują skutków. Zastosowany rygor jest zatem odmienny od procedury przewidzianej w art. 243² k.p.c., zgodnie z którym sąd, nie chcąc włączenia danego dokumentu do materiału dowodowego, pomija dowód postanowieniem⁸⁴⁹. Z perspektywy omawianego problemu relację tych przepisów można przedstawić w dwojaki sposób.

Wydaje się, że można twierdzić, iż art. 128¹ zd. 2 k.p.c. obejmuje jedynie sytuację, gdy w piśmie procesowym został sformułowany wniosek co do dowodu (także z dokumentu), ale jednocześnie ulokowany został on w niewłaściwym miejscu. Potwierdzałyby to tezę, że strona jest zobligowana składać wnioski – i to w odpowiednim, określonym przez ustawodawcę, miejscu – również co do dowodu z dokumentu, w tym dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej⁸⁵⁰. Przy przyjęciu tego założenia art. 243² k.p.c. dotyczyłby jedynie sytuacji, gdy wniosek dowodowy co do dokumentu został złożony we właściwym miejscu pisma (niezależnie przy tym od tego, na ile zgodny byłby on z wymogami

---

⁸⁴⁹ M. Dziurda, *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 r.*, Warszawa 2023, s. 81-92.

⁸⁵⁰ Za tym, że strona jest zobligowana do składania wniosków dowodowych także co do dowodów z dokumentów w ramach uwag co do niekompatybilności art. 243² k.p.c. w zw. z art. 235² § 2 k.p.c. SA w Warszawie [w:] *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, IX kadencja, druk sejm. nr 2650, Uzasadnienie, Załącznik do raportu z konsultacji – zestawienie uwag zgłoszonych do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw /UD156/ w ramach konsultacji publicznych wraz ze stanowiskiem resortu wobec uwag*, s. 13.

art. 235¹ k.p.c.⁸⁵¹). Tym samym sąd wpierw musiałby ocenić, czy zachowane zostały warunki art. 128¹ k.p.c. (a w razie wadliwości skorzystać z przewidzianej sankcji), a następnie dopiero mógłby zastosować art. 243² k.p.c. (ewentualnie wszcząć postępowanie naprawcze przed pominięciem dowodu w razie wadliwości wniosku stosownie do art. 235² § 1 pkt 6 k.p.c.).

Jednocześnie jednak zasadne wydaje się twierdzenie przeciwne, tj. że art. 128¹ k.p.c. dowodzi, iż teza dowodowa co do dowodów z dokumentów, w tym dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, nie jest konieczna. Artykuł 243² k.p.c. mógłby bowiem zostać uznany za *lex specialis* w stosunku do art. 128¹ k.p.c. Przy przyjęciu tego założenia strony byłyby zobligowane do składania wniosków dowodowych wyłącznie co do dowodów innych niż dowody z dokumentów, ponieważ w stosunku do nich art. 128¹ k.p.c. nie miałby zastosowania. W konsekwencji wykładnia tego przepisu prowadziłaby do wyłączenia obowiązku składania wniosków dowodowych w zakresie dokumentów.

W świetle powyższego art. 128¹ k.p.c. nie daje przekonujących argumentów co do tego, czy wniosek dowodowy jest konieczny w przypadku dowodów z dokumentów, w tym dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej. Niezależnie zaś od powyższych rozważań zauważyć należy przy tym, że przepis ten dotyczy jedynie obowiązków zawodowych pełnomocników. Tym samym – mimo choćby opowiedzenia się za którymkolwiek z powyższych kierunków interpretacyjnych – nadal pozostawałaby otwarta kwestia sytuacji strony niereprezentowanej przez zawodowego pełnomocnika. Wprowadzony art. 128¹ k.p.c. nie rozwiązuje zatem zakreślonego problemu i rozstrzygnięcia tej analizowanej kwestii należy szukać gdzie indziej.

Istnieją argumenty za tym, że w przypadku dowodów z dokumentów, w tym dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, znajdujących się w aktach sprawy i do nich dołączonych wydawanie pozytywnych postanowień dowodowych zostało *ex lege* wyłączone i stają się one automatycznie dowodami niezależnie od tego, czy strona sformułowała wniosek o przeprowadzenie dowodu.

Projektodawca Nowelizacji z 2019 r. wprowadzającej art. 243² k.p.c. w uzasadnieniu zmian wskazał, że specyfika dowodu z dokumentu polega na tym, iż dokument sam z siebie określa zakres informacji, którą niesie, czyli fakt, który ma wykazać, a przeprowadzenie dowodu

---

⁸⁵¹ Co do sytuacji, gdy wniosek dowodowy strony nie spełnia wymogów określonych art. 235¹ k.p.c., zob. także w dalszej części.

z dokumentu polega po prostu na jego przeczytaniu, przez co zbędne jest wydawanie postanowienia o dopuszczeniu takiego dowodu⁸⁵². Stanowisko, że dowód z dokumentu jest dopuszczany na okoliczności dotyczące jego treści, znaleźć można także w piśmiennictwie i judykaturze⁸⁵³. Teza dowodowa byłaby wówczas zbędna, ponieważ dowodziłyby one wszystkiego tego, co zostałyby w nich zawarte⁸⁵⁴.

Niemniej założenie o braku konieczności składania przez strony wniosku o przeprowadzenie dowodu z dokumentu, w tym dowodu z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, wydaje się błędne⁸⁵⁵.

Po pierwsze, przepisy nie wyłączają w stosunku do dowodów z dokumentów zastosowania art. 235¹ k.p.c. nakazującego formułować co do dowodów wnioski dowodowe. Ulokowanie tej regulacji w przepisach ogólnych postępowania dowodowego⁸⁵⁶ potwierdza, że zasada ta powinna *de lege lata* dotyczyć wszystkich środków dowodowych. Artykuł 243² k.p.c. jedynie upraszcza sądowi procedurę dopuszczania dokumentów, ale regulacja ta nie może być stosowana w oderwaniu od innych przepisów regulujących postępowanie dowodowe⁸⁵⁷. Obecnie nadal obowiązkiem strony powinno być zatem określanie faktów, które przedstawiany dokument ma wykazywać⁸⁵⁸, tym bardziej, że w uzasadnieniu Nowelizacji z 2019 r. podano,

---

⁸⁵² *Rządowy projekt... druk sejm. nr 3137, Uzasadnienie*, s. 58.

⁸⁵³ B. Kaczmarek-Templin [w:] *System...*, s. 1119; wyrok SA w Warszawie z 7 grudnia 2017 r., V ACa 955/17; I. Gil, P. Gil, *Dowodzenie...*, s. 81; orzeczenie SN z 22 listopada – 13 grudnia 1929 r., I C 519/29 [za:] J. Gudowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Orzecznictwo. Piśmiennictwo. Tom II*, LEX/el. 2024, Uwagi do art. 243² k.p.c.

⁸⁵⁴ K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., pkt 1; K. Knoppek, *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 4.07.2019 r.*, „Palestra” 2019/11–12, s. 74; K. Knoppek, *Szczególny charakter prawny dowodu z dokumentu według projektu nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 27.11.2017 r.* [w:] *Ars in vita. Ars in iure. Księga Jubileuszowa dedykowana profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018, s. 69–70.

⁸⁵⁵ P. Tacij, *Zakres...*, s. 48–66; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., pkt 2; K. Ziemanin [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., pkt 6; N. Krej, *Dowody...*, s. 111 i 115.

⁸⁵⁶ Przepis obecnie znajduje się w części pierwszej (Postępowanie rozpoznawcze) księdze pierwszej (Proces) tytule VI (Postępowanie) dziale III (Dowody) rozdziale 2 (Postępowanie dowodowe) oddziale 1 (Przepisy ogólne) Kodeksu postępowania cywilnego.

⁸⁵⁷ M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., pkt 2; M. Winczura, *Dowód na specjalnych prawach, czyli o dopuszczeniu dowodu z dokumentu bez odrębnego postanowienia dowodowego* [w:] *Nowelizacja KPC 2019. Pierwsze doświadczenia, refleksje i postulaty*, red. T. Zembruski, Warszawa 2021; P. Tacij, *Zakres...*, s. 48–66; wyrok SO w Poznaniu z 5 lutego 2021 r., XV Ca 1310/20.

⁸⁵⁸ M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235¹ k.p.c., nb. 2; J. Misztal-Konecka [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 205¹–424¹²*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019,

że ściśle określenie przez stronę faktu, który zamierza wykazać wnioskowanym dowodem, jest niezbędnym elementem rzetelnego procesu, i wykluczyć to miało sytuacje, w których nie wiadomo, jakie twierdzenia strona chce udowodnić danym dowodem, a w szczególności wyeliminować skrajne przypadki, gdy dowody są zgłaszane przez użycie ogólnego sformułowania: „na okoliczność zasadności roszczenia”. Przyjęcie, że art. 235¹ k.p.c. nie znajduje zastosowania do dowodów z dokumentów, rodziłoby skutki odmienne od zamierzonych przez projektodawcę.

Po drugie, wniosek dowodowy zmniejsza ryzyko, że strona zostanie pozbawiona możliwości obrony swoich praw, a zatem nie dojdzie do naruszenia fundamentalnej zasady postępowania sądowego. Postanowienia o dopuszczeniu dowodu wydawane w stosunku do innych dowodów niż dowody z dokumentu – poprzez wymóg określenia tezy dowodowej – stanowią element komunikacji pomiędzy sądem a stronami, pozwalający stronom na właściwą obronę swoich praw⁸⁵⁹. Brak tych postanowień uniemożliwia identyfikację faktów podlegających stwierdzeniu, a w konsekwencji także weryfikację ustaleń faktycznych sądu, naruszając ogólne reguły postępowania dowodowego w zakresie bezpośredniości, jawności, równości stron i kontrydiktoryjności⁸⁶⁰.

Remedium na taką sytuację stanowić powinien właśnie wniosek dowodowy strony. Zawiera on bowiem tezę dowodową, która określa granice twierdzeń wprowadzanych do procesu.

Legalis, Komentarz do art. 235¹, nb. 5; T. Radkiewicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Tom I, Artykuły 1–366*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, LEX, Komentarz do art. 235¹ k.p.c., pkt 1; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., pkt 4; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 232 k.p.c., pkt 2, Komentarz do art. 235¹ k.p.c., pkt. 1–2, Komentarz do art. 243² k.p.c., pkt 2; K. Ziemanin [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., pkt 6; P. Tacij, *Zakres...*, s. 48-66; *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, VIII kadencja, druk sejm. nr 3137, Raport z konsultacji publicznych*, s. 108; wyrok SR w Człuchowie z 23 marca 2021 r., I C 964/19; wyrok SO w Poznaniu z 8 stycznia 2021 r., XV Ca 1108/20; wyrok SO w Poznaniu z 5 lutego 2021 r., XV Ca 1310/20. B. Kaczmarek-Templin wskazuje, że kwestia składania wniosku dowodowego w odniesieniu do dowodu z dokumentu jest dość kontrowersyjna, ale konkluduje, że strona w dalszym ciągu jest zobowiązana do złożenia wniosku dowodowego (B. Kaczmarek-Templin [w:] *System...*, s. 1119). Odmienne K. Knoppek (K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., pkt 1; K. Knoppek, *Dowody...*, s. 66; K. Knoppek, *Szczególny charakter...*, s. 69–70).

⁸⁵⁹ A. Mendrek [w:] *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.07.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Warszawa 2020, Legalis, Komentarz do art. 243² k.p.c.; P. Tacij, *Zakres...*, s. 48-66.

⁸⁶⁰ *Rządowy projekt... druk sejm. nr 3137... Raport...*, s. 108–109.

W doktrynie P. Ryłski argumentuje, że sąd może wyłącznie wyjątkowo uzupełniać⁸⁶¹ przedstawiony przez strony materiał faktyczny, a uzupełnienie to miałyby odbywać się przede wszystkim poprzez fakty wprowadzane z urzędu na zasadzie art. 228 k.p.c., tj. fakty powszechnie znane i znane sądowi z urzędu (oraz *de lege lata* będą to także fakty powszechnie dostępne)⁸⁶². Dodaje przy tym, że co do zasady w przypadku zupełnie nowych faktów, które nie pochodzą od stron (niepowołanych przez żadną ze stron), lecz które ujawniły się w toku postępowania dowodowego (np. zeznań świadków), fakty takie mogłyby być uwzględnione przez sąd jako element podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, jeśli tylko nie wykraczałyby poza podstawę powództwa lub obrony⁸⁶³; ograniczenie to zaś nie miałyby znajdować zastosowania w sprawach, w których sąd zobligowany jest czynić ustalenia z urzędu (np. w sprawach o dział spadku czy w sprawach o rozwód), a także w przypadku faktów procesowych (np. w celu oceny istnienia bezwzględnych przesłanek procesowych)⁸⁶⁴. Wniosek dowodowy strony zakreślałby granice twierdzeń, w ramach których sąd przeprowadza dowód z dokumentu. Dzięki temu żadna ze stron nie byłaby zaskakiwana ustaleniami sądu, o których dowiadywałyby się dopiero z uzasadnienia orzeczenia. Teza dowodowa zamieszczona we wniosku dowodowym strony informuje bowiem stronę, że dowód z dokumentu włączany jest w poczet materiału dowodowego w granicach sformułowanej przez stronę tezy dowodowej, dzięki temu strona może należycie ustosunkować się do przedstawianych dowodów i właściwie reagować na tok postępowania dowodowego⁸⁶⁵.

Wniosek dowodowy w zakresie dowodów elektronicznych może charakteryzować się pewnymi odmiennosciami. Wojciech Bijas podnosi, że prawidłowo oznaczony dowód powinien wskazywać nazwę pliku (np. dowod1.html), nie zaś sam nośnik (np. „płyta CD”, „pendrive”), a nawet wskazanie, jaki element dokumentu elektronicznego jest istotny dla sporu, np. „zdjęcie umieszczone na profilu 16.5.2015 r. o godz. 1:42”⁸⁶⁶. Określenie okoliczności

---

⁸⁶¹ Piotr Ryłski wskazuje, że sąd w żadnym razie nie powinien zmieniać podstaw stanu faktycznego, tj. doprowadzać do sytuacji, w wyniku której nowo utworzony stan faktyczny będzie mógł zostać zakwalifikowany według innej normy prawa materialnego niż stan faktyczny pierwotnie powołany). Szczegółowo w tej kwestii: P. Ryłski, *Działanie...*, s. 198 i n.

⁸⁶² P. Ryłski, *Działanie...*, s. 252.

⁸⁶³ Wydaje się, że rozumieć przez to należy, iż sąd mógłby z urzędu uzupełnić podstawę faktyczną powództwa lub obrony tylko o takie nowe fakty, które odnosiłyby się do faktów już wprowadzonych przez strony (P. Ryłski, *Działanie...*, s. 210–211 i 264–265).

⁸⁶⁴ P. Ryłski, *Działanie...*, s. 264–265.

⁸⁶⁵ M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235¹ k.p.c., pkt 3; P. Tacij, *Zakres...*, s. 48–66.

⁸⁶⁶ W. Bijas, *Dowody...*, s. 28.

odbywa się natomiast podobnie jak w przypadku innych dowodów, a zatem może być to np. „na fakt przebywania pozwanego z Janem Kowalskim w Paryżu 5.5.2015 r.”. Zdaniem N. Krej dla dowodów takich jak dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej niekiedy będzie potrzeba sformułowania nie jednego, a dwóch wniosków dowodowych⁸⁶⁷. Autorka wskazuje bowiem, że rozważenia wymaga, czy na przykład w przypadku dokumentów stanowiących wydruki stron internetowych nie powinien być zredagowany osobny wniosek dowodowy dla wydruku, a osobny do treści znajdujących się pod samym linkiem do strony internetowej. Wydaje się jednak, że wystarczający powinien zostać jeden wniosek dowodowy z tezą na potwierdzenie wyraźnie wskazanych przez wnioskującego informacji zawartych na stronie internetowej, nawet jeśli dowód z wydruku byłby przedstawiany jedynie z ostrożności, tj. na wypadek gdyby ta informacja miała zostać zmieniona lub usunięta; taki metadowód nie wymaga raczej osobnej tezy dowodowej. W wypadku ograniczenia się przez stronę wyłącznie do przedstawienia linku lub innej niematerialnej formy dostępu do dokumentu, wykładnia literalna art. 243² k.p.c. nie prowadziłyby do wniosku, że sąd byłby wówczas zwolniony z wydawania pozytywnego postanowienia dowodowego. W istocie bowiem wnioskowany dokument nie znajdowałby się w aktach sprawy ani nie byłby w aktach dołączonych do nich. Prowadzić to powinno do wniosku, że w stosunku do takich dokumentów wymagane byłoby podjęcie decyzji procesowej zgodnie z art. 236 k.p.c. W takiej sytuacji zasadne wydaje się, aby spostrzeżenia dotyczące tak otwieranego dokumentu zostały odnotowane w protokole analogicznie do tego, jak ma to miejsce w przypadku przebiegu oględzin⁸⁶⁸.

Ponadto, wniosek dowodowy pozwala wskazać konieczne elementy umożliwiające przeprowadzenie dowodu. W przypadku dowodów w tekstowej formie dokumentowej może być to określenie oprogramowania pozwalającego na odtworzenie treści lub wskazanie daty wydruku treści elektronicznych, co – jak również wskazuje się w doktrynie⁸⁶⁹ – może być istotną informacją z uwagi na możliwość zmian.

Sytuacja, w której teza dowodowa strony znajduje bezpośrednio przełożenie na postępowanie dowodowe, jest naturalnym i oczekiwanym stanem. W zakresie wydanych przez sąd

---

⁸⁶⁷ N. Krej, *Dowody...*, s. 117.

⁸⁶⁸ Tak o protokole z oględzin A. Jaworski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, red. części A. Olaś, wyd. 2, Warszawa 2024, Legalis, Komentarz do art. 292 k.p.c., nb. 32 i 35.

⁸⁶⁹ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1106.

postanowień dowodowych teza dowodowa zawarta w postanowieniu dowodowym powinna w zasadzie stanowić odwzorowanie tezy zawartej we wniosku dowodowym strony (przy założeniu, że strona prawidłowo sformułowała taką tezę)⁸⁷⁰. Nadto stosownie do art. 236 § 2 k.p.c. w pozytywnym postanowieniu dowodowym sąd może powołać się na treść wniosku strony.

(c) Dopuszczenie z urzędu dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

Przyjęcie, że dokumenty znajdujące się w aktach sprawy (lub do nich dołączone) stanowią dowody bez wydawania odrębnego postanowienia składane w celu potwierdzenia twierdzeń zawartych we wniosku dowodowym strony, otwiera pytanie, czy sąd może dopuścić dowód z dokumentu poza tezą przedstawioną przez stronę.

Wprawdzie w doktrynie stawia się tezę, że nie powinno być obecnie postanowień pozytywnych co do dokumentów⁸⁷¹, niemniej wydaje się, że dopuszczenie dowodu z dokumentu poza tezę określoną przez stronę należałoby potraktować (podobnie jak dopuszczenie przez sąd nowego dokumentu) jako dopuszczenie dowodu z urzędu⁸⁷².

Stosownie do art. 232 zdanie drugie k.p.c. sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę. Przedłożony przez stronę dowód z dokumentu na potwierdzenie innych okoliczności, niż te, co do których sąd chciałby przeprowadzić dowód, stanowiłby właśnie dowód niewskazanych

---

⁸⁷⁰ P. Ryłski, *Przedstawienie i dopuszczenie dowodu* [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk, Warszawa 2010, s. 304.

⁸⁷¹ A. Arkuszewska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., nb. 1; J. Sadowski [w:] *Kodeks. postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243², pkt 1.

⁸⁷² M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 236 k.p.c., pkt 9, Komentarz do art. 243² k.p.c., pkt. 3 i 5. P. Tacij, *Zakres...*, s. 48-66. Za wydaniem pozytywnego postanowienia dowodowego co do dokumentu, ale tylko w zakresie wprowadzenia przez sąd dokumentu, który nie znajdował się w aktach sprawy i nie został przez stronę załączony do pisma strony, opowiada się też B. Kaczmarek-Templin (B. Kaczmarek-Templin [w:] *System...*, s. 1120). B. Kaczmarek-Templin uzasadnia to jednak nie koniecznością określenia przez sąd tezy dowodowej, ale tym, że w postanowieniu dowodowym sąd będzie mógł określić ewentualny sposób jego przeprowadzenia, np. przez przejrzanie dokumentu znajdującego się w aktach przedsiębiorstwa w jego siedzibie (art. 249 k.p.c.) lub przez przejrzanie oryginału znajdującego się w aktach organów lub innych podmiotów w siedzibie tego podmiotu (art. 250 k.p.c.).

przez stronę. Wydanie zaś pozytywnego postanowienia informowałoby strony o dopuszczeniu dowodu i umożliwiałoby stronom przedstawienie swoich stanowisk⁸⁷³.

W doktrynie wskazuje się również, że tę informacyjną funkcję mogłoby spełniać pouczenie stron na podstawie art. 156¹ k.p.c. o prawdopodobnym wyniku sprawy w świetle zgłoszonych do tej chwili twierdzeń i dowodów⁸⁷⁴. Niemniej wydaje się, że wydanie pozytywnego postanowienia lepiej spełnia rolę; stosownie bowiem do art. 236 k.p.c. wskazywałoby ono precyzyjnie fakty, które mogłyby nim zostać wykazane⁸⁷⁵. Ponadto pozwala złożyć zwrócić uwagę sądu na uchybienie przepisom postępowania w trybie art. 162 k.p.c., a w braku konwalidacji zaskarżyć to postanowienie na zasadzie art. 380 k.p.c.

Dopuszczenie dowodu z dokumentu z urzędu poza tezę dowodową strony odbywać się powinno wyłącznie w zakresie twierdzeń już podniesionych w ramach procesu; uprawnienie sądu wynikające z art. 232 zdanie drugie k.p.c. dotyczy bowiem wyłącznie możliwości wprowadzenia dowodu, nie pozwala zaś sądowi na wprowadzanie nowych twierdzeń⁸⁷⁶.

- (d) Brak wniosku dowodowego dla dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

Rozważenia wymaga także, jak powinno się postąpić w sytuacji, kiedy strona przedkłada dowód, nie składając żadnego wniosku dowodowego w tym zakresie.

Do momentu wprowadzenia art. 128¹ k.p.c. dotyczącego redakcji pism procesowych zawodowych pełnomocników zasadne wydawało się pominięcie takiego dowodu postanowieniem, ale dopiero w razie nieuzupełnienia braku w ramach procedury naprawczej określonej w art. 235² § 1 pkt 6 w zw. z art. 235¹ k.p.c.⁸⁷⁷. Artykuł 243² k.p.c. nakazywał

---

⁸⁷³ K. Górski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I-II. Komentarz*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, Legalis, Komentarz do art. 235 k.p.c., nb. 13.

⁸⁷⁴ A. Mendrek [w:] *Nowelizacja...*, Komentarz do art. 243² k.p.c.

⁸⁷⁵ P. Tacij, *Zakres...*, s. 48-66.

⁸⁷⁶ T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 232 k.p.c., pkt 4; H. Dolecki, T. Radkiewicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1-366*, red. T. Wiśniewski, LEX 2021, komentarz do art. 232 k.p.c., pkt 4; P. Tacij, *Zakres...*, s. 48-66.

⁸⁷⁷ P. Tacij, *Zakres ...*, s. 48-66; wyrok SR w Człuchowie z 23 marca 2021 r., I C 964/19; wyrok SO w Poznaniu z 5 lutego 2021 r., XV Ca 1310/20. Takie było również założenie projektodawców Nowelizacji z 2019 r., którzy na etapie legislacyjnym podnosili, że niewskazanie tezy dowodowej co do dowodu z dokumentu ma być w ich założeniu podstawą do pominięcia dowodu z dokumentu na zasadzie art. 243² zdanie drugie w zw. z art. 235² § 1 pkt 6 i z art. 235¹ k.p.c. (*Rządowy projekt... druk sejm. nr 3137... Raport...*, s. 108).

bowiem traktować jako dowód wszystkie dokumenty znajdujące się w aktach (lub do nich dołączone), które nie zostały pominięte postanowieniem. Sąd nie mógł zatem przemilczeć tego, co zalegało w aktach sprawy. Tym samym w razie, gdyby wniosek strony nie odpowiadał wymaganiom art. 235¹ k.p.c., w tym gdyby w ogóle nie został on sformułowany, można było twierdzić, że sąd powinien wówczas stosownie do art. 235² § 1 pkt 6 k.p.c. wprawdzie wezwać stronę do usunięcia braku, a dopiero w razie jego nieusunięcia pominąć dowód. Ze względu na dalsze rozważania zaznaczyć przy tym należy, że w piśmiennictwie i judykaturze przyjmuje się, że takie wezwanie do uzupełnienia braków powinno nastąpić niezależnie od tego, czy strona reprezentowana jest przez profesjonalnego pełnomocnika, co oznaczałoby, że art. 130^{1a} k.p.c. nie miałyby w takich wypadkach zastosowania⁸⁷⁸.

Inną rozważaną wówczas, tj. przed wprowadzeniem art. 128¹ k.p.c., reakcją na brak wniosku dowodowego co do dokumentu mogłaby być również sankcja nakładana na zasadzie art. 235² § 1 pkt 4 k.p.c. Byłby to bowiem w istocie dowód niemożliwy do przeprowadzenia, ponieważ nie wiadomo, co do jakich okoliczności został on przedłożony⁸⁷⁹. W doktrynie pojawiała się wtedy także stanowisko, że załączenie dokumentu bez sformułowania wniosku o przeprowadzenie z niego dowodu w ogóle nie stanowiło wniosku dowodowego, nawet wadliwego, który podlegałby uzupełnieniu⁸⁸⁰. Przed wprowadzeniem art. 128¹ k.p.c. wydawało się, że takie podejście pozostawało jednak sprzeczne z art. 243² k.p.c. – zignorowanie przez sąd dokumentu mogłoby być działaniem *contra legem*, gdyż art. 243² k.p.c.,

---

⁸⁷⁸ A. Laskowska-Hulisz, *Postępowanie...*, Komentarz do art. 236 k.p.c., s. 874; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235² k.p.c., pkt 6; pośrednio: A. Budniak-Rogała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235² k.p.c., pkt. 16-17; wyrok SR dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z 11 lutego 2020 r., II C 22/19.

⁸⁷⁹ Zastrzec przy tym należy, że art. 235² § 1 k.p.c. nie zawiera zamkniętego katalogu przyczyn pominięcia dowodu (J. Studzińska, *Prowadzenie postępowania dowodowego w świetle nowych reguł – przedmiot dowodu i jego pominięcie* [w:] *Praktyka wobec nowelizacji postępowania cywilnego. Konsekwencje zmian*, red. M. Dziurda, T. Zembrzusi, Warszawa 2021, s. 301).

⁸⁸⁰ M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 235¹ k.p.c., pkt 1. Na podstawie stanu prawnego sprzed Nowelizacji z 2019 r. podobnie wypowiadał się P. Rylski, uznając, że nie można przyjąć, iż samo złożenie dokumentu do akt sprawy zawiera w sobie dorozumiany wniosek dowodowy – uzasadniał to tym, że brak jest wówczas podstaw do wyraźnego wskazania tezy dowodowej, którą strona chce dokumentem wykazać, wobec czego wskazywał, że sąd w zasadzie nie może rozstrzygnąć w przedmiocie dopuszczenia lub odmowy dopuszczenia dowodu (w takiej sytuacji sąd bowiem musiałby decydować o dopuszczeniu dowodu dopiero po zapoznaniu się z treścią dokumentu, co już stanowiłoby przeprowadzenie dowodu) (P. Rylski, *Przedstawienie...*, s. 302–303).

jak wskazano powyżej, nakazuje traktować jako dowód wszystkie dokumenty (spełniające wymagania art. 243¹ k.p.c.) znajdujące się w aktach sprawy lub dołączone do nich⁸⁸¹.

Obecnie jednak, rozważając omawianą kwestię, należy wziąć pod uwagę regulację art. 128¹ zd. 2 k.p.c., stosownie do którego wnioski dowodowe zgłoszone tylko w tym uzasadnieniu pisma (o ile pismo takie posiada) sporządzonego przez zawodowego pełnomocnika nie wywołują skutków, jakie ustawa wiąże ze zgłoszeniem ich przez stronę. Tym samym ustawodawca wprowadził nową sankcję dotyczącą wniosku dowodowego za zredagowanie pisma przez zawodowego pełnomocnika w taki sposób, że wnioski dowodowe znajdują się jedynie w uzasadnieniu. Jak stwierdzono w uzasadnieniu projektu ustawy wprowadzającej ten przepis, ma on mobilizować zawodowych pełnomocników do konstruowania pism procesowych w sposób zwięzły i przejrzysty, z wyraźnie wyodrębnionym w nich *petitum* oraz przeciwdziałać przeoczeniu wniosków dowodowych, kiedy są zgłaszane wyłącznie w – często bardzo obszernym – uzasadnieniu⁸⁸².

W praktyce przepis ten powodować będzie wiele wątpliwości⁸⁸³. Jedną z nich jest właśnie kwestia tego, jak ocenić sytuację, kiedy strona przedstawia dokument jako dowód, nie formułując przy tym żadnego wniosku dowodowego. Ze względu na to, że art. 128¹ k.p.c. dotyczy jedynie zawodowych pełnomocników, zagadnienie to należy rozważyć dwutorowo, tj. w sytuacji, gdy strona jest reprezentowana przez zawodowego pełnomocnika, oraz w innych sytuacjach. Oceny zatem wymaga, czy wówczas sąd powinien w każdym wypadku zastosować regulację art. 128¹ zd. 2 k.p.c. (co do stron niereprezentowanych przez zawodowych pełnomocników *per analogiam*), czy może właściwszym działaniem byłoby nadal pominięcie dowodu na zasadach określonych art. 235² k.p.c. (a w takim przypadku, czy dopiero po zastosowaniu postępowania naprawczego).

Kwestia ta sprowadza się zatem do wzajemnego stosunku art. 128¹ zd. 2 k.p.c. i art. 243² k.p.c. w zw. z art. 235² k.p.c. Artykuł 243² k.p.c. zakłada, że wszystkie dokumenty (o których mowa w art. 243¹ k.p.c.) znajdujące się w aktach lub do nich dołączone stanowią dowód,

---

⁸⁸¹ P. Tacij, *Zakres...*, s. 48-66.

⁸⁸² *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2650, Uzasadnienie*, s. 8.

⁸⁸³ Obszernie w kwestii praktycznych wątpliwości co do stosowania art. 128¹ k.p.c. zob.: M. Dziurda, *Kodeks...*, s. 81-92.

chyba że sąd wyda postanowienie o ich pominięciu. Jak wskazuje M. Dziurda, przepisy te nie są więc kompatybilne⁸⁸⁴.

Według projektodawców art. 128¹ k.p.c. sankcją za zgłoszenie wniosków dowodowych jedynie w uzasadnieniu pisma procesowego powinno być ich całkowite pominięcie przez sąd, bez wydawania w tym przedmiocie żadnych dodatkowych rozstrzygnięć (jako że nie będą one wywoływały skutków, jakie ustawa wiąże ze złożeniem ich przez stronę)⁸⁸⁵. Tym samym w istocie brak w *petitum* pisma wniosku dowodowego co do dowodu z dokumentu, w tym dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, powinien skutkować jego całkowitym zignorowaniem przez sąd, jeśli pismo sporządził zawodowy pełnomocnik. W przypadku pism procesowych sporządzanych przez tę kategorię osób art. 128¹ zd. 2 k.p.c. modyfikowałby art. 243² k.p.c. w ten sposób, że w przypadku zawodowych pełnomocników dokumenty znajdujące się w aktach sprawy lub do nich dołączone stanowiłyby dowody bez wydawania odrębnego postanowienia, o ile wniosek dowodowy co do tych dokumentów znajdowałby się w *petitum* pisma.

Można zatem dojść do wniosku, że zawodowy pełnomocnik został stosownie do art. 128¹ zd. 2 k.p.c. zobligowany do formułowania tezy dowodowej w *petitum* pisma procesowego. Tym samym sformułowanie wniosku dowodowego jedynie w uzasadnieniu lub niesformułowanie w piśmie procesowym w ogóle wniosku dowodowego, a jedynie przedłożenie dokumentu przez zawodowego pełnomocnika, w tym dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, bez wniosku dowodowego objęte będzie sankcją braku skutków prawnych. Zasada *a minori ad maius* pozwala bowiem przyjąć, że skoro zakazane (obciążone brakiem skutków prawnych) jest formułowanie tez dowodowych jedynie w uzasadnieniu, to tym bardziej zakazane jest (obciążone brakiem skutków prawnych) jest zaniechanie formułowania jakiegokolwiek wniosku dowodowego.

Ze względu na tę samą zasadę art. 128¹ zd. 2 k.p.c. powinien także znaleźć zastosowanie w przypadku przedkładania przez zawodowego pełnomocnika dowodu na rozprawie lub posiedzeniu przygotowawczym, jeżeli pełnomocnik jedynie przekazuje dowód sądowi,

---

⁸⁸⁴ M. Dziurda, *Kodeks...*, s. 86. Tę kwestię zaznaczał już na etapie procesu legislacyjnego Sąd Apelacyjny w Warszawie w ramach uwag co do niekompatybilności art. 128¹ k.p.c. oraz art. 243² k.p.c. w zw. z art. 235² § 2 k.p.c. (Sąd Apelacyjny w Warszawie [w:] *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2650, Uzasadnienie, Załącznik do raportu z konsultacji...*, s. 13).

⁸⁸⁵ *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2650, Uzasadnienie*, s. 8.

nie formułując żadnego wniosku dowodowego. Wprawdzie art. 128¹ zd. 2 k.p.c. dotyczy *expressis verbis* pism procesowych, *per analogiam* należałoby go zastosować także do sytuacji, kiedy wniosek taki powinien być sformułowany ustnie, aby nie różnicować tych stanów faktycznych⁸⁸⁶.

Z kolei w przypadku osób niereprezentowanych przez zawodowych pełnomocników zasadne wydaje się przyjęcie, że nadal w braku wniosku dowodowego sąd mógłby pominąć taki dowód, ale dopiero w razie nieuzupełnienia przez stronę wniosku o tezę dowodową w ramach procedury naprawczej określonej w art. 235² § 1 pkt 6 w zw. z art. 235¹ k.p.c.⁸⁸⁷. Podejście to pozostaje bowiem w zgodzie z art. 243² k.p.c., zgodnie z którym dokumenty zalegające w aktach stanowią dowód, o ile nie wydano postanowienia pomijającego. W razie zatem, gdyby wniosek strony nie odpowiadał wymaganiom art. 235¹ k.p.c., sąd powinien stosownie do art. 235² § 1 pkt 6 k.p.c. wpiery wezwać stronę do usunięcia braku, a dopiero w razie jego nieusunięcia, pominąć dowód.

W tym kontekście zauważyć należy, że brzmienie tego art. 128¹ zd. 2 k.p.c. może prowadzić także do nieracjonalnego wniosku. Artykuł 128¹ zd. 2 k.p.c. przewiduje bowiem, że jeżeli pismo zawiera uzasadnienie, wnioski dowodowe zgłoszone tylko w tym uzasadnieniu, nie wywołują skutków, jakie ustawa wiąże ze zgłoszeniem ich przez stronę. Argumentować można byłoby, że sankcja przewidziana tym przepisem dotyczy jedynie sytuacji, kiedy wniosek dowodowy ulokowany zostanie w uzasadnieniu, a nie w *petitum*. Nie obejmuje zaś przypadków, gdy w ogóle nie zostanie sformułowany ani w *petitum*, ani w uzasadnieniu. Wówczas bowiem zastosowanie powinny znaleźć ogólne reguły, tj. pominięcie dowodu, ale dopiero w razie nieuzupełnienia przez stronę wniosku o tezę dowodową w ramach procedury naprawczej określonej w art. 235² § 1 pkt 6 w zw. z art. 235¹ k.p.c. W rezultacie sytuacja zawodowego pełnomocnika, który załączył dowód z dokumentu, nie przedstawiając żadnego wniosku dowodowego, mogłaby być lepsza niż sytuacja zawodowego pełnomocnika, który sformułował wniosek dowodowy jedynie w uzasadnieniu. W tym pierwszym przypadku

---

⁸⁸⁶ W zakresie stosowania analogii w postępowaniu cywilnym zob.: M. Walasik, *Analogia w prawie procesowym cywilnym*, Warszawa 2013.

⁸⁸⁷ P. Tacij, *Zakres...*, s. 48-66; wyrok SO w Poznaniu z 5 lutego 2021 r., XV Ca 1310/20; wyrok SR w Człuchowie z 23 marca 2021 r., I C 964/19. Takie było również założenie projektodawców Nowelizacji z 2019 r., którzy na etapie legislacyjnym podnosili, że niewskazanie tezy dowodowej co do dowodu z dokumentu ma być w ich założeniu podstawą do pominięcia dowodu z dokumentu na zasadzie art. 243² zdanie drugie w zw. z art. 235² § 1 pkt 6 i z art. 235¹ k.p.c. (*Rządowy projekt... druk sejm. nr 3137... Raport...*, s. 108).

nie znajdowałyby zastosowania sankcja braku skutków prawnych z art 128¹ zd. 2 k.p.c. Ze względu na racjonalność ustawodawcy oraz wskazaną powyżej zasadę a *minori ad maius* taką interpretację należy jednak wykluczyć.

De lege lata została zróżnicowana zatem sytuacja braku wniosku dowodowego, kiedy dowód przedkładany jest z pismem procesowym zawodowego pełnomocnika, z brakiem wniosku dowodowego, kiedy dowód przedkładany jest z pismem procesowym strony niereprezentowanej przez zawodowego pełnomocnika.

- (e) Zmiana decyzji sądu co do dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

Sąd w każdym przypadku na zasadzie określonej w art. 240 § 1 k.p.c. może uchylić lub zmienić wydane postanowienie dowodowe. Postanowienie takie podlega pośredniemu zaskarżeniu stosownie do art. 380 k.p.c.⁸⁸⁸. Należy ponadto przyjąć, że na podstawie tych przepisów powinna być możliwość zarówno zmiany lub uchylenia negatywnego zarządzenia dowodowego wydanego na posiedzeniu przygotowawczym, jak i jego zaskarżenia⁸⁸⁹.

Wydaje się, że w przypadku gdy sąd wpierw pomija dowód z dokumentu, w tym dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, a następnie – na przykład wobec zastrzeżenia złożonego w trybie art. 162 k.p.c. złożonego z wnioskiem o reasumpcję postanowienia – decyduje, że dowód jednak przeprowadzi, wystarczające jest samo uchylenie postanowienia na zasadzie art. 240 § 1 k.p.c. Wobec treści art. 243² k.p.c. niecelowe jest raczej w takiej sytuacji, tj. po uchyleniu postanowienia pomijającego dowód, wydawanie postanowienia w przedmiocie jego dopuszczenia.

---

⁸⁸⁸ Na podstawie tych przepisów dokonać można zarówno zmiany lub uchylenia negatywnego zarządzenia dowodowego wydanego na posiedzeniu przygotowawczym, jak i jego zaskarżenia – por. M. Dziurda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 205⁹ k.p.c., nb. 70.1. Za możliwością zaskarżania poszczególnych zarządzeń przewodniczącego w trybie art. 380 k.p.c.: A. Góra-Błaszczkowska [w:] *Kodeks... Tom I A...*, Komentarz do 380, nb. 1; M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 380 k.p.c., pkt 4. Odmiennie co do zarządzeń przewodniczącego zaskarżanych w trybie art. 380 k.p.c.: K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 380 k.p.c., nb. 3.

⁸⁸⁹ M. Dziurda [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 205⁹ k.p.c., nb. 70.1; M. Kłós [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 205⁹ k.p.c., nb. I.5. Za możliwością zaskarżania poszczególnych zarządzeń przewodniczącego w trybie art. 380 k.p.c.: A. Góra-Błaszczkowska [w:] *Kodeks... Tom I A...*, Komentarz do art. 380 k.p.c., nb. 1; 9; M. Manowska [w:] *Kodeks... Tom I...*, Komentarz do art. 380 k.p.c., pkt 4. Odmiennie co do zarządzeń przewodniczącego zaskarżanych w trybie art. 380 k.p.c.: K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 380 k.p.c., nb. 3.

- (f) Wprowadzenie do materiału dowodowego dowodu z dokumentu w tekstowo-nietekstowej formie dokumentowej

Istotną kwestią z perspektywy przedmiotu niniejszej pracy jest odpowiedź na pytanie, w jaki sposób powinny być włączane do materiału dowodowego dokumenty zawierające zarówno informacje tekstowe, jak i nietekstowe, tj. w mieszanej (złożonej), tekstowo-nietekstowej formie dokumentowej. Może się bowiem zdarzyć, że informacje tekstowe i nietekstowe będą przedstawiane sądowi łącznie w jednym dokumencie (w szerokim tego słowa znaczeniu), tj. dokumencie obejmującym dokument w ścisłym tego słowa znaczeniu i dokument multimedialny lub na przykład załącznikiem dokumentu tekstowego będzie dokument nietekstowy⁸⁹⁰.

Można przyjąć, że art. 243² k.p.c. powinien być stosowany odpowiednio do dowodów określonych w art. 308 k.p.c., tj. w niektórych przypadkach nie powinien znajdować zastosowania, a w niektórych mógłby być stosowany⁸⁹¹.

Marcin Uliasz stawia tezę, że w przypadku dokumentów określonych w art. 308 k.p.c. nie jest konieczne wydawanie postanowienia w przedmiocie dopuszczenia dowodów⁸⁹². W istocie jednak uzasadnione wydaje się bardziej ostrożne podejście. Zasadniczo bowiem rozważanie tej kwestii rozpocząć się powinno od założenia, że dla takich dowodów sąd powinien wydawać postanowienia dowodowe – choćby nawet dowody nietekstowe stanowiły załączniki do dowodu tekstualnego⁸⁹³. Dopiero w następnym kroku dopuścić należałoby przyjęcie poniżej wskazanych modyfikacji. Ich uzasadnieniem jest bowiem powszechność tych dokumentów, w których treść tekstowa jest zintegrowana z częścią nietekstową.

---

⁸⁹⁰ Co do pojęcia dokumentu w znaczeniu ścisłym i dokumentu multimedialnego *vide*: rozdz. 2.1. Tam także o tym, że o dokumencie w szerokim znaczeniu można mówić także w przypadku, gdy załącznikiem dokumentu tekstowego jest również dokument nietekstowy.

⁸⁹¹ Zgodnie z ugruntowanym w doktrynie i judykaturze stanowiskiem, stosowanie odpowiednie oznacza, że przepis można stosować wprost, ze zmianami lub w ogóle go nie stosować (uchwała SN z 23 sierpnia 2006 r., III CZP 56/06). Wydaje się, że w rozważanym przypadku może nie być sytuacji, by art. 243² k.p.c. stosować go ze zmianami.

⁸⁹² M. Uliasz, *Dowód...*, s. 187.

⁸⁹³ P. Tacij, *Zakres...*, s. 48-66, przypis 14; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., pkt 7. Wydaje się, że M. Uliasz stawia jeszcze dalej idącą tezę, uznając, że dokumenty mieszane (złożone) objęte są art. 308 k.p.c. (M. Uliasz, *Dowód...*, s. 179 i 180).

Stosowanie art. 243² k.p.c. wprost powinno mieć miejsce w sytuacji, gdy strona przedkłada dowody w takiej formie, że sąd może się z nimi bezpośrednio zapoznać bez konieczności użycia bardziej zaawansowanych metod technicznych (np. wydruki, dokumenty w formacie .pdf). Skoro założeniem przepisu miało być zwolnienie sędziego z czasochłonnych obowiązków wydawania decyzji procesowych (a tym samym przyspieszenie postępowania) i przyjęcie, że w braku postanowienia negatywnego to, co zalega w aktach, zostaje dopuszczone jako dowód (stosownie do tezy dowodowej strony lub stron), nie ma podstaw, aby różnicować tę sytuację co do innych dowodów, których treść jest równie dostępna. Prowadziłoby to bowiem do sytuacji, w której np. projekt budowlany staje się automatycznie dowodem w zakresie części tekstowej, natomiast co do planów, rysunków itp. sąd musiałby wydawać dodatkowe postanowienie. Tak samo byłoby w przypadku wiadomości dotyczącej złożenia oferty i odpowiedzi oblata w formie emotikony w postaci podniesionego kciuka lub treści strony internetowej zawierającej tekst i grafikę. Taka interpretacja sprzeczna byłaby z *ratio* przepisu. Nawet dalej idącą tezę stawiają M. Nowak i P. Bury, których zdaniem nagranie wideo i audio-wideo obejmujące tekst i umożliwiające ustalenie wystawcy także powinno być kwalifikowane jako dokument z art. 243¹ k.p.c.⁸⁹⁴.

Nie powinno się jednak stosować art. 243² k.p.c. do tych dowodów, które wymagają podjęcia przez sąd dalszych działań w celu ich przeprowadzenia, tj. kiedy konieczne jest ich dopuszczenie (czyli etap, który został co do zasady wyeliminowany w wypadku tekstowych dowodów z dokumentów). Przede wszystkim powinno to dotyczyć sytuacji, gdy dla zachowania rzetelności postępowania dowodowego sąd powinien określić, w jaki sposób będzie dokonywał odtworzenia dowodów, np. wskazać oprogramowanie, przy pomocy którego zapoznaje się z dowodem. Dla przykładu – nagranie filmu lub dźwięku odtworzone na niewłaściwym oprogramowaniu może pozbawić dany dowód właściwej mu mocy dowodowej, ponieważ określone fakty nie będą widzialne lub słyszalne. Takie przeprowadzenie dowodu wymagałoby zapewne udziału biegłego (osoby dysponującej określonym oprogramowaniem i umiejącej się nim posługiwać) i byłoby bliższe oględzinom. Omawiane czynności procesowe powinny wówczas zostać poprzedzone postanowieniem dowodowym⁸⁹⁵.

---

⁸⁹⁴ M. Nowak, P. Bury, *Specyfika...*, s. 133.

⁸⁹⁵ Niemniej zauważyć należy przy tym, że art. 236 par. 1 k.p.c. wprost nie przewiduje określenia sposobu przeprowadzenia dowodu, jak przewiduje to art. 309 k.p.c.

Mając na uwadze powyższe, odnotować należy jeszcze trzy dodatkowe kwestie.

Po pierwsze, powyższa teza zakłada większą swobodę decyzyjną (być może wręcz uznaniowość) sędziego. Sędzia decydowałby, kiedy sąd musi wydać postanowienie, a kiedy nie ma do tego podstaw.

Po drugie, niektórzy autorzy podnoszą, że przeciwko stosowaniu art. 243² k.p.c. do dowodów z art. 308 k.p.c. przemawia dyrektywa, zgodnie z którą przepisów o charakterze wyjątkowym nie należy interpretować rozszerzająco⁸⁹⁶.

Po trzecie, na marginesie rozważań co do tego zagadnienia zauważyć można, że w przypadku, kiedy akta sprawy prowadzone są w wersji papierowej⁸⁹⁷ wszelkie dokumenty, z którymi nie można zapoznać się jednocześnie z otwarciem tych akt, mogłyby nie spełniać dyspozycji art. 243² k.p.c., ponieważ w istocie dokument ten nie znajdowałby się w aktach (ani nie byłby do nich dołączony). Przez określenie „znajdowanie się z w aktach sprawy lub do nich dołączenie” można bowiem rozumieć możliwość bezpośredniego zapoznania się z nim. Odczytanie informacji na płycie CD, pendrivie czy strony internetowej nie spełniałoby tego wymogu. Wydaje się jednak, że byłoby zbyt daleko idące rozumienie dyspozycji art. 243² k.p.c. Wprowadzałoby nieuzasadniony dualizm interpretacyjny w zależności od formy prowadzenia akt, ograniczałoby zastosowanie art. 243² k.p.c., który tworzyłby nową kategorię dokumentów (dokumentów wyłącznie gotowych do zapoznania się z nimi, choć – sprowadzając tę kwestię do absurdu, można byłoby uznać, że po zmroku do przeczytania dokumentu potrzebna jest jeszcze choćby lampa), byłoby niepraktyczne, a także nieco cofałoby praktykę sądową, bo dokumenty w formacie .pdf są obecnie nie tylko w sądach odczytywane, ale i tworzone, a zgodnie z założeniem ustawodawcy ma powstać system teleinformatyczny obsługujący wszystkie postępowania.

---

⁸⁹⁶ M.in. J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243² k.p.c., pkt 3.

⁸⁹⁷ A zatem nie dotyczy to elektronicznych postępowań.

4.7 Zabezpieczenie dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

(a) Uwagi wprowadzające

Polskie postępowanie cywilne dopuszcza możliwość zabezpieczenia dowodu⁸⁹⁸, w tym dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej. Zasadniczą regulację w tym zakresie przewiduje kodeks postępowania cywilnego w art. 310 k.p.c. i nast. Swoistym, odrębnym sposobem zabezpieczenia dowodu na cele procesu może być także sporządzenie przez komornika protokołu stanu faktycznego na zasadach określonych ustawą o komornikach sądowych lub spisanie przez notariusza protokołu w celu stwierdzenia przebiegu czynności i zdarzeń wywołujących skutki prawne na zasadach określonych prawem o notariacie.

(b) Zabezpieczenie dowodu w trybie art. 310 k.p.c. i nast.

Stosownie do art. 310 k.p.c. dowód można zabezpieczyć na wniosek przed wszczęciem postępowania (a w jego toku również z urzędu), gdy zachodzi obawa, że przeprowadzenie dowodu stanie się niewykonalne lub zbyt utrudnione, albo gdy z innych przyczyn zachodzi potrzeba stwierdzenia istniejącego stanu rzeczy.

Przytoczony przepis nie ogranicza środków dowodowych, z których dowód może być zabezpieczony. Prowadzi to do wniosku, że przedmiotem zabezpieczenia mogą być także dowody z dokumentów⁸⁹⁹. Tę tezę potwierdza również wykładnia historyczna; jak wskazuje K. Górski, zgodnie z przepisami poprzedniego kodeksu postępowania cywilnego zabezpieczyć

---

⁸⁹⁸ W doktrynie zabezpieczenia dowodu nazywane jest z łaciny: *probatio in perpetuam memoriam* (T. Zembrzuski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1-366*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2013, wyd. II, LEX, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 1), *probatio ad aeternam memoriam* lub *probatio ad perpetuam rei memoriam* (J. Misztal-Konecka [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 1).

⁸⁹⁹ Zastrzec przy tym jednak należy, że w doktrynie wyrażane są wątpliwości co do zabezpieczenia dowodu z opinii biegłego (K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 17 i 22; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 5 i 7; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 2; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 1; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 5; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 13; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 2; T. Zembrzuski [w:] *Kodeks...* red. H. Dolecki, T. Wiśniewski..., Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 8; postanowienie SN z 26 lutego 1969 r., II CZ 6/69. Uzasadnia się to tym, że dowód z opinii biegłego polega na sporządzeniu opinii przez danego biegłego, a zatem choćby nawet sporządzenie opinii przez danego biegłego było niemożliwe w przyszłości, to zadanie to można powierzyć innemu biegłemu (K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 21 i 22; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 2).

można było wyłącznie dowód z zeznań świadków lub dowód z oględzin (z udziałem lub bez udziału biegłych); zabezpieczenie dowodu z dokumentu było zaś niedopuszczalne⁹⁰⁰. Tym samym przyjąć można, że *de lege lata* dowody z dokumentów, w tym dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, mogą być zabezpieczane zarówno przed wszczęciem postępowania, jak i w jego trakcie⁹⁰¹.

Z wnioskiem może wystąpić każda strona procesu lub jego przyszła strona⁹⁰². Postanowienie oddalające wniosek o zabezpieczenie dowodu jest niezaskarżalne⁹⁰³; K. Flaga-Gieruszyńska, M. Krakowiak i T. Zembruski podnoszą przy tym, że postanowienie takie może być kontrolowane w trybie art. 380 k.p.c.⁹⁰⁴ – praktyczne znaczenie takiej weryfikacji może być jednak wątpliwe, w momencie kontroli bowiem za późno będzie już na zabezpieczenie dowodu. Trafne wydaje się spostrzeżenie T. Zembruskiego, że z przyczyn konstrukcyjnych i technicznych zabezpieczenie dowodów w toku elektronicznego postępowania upominawczego może nie być możliwe⁹⁰⁵. Jak zauważa ten autor, jeśli strona chciałaby taki wniosek złożyć w pozwie, nie powinna wówczas kierować go do rozpoznania w elektronicznym postępowaniu upominawczym, tj. nie powinna kierować do tzw. e-sądu, a raczej do klasycznego sądu.

W doktrynie M. Krakowiak przyjmuje, że w przypadku wniosku złożonego przed wszczęciem postępowania żadna ze stron nie może żądać zwrotu kosztów; jedynie koszty zabezpieczenia dowodu przeprowadzanego w toku postępowania rozpoznawczego powinny być zaliczane do

---

⁹⁰⁰ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 20.

⁹⁰¹ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 1; K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 20.

⁹⁰² K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 19; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 2; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 5; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 1.

⁹⁰³ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 13; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 7; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 12; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 5; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 12; T. Zembruski [w:] *Kodeks...* red. H. Dolecki, T. Wiśniewski..., Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 2; postanowienie SN z 29 sierpnia 1969 r., I CZ 81/69; postanowienie SN z 9 września 1997 r., I CZ 95/97; odmiennie: Sąd Wojewódzki dla m.st. Warszawy w orzeczeniu z 21 czerwca 1966 r., II C 287/66 [za:] T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 12.

⁹⁰⁴ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 7; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 12; T. Zembruski [w:] *Kodeks...* red. H. Dolecki, T. Wiśniewski..., Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 2.

⁹⁰⁵ T. Zembruski [w:] *Kodeks...* red. H. Dolecki, T. Wiśniewski..., Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 2.

kosztów tego procesu i podlegać rozliczeniu na ogólnych zasadach⁹⁰⁶. Szerzej akceptowane jest odmienne stanowisko, zgodnie z którym we właściwym (rozpoznawczym) postępowaniu koszty zabezpieczenia dowodu – także tego z wniosku przed złożeniem pozwu – powinny być zasądzone na zasadach ogólnych⁹⁰⁷. Wydaje się zasadne, aby w postępowaniu co do istoty sprawy pozwolić sądowi rozliczyć koszty dotyczące zabezpieczenia dowodu – bez względu na to, kiedy było ono wszczęte – na zasadach określonych w art. 98 k.p.c. i nast. Sąd wówczas powinien między innymi ocenić, czy postępowanie to było niezbędne do celowego dochodzenia praw.

Swoistością w ramach zabezpieczenia dowodu jest to, że postępowanie toczy się przed podjęciem decyzji o dopuszczeniu lub pominięciu dowodu⁹⁰⁸, która wydawana jest dopiero w toku właściwego sporu. Na etapie zabezpieczania dowodu wyróżnia się dwie fazy: dopuszczenie zabezpieczenia⁹⁰⁹, a w razie uwzględnienia wniosku (tj. stwierdzeniu zaistnienia przesłanek uzasadniających żądanie następuje przeprowadzenie dowodu⁹¹⁰. Taka decyzja będzie zatem podejmowana dopiero na etapie właściwego postępowania rozpoznawczego. Z uwagi na art. 243² k.p.c. w przypadku dowodów z dokumentów, w tym dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, sąd co do zasady nie wydaje pozytywnych postanowień dowodowych⁹¹¹. Wówczas brak postanowienia o pominięciu oznacza, że dany dokument będzie rozpatrywany przez sąd przy rozstrzygnięciu sprawy.

---

⁹⁰⁶ M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 13.

⁹⁰⁷ M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 5; T. Zembrzusi [w:] *Kodeks...* red. H. Dolecki, T. Wiśniewski..., Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 12. Tak też prawdopodobnie T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 17.

⁹⁰⁸ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 1 i 3.

⁹⁰⁹ T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 313 k.p.c., pkt 1. Odmienne E. Rudkowska-Ząbczyk, która wskazuje, że w postępowaniu z zabezpieczenia dowodu wydawane jest zarówno postanowienie o zabezpieczeniu dowodu, jak i postanowienie dowodowe (E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 313 k.p.c., nb. 1; Komentarz do art. 314 k.p.c., nb. 1). Wprawdzie postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia właściwie pokrywać się będzie treścią z postanowieniem dowodowym, o którym mowa w art. 236 k.p.c., niemniej jednak postanowienie o zabezpieczeniu wydawane jest jednak co do zasady w sytuacji, kiedy istota sporu nie jest jeszcze rozpoznawana, a decyzja co do jego przeprowadzenia po myśli art. 236 k.p.c. podejmowana będzie dopiero w toku sprawy. Odmierna jest zatem natura takiego postanowienia, ponieważ postanowienie dowodowe dotyczy faktów, które sąd w ramach danej sprawy uznał za istotne dla jej rozstrzygnięcia.

⁹¹⁰ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 1.

⁹¹¹ Co do sytuacji, w których powinny być wydawane przez sąd pozytywne postanowienia dowodowe w zakresie dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, *vide*: rozdz. 4.6.

Zabezpieczenie dowodu polega na przeprowadzeniu dowodu i utrwaleniu jego wyniku na potrzeby przyszłego postępowania dowodowego⁹¹². Umożliwia to prewencyjne, uprzednie, antycypacyjne utrwalanie wyniku dowodu, dzięki czemu realizowane jest prawo do dowodu będące jednym z elementów konstytucyjnego prawa do sądu z art. 45 Konstytucji i prawa do skutecznego środka prawnego z art. 47 Karty Praw Podstawowych⁹¹³.

W literaturze podkreśla się, że zabezpieczenie dowodu nie może służyć temu, aby ocenić szanse powodzenia w przyszłym procesie, i podaje się przykład ekspertyzy sądowo-lekarskiej celem ustalenia, czy dokonane zabiegi lekarskie były prawidłowe i czy mogłyby one uzasadnić roszczenie odszkodowawcze⁹¹⁴. Z założeniem tym należy się zgodzić. Warunkiem, a zarazem celem zabezpieczenia dowodu, jest bowiem dążenie do uniknięcia sytuacji, w której niewykonalne lub zbyt utrudnione będzie przeprowadzenie dowodu na późniejszym etapie, albo gdy z innych przyczyn nie będzie można potwierdzić istniejącego wcześniej stanu rzeczy. Przekładając tę tezę na przedmiot niniejszej pracy, przyjęć należy, że wniosek o zabezpieczenie dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej nie powinien prowadzić do wyjawienia dokumentu w celu sprawdzenia, czy wykazuje on okoliczności wskazywane przez stronę, np. zawiera – choćby niewłaściwe – uznanie długu⁹¹⁵. W razie, gdyby to było powodem wniosku, powinien on podlegać oddaleniu.

Przykładem argumentów uzasadniających zabezpieczenie dowodu w tekstowej formie dokumentowej będzie przedstawienie we wniosku okoliczności wskazujących na ryzyko utraty, zagubienia lub zniszczenia dokumentu. W szczególności wniosek taki może być motywowany

---

⁹¹² K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 1.

⁹¹³ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 1. O pozycji prawa do dowodu w ramach konstytucyjnego prawa do sądu Ł. Błaszczak [w:] *Dowody...*, s. 20-21.

⁹¹⁴ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 17; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 7; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 2; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 1; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 5; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 13; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 2; T. Zembrzusi [w:] *Kodeks...* red. H. Dolecki, T. Wiśniewski..., Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 8; postanowienie SN z 26 lutego 1969 r., II CZ 6/69.

⁹¹⁵ Dowody w tekstowej formie dokumentowej często mogą dowodzić uznania niewłaściwego, np. przez oświadczenia stron zawarte w korespondencji e-mailowej lub w postaci podejmowanych czynności co do długu znajdujących odzwierciedlenie w systemach komputerowych dłużnika. W przeciwieństwie do uznania właściwego przybierającego postać umowy uznanie niewłaściwe długu to oświadczenie wiedzy zobowiązanego o istnieniu długu (P. Sobolewski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 123 k.c., nb. 87). Obie formy zasadniczo wywołują tożsame skutki, wobec czego w doktrynie wskazuje się również, że rozróżnienie to wydaje się zbędne (R. Strugała [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do 123 k.c., nb. III.1).

chęcią utrwalenia treści wiadomości wysyłanych za pomocą komunikatorów lub informacji zawartych na stronie internetowej na wypadek, gdyby mogło dojść do ich usunięcia lub zmiany ich stanu⁹¹⁶. Obejmuje to także sytuacje, gdy wiadomości po określonym czasie stają się niedostępne dla użytkownika (np. znikają).

Istotną kwestią z perspektywy zabezpieczenia dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, szczególnie dowodów elektronicznych, mogą być ich oględziny. Stosownie do art. 292 k.p.c. sąd może zarządzić oględziny, w tym także oględziny z udziałem biegłych (a stosownie do okoliczności – również w połączeniu z przesłuchaniem świadków). W przypadku, gdy zabezpieczenie odbywać się by miało w postaci oględzin z udziałem biegłego, powinny one zostać przeprowadzone zgodnie z jego zaleceniami; biegły będzie bowiem antycypować, jakie informacje potrzebować będzie powołany później biegły sporządzający opinię w trakcie właściwego procesu⁹¹⁷. Jeżeli zaś takie oględziny z udziałem biegłego okazałyby się niewystarczające, mogłyby wówczas zostać także przeprowadzony sam dowód z opinii biegłego⁹¹⁸. W literaturze podnosi się przy tym, że nie jest wykluczone, iż pomimo zabezpieczenia dowodu, już w trakcie zasadniczego postępowania może zajść konieczność uzupełnienia opinii wydanej w postępowaniu z zabezpieczenia; powodem tego mogą być ujawnione później okoliczności, które mogłyby wpłynąć na wnioski biegłego⁹¹⁹ (np. zeznania świadków co do przebiegu tworzenia danego dokumentu elektronicznego); ponadto stosownie do art. 315 k.p.c. strony mają prawo wskazywać przed sądem orzekającym uchybienia popełnione przy zabezpieczeniu dowodu, co także może prowadzić do konieczności uzupełnienia opinii wydanej w postępowaniu z zabezpieczenia⁹²⁰.

W rezultacie przeprowadzonego zabezpieczenia dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej sąd powinien antycypacyjnie określić, czy okoliczności wskazane w tezie dowodowej znajdują odzwierciedlenie w treści dokumentu. W piśmiennictwie stwierdza się,

---

⁹¹⁶ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 15; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 5.

⁹¹⁷ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 22.

⁹¹⁸ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 22.

⁹¹⁹ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 22; wyrok SA w Łodzi z 9 listopada 2017 r., I ACa 175/17. M. Krakowiak nie uznaje tych okoliczności za przeszkodę, przyjmując, że w takiej sytuacji najlepiej byłoby, gdyby najlepiej sąd zlecił temu samemu biegłemu opracowanie opinii uzupełniającej, w której wypowie się, czy nowy materiał procesowy wpływa na treść wniosków opinii wydanej w ramach zabezpieczenia dowodu (M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 10).

⁹²⁰ Wyrok SA w Szczecinie z 9 listopada 2018 r., I ACa 52/18.

że podczas zabezpieczenia dowodów nie powinno dochodzić do ostatecznego ustalenia przez sąd prawdziwości faktów, co do których przeprowadzono postępowanie; wnioskodawca wykazuje jedynie, że zabezpieczony dowód potwierdza okoliczności, na które się powołuje, a czynności przeprowadzenia zabezpieczenia dowodów zostają udokumentowane w protokole⁹²¹. Dlatego w postępowaniu po złożeniu pozwu sąd w oparciu o stosowny wniosek dowodowy strony będzie wprawdzie decydował o ich wprowadzeniu⁹²², a w razie przeprowadzania z nich dowodu, oceni je stosownie do art. 233 § 1 k.p.c., mając na uwadze całość materiału dowodowego⁹²³.

Rozważane wyżej zabezpieczenie dowodu może być także dokonane przez sąd polski na cele zagranicznego postępowania sądowego stosownie do art. 1137 k.p.c.⁹²⁴ lub na potrzeby postępowania arbitrażowego, zarówno przed wszczęciem postępowania⁹²⁵, jak i w jego trakcie na zasadzie art. 1192 k.p.c.⁹²⁶.

(c) Pozaprosesowe zabezpieczenie dowodu przez komornika i notariusza

Jak wskazano powyżej, innym sposobem utrwalenia dowodu na cele postępowania może być także sporządzenie przez komornika protokołu stanu faktycznego. Zgodnie z art. 4 ustawy o komornikach sądowych protokół stanu faktycznego jest zapisem naocznych spostrzeżeń komornika poczynionych w toku osobistych oględzin. Tym samym nie dojdzie w tym wypadku do przeprowadzenia postępowania dowodowego z dokumentu prowadzonego zgodnie z przyjętą tezą dowodową, a wyłącznie do jego opisu.

Stosownie zaś do art. 79 pkt 4 w zw. z art. 104 § 3 prawa o notariacie notariusz spisuje protokoły w celu stwierdzenia przebiegu pewnych czynności i zdarzeń wywołujących skutki prawne, a w szczególności dotyczące złożonych oświadczeń. W praktyce zatem notariusz otwiera na swoim urządzeniu dany dokument elektroniczny, następnie wykonuje zrzut ekranu,

---

⁹²¹ T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 3.

⁹²² Tj. w braku negatywnego postanowienia dowodowego dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej zostaną włączone do materiału procesowego na zasadzie art. 243² k.p.c.; *vide*: rodz. 4.6.

⁹²³ T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 3.

⁹²⁴ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 5; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 8; A. Turczyn [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 2; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., pkt 9.

⁹²⁵ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 6 i 11; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 14.

⁹²⁶ K. Górski [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 6; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 2; M. Krakowiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 310 k.p.c., nb. 14.

drukuję powstałą w ten sposób grafikę oraz stwierdza, że przedstawia ona faktyczną treść dokumentu elektronicznego z dnia, w którym czynność otwarcia dokumentu została wykonana.

Otwarte pozostaje jednak pytanie, na ile wiarygodne w praktyce są te formy pozaprocesowego zabezpieczenia dowodu. Przeciwnik może bowiem na przykład zarzucić, że utrwalona treść strony internetowej zawierającej oświadczenia naruszające dobra osobiste w istocie została stworzona lub odpowiednio zmodyfikowana przez wnioskodawcę na cele przyszłego procesu. W wypadku procesowego zabezpieczenia dowodu z art. 310 k.p.c. i nast. ryzyko to jest o tyle minimalizowane, że stosownie do art. 314 k.p.c. zabezpieczenie dowodu powinno być co do zasady przeprowadzane z udziałem przeciwnika⁹²⁷. Z drugiej jednak strony przedstawione pozaprocesowe sposoby zabezpieczenia dowodu przez komornika i notariusza są możliwe do przeprowadzenia w znacznie szybszym czasie niż w przypadku, gdy sprawa jest kierowana do sądu.

---

⁹²⁷ Co do wyjątku zob. art. 313 i art. 314 k.p.c.

5. Wnioski

5.1 Uwagi wprowadzające

W ocenie autora niniejszej rozprawy *de lege lata* przepisy kodeksu postępowania cywilnego umożliwiają przeprowadzenie dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej. Przeprowadzenie tego dowodu w sposób efektywny, zapewniający możliwość realizacji uzasadnionych praw stronom procesu i pozwalający na poczynienie przez sąd prawdziwych ustaleń faktycznych wymaga jednak uwzględniania przez orzekających specyfiki takiego dowodu.

Wydaje się, że ustawodawca z rezerwą podchodzi do takiego środka dowodowego. Przykładem tego nastawienia może być choćby pominięcie go w redakcji art. 245 k.p.c. dotyczącego domniemań z dokumentu prywatnego. Tymczasem rozwój technologii i jej obecność właściwie w każdej sferze życia, a tym samym powszechność dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej w codziennym życiu społecznym czy gospodarczym, powodują, że ten sceptycyzm ustawodawcy nie wytrzymuje realiów współczesnej sali sądowej. Dowody z dokumentów stanowią w praktyce dominującą część materiału procesowego i przede wszystkim w oparciu o nie ustala się stan faktyczny sprawy, a dużą częścią tego rodzaju dowodów – czasem wręcz całością materiału – są dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej⁹²⁸.

W sprawie o zadośćuczynienie w związku z wypadkiem samochodowym materiałem dowodowym potwierdzającym spektrum krzywdy polegającej na uniemożliwieniu podejmowania dotychczasowej aktywności sportowej może być zapis w tym zakresie dokonań w aplikacjach zainstalowanych w telefonie. Żądanie ubezpieczonego, aby ubezpieczyciel pokrył szkodę, może mieć oparcie w informacjach co do okoliczności i zakresu ubezpieczenia przekazywanych w wymienianej korespondencji elektronicznej; co więcej, sama polisa zwykle będzie miała formę dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej. Wreszcie – wobec tego, że zasadniczą dopuszczalną drogą złożenia pisma procesowego jest wniesienie go

---

⁹²⁸ Tak np. M. Załucki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 8; Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 12; B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1066. Wskazuje się, że dowód z dokumentu jest szczególnie cenionym i pożądanym środkiem dowodowym także w postępowaniu arbitrażowym (K. Czech, *Dowody...*, s. 175).

do sądu w wersji papierowej, to wydruki tekstów elektronicznych stanowią najczęściej załączniki będące materiałem dowodowym.

Mając powyższe na uwadze, autor opowiada się za poniższymi wnioskami stanowiącymi rezultat przeprowadzonej w niniejszej pracy analizy konstrukcji pojęcia dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentów wynikającego z polskiego prawa procesowego oraz analizy praw i obowiązków stron oraz sądu związanych z przeprowadzeniem takiego dowodu w procesie (w szczególności z perspektywy zadania stawianego dowodom, tj. oceny zasadności formułowanych w trakcie procesu stanowisk co do faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy).

5.2 Wnioski co do pojęcia dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym

(a) Uwagi wstępne

Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że dekodowanie pojęcia dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym wymaga rozstrzygnięcia wielu kwestii, które wynikają z wykładni obecnych regulacji prawnych. Przepisy te zapewniają elastyczność konieczną ze względu na rozwój technologii; niemniej z tego względu konieczne jest zaakceptowanie, że przy definiowaniu elementów konstrukcyjnych przedmiotowej kategorii dowodów (np. nośnika, tekstowości, wystawcy dokumentu) pojawią się płynne granice, wymagające racjonalnego podejścia często niepozwalającego określić jednoznacznie obiektywnych kryteriów dyferencyjnych. W tym zakresie warto także posiłkować się tzw. zasadą proporcjonalności w odczytywaniu przepisu, tj. dekodowaniu treści normy prawnej z przepisu (przepisów) nie tylko przy zastosowaniu przyjętych reguł interpretacyjnych, lecz także przy uwzględnieniu ogółu relewantnych dla przedmiotu wykładni zależności i okoliczności⁹²⁹. W zakresie, w jakim było to jednak możliwe, takie wyznaczniki zostały w pracy przedstawione.

(b) Wnioski w zakresie podstaw prawnych pojęcia dowodu z dokumentu

Ustawa procesowa nie określa wyczerpująco samego pojęcia dokumentu. Stosownie do art. 243¹ k.p.c. przepisy kodeksu postępowania cywilnego, które dotyczą przeprowadzania

---

⁹²⁹ A. Olaś, *Zasada...*, s. 332.

dowodu z dokumentów, stosuje się wprost do takich dokumentów, które zawierają tekst i umożliwiają ustalenie ich wystawców; z kolei zgodnie z art. 308 k.p.c. dowody z innych dokumentów niż wymienione w art. 243¹ k.p.c, w szczególności zawierających zapis obrazu, dźwięku albo obrazu i dźwięku, sąd przeprowadza, stosując odpowiednio przepisy o dowodzie z oględzin oraz o dowodzie z dokumentów. Posłużenie się definicją zawartą w art. 77³ k.c. uzasadnione jest przedmiotem regulacji kodeksu postępowania cywilnego, tj. spraw cywilnych (art. 1 k.p.c.), oraz charakterem tej definicji (jest ogólna, wyznacza rdzeń cywilnoprawnego rozumienia dokumentu oraz poza problematykę formy oświadczeń woli, a głównym jej celem było uporządkowanie terminologii w systemie prawa).

Dokumentem, o którym mowa w ustawie procesowej, jest zatem – stosownie do art. 77³ k.c. – nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. *De lege lata* pojęcie dokumentu z art. 77³ k.c. zakłada konieczność łącznego zaistnienia trzech elementów konstrukcyjnych: nośnika, informacji oraz możliwości zapoznania się z treścią informacji. Obecna definicja dokumentu z art. 77³ k.c. odeszła od tradycyjnych elementów – takich jak pisemność, tekstowość czy własnoręczny podpis; częściowo oddaje zaś w pełni trafną koncepcję wyrażoną przez M. Allerhanda, który przyjmował bardzo szerokie rozumienie dokumentu, uznając, że jest nim każdy przedmiot wyrażający myśl, bez względu na to, z czego jest wykonany oraz jakimi środkami ta myśl została wyrażona⁹³⁰. W piśmiennictwie podnosi się, że definicja pojęcia dokumentu zawarta w art. 77³ k.c. została wprowadzona do kodeksu cywilnego, aby doprecyzować elementy formy dokumentowej (art. 77² k.c.)⁹³¹. W istocie – art. 77² k.c., który reguluje formę dokumentową, odwołuje się do pojęcia „dokument” z art. 77³ k.c. Przewiduje on, że do zachowania dokumentowej formy czynności prawnej wystarcza złożenie oświadczenia woli w postaci „dokumentu”, w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej oświadczenie. Pomimo tego powołany przepis rozumie się szerzej – uznaje się, że art. 77³ k.c. wyznacza rdzeń cywilnoprawnego rozumienia dokumentu⁹³², wykraczając poza problematykę formy dokumentowej czy formy oświadczeń woli w ogóle⁹³³, a głównym celem tej regulacji było uporządkowanie terminologii w systemie prawa⁹³⁴.

---

⁹³⁰ Tak np. M. Załucki [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 8; Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 12; B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1066.

⁹³¹ K. Górka, *Pojęcie...*, s. 56; Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 17; M. Uliasz, *Dowód...*, s. 176 i 178.

⁹³² J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny...*, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt 3.

⁹³³ R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. 1.

⁹³⁴ B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. I.A.1; *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*, s. 3.

Łączna wykładnia przepisów art. 243¹ k.p.c. i art. 308 k.p.c. oraz art. 77³ k.c. prowadzi do wniosku, że dowodzenie przy zastosowaniu „wprost” przepisów o dowodzie z dokumentu zależy jeszcze od dwóch dalszych elementów konstrukcyjnych, tj. tego, czy jest to dokument tekstowy (nośnik tekstowej informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią), a nadto czy możliwe jest ustalenie wystawcy dokumentu. „Dokumentem w ścisłym tego słowa znaczeniu” w postępowaniu cywilnym jest bowiem nośnik informacji tekstowej pozwalający na zapoznanie się z treścią tej informacji oraz umożliwiający ustalenie jego wystawcy. Niemniej pomimo tego, że art. 243¹ k.p.c. ogranicza zakres dokumentów do środków tekstowych umożliwiających ustalenie ich wystawców, kodeks postępowania cywilnego pod tym pojęciem rozumie także inne dokumenty, w szczególności nietekstowe, tj. „dokumenty w szerokim tego słowa znaczeniu”, określane także jako dokumenty multimedialne. Stosownie bowiem do art. 308 k.p.c. dowody z „innych dokumentów” niż wymienione w art. 243¹ k.p.c., w szczególności zawierające zapis obrazu, dźwięku albo obrazu i dźwięku, sąd przeprowadza, stosując odpowiednio przepisy o dowodzie z oględzin oraz o dowodzie z dokumentów. Ustawa procesowa rozróżnia zatem „dowody z dokumentów w ścisłym tego słowa znaczeniu”, o których mowa w art. 243¹ k.p.c. (tj. nośniki tekstowej informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią, a jednocześnie umożliwiający ustalenie wystawcy), oraz „inne dokumenty”, „czyli dokumenty w szerokim tego słowa znaczeniu” (a zatem np. nośniki informacji zawierające zapis obrazu, dźwięku albo obrazu i dźwięku umożliwiające zapoznanie się z jej treścią).

- (c) Wnioski w zakresie pojęcia nośnika umożliwiającego zapoznanie się z treścią informacji

Przyjmuje się, że z założenia dokument powinien być trwały, tj. istniejący (utrzymujący się) bez zmian przez długi czas⁹³⁵. W istocie jednak art. 77³ k.c. nie przesądza, że jedną z cech dokumentu powinna być „trwałość” nośnika i zawartej w nim informacji.

---

⁹³⁵ E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 2; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 23; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 3-4; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 1; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2; R. Strugała [w:] *Kodeks...*, Komentarz do 77³ k.c., nb. 2; G. Stojek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., pkt. 6-7; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb II.C.2; B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1066.

Wbrew intencjom projektodawców⁹³⁶ zawarta w kodeksie cywilnym definicja dokumentu pomija kryterium możliwości wielokrotnego odtworzenia danych, a przepis posługuje się rzeczownikiem odczasownikowym „zapoznanie”, który pochodzi od czasownika „zapoznać” w aspekcie dokonanym, a nie jego odpowiednikiem w aspekcie niedokonanym „zapoznawać”. Ponadto ustawodawca w innych przepisach prawnych wprost zastrzega trwałość nośnika⁹³⁷ (takie zastrzeżenie zostało również uwzględnione w projekcie kodeksu cywilnego przygotowywanego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego⁹³⁸), co stanowi dalsze potwierdzenie stawianej tezy, że dokumentem jest każdy nośnik umożliwiający choćby jednokrotne zapoznanie się z treścią zawartej w nim informacji.

Trwałość nośnika wynikać mogłaby z istoty pojęcia dokumentu (jako środka, który „utrwała” oświadczenia) i być uzasadniona aspektem funkcjonalnym przepisu (tj. tego, aby środek ten mógł posłużyć w przyszłości za dowód w procesie). Za trwałością przechowywania informacji i możliwością jej wielokrotnego odtwarzania mogłoby przemawiać posłużenie się przez ustawodawcę pojęciem „nośnika” – zgodnie ze słownikową definicją tego terminu powinien on bowiem umożliwiać przekazywanie, upowszechnianie określonych treści. Normy ustawy procesowej przewidują jednak, że w określonych sytuacjach możliwe jest przeprowadzenie dowodu co do (treści) dokumentu innymi środkami dowodowymi, o ile taki nietrwały, jednorazowy dowód kiedykolwiek istniał (art. 246 k.p.c.) lub instruują sędziego, jak postąpić w przypadku uszkodzeń dokumentu (art. 257 k.p.c.). Strona nie jest zatem pozbawiona prawa do dowodzenia swoich racji w razie konieczności powołania się na oświadczenia zawarte w takim dowodzie.

---

⁹³⁶ *Rządowy projekt... druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*, s. 3 oraz 5-6; M. Nowak, *Rodzaje...*, s. 544.

⁹³⁷ Np.: art. 2 pkt 4 ustawy z 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2759 ze zm.), art. 6 pkt 5 ustawy z 16 września 2011 r. o timeshare (Dz.U. Nr 230 poz. 1370), art. 5 pkt 17 ustawy z 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1497), art. 3 pkt 9 ustawy z 20 maja 2021 r. o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz Deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 695). W tym kontekście zwrócić uwagę można na niedostosowanie niektórych regulacji do zmienionego stanu prawnego: art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 722 ze zm.) (dalej jako „ustawa o obrocie instrumentami finansowymi”), art. 8 ust. 1 ustawy z 15 stycznia 2015 r. o obligacjach (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 708) czy art. 90 ust. 4 prawa bankowego wyróżniających wśród papierów wartościowych te, które nie mają postaci dokumentu, mimo że art. 77³ k.c. obejmuje również nośniki nie-materialne (zapisy elektroniczne) (K. Górka, *Pojęcie...*, s. 61).

⁹³⁸ J. Grykiel [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. B.2; J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 35.

De lege lata przyjąć należy, że dokumentem jest każdy nośnik umożliwiający choćby jednokrotne zapoznanie się z treścią zawartej w nim informacji. Przemawia za tym zarówno wykładnia językowa (brak wymagania w przepisie wielokrotnego odtworzenia, posłużenie się przez ustawodawcę rzeczownikiem odczasownikowym „zapoznanie” od czasownika „zapoznać” w aspekcie dokonanym), jak i systemowa (zastrzeżenie wymogu trwałości w innych przepisach). Chociaż dokument, który przestaje istnieć i nie może dowodzić okoliczności, lub materiał, z którego nie da się wykonać odpisu, wymyka się spod intuicyjnej definicji dowodu z dokumentu, taka kwalifikacja nie odpowiada rzeczywistości spraw sądowych. Operatywne będzie nazywanie takiego środka „dokumentem”, którego treść w procesie będzie dowodzona w inny sposób.

Zastrzec jednak należy, że przyjęcie, iż np. fala dźwiękowa lub sygnał dymny stanowiłyby nośniki informacji umożliwiające zapoznanie się z ich treścią mogłoby powodować zatarcie się różnic pomiędzy formą dokumentową a formą ustną. Rozwiązaniem tego problemu może być racjonalne podejście do interpretacji pojęcia nośnika, opierające się na tym, że przez „nośnik” należy rozumieć takie środki, które z założenia powinny prowadzić do utrwalenia informacji – z natury fali dźwiękowej lub sygnału dymnego wynika, że tworzą one jednorazowy przekaz. Inaczej jest jednak w przypadku na przykład wiadomości elektronicznej, którą można odczytać tylko raz, ponieważ potem znika. Wówczas bowiem informacja jest umieszczana na nośniku, który z zasady pozwala na trwałe przechowywanie treści. W przeciwieństwie do fali dźwiękowej lub sygnału dymnego, które nie są utrwalane na nośnikach i „ze swej natury” tworzą ulotny przekaz.

W odniesieniu do dokumentów elektronicznych część autorów stoi na stanowisku, że nośnikiem z art. 77³ k.c., w którym zapisuje się informację, jest „plik” stanowiący jednostkę zapisu i przechowywania informacji; czym innym zaś jest „informatyczny nośnik danych”, o którym mowa m.in. w art. 254 § 2¹ k.p.c., na którym „nośnik” jest utrwalany (płyta CD, płyta DVD, pendrive)⁹³⁹. Informatyczny nośnik danych, na którym zapisano dokument, można według nich (posługując się terminologią dotyczącą dokumentów tradycyjnych) traktować jako kopertę lub teczkę, w której znajduje się dokument. Odmienne podejście zakłada, że plik jako

---

⁹³⁹ B. Kaczmarek-Templin, *Dowód...* [w:] *System...*, s. 1074; K. Górka, *Pojęcie...*, s. 58.

wyłącznie metoda formowania i katalogowania nie może być uznany za nośnik, takim może być bowiem materialny przekaznik (np. płyta CD).

Zarówno z teoretycznoprawnego punktu widzenia, jak i zważając na praktyczne aspekty procesu cywilnego, w przypadku dokumentów elektronicznych zasadne jest przyjęcie, że nośnikiem, w którym zapisuje się informację, jest każdy „plik” stanowiący jednostkę zapisu i przechowywania informacji – bez względu, na jakim informatycznym nośniku danych zostanie przedstawiony sądowi i czy w ogóle zostanie przedstawiony na takim informatycznym nośniku danych. Przy czym w praktyce plik ten będzie musiał być zlokalizowany na konkretnym informatycznym nośniku danych i przedstawiony sądowi – w postaci materialnej lub poprzez ścieżkę dostępu. Zasadne jest więc liberalne podejście do nośnika (choćby nawet nie w pełni odpowiadało ono pojęciom z zakresu informatyki), co pozwala na elastyczność konieczną także z uwagi na szybki postęp technologiczny. Odmienną zaś kwestią jest, jaka będzie jego wartość dowodowa, w tym na ile możliwe będzie wykazanie autentyczności danego środka dowodowego oraz sposób jego przedstawienia sądowi, co zostanie przedstawione poniżej.

(d) Wnioski w zakresie pojęcia informacji tekstowej

W prawie procesowym pod pojęciem dokumentu w ścisłym tego słowa znaczeniu należy rozumieć jedynie dokumenty tekstowe.

Informacją tekstową są wszelkie oświadczenia, w tym m.in. oświadczenia wiedzy czy woli, stanowiące treść intelektualną. Treść intelektualną rozumieć się powinno szeroko, ponieważ – gdyby przyjąć odmiennie – na przykład bilety do kina lub do teatru potencjalnie mogłyby nie być traktowane jako dokument. Dla zaistnienia dokumentu wystarczająca będzie także informacja z treścią nielogiczną czy niedorzeczną – jej ocena dla rozstrzygnięcia sprawy będzie przedmiotem postępowania dowodowego.

Za informację w rozumieniu art. 77³ k.c. uznać należy także same metadane dokumentu elektronicznego. Opisują one właściwości dokumentu, a zatem co do zasady stanowią informacje drugiego stopnia (dla odróżnienia od tradycyjnie pojmowanych informacji, tj. informacji pierwszego stopnia), zwykle będą zmierzać do ustalenia faktów procesowych, a ich rolę można porównać do podpisu składanego w dokumentach tradycyjnych. Co więcej, mogą zdarzyć się przypadki, że metadane będą jedyną informacją, co pozwala na przyjęcie, że

wówczas nośnik – zdawałoby się bez informacji (tj. bez informacji pierwszego stopnia), mógłby być nadal dokumentem w rozumieniu art. 77³ k.c.

Zasadniczo pod pojęciem tekstu rozumie się informacje sporządzone za pomocą alfabetu i reguł językowych⁹⁴⁰. Za tekst uznać się powinno jednak nie tylko zapis alfabetyczny, tj. zapis liter, ale także zapis cyfr (w tym również wyłącznie cyfr), a także innych zrozumiałych znaków. Wytyczenie granic pozwalających dany zapis zakwalifikować jako tekst może być w niektórych przypadkach problematyczne.

Znaki zapisane w tzw. alfabecie Braille'a nie podlegają pod regulację art. 243¹ k.p.c. z tego względu, że umożliwiają zapoznanie się z nimi za pomocą zmysłu dotyku, chyba że informacja odczytywana jest optycznie przez osobę widzącą, tj. w sposób związany z postrzeganiem wzrokowym, a nie dotykowo. Dowodami z dokumentów z art. 243¹ k.p.c. są bowiem dokumenty, które można odczytywać optycznie.

Ze względu na treść art. 308 k.p.c., który *expressis verbis* odnosi się m.in. do zapisu obrazu i dźwięku, przyjąć należy, że w art. 243¹ k.p.c. „tekst” rozumieć należy tak, jak jest on rozumiany w teorii literatury i językoznawstwa, tj. jako wypowiedź powstała w obrębie określonego systemu językowego. W konsekwencji pisma piktograficzne jako zapisy zdarzeń w danym języku powinny podlegać art. 243¹ k.p.c. Z kolei emotikony i inne znaki graficzne, kodowane i odkodowywane w określonym kręgu kulturowym, oparte są bardziej na oddziaływaniu na wyobraźnię (skojarzenia) odbiorcy i podlegają większej swobodzie interpretacyjnej, powinny zatem podlegać dyspozycji art. 308 k.p.c.

Tekst sporządzony szyfrem powinno się również uznać za dokument tekstowy. Przepisy ustawy procesowej nie wyłączają możliwości odczytania takiego dokumentu z pomocą biegłego. Na zasadzie art. 278 § 1 k.p.c. w każdym przypadku bowiem, gdy konieczne są wiadomości specjalne, sąd może powołać biegłego. Dowód z jego opinii byłby wówczas metadowodem koniecznym dla oceny dowodów pierwszego stopnia, tj. zaszyfrowanego dokumentu. Przepisy kodeksu postępowania cywilnego w niektórych przypadkach *expressis verbis* pozwalają na ocenę wiarygodności dowodów przez biegłego (art. 254 k.p.c., art. 271 § 2 k.p.c., art. 271¹

---

⁹⁴⁰ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 3; E. Rudkowska-Ząbczyk *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 8; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., nb. 4; M. Sieńko [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt 2; T. Ereciński [w:] *Postępowanie...*, Komentarz do art. 243¹ k.p.c., pkt. 7-8.

k.p.c., art. 292 k.p.c.). Nie oznacza to jednak, że w innych sytuacjach sąd nie może powołać do tego celu biegłego. W praktyce biegły bardzo często analizuje (ocenia) dokumenty, np. dokumenty finansowe lub dokumentację medyczną, aby sąd poczynił prawidłowe ustalenia wynikające z ich treści; ponadto dekodowanie szyfru nie jest bardzo odległe od tłumaczenia, którego dopuszczalność przewiduje kodeks postępowania cywilnego właśnie w stosunku do dokumentów (art. 256 k.p.c.). Artykuł 77³ k.c. nie wyklucza przy tym sytuacji, w której odczytanie informacji będzie dokonane dopiero przez podmioty trzecie, przy użyciu odpowiednich urządzeń czy stosownego oprogramowania, ani nie reguluje, kto ma zapoznać się z jej treścią, w szczególności nie wskazuje, że musi być możliwe zapoznanie się przez jakiegokolwiek odbiorcę (innego niż autor). Większość sporów dotyczących niewykonania lub nienależytego wykonania umów opiera się na interpretacji pojęć przyjętych przez strony, tj. przez nie zdefiniowanych, których rozumienie może odbiegać od powszechnie przyjętego. Tekst sporządzony szyfrem powinno się również uznać za dokument także wówczas, gdy zawiera znaki niealfanumerycznymi, np. symbole czy grafikę. Jego odczytanie nie jest bowiem oparte na oddziaływaniu na wyobraźnię (skojarzenia) odbiorcy i podlega konkretnym regułom interpretacyjnym, a dekodowanie szyfru nie jest bardzo odległe od tłumaczenia.

Z perspektywy definicji dowodu z dokumentu konstruowanej w oparciu o art. 243¹ k.p.c. w zw. z art. 77³ k.c. nie ma podstaw, by z pojęcia tekstu wyłączyć przypadkowo dobrane wyrazy i znaki, o ile stosownie do art. 227 k.p.c. dotyczyć będą okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Nieskładna treść zawarta na nośniku może stanowić dowód wady oświadczenia woli, np. braku świadomości lub swobody powzięcia decyzji czy groźby, lub wykazywać stan emocjonalny osoby w momencie tworzenia tej treści.

De lege lata art. 77³ k.c. zakłada, że dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający „zapoznanie się z jej treścią”), nadal jednak brzmienie przepisu bardziej akcentuje „potencjalną możliwość”, niż to, że taka informacja już się tam znajduje. W związku z tym postulowana jest zmiana tego przepisu (*vide*: punkt 5.5(a) poniżej).

(e) Wnioski w zakresie ustalenia wystawcy dokumentu

Artykuł 243¹ k.p.c. wymaga, aby możliwe było ustalenie „wystawców dokumentów”. Z perspektywy art. 77² k.c. (dotyczącego formy dokumentowej) konieczne jest, aby możliwe ustalenie „osoby składającej oświadczenie”. Ustawodawca posłużył się w ustawie materialnej i ustawie procesowej różnymi sformułowaniami co do ustalenia pochodzenia dokumentu,

a działanie to było celowe. Z perspektywy procesu cywilnego zasadny jest wniosek, że dla zakwalifikowania danego środka dowodowego jako dokumentu z art. 243¹ k.p.c. konieczne jest, aby dokument ten umożliwił ustalenie osoby go „sporządzającej”. Wystawcą z art. 243¹ k.p.c. nie musi być zatem osoba składająca dane oświadczenie, czego z kolei wymaga art. 77² k.c.

Ratio, z powodu której uzasadnione jest zróżnicowanie w tym zakresie kodeksu cywilnego oraz kodeksu postępowania cywilnego, związana jest z celem tych regulacji. Z perspektywy procesu dla wartości dowodowej dokumentu istotne jest bowiem, aby ustalić, od kogo pochodzi dany dokument. Ustalenie wystawcy musi być możliwe obiektywnie przez sąd, który ma dowód z dokumentu przeprowadzić, przy czym zastrzega się, że ustawodawca nie nałożył ograniczeń w zakresie sposobu określenia autora dokumentu. Nie ma znaczenia, czy ustalenie osoby składającej oświadczenie woli nastąpi na podstawie samej treści dokumentu, czy też po sprawdzeniu np. informatycznego nośnika danych lub urzędnika, za pomocą którego złożono oświadczenie.

Błędne jest jednak utożsamianie wystawcy dokumentu z osobą, które jedynie dokonuje udostępnienia środka dowodowego. Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z 30 grudnia 2019 r.⁹⁴¹, ustalając wystawcę dokumentu, przyjął, że dla celów tej kwalifikacji istotne było to, kto był autorem wydruku (dokumentu), a nie od kogo pochodzą mają oświadczenia (wpisy) zamieszczane w formie cyfrowej w Internecie (a następnie odtwarzane w formie tekstu na ekranie urzędnika). Pogląd, że pod pojęciem wystawcy dokumentu można rozumieć podmiot, który jedynie dokonał czynności technicznej umożliwiającej przedłożenie dokumentu sądowi, jest błędny⁹⁴². Taka osoba nie będzie bowiem odpowiednia dla poświadczenia okoliczności złożenia oświadczeń czy ustalenia osoby składającej dane oświadczenie, co wydaje się celem rozważanej regulacji.

Na etapie kwalifikacji danego dokumentu jako dowodu chodzi tylko o potencjalną, obiektywną możliwość ustalenia wystawcy dokumentu – badanie tożsamości wystawcy nastąpi dopiero w toku przeprowadzania dowodu. Dokumenty tekstowe, w przypadku których nie będzie

---

⁹⁴¹ Wyrok SA w Szczecinie z 30 grudnia 2019 r., I ACa 672/19.

⁹⁴² Tak też A. Kościółek, choć zdaniem autorki – odmiennie od przyjmowanego w niniejszej rozprawie wniosku – ustalenie wystawcy polega na zidentyfikowaniu osoby, od której pochodzą np. oświadczenia (wpisy) zamieszczane w portalu społecznościowym (A. Kościółek, *Dowód...*, s. 102).

możliwości ustalenia wystawcy, będą tak zwanym innym dokumentem w rozumieniu art. 308 k.p.c.

(f) Wnioski w zakresie pojęcia tekstowej formy dokumentowej

Przez dowody z dokumentu sporządzone w tekstowej formie dokumentowej rozumieć się powinno zarówno oświadczenia woli, jak również inne oświadczenia (np. wiedzy) złożone w sposób, który nie spełnia wymogów stawianych innym, tzw. wyższym (silniejszym czy bardziej rygorystycznym), formom czynności niż forma dokumentowa. Zgodnie z art. 77² k.c. do zachowania dokumentowej formy wystarcza złożenie oświadczenia w postaci dokumentu, w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej oświadczenie; stosownie zaś do art. 77³ k.c. dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. Dowodami takimi będą więc nośniki informacji umożliwiające zapoznanie się z jej treścią oraz ustalenie autora, a jednocześnie niespełniające wymogów stawianych innym formom – przede wszystkim tzw. innym podstawowym formom szczególnym, tj. formie pisemnej określonej w art. 78 k.c., elektronicznej określonej w art. 78¹ k.c., pisemnej z datą pewną określonej w art. 81 k.c., pisemnej z podpisem notarialnie poświadczonym określonej w art. 96 i 97 prawa o notariacie, aktu notarialnego określonego w art. 92 § 1 prawa o notariacie.

Dodatkowo, aby taka kategoria dowodów mogła zostać zakwalifikowana jako dowody z art. 243¹ k.c. informacja w nich zawarta musi być informacją tekstową. Zgodnie z art. 25 ust. 2 rozporządzenia eIDAS i art. 78¹ § 1 i 2 k.c. wyłącznie oświadczenie woli złożone w formie elektronicznej będącej kwalifikowanym podpisem elektronicznym jest równoważne z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej. Tym samym na gruncie postępowania cywilnego wszystkie pozostałe dokumenty elektroniczne (tj. dokumenty elektroniczne nieopatrzone kwalifikowanym podpisem elektronicznym), a jednocześnie umożliwiające ustalenie wystawcy dokumenty, kwalifikowane powinny być jako dokumenty w tekstowej formie dokumentowej (w szczególności podpisane zwykłym podpisem elektronicznym stosownie do art. 3 pkt 10 rozporządzenia eIDAS lub zaawansowanym podpisem elektronicznym stosownie do art. 3 pkt 11 w zw. z art. 26 rozporządzenia eIDAS).

Należy przyjąć, że dowody elektroniczne, które nie zawierają podpisu w klasycznym tego słowa znaczeniu (tj. imienia, nazwiska czy też pseudonimu), ale co do zasady nie ma żadnych wątpliwości w zakresie osoby nadawcy (SMS-a, wiadomości przesyłane przez aplikację

WhatsApp przesłane do osoby, która ma zapisany w pamięci urządzenia numer kontaktowy wysyłającego; e-maile, choćby nie zawierały klasycznego podpisu, o ile przesyłane są one z osobistych kont umożliwiających ustalenie nadawcy; informacje publikowane przez osoby po zalogowaniu się do indywidualnych profili, kiedy autorstwo danej wiadomości identyfikowane jest np. na podstawie zamieszczonego zdjęcia) zawierają co najmniej „zwykły podpis elektroniczny”, a przy spełnieniu wymagań określonych art. 26 rozporządzenia eIDAS byłyby to nawet „podpis zaawansowany”. Przekazywana wówczas informacja to dane w postaci elektronicznej, które w istocie są dołączone lub logicznie powiązane z innymi danymi w postaci elektronicznej (numer telefonu, adres e-mail osobistego konta, dane indywidualnego profilu), i które są *de facto* użyte przez podpisującego jako podpis. Odpowiada to więc definicji zwykłego podpisu elektronicznego określonej w art. 3 pkt 10 rozporządzenia eIDAS.

(g) Wnioski w zakresie klasyfikacji dowodów z dokumentów

Na gruncie obecnych przepisów dowody z dokumentów można podzielić na następujące kategorie: (i) dowody z dokumentów zawierających tekst, podpisanych własnoręcznym podpisem lub kwalifikowanym podpisem elektronicznym – do nich zastosowanie miałyby wszystkie przepisy ustawy procesowej dotyczące dokumentów w ścisłym tego słowa znaczeniu, (ii) dowody z dokumentów zawierających tekst, niepodpisanych w powyższy sposób, ale co do których istnieje możliwość ustalenia tożsamości ich wystawców – do nich zastosowanie znajdowałaby potencjalnie część przepisów ustawy procesowej dotyczących dokumentów w ścisłym tego słowa znaczeniu, (iii) dowody z dokumentów zawierających treść wyrażoną innymi środkami niż tekst (obrazem, dźwiękiem bądź obrazem i dźwiękiem) – dowód z nich byłby przeprowadzony według art. 308 k.p.c., oraz (iv) dowody z dokumentów zawierających tekst, niepodpisanych i co do których nie istnieje możliwość ustalenia tożsamości ich autorów ani wystawców – takie dokumenty *de lege lata* mogłyby potencjalnie stanowić dowody w rozumieniu art. 308 k.p.c. Za nadal aktualny należy uznać dychotomiczny podział dokumentów w ścisłym tego słowa znaczeniu na dokumenty urzędowe i prywatne.

(h) Wnioski z analizy perspektywy międzynarodowej

Zainteresowanie dowodem z dokumentu będącego odpowiednikiem dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej zauważalne jest także na poziomie międzynarodowym, w szczególności w zakresie, w jakim dotyczy dowodów elektronicznych. Są to wydane na poziomie międzynarodowym zarówno regulacje stosowane bezpośrednio

i wprowadzające wiążące przepisy, jak również szereg rekomendacji co do statusu dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej pomocnych przy wykładni przepisów oraz wprowadzaniu dobrych praktyk. Rozwiązania w nich wskazane są zasadniczo spójne – przede wszystkim w większości z nich postuluje się, aby nie dyskryminować takiej kategorii dokumentów (rozporządzenie eIDAS, Wytyczne RE, Reguły ELI/UNIDROIT); część z nich przez dokument rozumie przekazywaną treść (rozporządzenie eIDAS, Wytyczne RE, Regulamin IBA), część zaś odnosi się do nośnika, zatem tak jak przepisy kodeksu cywilnego, a w ślad za nimi ustawy procesowej (Reguły ELI/UNIDROIT).

5.3 Wnioski co do pozycji dowodu z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej w ramach swobodnej oceny dowodów w polskim procesie cywilnym

- (a) Wnioski w zakresie objęcia dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej domniemanymi związanymi z dowodami urzędowymi

Zgodnie z art. 244 k.p.c. dokumenty urzędowe, sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania, stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone, a zasadę tę stosuje się odpowiednio do dokumentów urzędowych sporządzonych przez inne podmioty w zakresie zleconych im przez ustawę zadań z dziedziny administracji publicznej. Stosownie zaś do art. 252 k.p.c. strona, która zaprzecza prawdziwości dokumentu urzędowego albo twierdzi, że zawarte w nim oświadczenia organu, od którego dokument ten pochodzi, są niezgodne z prawdą, powinna okoliczności te udowodnić. W przypadku nadania danemu dokumentowi charakteru dokumentu urzędowego lub mocy dokumentu urzędowego, dokumentowi temu przyznaje się szczególną moc dowodową poprzez zaopatrzenie go w domniemania prawne właściwe dla dokumentów urzędowych. Oba wskazane domniemania mogą zostać obalone przez osobę, które neguje autentyczność lub zgodność treści dokumentu z rzeczywistym stanem rzeczy.

W postępowaniu cywilnym mogą zostać przedłożone sądowi dowodowi z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, które objęte będą domniemaniami związanymi z dowodami urzędowymi z art. 244 w zw. z art. 252 k.p.c. Zgodnie bowiem z art. 14 § 2 k.p.a. sprawy mogą być załatwiane między innymi za pomocą środków łączności, gdy przemawia za tym interes strony, a przepis prawny nie stoi temu na przeszkodzie. Na zasadzie zaś z art. 14 § 1a k.p.a.

pisma utrwalone w postaci elektronicznej można opatrywać nie tylko kwalifikowanym podpisem elektronicznym, ale między innymi również podpisem zaufanym, osobistym (tj. zaawansowanym podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 11 rozporządzenia eIDAS) czy kwalifikowaną pieczęcią elektroniczną organu administracji publicznej ze wskazaniem w treści pisma osoby opatrującej pismo pieczęcią. Jeśli przepisy regulujące działanie organów władzy publicznej (lub podmiotów działających w ich zastępstwie, względnie nadają określonym dokumentom moc dowodów urzędowych) przewidują wydawanie dokumentów w takich formach, przepisy procedury cywilnej powinny niewątpliwie uwzględniać takie uregulowania. Dla przykładu – stosownie do art. 50 ust. 4a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zaświadczenia i decyzje w przedmiocie niezalegania w opłacaniu składek wydane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w postaci elektronicznej opatrzone mogą być nie tylko kwalifikowanym podpisem elektronicznym, ale również podpisem zaufanym albo podpisem osobistym, a zatem dokumentami stanowiącymi dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej. Podobnie informacja uzyskiwana w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej w odpowiedzi na wniosek złożony e-mailem przekazywana jest e-mailem – stosownie bowiem do art. 14 ust. 1 udostępnianie informacji publicznej na wniosek następuje w sposób i w formie zgodnych z wnioskiem.

Dla oceny statusu dokumentów urzędowych w procesie cywilnym zasadniczo zatem nie ma potrzeby odwoływania się do pojęcia tekstowej formy dokumentowej. Zakwalifikowanie dokumentu urzędowego jako sporządzonego w formie dokumentowej będzie jednak miało znaczenie w przypadku informacji wykraczających poza zakres działania organu; jeżeli organ (lub inny upoważniony podmiot) wystawi tego rodzaju dokument o treści pozostającej poza jego kompetencjami (lub poza zakresem zleconych im przez ustawę spraw z dziedziny administracji publicznej), to dokument taki z perspektywy postępowania cywilnego nie będzie miał waloru urzędowego, a wówczas rozważenia wymaga, czy podlegałby regulacji art. 245 w zw. z art. 253 k.p.c.

- (b) Wnioski w zakresie objęcia dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej domniemanymi związanymi z dowodami prywatnymi

Zgodnie z art. 245 k.p.c. dokument prywatny sporządzony w formie „pisemnej” albo „elektronicznej” stanowi dowód tego, że osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie.

Stosownie zaś do art. 253 k.p.c. jeśli strona zaprzecza prawdziwości „dokumentu prywatnego” albo twierdzi, że zawarte w nim oświadczenie osoby, która je podpisała, od niej nie pochodzi, obowiązana jest okoliczności te udowodnić; a jeżeli jednak spór dotyczy dokumentu prywatnego pochodzącego od innej osoby niż strona zaprzeczająca, prawdziwość dokumentu powinna udowodnić strona, która chce z niego skorzystać.

Nie ma podstaw, aby przyjąć, że dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej nie będzie dowodem prywatnym, o ile nie jest dokumentem urzędowym. Artykuł 245 k.p.c. nie zawiera definicji dokumentów prywatnych, gdyby bowiem ustawodawca chciał określić, czym jest „dokument prywatny”, przepis ten musiałby być inaczej zredagowany (podobnie jak art. 244 § 1 k.p.c. nie zawiera definicji dokumentów urzędowych, a art. 2431 k.p.c. pojęcia „dokument”). Bardziej oddającym istotę rzeczy podziałem wydaje się zróżnicowanie wpiętych dokumentów na urzędowe i prywatne, a następnie podział w ramach dokumentów prywatnych na te, które są objęte domniemaniami z art. 245 k.p.c., oraz pozostałe. Treść art. 253 k.p.c. może być postrzegana jako omyłka ustawodawcy, który nie znowelizował tego przepisu w ramach Nowelizacji z 2016 r.; niezależnie od tego nic nie stoi na przeszkodzie, aby uznać, że przepis ten reguluje zasady zaprzeczania autorstwa oświadczenia co do wszystkich rodzajów dokumentów prywatnych, w tym także dowodów w tekstowej formie dokumentowej.

Wykładnia literalna art. 245 k.p.c. może jednak prowadzić do wniosku, że domniemaniami określonymi tym przepisem objęte są wyłącznie dokumenty w formie pisemnej oraz elektronicznej. Tym samym wobec treści art. 78 § 1 k.c. (regulującego formę pisemną) dotyczyłyby one dokumentów zawierających własnoręczny podpis, a ze względu na art. 78¹ § 1 k.c. (określający formę elektroniczną oświadczeń) opatrzone mogłoby być także kwalifikowanym podpisem elektronicznym. Poza zakresem normatywnym pozostawałyby dokumenty w tekstowej formie dokumentowej, np. opatrzone podpisem zaawansowanym określonym rozporządzeniem eIDAS,

Istnieją jednak podstawy do przyjęcia, że pod pojęciem formy elektronicznej z art. 245 k.p.c. rozumieć należy wszelkie dokumenty podpisane podpisem elektronicznym rozumianym tak, jak jest on pojmowany na gruncie rozporządzenia eIDAS.

Ustawodawca w przepisie art. 245 k.p.c. odnosi się *expressis verbis* zarówno do formy pisemnej i elektronicznej. Tymczasem stosownie do art. 78¹ ust. 2 k.c. oraz art. 25 ust. 2 rozporządzenia eIDAS kwalifikowany podpis elektroniczny ma skutek prawny

równoważny podpisowi własnoręcznemu. Jeśliby zatem przyjąć, że w art. 245 k.p.c. ustawodawca odwołuje się wprost do form z kodeksu cywilnego, zgodnie z którym kwalifikowany podpis elektroniczny zajmuje w nim taką samą pozycję co podpis własnoręczny, w przepisie ustawy procesowej nie powinny być zostać ujęte obie formy. Wystarczające byłoby wskazanie wyłącznie formy pisemnej, ponieważ na zasadzie określonej art. 78¹ ust. 2 k.c. oraz art. 25 ust. 2 rozporządzenia eIDAS norma dekodowana z art. 245 k.p.c. obejmowałaby również kwalifikowany podpis elektroniczny. Taka sytuacja występuje w art. 246 k.p.c., w którym ustawodawca odnosi się jedynie do formy pisemnej, a część piśmiennictwa dodaje, że stosuje się go także do formy elektronicznej ze względu na jej zrównanie z formą pisemną⁹⁴³. Obecna redakcja art. 245 k.p.c. pozwala więc na wniosek, że mogło to być działanie celowe, a pojęcia w nim ujęte powinno się interpretować „autonomicznie” na gruncie ustawy procesowej.

Dalszym argumentem przemawiającym za tym, że określenia zawarte w art. 245 k.p.c. należy odczytywać niezależnie, jest okoliczność, że ustawodawca nie sprecyzował, jakim podpisem elektronicznym powinien być podpisany dokument określony w art. 245 k.p.c. Gdy zaś chce się odwołać w kodeksie postępowania cywilnego do formy z kwalifikowanym podpisem elektronicznym lub innym szczególnym podpisem elektronicznym, robi to *explicite* (np. art. 126 § 5 k.p.c., art. 158 § 3 k.p.c., art. 324 § 4 k.p.c.).

Przyjęcie autonomicznej wykładni formy elektronicznej z art. 245 k.p.c. – opierającej się na rozumieniu dokumentu podpisanego elektronicznie zgodnie z rozporządzeniem eIDAS – wypełniłoby zastaną lukę co do dokumentów podpisanych innym podpisem niż własnoręczny i kwalifikowany podpis elektroniczny.

Mimo zatem zauważalnych argumentów przeciwnych (przede wszystkim posłużenie się w art. 245 k.p.c. określeniem formy elektronicznej, która jest pojęciem kodeksu cywilnego definiowanym przez użycie konkretnego rodzaju podpisu elektronicznego) oprócz dowodów sporządzonych w formie pisemnej oraz formie elektronicznej określonej w art. 78¹ § 1 k.c. domniemaniami związanymi z dowodami prywatnymi powinny być objęte także dowody

---

⁹⁴³ I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 11; J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 4. W przypadku art. 246 k.p.c. część autorów obejmuje nim także formę dokumentową, mimo że nie jest zrównana z formą pisemną; w tym przypadku uzasadnieniem jest odniesienie w przepisie do art. 73 k.p.c. (J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 4).

z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej podpisane podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 11 rozporządzenia eIDAS, tj. zaawansowanym i zwykłym podpisem elektronicznym. Poza tymi domniemaniami pozostawałyby inne dowody w tekstowej formie dokumentowej, jak np. zwykła kopia dokumentu oryginalnie sporządzonego w formie pisemnej, których autorstwo musiałoby być wykazywane w inny sposób niż na zasadzie domniemania związanego z dokumentami prywatnymi.

Przeгляд doktryny i orzecznictwa prowadzi jednak do wniosku, że zgodnie przyjmuje się, iż wynikające z art. 245 k.p.c. domniemania dotyczące dokumentów prywatnych co do zasady nie dotyczą żadnych dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej⁹⁴⁴. W rezultacie okoliczność, że osoba, która jest wskazywana przez powołującego dowód, złożyła oświadczenie wykazywane dowodem z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, musi być przedmiotem ustaleń sądu dokonywanych w inny sposób niż na zasadzie domniemania związanego z dokumentami prywatnymi. Odbywać się to może w drodze bezdowodowego ustalania tych faktów przez sąd na zasadzie faktów niezaprzeczonych z art. 230 k.p.c., faktów przyznanych z art. 229 k.p.c., domniemań faktycznych z art. 231 k.p.c. lub koncepcji dowodu *prima facie* oraz faktów znanych powszechnie i urzędowo z art. 228 k.p.c. Autorstwo oświadczenia może być także wykazywane dowodami drugiego stopnia nazywanymi metadowodami, tj. środkami potwierdzającymi autorstwo dokumentu zmierzającego bezpośrednio do ustalenia faktów mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie.

Opieranie się na bezdowodowym ustaleniu autorstwa oświadczenia wydaje się ryzykownym działaniem strony, w której interesie powinno być zapewnienie, że jej twierdzenia są właściwie wykazywane. W praktyce sądowej oraz literaturze pojawiają się tezy, że strona powołująca dowód z dokumentu sporządzonego w tekstowej formie dokumentowej powinna wykazać jego

---

⁹⁴⁴ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 8; Komentarz do art. 253 k.p.c., pkt 4; E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 22; I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., nb. 47 i 80; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 77³ k.c., nb. II.A.b.2 i 4; K. Knoppek [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 245 k.p.c., pkt 4; B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1075 i 1135-1136; Ł. Błaszczak, *Dowód...*, s. 22; J. Gołaczyński, *Pojęcie...*, s. 40-41, 43; M. Rusiński, *Dowód...*, s. 64-65; M. Nowak, *Rodzaje...*, s. 551; D. Szostek, *Form...*, s. 90; J. Gołaczyński, *Electronic...*, s. 76; wyrok SN z 19 września 2019 r., II CSK 334/18; wyrok SA w Gdańsku z 16 maja 2017 r., III AUa 2158/16; wyrok SA w Białymstoku z 24 sierpnia 2018 r., I ACa 405/18; wyrok SA w Gdańsku z 22 lutego 2019 r., I AGa 367/18; wyrok SA w Lublinie z 4 listopada 2020 r., I ACa 587/19.

prawdziwość dopiero, gdy jego autentyczność zostanie zaprzeczona. W istocie prowadzi to jednak do zaburzenia rozkładu ciężaru dowodu. Co do zasady bowiem strona, która w razie sporu powołuje się na dokument sporządzony w formie dokumentowej, zobowiązana jest udowodnić, zgodnie z ogólną zasadą rozkładu ciężaru dowodu określoną w art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c., że zawarte w nim oświadczenie pochodzi od określonej osoby wskazanej w treści dokumentu lub ustalonej w oparciu o okoliczności związane z jego złożeniem. Potencjalnie uzasadnieniem takiej zmiany rozkładu ciężaru dowodu jest ocena wiarygodności dowodu dokonywana przez sąd na zasadzie art. 233 § 1 k.p.c. (bez zważania jednak na to, na kim spoczywa ciężar dowodzenia); alternatywnym uzasadnieniem takiego podejścia mogłoby być kwalifikowanie dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej jako dowodów z art. 308 k.p.c. lub 309 k.p.c. i wówczas stosowanie do nich art. 245 k.p.c. z odwołania, względnie stosowanie do nich art. 245 k.p.c. na zasadzie analogii. Odpowiedzią na podnoszoną kwestię mogłaby być również teoria zwolnień (*théorie des dispenses*), której twórcą był H. Motulsky⁹⁴⁵, zgodnie z którą ze względów racjonalnych i prawnych strona dochodząca swych praw powinna przede wszystkim powołać te okoliczności prawne, które są przewidziane hipotezą normy prawnej mającej zastosowanie w sprawie, a wykazanie innych warunków zasadności dochodzonego roszczenia (np. zdolność do czynności prawnych) będzie konieczne dopiero w chwili ich zakwestionowania przez drugą stronę lub sąd.

Zasadniczo jednak strona, która w razie sporu powołuje się na dokument sporządzony w formie dokumentowej, *de lege lata* jest zobowiązana udowodnić, zgodnie z ogólną zasadą rozkładu ciężaru dowodu, że okoliczność, iż osoba – wskazywana przez powołującego dowód – złożyła oświadczenie wykazywane dowodem z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej. Wymaga to zatem dodatkowego dowodu (metadowodu), np. informacji ze strony internetowej, wizytówki papierowej, korespondencji przedstawionej także przez drugą stronę czy umowy wskazujących dane kontaktowe osób. W praktyce sądowej sytuacja jednak przedstawia się zupełnie odwrotnie. Nieuzasadnione zaprzeczenie autorstwu wiadomości takich jak np. e-maile powinno być oceniane w świetle art. 3 k.p.c. i ewentualnie skutkować nałożeniem na stronę zwrotu kosztów na zasadzie art. 103 k.p.c.. Zagadnienie to można także analizować z perspektywy nadużycia prawa procesowego określonego art. 4¹ k.p.c. i zastosowania sankcji wskazanych w art. 226² § 2 k.p.c.

---

⁹⁴⁵ P. Ryłski, *Działanie...*, s. 169-170.

Podsumowując, w pełni uzasadniona wydaje się zmiana art. 245 k.p.c. przez wyraźne objęcie nim również dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej. W związku z tym postulowana jest nowelizacja tego przepisu (*vide*: punkt 5.5(b) poniżej).

- (c) Wnioski w zakresie ograniczeń w dowodzeniu faktów dowolnymi środkami dowodowymi z perspektywy dokumentu w tekstowej formie dokumentowej wobec braku dokumentu zastrzeżonego do wykazania danego faktu

Co do zasady ustawodawca stosownie do art. 246 k.p.c. i art. 74 k.c. wprowadza ograniczenia dowodowe jedynie w zakresie zeznań świadków i przesłuchania stron. Tym samym dowód w tekstowej formie dokumentowej mógłby swobodnie zostać wykorzystany przy dowodzeniu faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy.

W braku dokumentu, dla którego ustawa lub umowa zastrzega określoną formę pod rygorem nieważności lub dla wywołania określonych skutków czynności prawnej, dowód w tekstowej formie dokumentowej mógłby zostać wykorzystany przy dowodzeniu faktu dokonania tej czynności. Ten środek dowodowy zastosowanie jednak znalazłby jedynie w sytuacji, gdyby dokument obejmujący czynność został uprzednio sporządzony we właściwej formie (tj. wcześniej istniał), a dopiero następnie zgubił się, zniszczył lub osoba trzecia zabrałaby go. Ponadto dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej mógłby być pomocny w wykazywaniu samej „utruty” dokumentu. W szczególności w sytuacji gdyby ustawa lub umowa stron wymagała dla czynności prawnej zachowania formy pisemnej *ad solemnitatem* lub *ad eventum*, dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej mógłby służyć stosownie do art. 246 k.p.c. także jako dowód posiłkowy, który pozwoliłby na przeprowadzenie dowodu ze świadków lub z przesłuchania stron. Rola dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej byłaby również ograniczona w przypadku zastrzeżenia innych specyficznych szczególnych form, np. dla zawarcia małżeństwa (art. 1 k.r.o.), testamentu allograficznego (art. 951 k.c.) czy testamentu własnoręcznego (holograficznego) (art. 949 k.c.). W niektórych przypadkach ustawodawca wyłącza w ogóle możliwość dowodzenia środkami dowodowymi innymi niż określone w przepisie. Dla przykładu, zgodnie z art. 3 prawa o aktach stanu cywilnego stanowią one wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych, cywilnego, a ich niezgodność z prawdą może być udowodniona jedynie w postępowaniu sądowym. Dopiero zatem w odrębnym postępowaniu, w którym dokonywano by korekty aktu dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

potencjalnie mógłby stanowić dowód na wykazanie okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy.

Analogicznie jak w przypadku formy zastrzeżonej *ad solemnitatem i ad eventum*, dowodzenie dokumentem w tekstowej formie dokumentowej wobec zastrzeżonej formy szczególnej *ad probationem* dopuszczalne byłoby wówczas, gdyby dokument obejmujący czynność sporządzony był uprzednio we właściwej formie, a następnie został zagubiony, zniszczony lub zabrany przez osobę trzecią. *De lege lata* przedstawienie nośnika informacji umożliwiającego zapoznanie się z jej treścią uprawdopodobniającego fakt dokonania czynności powinien umożliwić dowodzenie za pomocą zeznań świadków lub przesłuchania stron treść czynności prawnej, dla której forma zastrzeżona jest dla celów dowodowych.

W doktrynie uznaje się, że treść art. 246 k.p.c. nie została dostosowana do zmian wprowadzonych Nowelizacją z 2016 r. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli ustawa lub umowa stron wymaga dla czynności prawnej zachowania „formy pisemnej”, dowód ze świadków lub z przesłuchania stron w sprawie między uczestnikami tej czynności na fakt jej dokonania jest dopuszczalny w wypadku, gdy dokument obejmujący czynność został zagubiony, zniszczony lub zabrany przez osobę trzecią, a jeżeli forma pisemna była zastrzeżona tylko dla celów dowodowych, także w wypadkach określonych w kodeksie cywilnym. Przepis zatem nie uwzględnia formy dokumentowej. Część autorów uznaje to za omyłkę ustawodawcy i stoi na stanowisku, że zakres ograniczeń dowodowych przewidzianych w tym przepisie dotyczy również formy dokumentowej⁹⁴⁶. Wydaje się jednak, że nie ma podstaw, aby rozszerzać zakres art. 246 k.p.c. na formę dokumentową. Przy przyjęciu jednak zastosowania art. 246 k.p.c. do formy dokumentowej, celowościowa wykładnia tego przepisu wymaga, by pod pojęciem zagubienia, zniszczenia lub zabrania także objąć sytuacje, w których dochodzi do usunięcia treści dokumentu w tekstowej formie dokumentowej następczym działaniem wysyłającego lub jej zniknięcia wskutek nałożonych ograniczeń, a tym samym dopuścić możliwość wykazywania dowodem ze świadków lub przesłuchania stron fakt dokonania czynności także w ramach opisanych przypadków.

---

⁹⁴⁶ J. Sadowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, Komentarz do art. 246 k.p.c., nb. 4; B. Swaczyna [w:] *Zobowiązania...*, Komentarz do art. 74 k.c., nb. I.C.2; B. Kaczmarek-Templin [w:] *Dowody...*, s. 1148 i przywołani tam autorzy.

- (d) Wnioski w zakresie ograniczeń dowodu z osobowych źródeł dowodowych wobec osnowy przedłożonego (istniejącego) dokumentu

Stosownie do art. 247 k.p.c. dowód ze świadków lub z przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu obejmującego czynność prawną może być dopuszczony między uczestnikami tej czynności tylko w wypadkach, gdy nie doprowadzi to do obejścia przepisów o formie zastrzeżonej pod rygorem nieważności i gdy ze względu na szczególne okoliczności sprawy sąd uzna to za konieczne. Obecnie przepisy nie zastrzegają formy dokumentowej pod rygorem nieważności. Sytuacja ta może jednak ulec zmianie, co wymagać będzie jednak zmian legislacyjnych. Ponadto art. 246 k.p.c. ma zastosowanie do ustalonego przez strony na zasadzie art. 76 k.c. *pactum de forma*. W takiej sytuacji z mocy art. 247 k.p.c. dowód z przesłuchania świadków lub stron kierowany przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu w tekstowej formie dokumentowej będzie bezwzględnie niedopuszczalny. Tym samym takimi dowodami nie można wykazywać, że dokument zawiera oświadczenia o treści innej aniżeli faktycznie złożone albo oświadczenia, które w ogóle nie zostały złożone; ewentualnie że strony złożyły dodatkowe oświadczenia nieobjęte treścią sporządzonego dokumentu.

- (e) Wnioski w zakresie ograniczeń w dowodzeniu w postępowaniu gospodarczym

W postępowaniu gospodarczym pozycja dowodu z dokumentu, w tym dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, została dodatkowo wzmocniona w stosunku do innych środków dowodowych. Regulacje w tym zakresie przewidziane zostały przede wszystkim w art. 458¹¹ k.p.c. oraz art. 458¹⁰ k.p.c. Stosownie do art. 458¹¹ k.p.c. czynność strony, w szczególności oświadczenie woli lub wiedzy, z którą prawo łączy nabycie, utratę lub zmianę uprawnienia strony w zakresie danego stosunku prawnego, może być udowodniona tylko dokumentem, o którym mowa w art. 77³ k.c., chyba że strona wykaże, że nie może przedstawić tego dokumentu z przyczyn od niej niezależnych. Przedmiotowa regulacja budzi wątpliwości co do tego, jakie czynności muszą być wykazywane dokumentem, oraz w jakich sytuacjach dopuszczalne jest odstępianie od tego nakazu.

Przyjąć należy, że przepis ten dotyczy wszelkich czynności strony – zarówno prawnych, jak i faktycznych, oraz dotyczy tylko własnych czynności strony (strona nie może ponosić odpowiedzialności za zaniechania innych osób), ale nie zakazuje prowadzenia dowodu z zeznań świadków i przesłuchania stron w celu dokonania wykładni treści dokumentu, a także wad oświadczenia woli, pozorności czy braku autentyczności.

Artykuł 458¹¹ k.p.c. nie może być jednak rozumiany w ten sposób, że ustanawia wymóg formy czynności; nie przewiduje on pozytywnego obowiązku zachowania formy, a przede wszystkim nie odnosi się do formy czynności prawnych w rozumieniu kodeksu cywilnego, a jedynie do pojęcia dokumentu. Artykuł 458¹¹ k.p.c. nie może być również interpretowany w ten sposób, że nakłada pozaprocesowy obowiązek dokumentowania czynności, tj. nie powinno się interpretować go w ten sposób, że w sprawach gospodarczych strony muszą koniecznie wykazywać tylko dokumentem fakty nabycia, utraty lub zmiany uprawnienia w zakresie danego stosunku prawnego, o ile nie wykażą, że nie mogą tego zrobić z przyczyn od nich niezależnych. Rozumieć go należy w ten sposób, że nakaz z tego przepisu nie obowiązywałby, gdyby czynność w ogóle nie została wyrażona w formie dokumentu, lub gdyby taki dokument na etapie procesu był niedostępny dla strony, ale ze względów, na które nie miała wpływu. Przemawiają za tym realia i praktyka obrotu gospodarczego. Przyjęcie odmiennego podejścia mogłoby bowiem doprowadzić do tego, że na cele potencjalnego sporu gospodarczego strona zobligowana byłaby nagrywać wszelkie spotkania, aby w przyszłości nie narazić się na zarzut, że utraciła prawo do wykazywania swoich twierdzeń.

Artykuł 458¹¹ k.p.c. koresponduje z regulacją przewidzianą w art. 458¹⁰ k.p.c. (wzorowanego na art. 299 k.p.c.), stosownie do którego dowód z zeznań świadków sąd może dopuścić jedynie wtedy, gdy po wyczerpaniu innych środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. W postępowaniu gospodarczym zatem dowód z zeznań świadków i przesłuchania stron jest dowodem posiłkowym (subsidiarnym) w stosunku do innych środków dowodowych; przy czym większą fakultatywnością charakteryzuje się dowód z przesłuchania stron, tj. powinien być dopuszczany, gdy nie można istotnych dla sprawy okoliczności wyjaśnić innymi dowodami, w szczególności dowodami z dokumentów i zeznaniami świadków. Z łącznej wykładni art. 458¹⁰ k.p.c. i art. 458¹¹ k.p.c. wynika zaś, że konieczne jest ustalenie wpierrw, że dla wykazania złożenia oświadczenie woli lub wiedzy, z którą prawo łączy nabycie, utratę lub zmianę uprawnienia strony w zakresie danego stosunku prawnego, art. 458¹¹ k.p.c. pozwala na sięgnięcie do dowodu z zeznań świadków i przesłuchania stron, tj. ustalenia w pierwszej kolejności, czy w jego świetle dopuszczalne jest prowadzenie dowodu z innego źródła niż dokument. Strony powinny więc przedkładać dokumenty dla wykazania swoich twierdzeń oraz wnioskować przede wszystkim o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów innych niż zeznania świadków i przesłuchanie stron; jednocześnie jednak, ale posiłkowo, winny wnioskować o dopuszczenie

i przeprowadzenie tych ostatnich dowodów⁹⁴⁷. Mając na uwadze zasadę racjonalności ustawodawcy, art. 458¹⁰ k.p.c. powinien dotyczyć kolejności przeprowadzania dowodów. Tym samym, jeśli sąd dojdzie do przekonania, że wskazywane przez strony twierdzenia są udowodnione innymi dowodami, stosownie do art. 458¹⁰ k.p.c. w zasadzie nie powinien dopuszczać dowodu z zeznań świadków lub przesłuchania stron.

Wydaje się jednak, że rozważane regulacje ograniczające dowody z zeznań świadków lub przesłuchania stron są tylko życzeniem projektodawcy i ustawodawcy niemającym realnych szans na urzeczywistnienie – w praktyce bowiem sądy dopuszczają te dowody, ponieważ, po pierwsze, uzyskane zeznania mogą w istocie podważyć ocenę dotychczas przeprowadzonych, po drugie, przepisy te nie uniemożliwiają prowadzenia dowodu z zeznań świadków i przesłuchania stron na cele dokonania wykładni złożonych oświadczeń.

Zauważyć przy tym należy, że rozważane regulacje art. 458¹¹ w zw. z art. 458¹⁰ k.p.c. ustąpić będą musiały zasadzie swobody formy i jej dowodzenia określonej w konwencji o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów. Stosownie bowiem do jej art. 11 umowa sprzedaży może być udowodniona w jakikolwiek sposób, w tym również na podstawie zeznań świadków, i nie wymaga do jej zawarcia lub potwierdzenia formy pisemnej oraz nie podlega żadnym innym wymaganiom co do formy.

Na zasadzie art. 458⁹ k.p.c. dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej mogą zostać wyłączone z procesu w ramach zawartej między stronami umowy dowodowej. Umowę taką zawiera się na piśmie pod rygorem nieważności albo ustnie przed sądem; tym samym umowa taka nie może zostać przedstawiona w formie dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej; dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej może jednak służyć wykazaniu faktu jej zawarcia. Umową dowodową można wyłączyć dowody określonego rodzaju; nie może jednak wyłączać wszystkich środków dowodowych. W razie, gdyby strona powołała dowód objęty przedstawioną w procesie umową dowodową, sąd powinien na zasadzie art. 235² § 2 k.p.c. pominąć ten dowód jako taki, którego przeprowadzenie wyłącza ustawa procesowa (art. 235² § 1 pkt 1 k.p.c.). W przypadku dowodów z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, tak jak w przypadku innych dowodów z dokumentów, problematyczna jest sytuacja, kiedy strona – pomimo istnienia umowy dowodowej, przedstawi takie dowody –

---

⁹⁴⁷ Z uwagi na wymóg z art. 458⁵ § 1 k.p.c. wniosek ten powinien być zawarty już odpowiednio w pozwie lub odpowiedzi na pozew, ewentualnie w dalszym piśmie, o którym mowa w art. 458⁵ § 2 k.p.c.

ich natura powoduje, że sąd może się z nimi zapoznać jeszcze przed podniesieniem przez drugą stronę zarzutu; z jeszcze dalej idącą sytuacją można mieć do czynienia w przypadku przedłożenia takich dowodów we wcześniej wszczętym postępowaniu zabezpieczającym lub wydaniu na ich podstawie nakazu zapłaty.

- (f) Wnioski w zakresie wykładni treści dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

Stosownie do art. 65 k.c. oświadczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje (§ 1), a w umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu (§ 2). Zgodnie zaś z art. 65¹ k.c. zasadę tę należy stosować odpowiednio do oświadczeń innych niż oświadczenia woli.

Przy wykładni oświadczeń złożonych w tekstowej formie dokumentowanej należy brać pod uwagę naturę takich dokumentów, tj. mieć na względzie okoliczności, w jakich są one tworzone. Wiadomości wysyłane przez komunikatory cechuje raczej spontaniczność. Nadawcy często nie przywiązują wagi do poprawności zapisu, mogą to być także nieprzemyślane informacje lub ich wysłaniu towarzyszyć mogą emocje.

Istotną kwestią są przy tym towarzyszące wiadomości tekstowej graficzne elementy, które nadają kontekstu wysyłanej wiadomości. Emotikony, emoji i inne nie-tekstowe znaki mogą pełnić doniosłą funkcję przy interpretacji oświadczeń. Jednocześnie odczytanie przekazu wynikającego z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej wymaga często zestawienia oświadczenia tekstowego z odpowiedzią, która może przybrać formę wyłącznie graficzną. Przykładem jest kciuk podniesiony do góry – mogący świadczyć nawet o zawarciu umowy.

- (g) Wnioski w zakresie dokumentu w tekstowej formie dokumentowej jako środka dowodowego zmierzającego „bezpośrednio” do rozstrzygnięcia sporu

Dokument w tekstowej formie dokumentowej może stanowić środek dowodowy bezpośrednio zmierzający do – co najmniej nieprawomocnego – rozstrzygnięcia przez sąd sporu. Dokumenty mogą stanowić podstawę rozstrzygnięcia sporu, gdy sąd nie decyduje się na wyznaczenie rozprawy stosownie do art. 148¹ § 1 k.p.c. lub 205⁵ § 1 k.p.c. Sąd może także rozpoznać sprawę na podstawie dokumentów w takiej formie przedłożonych przez powoda w przypadku bierności pozwanego i wydać wyrok zaoczny na zasadzie art. 339 § 1 k.p.c. lub art. 440 k.p.c.

Dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej powinny również pozwolić na wydanie nakazów zapłaty. W postępowaniu nakazowym wydaje się, że każdy ze środków dowodowych określonych art. 485 § 1 k.p.c. i art. 485 § 2¹ k.p.c. może występować w formie dowodu w tekstowej formie dokumentowej, z zastrzeżeniem podstawy określonej art. 485 § 1 pkt 3 k.p.c., która wymaga pisemnego oświadczenia dłużnika o uznaniu długu. Podstawy do wydania nakazu zapłaty na podstawie dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej istnieją też zgodnie z art. 499 § 1 k.p.c. w postępowaniu upominawczym. Nie ma także podstaw, aby przyjąć, że dowody w postaci dokumentów w dokumentowej formie dowodowej nie będą mogły stanowić materiału procesowego w europejskich postępowaniach w sprawach transgranicznych stosownie do rozporządzenia nr 1896/2006 i rozporządzenia nr 861/2007. Dokumenty w tekstowej formie dokumentowej mogą również prowadzić do oddalenia powództwa w trybie art. 191¹ k.p.c. bez doręczania przeciwnikowi pozwu, a w dalszej perspektywie czasowej także apelacji na zasadzie art. 391¹ § 1 w zw. z § 3 k.p.c. Dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej będą również często podstawą decyzji sądu w postępowaniu zabezpieczającym. Dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej może również doprowadzić do wznowienia postępowania na zasadzie art. 403 § 2 k.p.c. Taka sytuacja nastąpi, gdy taki dowód – wykryty następczo – mógłby mieć wpływ na wynik sprawy, a strona nie mogła skorzystać z niego w poprzednim postępowaniu. Wówczas w pewnym stopniu dokument w tekstowej formie dokumentowej stanowi również środek dowodowy zmierzający „bezpośrednio” (w powyżej wskazanym rozumieniu) do rozstrzygnięcia sporu – może bowiem spowodować zmianę dotychczasowego wyniku sprawy.

5.4 Wnioski co do sposobu przeprowadzania dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w polskim procesie cywilnym

- (a) Wnioski w zakresie postaci dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej innego niż zwykła (foto)kopia dokumentu pierwotnie sporządzonego na piśmie

Wydaje się, że (z wyjątkiem (foto)kopii dokumentu oryginalnie sporządzonego na piśmie) w przypadku dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej nietrafne jest posługiwanie się określeniem „oryginału”, a – w zależności od przypadku – duplikat takiego dokumentu może być wręcz równoważny pierwotnej wersji.

Omawiane środki dowodowe powinny być przedkładane w formie dokumentu elektronicznego i to w takiej postaci, aby plik był otwieralny na standardowo dostępnym oprogramowaniu, a jednocześnie w razie jego konwertowania nie dochodziło do ingerowania w treść dokumentu; innymi słowy, aby pozostał tak blisko pierwotnej formy jak to możliwe. Innym rozwiązaniem byłoby sporządzenie protokołu notarialnego z otwarcia dokumentu elektronicznego, protokołu stanu faktycznego sporządzonego przez komornika lub samodzielnego wydruku odpowiadającego w pełni treści (informacji tekstowej) zawartej w programie źródłowym. Jak się wydaje, dopuszczalne powinno być również zastosowanie technik umożliwiających dostanie się do pliku bez jego zapisywania (np. podanie w piśmie adresu strony internetowej czy kodu QR) – niemniej ze względu na możliwość utraty dostępu do danych elektronicznych (utrata lub zmiany ich zawartości), nieracjonalne byłoby pozostawienie sądowi możliwości zdalnego dostępu bez trwałego zabezpieczenia treści.

Sformułowanie przez przeciwnika żądania złożenia oryginału dowodu w tekstowej formie dokumentowej wystosowane na zasadzie art. 129 § 1 k.p.c. byłoby w istocie wnioskiem o zbadanie prawdziwości dokumentu za zasadzie art. 254 § 1, 2¹ i 2² k.p.c. Celem takiego żądania byłoby sprawdzenie wiarygodności dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, na który powołuje się strona, a zatem sprawdzenie jego prawdziwości przez samego sędziego lub z pomocą biegłego przez udostępnienie sądowi informatycznego nośnika danych zawierającego informację będącą przedmiotem dowodzenia. W istocie zatem wniosek z art. 129 § 1 k.p.c. uruchamiałby dalej idący mechanizm, o którym mowa w art. 254 k.p.c.

Skoro w przypadku dokumentu elektronicznego brak jest podstaw do wyróżnienia oryginału takiego dokumentu, bezzasadne wydaje się poświadczanie za zgodność z oryginałem wydruków dokumentów w tekstowej formie dokumentowej sporządzonych w postaci elektronicznej, tj. stron internetowych, korespondencji elektronicznej czy dokumentów podpisanych podpisem elektronicznym innym niż równoważny z podpisem własnoręcznym.

- (b) Wnioski w zakresie postaci dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej będącego zwykłą (foto)kopią dokumentu pierwotnie sporządzonego na piśmie

Kwestia wartości dowodowej zwykłej (foto)kopii oryginalnego dokumentu ma ogromne znaczenie praktyczne.

Wątpliwości związane z wykładnią art. 129 § 1 k.p.c. utrudniają ocenę, czy ustawa procesowa nakłada na stronę obowiązek przedstawiania dokumentów w oryginale lub uwierzytelnionych odpisach, czy też dopuszczalne jest porzucenie na kopii w braku żądania przeciwnika lub sądu; pomocą również nie jest interpretacja art. 129 § 1 k.p.c. przez pryzmat art. 485 § 4 k.p.c. – podstawą wydania nakazu mogą być również dowody z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, a zatem przepis ten nie konstruuje ogólnej zasady składania dokumentów w oryginale. Tymczasem stosownie do art. 77³ k.c. dokumentem jest już sam nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. Co zaś istotne, na zasadzie art. 243¹ k.p.c. przepisy dotyczące przeprowadzania dowodu z dokumentu stosuje się do dokumentów zawierających tekst, umożliwiających ustalenie ich wystawców. O ile zatem kserokopia zawiera informację tekstową umożliwiającą zapoznanie się jej treścią i umożliwiającą ustalenie wystawcy, powinna być uznawana za dokument stanowiący dowód pozwalający czynić na jego podstawie prawdziwe ustalenia faktyczne.

Przebieg orzecznictwa prowadzi bowiem do wniosku, że w większości przypadków sądy *de lege lata* nie ignorują okoliczności wynikających z przedkładanych kopii. Niemniej jednak w różny sposób oceniają pozycję zwykłej kopii dokumentu w procesie. W części orzeczeń przyjmuje się, że będzie to środek przydatny do ustalenia treści oryginalnego dokumentu; często jednak z zastrzeżeniem, że kopie będą mogły być uwzględnione, o ile sąd lub przeciwnik nie zażąda oryginału (lub jej nie zaprzeczy). Wynika to w głównej mierze ze stanowiska prezentowanego przez orzecznictwo przed Nowelizacją z 2016 r. Tymczasem *de lege lata* z uwagi na treść art. 77³ k.c. kopia zawierająca tekst (o ile możliwe jest ustalenie wystawcy na przykład na podstawie powielonego własnoręcznego podpisu) powinna stanowić odrębny dowód – dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, podlegający indywidualnej ocenie z perspektywy art. 233 § 1 k.p.c.

W razie gdy strona zaniecha przedłożenia oryginału (lub prawidłowo uwierzytelnionego odpisu oryginału) pomimo żądania oryginału na zasadzie art. 129 k.p.c., należy przyjąć, że strona jako dowód przedłożyła „zwykłą kopię”. Zasadniczo przepisy nie przewidują postępowania naprawczego w przypadku wadliwości w uwierzytelnieniu dokumentu, w tym niewierzytelnienia go w ogóle (w przeciwieństwie np. do sytuacji, gdy strona nie przedstawi należycie wykazanego umocowania lub tłumaczenia dokumentu). Potencjalnie rozważać można byłoby wszczęcie postępowania naprawczego na zasadzie art. 235² § 1 pkt 6 k.p.c., niemniej w razie uruchomienia tego mechanizmu dowód nie powinien zostać pominięty, nawet choćby uchybienie nie zostało naprawione. W każdym bowiem przypadku zrównać należy taką

sytuację z nieprzedstawieniem oryginału dokumentu. Konsekwencje nieprzedłożenia oryginału na żądanie strony przeciwnej powinny zaś podlegać ocenie w płaszczyźnie art. 233 k.p.c., z uwzględnieniem motywów takiego zaniechania.

Zauważyć przy tym należy, że w przyszłości sytuację komplikować będzie art. 128 § 2 k.p.c. Zgodnie z nim do pisma procesowego wnoszonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego dołączać się będzie poświadczone elektronicznie odpisy załączników. Stosownie do art. 129 § 2¹ k.p.c. już z chwilą wprowadzenia przez zawodowego pełnomocnika dokumentu do systemu teleinformatycznego następować będzie elektroniczne poświadczenie odpisu dokumentu. Dotyczyć to będzie również nieprofesjonalistów. Jeżeli strona działać będzie samodzielnie lub przez pełnomocnika niezawodowego, do pisma procesowego wnoszonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego będzie musiała dołączyć odpisy załączników elektronicznie poświadczone przez notariusza⁹⁴⁸. Ze względu na treść wyżej wskazanych przepisów załączenie kopii skutkować będzie jej poświadczeniem za zgodność z oryginałem, tym samym wszystkie przedkładane dokumenty będą musiały być poświadczone. Prowadziłoby to do dualizmu – sprawa prowadzona przy użyciu systemu teleinformatycznego wymagałaby poświadczenia za zgodność wszelkich dokumentów, z kolei sprawa prowadzona w sposób dotychczas standardowy pozwalałby nadal na składanie zwykłych kopii. Tymczasem strona może nie dysponować oryginałem dokumentu, a jedynie jego kopią. Oryginał znajdować się może u innego podmiotu lub w czasie procesu w ogóle nie istnieć, gdyż został zgubiony albo zniszczony. Regulacja ustawowa wręcz wymuszać będzie zatem poświadczenie wbrew woli pełnomocnika. W związku z tym postulowana jest zmiana przepisów (*vide*: punkt 5.5(c) poniżej).

Obecnie przyjmuje się, że wniesienie pisma do sądu drogą elektroniczną nie wywoła skutków prawnych oczekiwanych przez składającego. Tym samym dowody w tekstowej formie dokumentowej również nie mogłyby być skutecznie przedstawiane sądowi innymi drogami niż wskazane w art. 165 § 2-4 k.p.c. Wykształciła się jednak praktyka, że datą złożenia takiego

---

⁹⁴⁸ Stosownie do art. 129 § 2¹ k.p.c. poświadczenie odpisu dokumentu ma następować automatycznie, ponieważ z chwilą wprowadzenia tego dokumentu przez zawodowego pełnomocnika do systemu teleinformatycznego, jeżeli natomiast strona działać będzie samodzielnie lub przez pełnomocnika niezawodowego, do pisma procesowego wnoszonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego będzie musiała dołączyć odpisy załączników elektronicznie poświadczone przez notariusza (E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb. 12; A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb. 1; M. Sorysz, M. Kaczyński [w:] *Kodeks...*, Komentarz do art. 129 k.p.c., nb. 8; B. Kaczmarek-Templin, *Typologia...*, s. 66.

pisma był jego wydruk przez pracowników sekretariatu z zastrzeżeniem jednak, że takie pismo zostało wydrukowane (nie ma takiego obowiązku prawnego), a następnie zostałyby usunięte w ramach postępowania naprawczego braki formalne – przede wszystkim brak podpisu własnoręcznego⁹⁴⁹. Podejście to zostało jednak podważone postanowieniem Sądu Najwyższego z 29 marca 2023 r.⁹⁵⁰, w którym przyjęto, że z zastrzeżeniem wyjątków wprost wskazanych w przepisach skuteczne wniesienie pisma procesowego do sądu musi nastąpić w tradycyjnej (materialnej) formie pisemnej oraz powinno zawierać tekst możliwy do odczytania bez użycia urządzeń. Stanowczo uznano, że pismo procesowe złożone w postaci elektronicznej – w zakresie nieunormowanym szczególnymi przepisami – nie wywołuje skutków prawnych, które ustawa wiąże ze złożeniem pisma procesowego, przy czym nie chodzi o brak formalny pisma, lecz o jego pierwotny, nieusuwalny brak skuteczności spowodowany użyciem nieautoryzowanej techniki⁹⁵¹. Możliwość określenia przez prawodawcę krajowego dopuszczalnych form składania pism procesowych potwierdził Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej⁹⁵². Uznał on, że regulacje rozporządzenia eIDAS zakazują odmawiać podpisowi elektronicznemu skutku prawnego ani dopuszczalności jako dowodu w postępowaniu sądowym „wyłącznie” z tego powodu, że podpis ten ma postać elektroniczną lub że nie spełnia wymogów dla kwalifikowanych podpisów elektronicznych. Niemniej jednak uznano, że rozporządzenie eIDAS pozostaje bez wpływu na formalności proceduralne takie jak te, które określają w prawie krajowym szczegółowe zasady składania pism procesowych do sądu.

---

⁹⁴⁹ Uchwała SN z 23 maja 2012 r., III CZP 9/12; postanowienie SN z 29 marca 2023 r., III CZ 427/22; postanowienie SN z 12 maja 2022 r., I NSP 111/22; postanowienie SN z 4 kwietnia 2023 r., I NSP 3/23; postanowienie SA w Szczecinie z 28 września 2021 r., III AUa 421/21; postanowienie SO w Toruniu z 24 stycznia 2022 r., VIII Cz 593/21.

⁹⁵⁰ Postanowienie SN z 29 marca 2023 r., III CZ 427/22.

⁹⁵¹ Zastrzeżono przy tym, że o ile w przypadku telegramu lub telefonogramu ostatnie nadanie oświadczeniu procesowemu strony formy pisma następowało w ramach określonych procedur dotyczących świadczenia tej usługi pocztowej, a usługa ta wykonywana była przez podmiot zewnętrzny na zlecenie nadawcy, a więc jej wykonanie nie było uzależnione od pracownika sądu (odbiorcy), o tyle w przypadku doręczenia pisma e-mailem żaden przepis prawa procesowego nie nakłada na pracowników sądu obowiązku wydruku pisma.

⁹⁵² Wyrok TS z 17 października 2024 r., C-302/23.

- (c) Wnioski w zakresie przedłożenia sądowi dowodu w tekstowej formie dokumentowej

Kwestią kluczową z perspektywy prowadzonego postępowania dowodowego jest określenie, w którym momencie strona powinna przedłożyć sądowi dowód w tekstowej formie dokumentowej jako środek dowodowy powołany we wniosku dowodowym.

Przepisy posługują się różnymi sformułowaniami co do obowiązków stron w tym zakresie. We wniosku dowodowym ustawa procesowa nakazuje jedynie „oznaczyć” dowód (art. 235¹ k.p.c.). Z kolei w sprawach gospodarczych „powołać” dowody (art. 458⁵ k.p.c.), a w postępowaniu nakazowym i w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń „dołączyć” dokument (art. 485 § 1, 2¹ i 4 k.p.c., 4 ust. 1 *in fine* rozporządzenia 861/2007). Podobnie w przypadku pism procesowych wymaga, aby „dołączyć” do nich, ale już załączniki – a nie dowody (art. 126 § 1¹ k.p.c.), w ramach ogólnych regulacji dotyczących koncentracji materiału dowodowego nakazuje „podawać” wszystkie dowody (art. 205³ § 2 k.p.c.), „przedstawić” je (art. 205^{4a} § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c.), a także je „przytaczać” (art. 205¹² § 1 k.p.c.). Ustawodawca różnicuje przy tym sytuacje, gdy doszło do wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego i go nie wyznaczono, wprowadzając również modyfikacje ogólnych reguł (art. 205¹² k.p.c.) i odwołując się również do terminu zamknięcia rozprawy, której nie ma konieczności wyznaczać w każdym przypadku (art. 148¹ k.p.c.). W ramach niektórych postępowań w istocie dowody w ogóle nie muszą być przedkładane wraz z pozwem (np. w postępowaniu w sprawie europejskiego nakazu zapłaty, zob. art. 7 ust. 2 lit. e rozporządzenia 1896/2006).

Nie sposób racjonalnie uznać, że rzeczywiście intencją prawodawcy było zróżnicowanie sytuacji procesowej stron w każdym przypadku, gdy posługuje się wyżej wskazanymi odmiennymi sformułowaniami. Ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne, a na zasadzie art. 232 zd. 1 k.p.c. to strony są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne; nadto zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 6 § 2 k.p.c. strony postępowania obowiązane są przytaczać wszystkie dowody bez zwłoki, aby postępowanie mogło być przeprowadzone sprawnie i szybko. Tym samym uzasadnione jest stwierdzenie, że wszędzie tam, gdzie ustawodawca posługuje się sformułowaniem dotyczącym zgłaszania dowodów, należy przez to rozumieć obowiązek przedłożenia sądowi razem z wnioskiem dowodowym również środka dowodowego, o ile strona nim wówczas dysponuje – niezależnie od tego, czy przepis dotyczy jedynie

podawania, przytaczania czy powoływania dowodu (a nie jego przedstawiania). Zalecane jednak byłoby ujednoczenie przez ustawodawcę sformułowań, którymi się posługuje w tym zakresie.

Uzasadnione jest wskazanie przez ustawodawcę momentu przedłożenia sądowi dowodów, w tym dowodu w tekstowej formie dokumentowej. W związku z tym postulowana jest zmiana tego przepisu (*vide*: punkt 5.5(d) poniżej).

- (d) Wnioski w zakresie zobowiązania strony i osoby trzeciej do przedstawienia dowodu w tekstowej formie dokumentowej

Jeżeli strona nie dysponuje dowodem z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej w czasie składania wniosku dowodowego, to aby skorzystać z tego dowodu w procesie, konieczne jest podjęcie działań w celu jego uzyskania.

Stosownie do art. 248 § 1 k.p.c. każdy obowiązany jest przedstawić na zarządzenie sądu w oznaczonym terminie i miejscu dokument znajdujący się w jego posiadaniu i stanowiący dowód faktu istotnego dla rozstrzygnięcia sprawy. Wyjątki określone w art. 248 § 1 *in fine* k.p.c., jak i art. 248 i 2 zd. 1 k.p.c. przewidują, że adresat wezwania nie jest zobowiązany do przedstawienia dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, jeśli zawiera on informacje niejawne, nadto uzasadnione jest przyjęcie, że prawo do uchylecia się od obowiązku przedstawienia dokumentu powinno dotyczyć sytuacji analogicznych do regulacji dotyczących zeznań świadków, tj. odmowy zeznań (art. 261 § 1 k.p.c.) i odmowy odpowiedzi na zadane pytanie (art. 261 § 2 k.p.c.). Wykładnia aksjologiczna i systemowa prowadzi przy tym do wniosku, że art. 261 k.p.c. stosowany powinien być co do osób pozostających we wspólnym pożyciu. Użyte w tym przepisie pojęcie odpowiedzialności karnej powinno być szeroko interpretowane w ramach prokonstytucyjnej wykładni art. 261 k.p.c., uwzględniającej także regulacje Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Odmowa przedstawienia dowodu podlega kontroli sądu, niemniej uzasadnienie skorzystania z tego prawa powinno być przedstawione wyłącznie ogólnie.

Stosownie do art. 187 § 2 pkt 4 k.p.c. powód w pozwie zobowiązany jest uprawdopodobnić, że sam nie może uzyskać wnioskowanego dowodu; biorąc pod uwagę cel tej regulacji mający uniemożliwić wyręczenie strony przez sąd w pozyskiwaniu dowodów, zasadę racjonalności ustawodawcy oraz art. 250 § 1 *in fine* k.p.c. nakazujący w każdym przypadku wykazać, że nie można samodzielnie uzyskać dokumentu, 187 § 2 pkt 4 k.p.c. należy stosować

per analogiam do wszystkich stron procesu oraz wszystkich składanych wniosków o żądanie z art. 248 k.p.c.

Wydaje się, że żądanie określone art. 248 k.p.c. może dotyczyć dokumentu, który faktycznie na datę zobowiązania nie istnieje, niemniej informacje, które stanowić będą treść dokumentu powinny być mu już dostępne. Innymi słowy, zobowiązanie to może dotyczyć takiego dokumentu, który może być wytworzony przez wezwanego na podstawie posiadanych już przez niego danych. Artykuł 248 k.p.c. nie może jednak stanowić podstawy do poszukiwania bliżej niesprecyzowanych dokumentów, które mogłyby ewentualnie zostać wykorzystane w procesie. Przedkładający dowody nie musi ich składać w kilku egzemplarzach (kopiach) dla sądów oraz stron postępowania.

Konsekwencje odmowy wydania dokumentów różnią się w zależności od adresata zobowiązania (z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w niektórych postępowaniach odrębnych). Dla osób trzecich stanowi to obowiązek, a dla stron – jedynie ciężar procesowy. Modyfikacje lub szczególne regulacje związane z pozyskaniem dowodów od stron przewidziano w postępowaniach odrębnych – w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych (art. 472 k.p.c.) czy w sprawach własności intelektualnej (art. 479⁹⁶ k.p.c. i nast.); podobną instytucję do tej wprowadzonej w sprawach własności intelektualnej przewiduje art. 17 ustawy o roszczeniach ustawa o roszczeniach z prawa konkurencji oraz w art. 16a ustawy o pozwach zbiorowych i nast.

Rekomendowane jest wskazanie przez ustawodawcę, że wraz z zażądaniem dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich, konieczne jest w każdym przypadku uprawdopodobnienie, że strona sama nie może ich uzyskać. W związku z tym postulowana jest zmiana przepisów (*vide*: punkt 5.5(e) poniżej).

- (e) Wnioski w zakresie języka przedkładanego sądowi dowodu w tekstowej formie dokumentowej

Bez względu na biegłość językową składu orzekającego sąd, na cele rozstrzygnięcia sporu, powinien dokonywać ustaleń faktycznych na podstawie dowodów z dokumentów, w tym dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej, przedstawionych w języku polskim. Wynika to z regulacji art. 27 zd. 1 Konstytucji, art. 4 pkt 1 w zw. z art. 4 ustawy o języku polskim oraz art. 5 ust. 1 prawa o ustroju sądów powszechnych.

Wydaje się, że co do zasady tłumaczenie nie musi być sporządzone lub poświadczane przez tłumacza przysięgłego; stosownie do art. 256 k.p.c. sąd może bowiem dopiero zażądać, aby dokument w języku obcym był przełożony przez tłumacza przysięgłego. Inną kwestią jest ryzyko finansowe strony przedkładającej dokumenty w tłumaczeniu nieprzysięgłym; w sytuacji, gdyby sąd zażądał tłumaczenia przysięgłego, strona musiałaby dodatkowo ponosić kolejne koszty.

Uzasadniona jest teza, że w braku tłumaczenia dokumentu przewodniczący powinien na zasadzie art. 235² § 1 pkt 6 w zw. z art. 235¹ k.p.c. wpierw wezwać stronę do uzupełnienia braku w postaci nieprzedłożenia tłumaczenia, a dopiero w razie zaniechania wykonania tego wezwania, pominąć dowód stosownie do art. 235² § 1 pkt 6 k.p.c. Pod pojęciem okoliczności umożliwiających przeprowadzenie środka dowodowego rozumie się bowiem zarówno kwestie prawne, jak i faktyczne, w tym przedstawienie środków dowodowych wraz z tłumaczeniem. Ponadto zaznaczyć należy, że dotychczasowe stanowisko sądów o dopuszczalnej bierności w zakresie dowodu sporządzonego w języku obcym nie wytrzymuje konfrontacji z zasadą określoną art. 243² k.p.c. Bierność sądu w tym wypadku prowadziła do patowej sytuacji, w której z jednej strony sąd nie mógłby przeprowadzić dowodu, ponieważ nie byłby on w języku polskim, a z drugiej strony ze względu na art. 243² k.p.c. dokument ten stawałby się automatycznie dowodem.

- (f) Wnioski w zakresie badania prawdziwości dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

Stosownie do art. 254 § 1 k.p.c. badania prawdziwości dokumentu, w tym dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, można dokonać z udziałem biegłego. Przy przyjęciu, że dokumenty te nie korzystają z domniemania autentyczności określonego art. 245 k.p.c., ich wiarygodność musiałaby być każdorazowo wykazywana przez przedkładającego dowód.

Podstawę do przeprowadzania oględzin z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej stanowi także art. 257 k.p.c. Stosownie do niego sąd oceni na podstawie okoliczności poszczególnego wypadku, czy i o ile dokument zachowuje moc dowodową pomimo przekreśleń, podskrobań lub innych uszkodzeń. W przypadku dokumentów w tekstowej formie dokumentowej dokonywanie oględzin dokumentu może być bardzo pożądane szczególnie w sytuacji korzystania z wydruków dokumentów elektronicznych.

Oparcie się przez sąd na dokumencie podrobionym lub przerobionym stanowi podstawę wznowienia postępowania cywilnego (art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c.). Dopuszczyć przy tym należy możliwość wznowienia postępowania z uwagi na wydanie prawomocnego wyroku skazującego za ingerencję w dokument stanowiący podstawę zapadłego rozstrzygnięcia (art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c.).

- (g) Wnioski w zakresie włączenia do materiału dowodowego dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej albo jego pominięcia

Procedura w zakresie wprowadzenia do materiału procesowego dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej różni się od ogólnych reguł dopuszczania dowodu w procesie. Stosownie do art. 243² k.p.c. dokumenty znajdujące się w aktach sprawy lub do nich dołączone stanowią dowody bez wydawania odrębnego postanowienia; pomijając dowód z takiego dokumentu, sąd wydaje zaś postanowienie.

W pełni uzasadniony wydaje się jednak wniosek, że strony nadal są zobowiązane do formułowania zgodnie z art. 235¹ k.p.c. wniosków dowodowych w tym zakresie. Zawarta we wniosku dowodowym teza dowodowa określa fakt, który strona zamierza wykazać wnioskowanym dowodem. Stanowi ona element komunikacji pomiędzy sądem a stronami, pozwalający stronom na właściwą obronę swoich praw. Ich brak uniemożliwiłby identyfikację faktów podlegających stwierdzeniu, a w konsekwencji także weryfikację ustaleń faktycznych sądu, naruszając ogólne reguły postępowania dowodowego w zakresie bezpośredniości, jawności, równości stron i kontradyktoryjności.

Na wykazanie faktów wynikających ze złożonego dokumentu, ale pozostających poza tezą dowodową strony lub dla wprowadzenia nowego dokumentu sąd może na zasadzie art. 232 zdanie drugie k.p.c. dopuścić dowód z dokumentu z urzędu; powinien wówczas poinformować strony o tezie dowodowej dla takiego dokumentu, wydając pozytywne postanowienie dowodowe, i umożliwić im zajęcie stanowisk w tej kwestii.

Ze względu na art. 128¹ zd. 2 k.p.c. przedłożenie przez zawodowego pełnomocnika dokumentu, w tym w tekstowej formie dokumentowej, bez sformułowania wniosku dowodowego w *petitum* pisma (tj. sformułowanie wniosku dowodowego jedynie w uzasadnieniu lub niesformułowanie w piśmie procesowym w ogóle) lub w braku takiego wniosku przy składaniu dowodu na posiedzeniu sądu (art. 128¹ zd. 2 k.p.c. stosowany *per analogiam*), objęte będzie sankcją braku skutków prawnych zgłoszenia takiego dowodu. W braku wniosku dowodowego

strony niereprezentowanej przez zawodowego pełnomocnika sąd powinien stosownie do art. 235² § 1 pkt 6 k.p.c. wpierv wezwać ją do usunięcia braku, a dopiero w razie jego nieusunięcia, pominąć dowód.

Sąd w każdym przypadku na zasadzie określonej w art. 240 § 1 k.p.c. jest uprawniony uchylć lub zmienić wydane postanowienie dowodowe, a postanowienie takie podlega pośredniemu zaskarżeniu na zasadzie art. 380 k.p.c.; w przypadku gdy pominąwszy dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, sąd następnie decyduje, że dowód ten jednak przeprowadzi, wystarczające jest samo uchylenie wydanego postanowienia.

Pomimo możliwych zastrzeżeń m.in. związanych z potencjalną uznaniowością tej tezy zasadne wydaje się stwierdzenie, że w przypadku dowodów z dokumentów w tekstowo-nietekstowej formie dokumentowej art. 243² k.p.c. powinien być stosowany odpowiednio na zasadzie art. 308 k.p.c. Stosowanie art. 243² k.p.c. wprost powinno mieć miejsce w sytuacji, gdy strona przedkłada dowody w takiej formie, że sąd może się z nimi bezpośrednio zapoznać bez konieczności użycia bardziej zaawansowanych metod technicznych; założeniem przepisu miało być zwolnienie sędziego z obowiązków wydawania decyzji procesowych i przyjęcie, że w braku postanowienia negatywnego to, co zalega w aktach, zostaje dopuszczone jako dowód, nie ma podstaw, aby różnicować tę sytuację co do innych dowodów, których treść jest równie dostępna, tym bardziej, że mogłoby to prowadzić do wydawania co do jednego dokumentu – w szerokim rozumieniu tego pojęcia – odmiennych czynności procesowych. Nie powinno się jednak stosować art. 243² k.p.c. do tych dowodów, które wymagają podjęcia przez sąd dalszych działań w celu ich przeprowadzenia, np. określenia, w jaki sposób będzie dokonane odtworzenie dowodów, np. wskazania oprogramowanie, przy pomocy którego zapoznaje się z dowodem.

- (h) Wnioski w zakresie zabezpieczenia dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej

Dopuszczalne jest zabezpieczenie dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej na cele przyszłego procesu.

Zabezpieczenie to może zostać przeprowadzone w trybie przewidzianym art. 310 k.p.c. i nast. W rezultacie przeprowadzonego zabezpieczenia dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej sąd powinien jedynie antycypacyjnie określić, czy okoliczności wskazane w tezie dowodowej znajdują odzwierciedlenie w treści dokumentu. Dopiero zaś

w postępowaniu po złożeniu pozwu sąd w oparciu o wniosek dowodowy strony będzie wpierw decydował o ich wprowadzeniu (na zasadzie art. 243² k.p.c.), a w razie przeprowadzania z nich dowodu, oceni je stosownie do art. 233 § 1 k.p.c., mając na uwadze całość materiału dowodowego. Zabezpieczenie dowodu nie może służyć do tego, aby upewnić się co do szans przyszłego procesu, a zatem nie powinno prowadzić do jego wyjawienia jedynie w celu sprawdzenia, czy wykazuje okoliczności wskazywane przez stronę.

Dowód z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej można także zabezpieczyć na wypadek przyszłego sporu przez sporządzenie przez komornika protokołu stanu faktycznego na zasadach określonych ustawą o komornikach sądowych lub spisanie przez notariusza protokołu w celu stwierdzenia przebiegu czynności i zdarzeń wywołujących skutki prawne na zasadach określonych prawem o notariacie.

5.5 Postulaty *de lege ferenda*

(a) Postulaty *de lege ferenda* w zakresie definicji dokumentu z art. 77² k.c.

Budzi wątpliwości, czy intencja projektodawcy co do konieczności istnienia informacji na nośniku została należycie oddana w treści wprowadzonego przepisu. Wprawdzie doszło do zmiany pierwotnej wersji regulacji (zawarta w pierwotnym projekcie wersja przepisu miała stanowić, że dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający „jej odtworzenie”, a ostatecznie uchwalony art. 77³ k.c. zakłada, że dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający „zapoznanie się z jej treścią”), nadal jednak brzmienie tej regulacji bardziej akcentuje „potencjalną możliwość” zapisania informacji na nośniku, niż to, że taka informacja już się tam znajduje. Wydaje się, że wątpliwości tych by nie było, gdyby przepis stanowił, iż dokumentem jest nośnik „zawierający” informację „i” umożliwiający zapoznanie się z jej treścią”.

(b) Postulaty *de lege ferenda* w zakresie objęcia dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej domniemanymi związanymi z dowodami prywatnymi

Uzasadniona wydaje się zmiana art. 245 k.p.c. przez objęcie nią również dowodów z dokumentów w tekstowej formie dokumentowej. Przepis mógłby wyraźnie stanowić, że domniemywa się, iż oświadczenie zawarte w dokumencie prywatnym złożyła osoba, która go podpisała, w tym także podpisem elektronicznym w rozumieniu rozporządzenia

eIDAS (czyli niekoniecznie kwalifikowanym), lub której autorstwo oświadczenia można przypisać ze względu na inne informacje zawarte w tym dokumencie. Ten sam rezultat mógłby zostać osiągnięty, gdyby ustawodawca posłużył się rozwiązaniem stosowanym do zagranicznych dowodów urzędowych zgodnie z art. 1138 zd. 3 k.p.c., stosownie do którego dokument taki powinien być uwierzytelniony dopiero wówczas, gdy strona zaprzeczyła jego autentyczności. Celem postulowanej zmiany jest umożliwienie stronie wykazywania autentyczności dowodu dopiero na etapie, kiedy przeciwnik podniesie zarzut w tym zakresie, a zatem uchronienie strony przed zarzutem, że wykazywanie autorstwa dokumentu jest spóźnione. Taka zmiana zaś nie spowoduje znaczącego ryzyka dla przeciwnika (w istocie w większości przypadków złożenia przez niego oświadczeniu o zaprzeczeniu prawdziwości to strona, która będzie chciała z dokumentu skorzystać, musi wpierw pozytywnie wykazać, że dokument jest prawdziwy); przy czym warto także zauważyć, że w istocie prawo karne penalizuje ingerencje także w dokument w tekstowej formie dokumentowej, co również chroni przeciwnika⁹⁵³. Ponadto obecny stan prawny może powodować nieco nieracjonalną sytuację, w której dokumenty w tekstowej formie dokumentowej nie będą objęte przedmiotowymi domniemaniami ze względu na wprost wyrażoną treść przepisu, z kolei do dowodów nietekstowych domniemania te będą mogły znaleźć zastosowanie na podstawie art. 308 k.p.c. w zw. z art. 245 i 253 k.p.c. Powinno się także zwrócić uwagę na fakt, że *de lege lata* o ile art. 245 k.p.c. ogranicza domniemanie do dokumentów prywatnych sporządzonych w formie pisemnej albo elektronicznej, o tyle art. 253 k.p.c. takiego ograniczenia nie przewiduje, co powoduje rozbieżność interpretacyjną.

---

⁹⁵³ Stosownie do art. 115 § 14 k.k. dokumentem jest każdy przedmiot lub inny zapisany nośnik informacji, z którym jest związane określone prawo, albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne (przepis ten nie ogranicza dokumentów jedynie do tych, które podpisane są podpisem własnoręcznym). Na zasadzie zaś art. 270 k.k. karze podlega ten, kto, w celu użycia za autentyczny, podrobi lub przerobi dokument w tekstowej formie dokumentowej, lub takiego dokumentu jako autentycznego używa (zastrzoną odpowiedzialność za fałszerstwo materialne faktur, które z mocy art. 106e ust. 1 ustawy o VAT nie wymagają własnoręcznego podpisu, przewiduje art. 270a k.k.). Prawo karne penalizuje również tzw. oszustwo sądowe w art. 286 § 1 k.k., zgodnie z którym karze podlega ten, kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania.

- (c) Postulaty *de lege ferenda* w zakresie postaci dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej składanego przy użyciu systemu teleinformatycznego (lub ewentualnie portalu informacyjnego)

Postulowane jest umożliwienie przez ustawodawcę składania przy użyciu systemu teleinformatycznego (lub ewentualnie portalu informacyjnego) dokumentów, które nie będą poświadczane za zgodność z oryginałem. *De lege lata* sprawa prowadzona przy użyciu systemu teleinformatycznego wymagałaby poświadczania za zgodność wszelkich dokumentów, z kolei sprawa prowadzona w sposób dotychczas standardowy pozwalałaby nadal na składanie zwykłych kopii. W sytuacji, gdy dostępna jest jedynie zwykła (foto)kopia dokumentu pierwotnie sporządzonego na piśmie, obecne przepisy wymuszają poświadczanie jej za zgodność z oryginałem. Stosownie do art. 129 § 2¹ k.p.c. poświadczenie odpisu dokumentu ma następować automatycznie, ponieważ z chwilą wprowadzenia tego dokumentu przez zawodowego pełnomocnika do systemu teleinformatycznego, jeżeli natomiast strona działać będzie samodzielnie lub przez pełnomocnika niezawodowego, do pisma procesowego wnoszonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego będzie musiała dołączyć odpisy załączników elektronicznie poświadczone przez notariusza. Nie ma też podstaw do poświadczania z oryginałem dokumentów w tekstowej formie dokumentowej innych niż zwykła (foto)kopia dokumentu pierwotnie sporządzonego na piśmie w sytuacji, gdy nie mają one swojego „oryginału”.

- (d) Postulaty *de lege ferenda* w zakresie momentu przedłożenia sądowi dowodu w tekstowej formie dokumentowej

Postulowane jest określenie przez ustawodawcę momentu przedłożenia sądowi dowodów, w tym dowodu z dokumentu w tekstowej formie dokumentowej, poprzez uregulowanie, że strona zobowiązana jest nie tylko do „podawania”, „przytaczania” czy „powoływania” dowodu, ale również jego przedstawienia razem z wnioskiem dowodowym, o ile strona decyduje się go złożyć w formie materialnej i jest to wówczas możliwe.

- (e) Postulaty *de lege ferenda* w zakresie zobowiązania strony i osoby trzeciej do przedstawienia dowodu w tekstowej formie dokumentowej

Postulowane jest wskazanie przez ustawodawcę, że wraz z zażądaniem dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich, konieczne jest w każdym przypadku uprawdopodobnienie, że strona sama nie może ich uzyskać, a nie tylko – jak to jest *de lege lata*

– w zakresie pozwu. W związku z tym rekomendowane jest usunięcie fragmentu dotyczącego wymogu uprawdopodobnienia z art. 187 § 2 pkt 4 k.p.c. i dodanie go do art. 126 k.p.c. jako jednego z elementów pism procesowych. Pozwoli to na jednoznaczne określenie, w jakich sytuacjach wymagane jest sprostanie temu wymogowi (tj. czy jedynie obowiązek ten spoczywa na powodzie na etapie pozwu czy obejmuje to także dalsze etapy sprawy i to każdą ze stron procesu), a jednocześnie przyjęcie postulowanej zmiany zrówna pozycję stron sporu. Obecnie bowiem literalna wykładania przepisu art. 187 § 2 pkt 2 k.p.c. prowadzi do wniosku, że wymóg uprawdopodobnienia, że strona sama nie może uzyskać dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich, dotyczy jedynie powoda oraz pozwu; nie dotyczy zaś pozwanego ani powoda, który taki wniosek formułowałby w innym piśmie procesowym niż pozw.

Bibliografia

- (1) Allerhand M., *Kodeks postępowania cywilnego*, Lwów 1932.
- (2) Arkuszewska A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. nacz. P. Rylski, red. cz. III A. Olaś, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis.
- (3) Banaszewska A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. nacz. P. Rylski, red. cz. III A. Olaś, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis.
- (4) von Bar Ch., E. Clive, H. Schulte-Nólke, *Draft Common Frame of Reference [w:] Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Outline Edition, Monachium 2009.
- (5) Barankiewicz T. [w:] *Metodologia dysertacji doktorskiej dla prawników. Teoria i praktyka*, red. H. Izdebski, A. Łazarska, Warszawa 2022.
- (6) Białkowski M., *Dowód prima facie w postępowaniu cywilnym dotyczącym szkód powstałych w związku z leczeniem*, „Palestra” 2014 nr 3.
- (7) Bijas W., *Dowody z Facebooka w procesie cywilnym*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2017 nr 2.
- (8) Błaszczak Ł., *Dowody w postępowaniu cywilnym. System Postępowania Cywilnego. Tom 2*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021.
- (9) Błaszczak Ł., *Dowód z dokumentu tradycyjnego (papierowego) a dowód z dokumentu elektronicznego. Problem odrębności czy tożsamości środków dowodowych. Postulaty de lege lata i de lege ferenda* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023.
- (10) Borys A., *Dokument jako środek dowodowy w procesie cywilnym w świetle nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego z 10 lipca 2015 r.* [w:] *Postępowanie cywilne w dobie przemian*, red. I. Gil, Warszawa 2017.
- (11) Brzozowski A. [w:] *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz. Art. 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski, wyd. 10, Warszawa 2020, Legalis.

- (12) Budniak-Rogała A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian, T. I i II*, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, LEX.
- (13) Czech K., *Dowody i postępowanie dowodowe w międzynarodowym arbitrażu handlowym oraz inwestycyjnym. Zagadnienia wybrane*, Warszawa 2017.
- (14) Czepita S., Kuniewicz Z. [w:] *Prawo cywilne – część ogólna. System Prawa Prywatnego. Tom 2*, red. A. Olejniczak, Z. Radwański, Warszawa 2019.
- (15) Demendecki T., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-729*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019.
- (16) Dolecki H., Radkiewicz T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, red. T. Wiśniewski, LEX 2021.
- (17) Doroszewski W. red. nacz., Skorupka S. z-ca red. nacz., *Słownik języka polskiego. Tom II. D-G*, Warszawa 1965.
- (18) Dolniak P., *Przeciwdziałanie nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych. Komentarz*, wyd. II, LEX/el. 2023.
- (19) Dziurda M., *Czy nadchodzi zmierzch zasady ustności w postępowaniu cywilnym?*, PPC 2022, nr 1.
- (20) Dziurda M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. nacz. P. Rylski, red. cz. III A. Olaś, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis.
- (21) Dziurda M., *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 r.*, Warszawa 2023.
- (22) Dziurda M., *Posiedzenie przygotowawcze i plan rozprawy [w:] Reforma czy kolejna nowelizacja? Uwagi na tle ustawy z 4.7.2019 r. zmieniającej KPC*, red. P. Rylski, Warszawa 2020.
- (23) Dziurda M., *Postępowanie w sprawach własności intelektualnej z perspektywy systemowej*, PS 2020, nr 10.
- (24) Dziurda M., Sieńko M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Wyd. 3*, red. nacz. P. Rylski, red. cz. III A. Olaś, Warszawa 2024, Legalis.

- (25) Dziurda M., Szrajter M., *Postępowanie gospodarcze według nowych przepisów*, PPH 2020, nr 1.
- (26) Ereciński T., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Tom I, część pierwsza – postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2009.
- (27) Ereciński T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze*, wyd. V, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, LEX.
- (28) Ereciński T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, wyd. V, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, LEX.
- (29) Ereciński T. [w:] *Postępowanie dowodowe. Komentarz do art. 227-315 k.p.c.*, red. T. Ereciński, M. Dziurda, Warszawa 2024, LEX.
- (30) Ereciński T., *Z problematyki dowodu z dokumentów w sądowym postępowaniu cywilnym* [w:] *Studia z prawa postępowania cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Z. Resicha*, red. T. Ereciński, M. Jędrzejewska, Warszawa 1985.
- (31) European Law Institute and UNIDROIT, *European rules of civil procedure* (przyjęty 23-25 września 2020 r.).
- (32) Feliga P., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Ryłski, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis.
- (33) Feliga P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶. Tom I. Wyd. 2*, red. T. Szanciło, Warszawa 2023, Legalis.
- (34) Feliga P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 459-1217. Tom II. Wyd. 2*, red. T. Szanciło, Warszawa 2023, Legalis.
- (35) Flaga-Gieruszyńska K., *Inne środki dowodowe* [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym. System Postępowania Cywilnego. Tom 2*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021.
- (36) Flaga-Gieruszyńska K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, wyd. 12, Warszawa 2024, Legalis.
- (37) Flaga-Gieruszyńska K., *Postępowanie w sprawach gospodarczych. Komentarz do wybranych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 2021, Legalis.

- (38) Flaga-Gieruszyńska K., Klich A., *The Status of Electronic Means of Evidence in Polish Civil Procedural Law* [w:] *Legal Innovation in Polish Law*, red. J. Gołaczyński, W. Kilian, T. Scheffler, Warszawa 2019.
- (39) Flejszar R. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I B. Komentarz*, red. A. Góra-Błaszczkowska, wyd. 3, Warszawa 2020, Legalis.
- (40) Gac M. [w:] *Roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji. Komentarz*, red. A. Piszcz, A. Stawicki, D. Wolski, Warszawa 2018, LEX.
- (41) Gadecki B. [w:] *Kodeks karny. Art. 1–316. Komentarz*, red. B. Gadecki, Warszawa 2023, Legalis.
- (42) Gajek K., *Oświadczenie woli w komunikacji elektronicznej*, Warszawa 2020.
- (43) Giaro M., *Artykuł 458¹¹ KPC na tle unormowania formy czynności prawnych*, MoP 2021 nr 8.
- (44) Gil I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, wyd. 35, Warszawa 2024, Legalis.
- (45) Gil I., Gil P., *Dowodzenie w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2019.
- (46) Gil I., Marszałkowska-Krześ, E. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, wyd. 35, Warszawa 2024, Legalis.
- (47) Gołaczyński J., *Electronic Registry Office as an E-Filing System and Amendments to Enforcement Proceedings* [w:] *Legal Innovation in Polish Law*, red. J. Gołaczyński, W. Kilian, T. Scheffler, Warszawa 2019.
- (48) Gołaczyński J., *Pojęcie dokumentu elektronicznego w prawie cywilnym* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023.
- (49) Gołaczyński J., *Wpływ rozporządzenia eIDAS na polskie prawo prywatne. Wybrane zagadnienia* [w:] *Media elektroniczne. Współczesne problemy prawne*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2016.
- (50) Gołaszewska A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, Legalis.
- (51) Gołaszewska A. [w:] *Prawo własności przemysłowej. Komentarz. Tom VIII A*, red. K. Osajda, Ł. Żelechowski, Warszawa 2021, Legalis.

- (52) Gołaszewski M., Ibek A., Widacki M., *Formułowanie opinii z badań poligraficznych i tworzenie argumentów dowodowych* [w:] *Współczesne Standardy Badań Poligraficznych*, red. M. Gołaszewski, Warszawa 2013.
- (53) Goździaszek Ł., *Identyfikacja elektroniczna i usługi zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym Unii Europejskiej. Komentarz*, Warszawa 2019, Legalis.
- (54) Góra-Błaszczkowska A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Kodeks postępowania cywilnego. Tom I A. Komentarz. Art. 1-424¹²*, red. A. Góra-Błaszczkowska, wyd. 3, Warszawa 2020, Legalis.
- (55) Górską K., *Pojęcie dokumentu w prawie cywilnym - głos w dyskusji nad istotą regulacji art. 77³ k.c.*, PUG 2021, nr 5, s. 56.
- (56) Górski K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1-458¹⁶. Tom I*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, Legalis.
- (57) Grochowski M., *Nowe koncepcje regulacji wymogów formalnych w prawie polskim*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2017 nr 4.
- (58) Grykiel J. [w:] *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do art. 1-352. Wyd. 3*, red. M. Gutowski, Warszawa 2021, Legalis.
- (59) Grzegorzczak P., Weitz K. [w:] *Konstytucja RP. Komentarz*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, Legalis.
- (60) Gudowski J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze. Artykuły 1-124*, red. T. Ereciński, wyd. VI, Warszawa 2023, LEX.
- (61) Gudowski J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, LEX.
- (62) J. Gudowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Orzecznictwo. Piśmiennictwo. Tom II*, LEX/el. 2024.
- (63) Hoc S., *Ustawa o ochronie informacji niejawnych. Komentarz*, Warszawa 2010, LEX.
- (64) International Bar Association, *IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration* przyjęty uchwałą Rady z 17 grudnia 2020 r.

- (65) International Bar Association, *Commentary on the revised text of the 2020 IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration*.
- (66) Jabłoński P., Kaczmarek P., *Reguły egzekucji tekstów prawnych [w:] Instytucje postępowania cywilnego. System Postępowania Cywilnego. Tom 1*, red. Ł. Błaszczak, J. Studzińska, Warszawa 2024.
- (67) Jakubecki A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do wybranych przepisów nowelizacji 2019*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019.
- (68) Jaślikowski M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. nac. P. Ryłski, red. cz. III A. Olaś, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis.
- (69) Jaworski A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Ryłski, red. części A. Olaś, wyd. 2, Warszawa 2024, Legalis.
- (70) Jaworski A., Olaś A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. nac. P. Ryłski, red. cz. III A. Olaś, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis.
- (71) Jedliński A. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, wyd. II*, red. A. Kidyba, Warszawa 2012, LEX.
- (72) Jesion M., *Dowód z elektronicznego dokumentu prywatnego w postępowaniu cywilnym* [w:] „Prawo Mediów Elektronicznych” nr 1/2019.
- (73) Jędrejek G., *Wykładnia przepisów prawa cywilnego materialnego i procesowego*, Warszawa 2020
- (74) Jodłowski J., Lapierre J., Weitz K. [w:] *Postępowanie cywilne*, J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, wyd. 8, Warszawa 2016.
- (75) Justyński T., *Wykładnia testamentu ze zdjęciem. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 26 lutego 2021 r., III CZP 24/20*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2023, nr 1.
- (76) Kaczmarek B., *Moc dowodowa dokumentu elektronicznego w postępowaniu cywilnym – polemika*, MoP 2008 nr 5.
- (77) Kaczmarek-Templin B., *Dowód z dokumentu* [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym. System Postępowania Cywilnego. Tom 2*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021.

- (78) Kaczmarek-Templin B., *Dowód z dokumentu elektronicznego w procesie cywilnym*, Warszawa 2012.
- (79) Kaczmarek-Templin B., *E-mail naruszający tajemnicę korespondencji jako dowód w postępowaniu cywilnym* [w:] *Problem dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem w procesie cywilnym*, red. K. Knoppek, Poznań 2018.
- (80) Kaczmarek-Templin B., *Typologia dokumentów elektronicznych i przeprowadzania z nich dowodów* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023.
- (81) Kamiński G. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, wyd. 35, Warszawa 2024, Legalis.
- (82) Karolczyk B. [w:] *Postępowanie cywilne w sprawach własności intelektualnej. Komentarz dla pełnomocników procesowych i sędziów*, red. B. Karolczyk Warszawa 2021, LEX.
- (83) Kaspryszyn J., *Znaczenie procesowe kopii dokumentu w postępowaniu cywilnym*, „Prawo Zamówień Publicznych” 2019, nr 2.
- (84) Kłós M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 205¹-424¹²*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, Legalis.
- (85) Knoppek K., *Dokument w procesie cywilnym*, Poznań 1993.
- (86) Knoppek K., *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 4.07.2019 r.*, „Palestra” 2019/11–12.
- (87) Knoppek K., *Dowód z dokumentu* [w:] *Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji. System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom II. Część II*, red. T. Ereciński, T. Wiśniewski, Warszawa 2016.
- (88) Knoppek K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, LEX.
- (89) Knoppek K., *Procesowe konsekwencje wprowadzenia do prawa cywilnego legalnej definicji dokumentu oraz formy dokumentowej* [w:] *Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, Warszawa 2017.

- (90) K. Knoppek, *Szczególony charakter prawny dowodu z dokumentu według projektu nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 27.11.2017 r.* [w:] *Ars in vita. Ars in iure. Księga Jubileuszowa dedykowana profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018.
- (91) Kochan G. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 459–1217. Tom II*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, Legalis.
- (92) Kocot W., *Dalsza modernizacja kodeksowej regulacji formy pisemnej czynności prawnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016 nr 10.
- (93) Kopacki M., *Internet jako źródło informacji o faktach, o których informacja jest powszechnie dostępna, ze szczególnym uwzględnieniem mediów społecznościowych — uwagi na tle art. 228 § 2 k.p.c.* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023.
- (94) Kopyściański M., *Dokumenty elektroniczne gromadzone w toku postępowania podatkowego a powództwo o ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa wytoczone na podstawie art. 1891 k.p.c. (powództwo organu podatkowego)* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023.
- (95) Kostwiński M., *Dowody z dokumentów w postępowaniu nakazowym w kontekście formy dokumentowej czynności prawnych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”, Zeszyt 105/2019.
- (96) Kostwiński M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, LEX.
- (97) Kościółek A., *Dowód z informacji zawartych w portalach społecznościowych (na przykładzie Facebooka)*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023.
- (98) Kowalczyk R., *Wnoszenie pism procesowych i doręczanie orzeczeń w postępowaniu upadłościowym i restrukturyzacyjnym po nowelizacji*, LEX/el. 2022.
- (99) Krakowiak M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I A. Komentarz. Art. 1-424¹²*, red. A. Góra-Błaszczkowska, wyd. 3, Warszawa 2020, Legalis.

- (100) Krej N., *Dowody elektroniczne w kontekście przedstawianego wniosku dowodowego o ich przeprowadzenie* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023.
- (101) Krześ S., Sikorski A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, wyd. 35, Warszawa 2024, Legalis.
- (102) Kulski R. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–205*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, Legalis.
- (103) Kulski R. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020, Legalis.
- (104) Laskowska-Hulisz A., *Postępowanie dowodowe* [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym. System Postępowania Cywilnego. Tom 2*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021.
- (105) Machnikowski P. [w:] *Ustawa o roszczeniach o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji. Komentarz*, red. K. Lis-Zarrias, P. Machnikowski, Warszawa 2018, Legalis.
- (106) Maciejewska-Szałas M., *Forma pisemna i elektroniczna czynności prawnych. Studium prawnoporównawcze*, Warszawa 2014.
- (107) Maciejewska-Szałas M., *Kilka uwag o formie tekstowej i dokumentowej czynności prawnych*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018/tom XXXIX.
- (108) Maciejewska-Szałas M. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, wyd. II, Warszawa 2024, LEX.
- (109) Maciejewska-Szałas M., *Forma pisemna i elektroniczna czynności prawnych. Studium prawnoporównawczej*, Warszawa 2014.
- (110) Majdzik K., *Pinocchio in Emojitaliano. Przekład eksperymentalny w kulturze zwrotu wizualnego i performatywnego* [w:] „Przekłady Literatur Słowiańskich” (2018), t. 9, cz. 1.
- (111) Manowska M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-477¹⁶*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022.
- (112) Manowska M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478-1217*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022.

- (113) Marciniak A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020, Legalis.
- (114) Markiewicz K., *Dokumenty i ich wtórniki w postępowaniu cywilnym*, PPC 2016, nr 3.
- (115) Marszałkowska-Krześ E., *Opinia Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych o projekcie ustawy o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (z dnia 14 grudnia 2018 r.)*.
- (116) Marucha-Jaworska M., *Podpisy elektroniczne, biometria, identyfikacja elektroniczna*, Warszawa 2015.
- (117) Marucha-Jaworska M., *Rozporządzenie eIDAS. Zagadnienia prawne i techniczne*, Warszawa 2017.
- (118) Mendrek A. [w:] *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.07.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Warszawa 202, Legalis.
- (119) Mendrek A., *Pojęcie dokumentu urzędowego – zagadnienia wybrane*, PPC 2018, nr 3 (Materiały z I i II Seminarium Młodych Procesualistów Cywilnych).
- (120) Mendrek A., *Problematyka dowodu z dokumentu w świetle nowelizacji Kodeksu cywilnego i Kodeksu postępowania cywilnego z 10.07.2015 r. – zagadnienia wybrane* [w:] *Experientia docet. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Elżbiecie Traple*, red. P. Kostański, P. Podrecki, T. Targosz, Warszawa 2017.
- (121) Misztal-Konecka J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, Tom II, Komentarz. Art. 205¹–424¹²*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, Legalis.
- (122) Muliński M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I B. Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, wyd. 3, Warszawa 2020, Legalis.
- (123) Nazaruk P. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. P. Nazaruk, LEX/el. 2024.
- (124) Nowak M., *Dokument elektroniczny w postępowaniu cywilnym* [w:] „*Studia Iuridica Toruniensia*”, tom XXXI.
- (125) Nowak M., *Rodzaje dowodów elektronicznych w postępowaniu cywilnym*, PPC 2022, nr 3.

- (126) Nowak M., Bury P., *Specyfika nagrań jako dowodów w ramach postępowania cywilnego* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023.
- (127) Oczkowski T. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, wyd. 27, Warszawa 2024, Legalis.
- (128) Olaś A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis.
- (129) Olaś A., *Zasada proporcjonalności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2024.
- (130) Opaliński B. [w:] *Ustawa o ochronie informacji niejawnych. Komentarz*, Ł. Nosarzewski, B. Opaliński, P. Szustakiewicz, Warszawa 2023, Legalis.
- (131) Orecki M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020.
- (132) Ośrodek Badaczy Adwokatury, *Projekt zmian w kodeksie postępowania cywilnego opracowany przez Ośrodek Badawczy Adwokatury opublikowany 9 lipca 2024 r.*
- (133) Panfil K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1-505³⁹. Tom I*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, LEX.
- (134) Parafianowicz J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1-505³⁹. Tom I*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024.
- (135) Partyk T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 506-1217. Tom II*, red. O. M. Piaskowska, Warszawa 2024, LEX.
- (136) Paśnik P. [w:] *Roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji. Komentarz*, red. A. Piszcz, A. Stawicki, D. Wolski, Warszawa 2018, LEX.
- (137) Patryas W., *Definiowanie pojęć prawnych*, Poznań 1997.
- (138) Pawłowski T., *Tworzenie pojęć w naukach humanistycznych*, wyd. 2, Warszawa 1986.
- (139) Pełczyński M., *Praktyczne uwagi w przedmiocie składania obszernego materiału dowodowego w sprawach cywilnych*, MoP 2015 nr 5.
- (140) Petzel J. [w:] *Logika dla prawników*, red. S. Lewandowski, wyd. 14, Warszawa 2024.

- (141) Piasecki K., *Dowód prima facie w procesie cywilnym i międzynarodowym procesie cywilnym* [w:] *Studia z procesu cywilnego*, Katowice 1986.
- (142) Piasecki K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I*, red. K. Piasecki, wyd. 4, Warszawa 2006.
- (143) Piasecki K., *Praktyka dowodu prima facie w procesach bankowych*, „Nowe Prawo” 1960.
- (144) Piaskowska O. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Art. 1–505³⁹. Tom I*, red. O. Piaskowska, Warszawa 2024, LEX.
- (145) Pietrzkowski H., *Czynności procesowe zawodowego pełnomocnika w sprawach cywilnych*, Warszawa 2024.
- (146) Prabucki T., *Metadane związane z dokumentem a postępowanie dowodowe w procesie cywilnym* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” nr 4149, Wrocław 2023.
- (147) Rada Europy, *Electronic Evidence in Civil and Administrative Proceedings. Guidelines and explanatory memorandum*, Lipiec 2019.
- (148) Rada Ministrów RP, *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, VII kadencja, druk sejm. nr 45, Uzasadnienie*.
- (149) Rada Ministrów RP, *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, VII kadencja, druk sejm. nr 2678, Omówienie uwag zgłoszonych w trakcie konsultacji społecznych do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*.
- (150) Rada Ministrów RP, *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, VII kadencja, druk sejm. nr 2678, Uzasadnienie*.
- (151) Rada Ministrów RP, *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, VIII kadencja, druk sejm. nr 3137, Raport z konsultacji publicznych*.

- (152) Rada Ministrów RP, *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, VIII kadencja, druk sejm. nr 3137, Uzasadnienie.*
- (153) Rada Ministrów RP, *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – o zmianie ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym oraz niektórych innych ustaw, X kadencja, druk sejm. nr 437, Uzasadnienie.*
- (154) Radkiewicz T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Tom I, Artykuły 1–366*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, LEX.
- (155) Radkiewicz T., Klich A. [w:] *Postępowanie w sprawach gospodarczych. Komentarz do wybranych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2021.
- (156) Rejdak M., *Dokument elektroniczny jako dowód w postępowaniu cywilnym* [w:] *Postępowanie i prawo cywilne w dobie informatyzacji*, red. A. Marciniak, J. Bieluk, Sopot 2016.
- (157) Rejdak M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 205¹–424¹²*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, Legalis.
- (158) Resich Z., Misiuk-Jodłowska T., Weitz K. [w:] *Postępowanie cywilne*, J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, wyd. 8, Warszawa 2016.
- (159) Rodziewicz P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, wyd. 35, Warszawa 2024, Legalis.
- (160) Rudkowska-Ząbczyk E. [w:] *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory czynności sądowych i pism procesowych*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, Warszawa 2015.
- (161) Rudkowska-Ząbczyk E. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, wyd. 35, Warszawa 2024, Legalis.
- (162) Rudkowska-Ząbczyk E., Rodziewicz P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, wyd. 35, Warszawa 2024 Legalis.
- (163) Rusiński M., *Dowód z dokumentu elektronicznego i wydruku w procesie cywilnym w świetle znowelizowanych przepisów kodeksu postępowania cywilnego*, PS 2017, nr 2.

- (164) Rutkowska A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, red. O. M. Piaskowska, LEX/el. 2023.
- (165) Rutkowski M. [w:] *Uzasadnienie orzeczenia sądu powszechnego. Język, struktura, metodyka*, red. J. Konecki, P. Nowak, P. Zdanikowski, Warszawa 2022.
- (166) Ryłski P., *Działanie sądu z urzędu a podstawa faktyczna wyroku cywilnego*, Warszawa 2009.
- (167) Ryłski P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Artykuły 1096-1217*, wyd. II, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2013, LEX.
- (168) Ryłski P., *Przedstawienie i dopuszczenie dowodu* [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk, Warszawa 2010.
- (169) Ryłski P., *Stopień dowodu w postępowaniu cywilnym - zagadnienia podstawowe*, PPC 2016, nr 3.
- (170) SA w Warszawie [w:] *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, IX kadencja, druk sejm. nr 2650, Uzasadnienie, Załącznik do raportu z konsultacji – zestawienie uwag zgłoszonych do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw /UD156/ w ramach konsultacji publicznych wraz ze stanowiskiem resortu wobec uwag.*
- (171) Sadowski J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, Legalis.
- (172) Sadowski J. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, cz. 2 (art. 56–125)*, red. J. Gudowski, Warszawa 2021, LEX.
- (173) Sadowski M., *Co oznacza zakaz dołączania dowodów oraz obowiązki ich wskazania w treści pozwu wniesionego w elektronicznym postępowaniu upominawczym (art. 505³² § 1 k.p.c.)*, PPC 2011, nr 2.
- (174) Senat RP, *Senacki projekt ustawy o zmianie ustaw w zakresie uwierzytelniania dokumentów, VI kadencja, druk nr 2064, Uzasadnienie.*
- (175) Sieńko M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-477¹⁶*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022.

- (176) Skibińska M., *Zasada swobodnej oceny dowodów* [w:] *Instytucje postępowania cywilnego. System Postępowania Cywilnego. Tom I*, red. Ł. Błaszczak, J. Studzińska, Warszawa 2024.
- (177) Sobolewski P. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. serii K. Osajda, red. tomu W. Borysiak, wyd. 33, Warszawa 2024, Legalis.
- (178) Sorysz M., Kaczyński M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I A. Komentarz. Art. 1-424¹²*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, Legalis.
- (179) Stankowska I., *Ustawa o ochronie informacji niejawnych. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2014, LEX.
- (180) Stefańska E. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-477¹⁶*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022.
- (181) Stefańska E. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478-1217*, red. M. Manowska, LEX/el. 2022.
- (182) Stojek G. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1-125)*, red. M. Frasz, M. Habdas, Warszawa 2018.
- (183) Strugała R. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, wyd. 11, Warszawa 2023, Legalis.
- (184) Studzińska J., *Prowadzenie postępowania dowodowego w świetle nowych reguł – przedmiot dowodu i jego pominięcie* [w:] *Praktyka wobec nowelizacji postępowania cywilnego. Konsekwencje zmian*, red. M. Dziurda, T. Zembrzuski, Warszawa 2021.
- (185) Swaczyna B. [w:] *Zobowiązania. Przepisy ogólne i powiązane przepisy Księgi i KC. Tom I. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Warszawa 2022, Legalis.
- (186) Szanciło T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶. Tom I*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, Legalis.
- (187) Szczurowski T., *Specyfika nowego postępowania odrębnego*, PUG 11/2019.
- (188) Szostek D., *Form of Legal Acts after the Amendments to the Civil Code* [w:] *Legal Innovation in Polish Law*, red. J. Gołaczyński, W. Kilian, T. Scheffler, Warszawa 2019.
- (189) Szostek D., *Nowe ujęcie dokumentu w polskim prawie prywatnym ze szczególnym uwzględnieniem dokumentu w postaci elektronicznej*, Warszawa 2012.

- (190) Szostek D., *Nowelizacja formy czynności prawnej w prawie cywilnym*, „*Prawo Mediów Elektronicznych*” 2017, nr 2
- (191) Szostek D., Świerczyński M., *Moc dowodowa dokumentu elektronicznego w postępowaniu cywilnym*, MoP 2007 nr 17.
- (192) Szostek D., Świerczyński M., *Moc dowodowa dokumentu elektronicznego w postępowaniu cywilnym – odpowiedź na polemikę*, MoP 2009 nr 6.
- (193) Tacij P., *Zakres dowodu z dokumentu w świetle art. 243² k.p.c.*, PS 2022, nr 4.
- (194) Telenga P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do wybranych przepisów nowelizacji 2019*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019.
- (195) Torbus A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–205*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, Legalis.
- (196) Turczyn A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*. Tom I, red. O. Piaskowska, Warszawa 2024, LEX.
- (197) Uliasz M., *Dowód z dokumentu według art. 308 k.p.c.* [w:] „*Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji*” nr 4149, Wrocław 2023.
- (198) Uliasz M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019, Legalis.
- (199) Walasik M., *Analogia w prawie procesowym cywilnym*, Warszawa 2013.
- (200) Weitz K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, wyd. V, Warszawa 2016, LEX.
- (201) Weitz K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, wyd. V, Warszawa 2016, LEX.
- (202) Winczura M., *Dowód na specjalnych prawach, czyli o dopuszczeniu dowodu z dokumentu bez odrębnego postanowienia dowodowego* [w:] *Nowelizacja KPC 2019. Pierwsze doświadczenia, refleksje i postulaty*, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2021.
- (203) Widło J., *Dowód z dokumentu nieobejmującego podpisu wystawcy (w świetle nowelizacji Kodeksu cywilnego i Kodeksu postępowania cywilnego)*, PS 2017 nr 9.

- (204) Wiśniewski T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom. II. Artykuły 367–505³⁹*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, LEX.
- (205) Wołwiak I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis.
- (206) Wołodkiewicz B. [w:] *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz*, red. K. Osajda, M. Domański, J. Słyk, Warszawa 2023, Legalis.
- (207) Wręczycka K., *Dowody elektroniczne w postępowaniu cywilnym* [w:] „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji: nr 4149, Wrocław 2023.
- (208) Wróbel A. [w:] *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania administracyjnego*, red. M. Jaśkowska, M. Wilbrandt-Gotowicz, A. Wróbel, LEX/el. 2024.
- (209) Załucki M. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Załucki, Warszawa 2024, wyd. 4, Legalis.
- (210) Zamojski Ł. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, wyd. 3, Warszawa 2024, LEX.
- (211) Zatorska J., *Komentarz do rozporządzenia nr 1896/2006 ustanawiającego postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty*, LEX/el. 2009.
- (212) Zedler F., *Dowód z dokumentu elektronicznego w postępowaniu cywilnym* [w:] *Ius est a Iustitia Appellatum. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, Warszawa 2017.
- (213) Zembrzuski T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1-366*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2013, wyd. II, LEX.
- (214) Zembrzuski T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom. II. Artykuły 367–505³⁹*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, LEX.
- (215) Zembrzuski T., *Obowiązek załączania akt szkodowych ubezpieczyciela na potrzeby procesu cywilnego*, MoP 2010 nr 5.
- (216) Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, wyd. 11, Warszawa 2022, Legalis.

- (217) Ziemianin K., *Dowód z zeznań świadków* [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym. System Postępowania Cywilnego. Tom 2*, red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021.
- (218) Zimmerman P., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 8, Warszawa 2024.
- (219) Żyznowski T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1-366*, wyd. II, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, LEX.

Orzeczenia

Orzeczenia TS

wyrok TS z 17 października 2024 r., C-302/23

Orzeczenia SN

postanowienie SN z 14 czerwca 1963 r., II CZ 63/63

postanowienie SN z 5 maja 1967 r.

postanowienie SN z 15 maja 1968 r., I CO 1/68

postanowienie SN z 26 lutego 1969 r., II CZ 6/69

postanowienie SN z 29 sierpnia 1969 r., I CZ 81/69

wyrok SN z 15 stycznia 1972 r., III CRN 341/72

wyrok SN z 13 listopada 1973 r., I CR 678/73

postanowienie SN 17 września 1974 r., II CO 11/74

orzeczenie SN z 29 października 1974 r., III CRN 260/74

wyrok SN z 6 lutego 1975 r., II CR 844/74

uchwała SN 19 czerwca 1975 r., III CZP 42/75

uchwała SN z 20 lutego 1979 r., III CZP 94/78

wyrok SN z 10 stycznia 1980 r., II CR 443/79

wyrok SN z 9 grudnia 1980 r., II URN 171/80

uchwała SN z 10 października 1983 r., III CZP 31/83

uchwała SN z 29 maja 1987 r., III CZP 25/87

uchwała SN z 29 marca 1990 r., III CZP 102/89

uchwała SN z 30 grudnia 1993 r., III CZP 146/93

uchwała SN z 29 marca 1994 r., III CZP 37/94

postanowienie SN z 27 lutego 1997 r., III CKU 7/97

postanowienie SN z 6 czerwca 1997 r., III CKN 85/97

postanowienie SN z 9 września 1997 r., I CZ 95/97

postanowienie SN z 7 stycznia 1998 r., III CKN 307/97

wyrok SN z 28 kwietnia 1998 r., II CKN 724/97

postanowienie SN z 5 lutego 1999 r., III CKN 1075/98

postanowienie SN z 10 czerwca 1999 r., III CKN 458/99

uchwała SN z 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00

postanowienie SN z 15 grudnia 2000 r., IV CKN 1418/00

postanowienie SN z 24 czerwca 2002 r., I PZ 55/02

wyrok SN z 6 listopada 2002 r., I CKN 1280/00

wyrok SN z 27 listopada 2002 r., I CKN 1255/00

postanowienie SN z 12 grudnia 2002 r., III AO 23/02

postanowienie SN z 26 lutego 2003 r., I CKN 1436/00

wyrok SN z 15 kwietnia 2005 r., I CK 653/04

postanowienie SN z 20 października 2005 r., I CZ 80/05

uchwała SN z 27 października 2005 r., III CZP 65/05

uchwała SN z 23 sierpnia 2006 r., III CZP 56/06

postanowienie SN z 20 grudnia 2006 r., IV CZ 102/06

wyrok SN z 14 lutego 2007 r., II CSK 401/06

postanowienie SN z 7 marca 2007 r., II CZ 5/07

wyrok SN z 4 września 2007 r., I PK 112/07

postanowienie SN z 13 listopada 2007 r., IV KK 239/07

wyrok SN z 11 stycznia 2008 r., V CSK 187/07

wyrok SN z 31 stycznia 2008 r., II CSK 406/07

wyrok SN z 15 lutego 2008 r., I CSK 357/07

postanowienie SN z 10 kwietnia 2008 r., IV CZ 23/08

postanowienie SN z 11 kwietnia 2008 r., I UZ 41/07

postanowienie SN z 16 maja 2008 r., III CZ 20/08

wyrok SN z 5 września 2008 r., I CSK 117/08

wyrok SN z 21 stycznia 2009 r., III CSK 195/08

uchwała SN z 25 lutego 2009 r., III CZP 127/08

postanowienie SN z 12 marca 2009 r., V CZ 8/09

postanowienie SN z 8 kwietnia 2009 r., V CSK 428/08

postanowienie SN z 9 kwietnia 2009 r., I UZ 1/09

wyrok SN z 29 kwietnia 2009 r., II CSK 557/08

postanowienie SN z 16 listopada 2009 r., II UZ 40/09

wyrok SN z 14 stycznia 2010 r., V KK 235/09

wyrok SN z 10 lutego 2010 r., V CSK 269/09

wyrok SN z 14 lipca 2010 r., V CSK 28/10

postanowienie SN z 22 lipca 2010 r., I CSK 601/09

wyrok SN z 13 stycznia 2011 r., III CSK 116/10

wyrok SN z 4 lutego 2011 r., III CSK 196/10

postanowienie SN z 11 lutego 2011 r., I CSK 213/10

postanowienie SN z 28 października 2011 r., I CZ 115/11

uchwała SN z 30 listopada 2011 r., III CZP 70/11

postanowienie SN z 8 grudnia 2011 r., IV CSK 180/11

wyrok SN z 8 marca 2012 r., V CSK 90/11

postanowienie SN z 20 kwietnia 2012 r., III CZP 13/12

uchwała SN z 23 maja 2012 r., III CZP 9/12

wyrok SN z czerwca 2012 r., II PK 273/11

postanowienie SN z 8 maja 2013 r., I CZ 31/13

postanowienie SN z 24 lipca 2013 r., III CZ 34/13

wyrok SN z 13 grudnia 2013 r., III CSK 66/13

postanowienie SN z 26 listopada 2014 r., III CSK 254/13

postanowienie SN z 27 stycznia 2015 r., II UZ 70/14

postanowienie SN z 8 maja 2015 r., III CZ 17/15

postanowienie SN 5 listopada 2015 r., V CZ 68/15

wyrok SN z 25 listopada 2015 r., IV CSK 52/15

wyrok SN 16 grudnia 2015 r., V KK 194/15

wyrok SN z 17 czerwca 2016 r., IV CSK 669/15

postanowienie SN z 15 listopada 2016 r., III CZ 43/16

postanowienie SN z 14 marca 2017 r., II CZ 163/16

wyrok SN z 6 grudnia 2017 r., I CSK 476/17

wyrok SA w Warszawie z 7 grudnia 2017 r., V ACa 955/17

wyrok SN z 31 stycznia 2018 r., I CSK 292/17

postanowienie SN z 8 sierpnia 2018 r., I UZ 24/18

wyrok SN z 5 października 2018 r., I CSK 596/17

postanowienie SN z 12 lutego 2019 r., II PK 12/18

postanowienie SN z 23 maja 2019 r., III CZ 5/19

wyrok SN z 19 września 2019 r., II CSK 334/18

postanowienie SN z 30 grudnia 2019 r., IV CSK 332/19

wyrok SN z 23 stycznia 2020 r., II PK 135/18

uchwała SN z 6 sierpnia 2020 r., III CZP 78/19
uchwała SN z 26 lutego 2021 r., III CZP 24/20
postanowienie SN z 19 marca 2021 r., II CSKP 25/21
postanowienie SN z 24 maja 2021 r., V CSK 341/20
postanowienie SN z 12 maja 2022 r., I NSP 111/22
postanowienie SN z 30 czerwca 2022 r., I CSK 1409/22
wyrok SN z 27 października 2022 r., II CSKP 463/22
postanowienie SN z 29 marca 2023 r., III CZ 427/22
postanowienie SN z 4 kwietnia 2023 r., I NSP 3/23
wyrok SN z 21 czerwca 2023 r., II CSKP 1886/22
wyrok SN z 12 kwietnia 2024 r., II CSKP 1551/22

Orzeczenia SA

wyrok SA w Gdańsku z 19 maja 2011 r., I ACa 208/11
postanowienie SA we Wrocławiu z 26 stycznia 2012 r., I ACz 96/12
postanowienie SA we Wrocławiu z 31 maja 2012 r., I ACz 826/12
postanowienie SA w Krakowie z 4 września 2012 r., I ACz 1196/12
postanowienie SA we Wrocławiu z 12 października 2012 r., ACz 1810/12
wyrok SA w Białymstoku z 7 lutego 2013 r., I ACa 814/12
wyrok SA w Rzeszowie z 11 kwietnia 2013 r., I ACa 31/13
postanowienie SA w Rzeszowie z 15 listopada 2013 r., I ACz 856/13
wyrok SA w Łodzi z 4 grudnia 2013 r., I ACa 776/13
wyrok SA w Warszawie z 28 października 2014 r., I ACa 504/14
wyrok SA we Wrocławiu z 2 grudnia 2014 r., II AKa 315/14
wyrok SA w Warszawie z 26 stycznia 2015 r., I ACa 1037/14

wyrok SA w Gdańsku z 14 kwietnia 2016 r., III AUa 1977/15
wyrok SA w Szczecinie z 21 kwietnia 2016 r., I ACa 1134/15
wyrok SA w Szczecinie z 12 maja 2016 r. , I ACa 1102/15
wyrok SA w Katowicach z 5 października 2016 r., I ACa 495/16
wyrok SA w Warszawie z 22 marca 2017 r., I ACa 132/16
wyrok SA w Gdańsku z 16 maja 2017 r., III AUa 2158/16
wyrok SA w Gdańsku z 18 maja 2017 r., V ACa 484/16
wyrok SA w Szczecinie z 25 lipca 2017 r., I ACa 279/16
wyrok SA w Łodzi z 9 listopada 2017 r., I ACa 175/17
wyrok SA w Warszawie z 23 stycznia 2018 r., VII AGa 44/18
wyrok SA w Warszawie z 7 lutego 2018 r., VII AGa 114/18
wyrok SA w Warszawie z 25 lipca 2018 r., VII AGa 976/18
wyrok SA w Białymstoku z 24 sierpnia 2018 r., I ACa 405/18
wyrok SA w Poznaniu z 20 września 2018 r., II AKa 115/18
wyrok SA w Warszawie z 25 października 2018 r., V ACa 1480/17
wyrok SA w Szczecinie z 31 października 2018 r., III AUa 261/17
wyrok SA w Szczecinie z 9 listopada 2018 r., I ACa 52/18
wyrok SA w Katowicach z 8 lutego 2019 r., I ACa 767/18
wyrok SA w Gdańsku z 22 lutego 2019 r., I AGa 367/18
wyrok SA w Szczecinie z 30 grudnia 2019 r., I ACa 672/19
wyrok SA w Warszawie z 20 stycznia 2020 r., V ACa 569/19
wyrok SA w Szczecinie z 26 maja 2020 r., I ACa 13/20
wyrok SA w Szczecinie z 5 czerwca 2020 r., I ACa 31/20
wyrok SA w Warszawie z 13 sierpnia 2020 r., V ACa 822/19

wyrok SA w Łodzi z 25 sierpnia 2020 r., I ACa 1069/19
wyrok SA w Szczecinie z 22 października 2020 r., I ACa 424/20
wyrok SA w Lublinie z 4 listopada 2020 r., I ACa 587/19
wyrok SA w Szczecinie z 21 stycznia 2021 r., I ACa 542/20
wyrok SA w Gdańsku z 11 maja 2021 r., I ACa 154/21
wyrok SA w Lublinie z 28 czerwca 2021 r., I ACa 78/20
postanowienie SA w Szczecinie z 28 września 2021 r., III AUa 421/21
wyrok SA w Katowicach z 16 listopada 2021 r., V AGa 411/20
wyrok SA w Warszawie z 22 marca 2022 r., V ACa 756/21
wyrok SA w Lublinie z 6 lipca 2022 r., I ACa 79/22
wyrok SA w Szczecinie z 10 sierpnia 2023 r., III AUa 736/22
wyrok SA w Łodzi z 31 sierpnia 2023 r., I ACa 370/23
wyrok SA w Lublinie z 29 listopada 2023 r., III AUa 1095/22

Orzeczenia SO i Sądu Wojewódzkiego

orzeczenie Sądu Wojewódzkiego dla m.st. Warszawy z 21 czerwca 1966 r., II C 287/66
postanowienie SO w Słupsku z 28 czerwca 2013 r., IV Cz 378/13
wyrok SO w Kaliszu z 21 listopada 2013 r., II Ca 419/13
wyrok SO w Łodzi z 8 stycznia 2019 r., III Ca 1708/18
wyrok SO w Poznaniu z 8 stycznia 2021 r., XV Ca 1108/20
wyrok SO w Poznaniu z 5 lutego 2021 r., XV Ca 1310/20
postanowienie SO w Toruniu z 24 stycznia 2022 r., VIII Cz 593/21
wyrok SO w Słupsku z 25 lipca 2022 r., I C 330/21
postanowienie SO w Warszawie z 3 października 2022 r., XXII GWo 397/22
wyrok SO w Sieradzu z 2 lipca 2024 r., I C 538/23

Wyroki WSA

wyrok WSA we Wrocławiu z 19 grudnia 2005 r., IV SAB/Wr 47/05

wyrok WSA w Warszawie z 15 stycznia 2020 r., II SA/Wa 1262/19

Wyroki SR

wyrok SR w Gdańsku z 12 grudnia 2016 r., VI P 11/15

wyrok SR dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z 11 lutego 2020 r., II C 22/19

wyrok SR w Człuchowie z 23 marca 2021 r., I C 964/19

wyrok SR w Gdyni z 9 czerwca 2021 r., VI GC 1348/19

wyrok SR w Chorzowie z 27 lipca 2021 r., V P 56/20

wyrok SR w Łodzi z 8 czerwca 2022 r., VIII C 669/21

wyrok SR w Łodzi z 25 kwietnia 2023 r., VIII C 597/22

wyrok SR w Łodzi z 6 czerwca 2023 r., VIII C 488/22

wyrok SR w Człuchowie z 22 maja 2024 r., I C 121/24